

3

stezičice

STEZICE
6

STEZICE

Mesničnik gimnazije in DŠ Nova Gorica

št. 1

1983/84

STEZICE

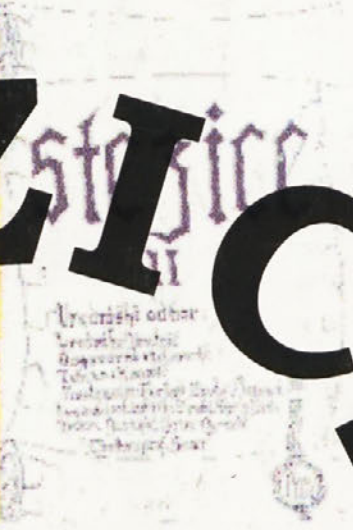

STEZICE

GOLSKO LE TO 1992/93
JANUAR 1993, ŠT. 1

1992/93

STEZICE

250

1984

STEZICE
4

ŠT. 1

L. 1983/84

LETA MINEVAJO ...

... neusmiljena. Človek, ujet v kolo časa, skuša ujeti ritmi in stopiti v širjo. Teško je, vendar mogoče. In cena za to je prevelika. Marsikdaj se ljudje ne zavedamo svoje osamljenosti in pomembnosti obstojanja v trenutku, ki obstaja, ki ni vedaj.

In ginčeri od nenčnega tekotovanja s časom uprto, da je vsega konec. Da tega ne bo nikoli več nazaj. In tako, v spomini, človeška sposobnost, zaradi katere je življenje vredno, da ga živiš.

Hi je, slavnostno ... Spominov na šolske ... leta na ... mesto, leto dni ... Mno ... stopili ... ogrinje ... iz ... in tako za 250 let ... mlade ... tem je njen car in slova.

ŠTEZICE 250

Vsak novomeški gimnazijec ... nežel kuček sebe. Kajti tudi števce, gimnazijsko glasilo že več kot 40 let, vsako leto predstavijo novost nove generacije. S prispevki je vidna zavzetost in nadarjenost dijakov, ki že leta predaja izhajajo vsako leto že skoraj pol stoletja.

Članeklet slavnostne izdaje smo tesno povezani z gimnazijo. Sedanji gimnazijci so intervjujali bivše, sedaj uspešne ljudi na mnogih evropskih in svetovnih ... Spominjali so se bivši profesorji, nekateri od njih tudi kot ... "izaznki". Bivši gimnazijski sta stroji razmišljanja o kolodžu na ... odgovarjali smo se z starostjo slovenskega in svetovnega ... sporta, ... Leonard Smetijem.

Priznali smo tudi na članke prispevke naših dijakov in bivših profesorjev, ... Kolenca, ki so tradicionalni za Stezice in venomer ... vsako leto. Marsikomu pa je bila objava članka v Stezicah in ... priložnih ... odskočna deska za kasnejše umetniško ustvarjanje. Spominimo se ... Jarca, Križarja.

Vse skupaj, želimo se za hip, da zapahemo nove moči. Spominimo se ... prisedeli v prostornih učilnicah, in ... Bilo je lepo, kajne?

Šolsko leto 1996/97

Letnik XLIV

Jubilejna izdaja ob 250-letnici Gimnazije Novo mesto

REPUBLIKA SLOVENIJA
250

II 16756

D2008/2202

LETA MINEVAJO ...

... neusmiljeno. Človek, ujet v kolo časa, skuša ujeti ritem in stopiti vštric. Težko je, vendar mogoče. In cena za to je prevelika. Marsikdaj se ljudje ne zavedamo svoje sedanosti in pomembnosti obstajanja v trenutku, ki obstaja, ki je sedaj.

In utrujeni od nenehnega tekmovanja s časom ugotovimo, da je vsega konec. Da tega ne bo nikoli več nazaj. In takrat nastopijo spomini, človeška sposobnost, zaradi katere je življenje ljudi pestro in lepo.

In te, slavnostne Stezice, so namenjene prav temu, obujanju spominov. Spominov na šolske dni, na mladostna leta na Gimnaziji Novo mesto, letošnji slavljenki. Mnogi so kot zeleni prvošolci stopili skozi težka vrata ogromne zgradbe, mnogi so postali ponosni novomeški gimnazijski maturantje. Iz generacije v generacijo ... in tako že 250 let kuje novomeška gimnazija mlade fante in dekleta v pomembne osebnosti slovenske zgodovine. V tem je njen čar in sloves.

Vsak novomeški gimnazijski maturant bo v Stezicah našel košček sebe. Kajti tudi Stezice, gimnazijsko glasilo že več kot 40 let, vsako leto predstavijo mozaik nove generacije. S prispevki je vidna zavzetost in nadarjenost dijakov. In če brez predaha izhajajo vsako leto že skoraj pol stoletja ...

Ustvarjalci slavnostne izdaje smo tesno povezani z gimnazijo. Sedanji gimnazijci so intervjujali bivše, sedaj uspešne ljudi na mnogih znanstvenih področjih. Spominjali so se bivši profesorji, nekateri od njih tudi kot gimnazijski "fazančki". Bivši gimnazijci sta strnili razmišljanja o šolanju na tujem, pogovarjali smo se s starosto slovenskega in svetovnega športa, gospodom Leonom Štukljem ...

Ponosni smo tudi na literarne prispevke naših dijakov in bivšega profesorja, gospoda Kolenca, ki so tradicionalni za Stezice in venomer popestrijo vsako izdajo. Marsikomu pa je bila objava članka v Stezicah in tudi v prejšnjih glasilih odskočna deska za kasnejše umetniško ustvarjanje. Spomnimo se Ketteja, Jarca, Krakarja ...

Vsi skupaj, ustavimo se za hip, da zajamemo nove moči. Spomnimo se trenutkov, ki smo jih presedeli v prostornih učilnicah, in momentov, ko smo se podili po širokih hodnikih. Bilo je lepo, kajne?

Mojca Štubljar

UPRAVIČEN PONOS OB VISOKEM JUBILEJU

Četrtrisočletni jubilej Gimnazije Novo mesto je častitljiva obletnica, ki vznemirja in kliče k praznovanju, a tudi k razmisleku, tako o gimnaziji kot ustanovi kakor tudi o kraju, kateremu pečat je v tem času dajala. Prav zato ni dovolj, da se ob tem jubileju le spomnimo ustanovitve in delovanja gimnazije, temveč moramo in moremo storiti nekaj več, kar bo omogočilo sedanjim in bodočim generacijam gimnazijcev in profesorjev lažje in boljše delo.

Vse to je bilo tudi vodilo inciativnemu odboru za proslavljanje tega jubileja, da je predlagal občinski skupščini Novo mesto imenovanje častnega in organizacijsko- pripravljalnega odbora za proslavo 250-letnice Gimnazije Novo mesto.

Organizacijski odbor je želel za počastitev tega jubileja oblikovati tak splet aktivnosti in dogajanj, ki bodo pokazovale ustvarjalni potencial vseh generacij novomeških gimnazijcev, zgodovinski pregled razvoja gimnazije ter dolžno skrb in pozornost države za pogoje dela te druge nastarejše gimnazije v R Sloveniji. Na srečanju vseh gimnazijcev naj bi ponovno zaživel gimnazijski duh in občutek naše skupne pripadnosti in hvaležnosti ustanovi, ki nam je odprla pot v nadaljnji študij in življenje.

Prepričanje vseh v odboru je bilo, da je ob tem jubileju najpomembnejša obnovitev gimnazijske stavbe, saj je dosedanje stajenje primerno starosti stavbe.

Delo je steklo in gimnazijski jubilej je v več pododborih združil vrsto gimnazijcev vseh generacij in vsak, ki je lahko kako, je pomagal po svojih močeh. Tako je nastal obsežen projekt delovnega in družabnega proslavljanja obletnice, ki poteka tako v gimnaziji, kakor tudi v Novem mestu in Sloveniji. Gimnazijski del teh aktivnosti je plod skrbnega dela profesorjev in dijakov. V ta okvir sodijo številne znanstvene, kulturne in športne prireditve ter druga srečanja, ki so se in se še bodo zgodila v tem letu. K temu prispevajo tudi številni bivši novomeški gimnazijci: znanstveniki, umetniki in drugi, ki s svojimi predstavitvami bogatijo vedenje sedanje generacije gimnazijcev.

Začetek javnih slovesnosti ob našem jubileju je bil slavnostni orgelski koncert v frančiškanski cerkvi v Novem mestu, ki ga je Lions klub naklonil gimnaziji. Koncert je bil 8. avgusta 1996, točno na dan, ko je pred 250 leti cesarica Marija Terezija podpisala akt o ustanovitvi šole in prav frančiškanom je bilo zaupano dolgoletno vodenje novomeške gimnazije.

Pošta Slovenije je v septembru gimnazijski jubilej počastila s priložnostno znamko, na kateri je upodobljeno eno najstarejših učil na novomeški gimnaziji in ji je na ta način izrazila izjemno nacionalno spoštovanje in priznanje.

V septembru bo sledila predstavitve zgodovinskega zbornika 250 let Gimnazije Novo mesto in jubilejnih Stezic, ki predstavlja pogled v našo skupno zgodovino in dosežke, prav tako pa kaže ustvarjalnost sedanje generacije gimnazijcev.

Vrhunec jubileja bodo slovesnosti v oktobru, ko bomo sledili znanstvenemu simpoziju Zgodovina srednjega in visokega šolstva na Dolenjskem. Temu se bo pridružil simpozij Novo mesto - izivi za tretje tisočletje, ki ga organizira Društvo Novo mesto. Oba simpozija bo spremljala razstava Zgodovinskega arhiva Slovenije - enote Novo mesto: 250 let Gimnazije Novo mesto ter razstava Stezic, ki jo je pripravil g. Miloš Jakopec. Razstava likovnih dosežkov gimnazijcev, ki jo bo pripravil Dolenski muzej v Dolenski galeriji, bo dokaz visoke likovne umetniške ustvarjalnosti generacij naših gimnazijcev. Slavnostna akademija, ki bo osrednja jubilejna slovesnost, bo pokazala veličino ustvarjalnega duha in dosežkov umetnikov, ki so se šolali na naši gimnaziji.

Posebno doživetje bo srečanje generacij novomeške gimnazije na Otočcu, ki bo namenjeno obujanju spominov pa tudi kakšni dobri misli gimnaziji na pot za novo tisočletje.

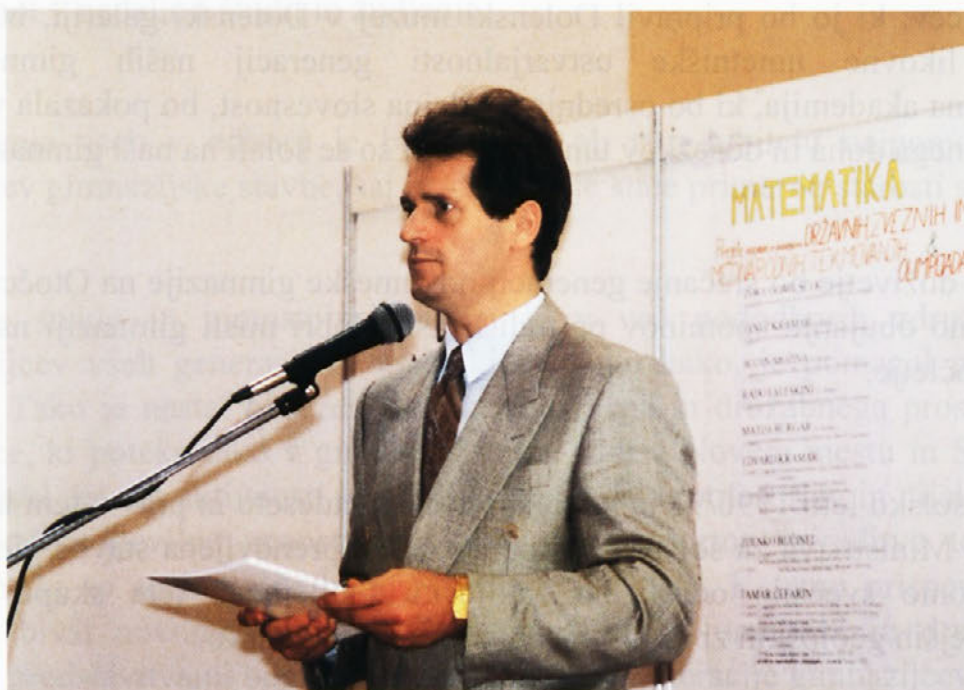
Celotno šolsko leto 1996/97 je jubilejno dvestopetdeseto in prav v tem letu bo s pomočjo Ministrstva za šolstvo in šport v celoti prenovljena stavba gimnazije, ki jo bomo svečano odprli ob zaključku jubilejnega leta skupaj z eno najbogatejših geoloških zbirk v Sloveniji - Seidlovo zbirko.

V tem šolskem letu bo še več javnih kulturnih prireditve, ki bodo namenjene počastitvi našega jubileja.

Tako vsestransko obeležen bo jubilej dosegel svoj namen. Počastili bomo našo tradicijo in dosežke, obudili bomo duh pripadnosti naši gimnaziji in s prenovljenim prostori omogočili sedanjim in bodočim generacijam dijakov in profesorjev boljše pogoje dela za nove ustvarjalne dosežke.

250-letnica gimnazije je jubilej, ki nas gimnazijce vseh generacij navdaja s ponosom, da smo se šolali na ustanovi, ki je dala vrsto eminentnih znanstvenikov, umetnikov ter drugih. Ta jubilej je tudi priložnost, da gimnazija v bodoče da večji povdarek na to izjemno dolgo in bogato tradicijo. Kaže razmisliti o obeležjih, ki bi lahko dajali prizvok tradicije in četrtsočletnega izročila. Prepričan sem, da bi to še dodatno utrdilo občutek pripadnosti gimnaziji in utrdilo izjemno mesto, ki ga ta gimnazija ima v našem okolju.

mag. Boris Dular
predsednik organizacijsko - pripravljalnega odbora
za proslavo 250- letnice Gimnazije Novo mesto

GIMNAZIJA DANES

Ker je v Zborniku 250 let Gimnazije Novo mesto in v posameznih prispevkih v teh Stezicah predstavljenih že večina dejavnosti, ki na šoli potekajo poleg pouka, se bom v tem sestavku omejila predvsem na osnovne podatke o izvedbenem predmetniku naše šole in ostalih sestavinah gimnazijskega programa.

Gimnazijski program izvajamo po veljavnem predmetniku in učnih načrtih, ki jih je sprejel Strokovni svet za vzgojo in izobraževanje leta 1991 in dopolnil z izpitnimi katalogi za posamezno šolsko leto. Nekateri učni načrti so že doživeli nekaj sprememb, na primer slovenski jezik in književnost ter pouk biologije, ostali pa še čakajo. S prenovo predmetnika in učnih načrtov se intenzivno ukvarja kurikularna komisija za gimnazije in posamezne predmetne komisije. Prve analize že potekajo.

Splošnoizobraževalno usmerjenost gimnazijskega programa zagotavlja osnovni predmetnik z obveznimi predmeti:

Predmeti	Letnik (tedensko število ur)				Skupaj ur
	1	2	3	4	
Obvezni štiriletni predmet					
Slovenski jezik in književnost	4	4	4	4	560
Matematika	4	4	4	4	560
Prvi tuji jezik	3	3	3	3	420
Drugi tuji jezik	3	3	3	3	420
Zgodovina	2	2	2	2	280
Športna vzgoja	3	3	3	3	420
Umetnost	2	-	-	-	70
Geografija	2	2	2	-	210
Biologija z ekologijo	2	2	2	-	210
Kemija	2	2	2	-	210
Fizika	2	2	2	-	210
Psihologija	-	2	-	-	70
Sociologija	-	-	2	-	70
Filozofija	-	-	-	2	70
Računalništvo in informatika	2	-	-	-	70
Nerazporejena ure	1	3	3	11	630
Letno število ur					
Obvezne izbirne vsebine	96	96	96	32	320

Prav zaradi splošnoizobraževalne usmerjenosti in ciljev gimnazijskega programa moramo vse predmete obravnavati enakovredno.

Novost, ki zadeva generacijo, ki se je v tem šolskem letu vpisala v 1. letnik, je zaključek izobraževanja z maturo. Po končanem štiriletnem šolanju gimnazijec ne bo mogel več opravljati zaključnega izpita. Če se bo iz kakršnega koli razloga odločil, da ne bo opravljal mature oz. bo neuspešen, se bo lahko vključil v poklicni tečaj na strokovni šoli in potem opravil zaključni izpit ter s tem pridobil poleg splošne izobrazbe tudi potrebno poklicno izobrazbo.

Gimnazijski predmetnik šoli prepušča odločitev o razporeditvi nerazporejenih ur. Zato vsako leto na pedagoškem kolegiju pripravimo različne izvedbene predmetnike za dijake 2., 3. in 4. letnikov. Naši izvedbeni predmetniki so glede na razporeditev nerazporejenih ur za posamezne oddelke različni. Naj jih predstavim:

1. letnik:

- v vseh oddelkih je nerazporejena ura namenjena matematiki,

2. letnik:

- NARAVOSLOVNI PREDMETNIK: biologija, kemija, fizika - vsakemu od teh predmetov je dodana ena ura pouka tedensko,

- SPLOŠNO-IZOBRAŽEVALNI PREDMETNIK: zgodovina, zgodovina umetnosti - zgodovini je dodana ena ura tedensko, zgodovini umetnosti pa dve,

3. letnik:

- NARAVOSLOVNI PREDMETNIK: tako kot v 2. letniku so nerazporejene ure dodane biologiji, kemiji in fiziki,

- SPLOŠNO-IZOBRAŽEVALNI PREDMETNIK: nerazporejene ure so namenjene zgodovini, umetnosti in sociologiji,

- HUMANISTIČNO-JEZIKOVNI PREDMETNIK: nerazporejene ure so v celoti namenjene pouku latinskega jezika.

V 4. letniku si dijaki skladno z možnostmi šole oblikujejo svoj izvedbeni predmetnik. Dijaki svobodno izbirajo med predmeti izbirnega dela mature. Del nerazporejenih ur pa po sklepu pedagoškega kolegija namenimo obveznim maturitetnim predmetom. Tako je v tem šolskem letu razporeditev nerazporejenih ur naslednja:

Predmet	Št. ur tedensko	Št. skupin
Slov.jezik in knjiž.	1	6
Matematika	1	6
Prvi tuji jezik (ANJ,NEJ)	1	8
Drugi tuji jezik (ANJ,NEJ,FRJ)	2	4
Zgodovina	2	5
Geografija	4	2
Fizika	2 + vaje	1
Kemija	2 + vaje	2
Biologija	2 + vaje	2
Sociologija	4 + 2 (naloga)	2
Psihologija	4 + 2 (naloga)	2
Računalništvo in inf.	2	2

S takim oblikovanjem izvedbenega predmetnika v 4. letniku omogočimo dijakom, da zadovoljijo svoje interese in se ustrezno pripravljajo na študij. Svobodna kombinacija predmetov v izbirnem delu mature je zelo smiselna. To dokazujejo zelo dobri dosežki oz. visoko število doseženih točk naših dijakov na maturi.

Poleg obveznih predmetov in nerazporejenih ur so predpisana sestavina gimnazijskega programa tudi obvezne izbirne vsebine. V času štiriletnega šolanja mora vsak dijak obvezno absolvirati:

- kulturne dejavnosti
- zdravstveno vzgojo
- vzgojo za družino, mir in nenasilje
- spoznavanje družbene ureditve
- delovno prakso oz. program poklicne izbire.

Ta del vsebin organiziramo za posamezne oddelke v celoti, poleg tega pa še naravoslovne in športne dejavnosti. Vsak dijak si izbere tudi program po svoji izbiri izmed programov, ki so v ponudbi šole - interni katalog oz. lahko izbere programe drugih izvajalcev.

V preteklem šol. letu smo našim dijakom pripravili zelo pestro ponudbo programov, v katerih so bila vključena domala vsa predmetna področja z vsebinami, ki presegajo obvezne učne načrte, poleg tega pa še Internet, avtogeni trening, tečaj globinske meditacije, akvaristika ter različne strokovne ekskurzije. Večina dijakov si med pestro ponudbo programov iz našega kataloga izbere vsaj en program, nekateri tudi več.

V okviru programov OIV potekajo tudi priprave dijakov na različna tekmovanja v znanju in mladinsko raziskovalno delo. Na vseh tekmovanjih v znanju kot tudi na športnem področju so naši dijaki dosegali izjemne rezultate. Naj omenim le kemijo, kjer sta se dva naša dijaka uvrstila v olimpijsko reprezentanco - Vesna Krošelj in Gregor Kosec. Na olimpiadi, ki je bila julija letos v Moskvi, je Vesna Krošelj osvojila srebrno medaljo.

Potek pouka v šol. letu 1996/97

Zaradi celovite prenove šole, ki bo predvidoma potekala vse leto, gostujemo v popoldanski izmeni na Šolskem centru v Šmihelu. V začetku šol. leta se srečujemo še z velikimi organizacijskimi in tudi kadrovskimi problemi, kot so npr. souporaba specializiranih učilnic, učnih pripomočkov, delna selitev knjižnice ter organizacija prevozov in prehrane, vendar upam, da bomo te probleme zadovoljivo rešili v septembru. Večji problem predstavlja tako za dijake kot tudi za učitelje sprememba bioritma ter reorganizacija družinskega življenja, saj delo v popoldanski izmeni močno posega v naš družinski vsakdan.

Kljub delu v popoldanski izmeni je šola dolžna zagotoviti normalno realizacijo gimnazijskega programa z vsemi vsebinami - realizacijo predpisanega predmetnika in obveznih izbirnih vsebin. Poseben problem predstavlja potek pouka športne vzgoje, saj Šolski center nima telovadnice. Do spremembe bo prišlo tudi pri izvajanju obveznih izbirnih vsebin. Večino programov bomo izvajali v strnjeni obliki po posameznih dnevih, saj realizacija v obliki dejavnosti preko celega šolskega leta ni možna zaradi prostorske stiske in velikega števila vozačev.

Zavedam se, da bomo morali v tem šolskem letu v za naše delo manj ugodnih pogojev več pozornosti nameniti kvalitetnemu izvajanju pouka, če želimo, da bodo naši rezultati še vedno nadpovprečni. Kljub temu pa bomo skušali ohraniti vsaj del razvejanih dejavnosti, ki so potekale v naši matični šoli in tako zadovoljiti tudi interese in potrebe tistih dijakov, ki želijo in zmorejo več kot jih predpisuje obvezen gimnazijski program.

Ravnateljica:
prof. Helena Zalokar

GIMNAZIJCIM GIMNAZIJCIM

Gimnazijci gimnazijcem

Ob 250-letnici Gimnazije Novo mesto smo dijaki in profesorji pripravili več prireditev. Ena pomembnejših je bila gotovo Gimnazijci gimnazijcem v soboto, 30.3.1996. To srečanje je bilo namenjeno predvsem bivšim gimnazijskim dijakom in profesorjem - zdajšnjim znanstvenikom.

Po uradni svečanosti so imeli nekateri izmed njih predavanja, ki smo se jih udeležili dijaki 3. in 4. letnikov, profesorji in gostje.

Ker so vsi resnično zelo pomembni v znanosti, pa ne samo slovenski, ampak nasploh, smo se "novinarji" odločili, da vam jih predstavimo še na svoj način; zlasti so nas zanimali njihovi spomini na gimnazijska leta.

Še prav posebej pa nas je s svojim obiskom počastil akademik prof. dr. Emilijan Cevc. Z njim pa se je pogovarjala prof. Renata Čampelj Jurečič.

dr. EMILJAN CEVC

Prav gotovo nas je mnogo, ki z globokim spoštovanjem spremljamo delo dr. Cevca. Je eden največjih umetnostnih zgodovinarjev pri nas, na kar kažejo mnoge publikacije, organizacije razstav, prizadevanja za ohranitev in predstavitev spomeniške dediščine ...

Na današnjem srečanju pa se nam je razkril še v čisto drugi podobi. Spoznali smo ga ne kot strokovnjaka, ampak kot človeka, polnega toplih in prijetnih spominov na gimnazijska leta.

Rodil se je leta 1920 v Kamniku, od koder ga je pot vodila v Novo mesto, kjer je obiskoval nižjo gimnazijo. Tu je preživel zanimiva štiri leta, ki so mu dala veliko energije za delo naprej.

Življenje in delo na šoli sta bila organizirana kar precej drugače kot danes. Takrat sta bila samo dva oddelka, malo deklet (danes 6-7 oddelkov, več deklet). V šoli dijaki niso bili organizirani v nobeno kulturno ali kakršnokoli drugo društvo, izven šole pa je živelo katoliško dijaško društvo Vesna, v katerem so igrali, peli recitirali ... Tudi glasila takrat na šoli ni bilo oz. je nekaj podobnega glasilu že obstajalo, ampak vanj so v glavnem pisali profesorji, dijaki le nekaj malega.

Že takrat pa je bil na šoli močno razvit "socialni čut", saj je bila za revnejše dijake organizirana posebna dijaška kuhinja. Kot pravi dr. Cevc ima najlepše spomine na Novo mesto ravno zato, ker so Dolenjci res prijazni ljudje, ne hierarhizirajo ljudi, ampak je vse nekako v sožitju, kot v naravi. (Hvala, dr. Cevc)

Bistvena razlika v primerjavi s takratnimi časi pa je v samem "redu" na šoli. Vladal je "hora legalis", dijaki so se bali profesorjev - ti so bili zelo strogi, zato pa je bilo več prisrčnosti in topline med samimi dijaki. Še posebej jih je bilo strah ravnatelja; tako strah vzbujajoči je bil tudi profesor Maslej - Tiger so mu rekli. Med odmorom je stal na hodniku, da se ne bi kdo izmed dijakov spozabil in krenil v drugo nadstropje, kot je imel učilnico. (Si predstavljate, kakšen red je bil to med odmori, ne pa ta današnja gneča, ko potrebuješ pet minut, da se prebiješ skozi!!)

Izmed profesorjev se najraje spominja prof. Marije Kovač (učila je francoščino), profesorja Prosenca (klasični filolog, učil je tudi slovenščino), dr. Alojzija Turka (slavist) in seveda dr. Janka Jarca. Pri njem je naredil tudi najboljšo maturitetno nalogo iz zgodovine, zato mu je prof. Jarc podaril knjigo s posvetilom. Dr. Cevc pravi, da je to gotovo največje priznanje, ki ga je dobil v Novem mestu, pa tudi sicer mu pomeni zelo veliko.

Poleg ukvarjanja s šolo je še veliko inštruiral - z denarjem si je kupil Štreklja, Pleteršnika, bral - čeprav takrat gimnazijska knjižnica ni bila preveč bogata, za obiskovanje ostalih pa si moral dobiti dovoljenje ravnatelja. Da bi hodil s prijatelji po lokalih, na to še pomislil ni. Sploh pa v tistih časih ni bilo nikakršnega pijančevanja, kot ga poznamo danes med srednješolci. Vsekakor pa je že takrat mnogo dnevov izkoristil za poglobljanje znanja iz zgodovine in umetnostne zgodovine.

No, po uspešno opravljeni mali maturi je odšel v Ljubljano, kjer se je šolal do zadnjega naziva - dr. znanosti. Vmes je šel za eno leto v München kot eden najboljših strokovnjakov za srednjeveško plastiko - to je bila tudi njegova doktorska tema. Od leta 1950 dela pri Umetnostnozgodovinskem inštitutu SAZU v Ljubljani, od leta 1968 je znanstveni svetnik, leta 1985 je postal redni član SAZU, danes pa je član predsedstva SAZU.

Že od nekdaj so gimnazijo obiskovali odlični matematiki, ki so sodelovali na mnogih mednarodnih tekmovanjih, celo olimpiadah. Nekateri izmed njih so ravno začeli s študijem matematike, nekateri so že doktorji matematike, nekateri že dolgoletni profesorji na univerzi ...

dr. EDVARD KRAMAR

nekdanji dijak novomeške gimnazije, sedaj kot doktor matematičnih znanosti poučuje na Fakulteti za matematiko in fiziko Univerze v Ljubljani. Njegovi uspehi na tekmovanjih iz matematike so zagotovo pripomogli k ugledu naše šole v slovenskem prostoru.

Profesor Kramar, glede na to, da naša šola letos praznuje častitljivi jubilej, bi vas najprej vprašala, kakšni so vaši spomini na šolanje v tej ustanovi?

Spomini so vsekakor prijetni. To so bila lepa leta, še najbolj zanimiva pa je bila vsakodnevna vožnja v šolo in domov. Vozil sem se namreč iz Otočca in prav vsak dan je bilo čakanje na avtobus posebno doživetje. Srečevali smo se s prijatelji, kakšno rekli, skratka, vedno se je kaj dogajalo.

Se morda spominjate tekmovanj, ki ste se jih udeležili?

Seveda se spominjam republiških in tudi obeh zveznih, ki sem se jih udeležil v letih 1965 in 1966.

Kdaj ste začutili, da bi prav matematika lahko postala vaš poklic?

Vesetje do matematike sem imel že v osnovni šoli, v srednji pa se je le še stopnjevalo. K temu je zagotovo pripomogel tudi profesor za matematiko, prof. Modic.

Po končani srednji šoli ste uspešno diplomirali na Fakulteti za matematiko in fiziko. Vendar pa z diplomom študija še ni bilo konec.

Tako je. Po diplomi sem nekaj časa deloval v Zagrebu, potem pa sem se vrnil v Ljubljano in tam končal podiplomski študij tretje stopnje.

Zdaj poučujete na Fakulteti za matematiko in fiziko v Ljubljani, ki velja za eno najtežjih fakultet v Sloveniji. Ali menite, da je strah pred študijem matematike upravičen?

Študij matematike vsekakor ni lahek, vendar mislim, da se z določeno mero talenta in predvsem z dobrimi delovnimi navadami študij da končati. Zdi se mi tudi, da je strah pred fakulteto tudi nekoliko napihnen.

Kaj pa nivo znanja, ki ga dijaki dosežejo v srednjih šolah?

Menim, da je nivo znanja matematike zadnja leta nekoliko nižji kot leta poprej, kar se kaže tudi v vpisu na določene fakultete. Tu pa ne mislim samo na matematiko, pač pa tudi na fizikalno in kemijsko fakulteto.

Ali ste po vaših uspehih na tekmovanjih iz matematike še kdaj sodelovali s tekmovalci na podobnih tekmovanjih?

Ja, sodeloval sem še pri pripravi nalog za tekmovanja, bil sem tudi vodja ekipe. Pripravljam tudi razna predavanja za najbolj uspešne dijake in objavljam članke v različnih znanstvenih revijah.

Se poleg poučevanja ukvarjate tudi z raziskovalno dejavnostjo?

Da, ukvarjam se z raziskovanjem na matematičnem inštitutu, in sicer na področju funkcionalne analize.

Kaj bi za konec sporočili dijakom novomeške gimnazije?

Vsem, ki se hočejo navdušiti za matematiko, bi svetoval brskanje po matematičnih knjigah. V slovenščini je tovrstne literature dovolj, predvsem pa bi izpostavil Presek in knjižice iz zbirke Sigma, ki so ravno prave za mlade matematične navdušence.

Vesna Krošelj, 4.a

dr. BORUT ZALAR

V katerih letih ste obiskovali novomeško gimnazijo?

Obiskoval sem jo od leta 1979 do 1983, in sicer sem bil v predzadnji generaciji, ki je hodila na klasično gimnazijo, poleg katere je obstajala še pedagoška gimnazija. Potem so uvedli usmerjeno izobraževanje.

Kako to, da ste se odločili vpisati na novomeško gimnazijo? Je bilo zanimanje zanjo tudi takrat tako veliko kot danes?

Za gimnazijo sem se odločil sam, saj me doma ni nihče silil vanjo. Čeprav sem iz Trebnjega, sem se odločil za novomeško gimnazijo, ker je bila zelo znana in kvalitetna. Poleg tega mi tudi ni bilo treba ostajati v internatu, saj je bila tudi takrat železniška povezava med Novim mestom in Trebnjem dobra, kakor bi moral, če bi se odločil na primer za bežigrasjsko gimnazijo, ki je bila tudi v rangu kvalitetnih gimnazij. Ne spomnim se, kakšno je bilo zanimanje za gimnazijo. Spomnim se pa, da me je mama pripeljala iz Trebnjega na gimnazijo in da sem videl na seznamu, da sem bil sprejet. Torej je neka selekcija le bila.

Česa se najbolj spominjate iz gimnazijskih let? Vas je takrat kaj posebej motilo in če, kaj je bilo to?

Spomnim se svoje razredničarke prof. Lade Črtalič in svojih sošolcev. Ravno letos smo praznovali trinajsto obletnico mature. Potem se spomnim tudi, da smo vozači praviloma zamujali pouk, ker so imeli vlaki zamudo. Takrat se ni nihče vozil z avtomobili v šolo, kakor opažam pri današnjih četrtošolcih in svojih študentih. Očitno se je standard ljudi izboljšal. Ja, to pa le napiši - doma nimam televizorja. Spomnim se tudi tega, kako smo na karirastih listkih s sošolci igrali go. Saj je bilo zelo zanimivo. Kaj me je motilo? Nikoli nisem prenašal cigaret in spomnim se, da me je motilo, ko se je kadilo po straniščih.

Ste prišli na idejo, da bi študirali matematiko sami ali vas je navdušil kdo od profesorjev?

Ko sem bil otrok, sem hotel postati najprej zdravnik, potem pa sem v šestem razredu od nekod dobil nalogo, da naj razvrstim v šahovnico števila od ena do štiriinšestdeset tako, da bodo vsote v stolpcih in vrsticah enake. Tri mesece sem jo nosil povsod s sabo in sem bil kot obseden od nje. Kamorkoli smo šli, k starim staršem ali v kino, sem razvrščal tiste številke. Potem sem jo neko popoldne, ko sem šel s prijatelji v trebanjski kino, čisto slučajno rešil. In takrat sem bil tako navdušen, da sem se odločil, da bi bil rad učitelj matematike. Potem sem se spet premislil in se vpisal v prvem letniku fakultete celo na

računalništvo. V gimnaziji sem namreč pomagal v Krkinem računalniškem centru, kjer smo delali na njihovem računalniku Vaxu in takrat sem ogromno vedel o računalnikih. V gimnaziji sem bil pri matematiki sicer zelo dober in sem osvojil tudi dve diplomii, vendar pa sem bil na splošno precej povprečen učenec in se nisem nikoli imel za kaj posebnega. Tudi na tekmovanjih nisem nikoli posebej izstopal, saj je bil vedno poudarek na geometriji. Jaz pa sem bolj tip za algebro in analitiko, iz česar sem tudi kasneje naredil doktorat. Še zdaj mi kakšna tridimenzionalna slika, ki jo moram narisati študentom, povzroča probleme. Po prvem letniku fakultete sem se prepisal na matematično smer, ker so mi računalništvo odsvetovali.

Kot študent sem bil na začetku zelo aktiven športnik, saj sem treniral streljanje, nekaj časa tudi skupaj z Rajmondom Debevcem. V zadnjih letnikih pa sem se vse bolj posvečal študiju in manj športu in se vse več učil.

Ste potemtakem uresničili svoje mladostniške cilje? Bi lahko rekli, da ste zadovoljni v svojem poklicu profesorja na gradbeni fakulteti v Mariboru?

Kot mladostnik pravzaprav nisem imel nikakršnih velikih ciljev, vendar pa sem v svojem poklicu zdaj srečen, ja. Najbrž bi to lahko rekel za katerikoli poklic, za katerega bi se odločil, vendar pa sem se zdaj nekako navadil na to življenje. Kljub temu da bi kot računalničar najbrž imel dvakrat toliko denarja, kot ga imam sedaj, zato pa imam toliko več počitnic z ženo in otroki. (smeh)

Maja Bajuk, 4.a

g. LEON MATOH

Vsi govorijo, da so spomini na dijaška leta najlepši. Je to res?

Ne čisto. Jaz sem imel raje študentska, čeprav sem se dobro imel tudi na gimnaziji.

Če se vrneva v vaše dijaške dneve, ali ste težko uskladili obveznosti v šoli s pripravami na tekmovanje?

Ja, veste, na polletju 2. letnika sem se odločil za študij matematike. In tedaj sem, lahko bi se reklo, malo zanemaril ostale predmete.

Kdo vam je pomagal in kako so potekale priprave na tekmovanja?

Moj mentor je bil prof. Hočevar, za kar sem mu zelo hvaležen. Poleg tega pa sem bil dva tedna na pripravah v Beogradu.

A so potekale v slovenščini?

Kje pa. Vse naloge, tudi na olimpiadi, sem reševal v srbohrvaščini. Tudi profesorji, ki so vodili priprave, so govorili srbohrvaško.

In uvrstili ste se na olimpiado v London. Kakšni vtisi so ostali od tam?

Lepi. Šli smo na ogled v Oxford, nato pa v Strafford-upon-Avon. Tekmovali smo dva dni. Zelo dobri so bili Rusi, Romuni in Vietnamci.

Kaj pa v letu 1979/80, ko ste bili v Luxemburgu v Merschu?

To je bilo nadomestno tekmovanje le nekaterih držav. Tu sem pravzaprav nekaj pričakoval.

Študirali ste matematiko. Kaj pa po študiju oz. danes?

Živim v Mariboru in se ukvarjam z računalništvom. Imam svoje podjetje.

Kaj pa v prostem času?

Ukvarjam se z gojem. To je najstarejša miselno-strateška igra. Je edina igra, ki je računalniki ne obvladajo. Sem državni prvak in grem letos na svetovno prvenstvo na Japonsko.

g. BOJAN GORNIK

je bil dijak Gimnazije Novo mesto v letih 1989 - 1993. Bil je izredno uspešen na tekmovanjih iz matematike, fizike in računalništva. Na državnem tekmovanju iz matematike je vedno prejel nagrado. Dvakrat se je uvrstil v olimpijsko ekipo. Sodeloval je tudi na mednarodnem matematičnem tekmovanju mest, ki ga prireja moskovski list Kvant, kjer je trikrat osvojil naziv zmagovalca. V fiziki se je uvrstil na olimpiado in prejel bronasto kolajno. Uspešen je bil tudi v računalništvu. Za Bojana Gornika lahko trdimo, da je najuspešnejši tekmovalec do sedaj.

Kakšni so tvoji spomini na gimnazijo in matematični krožek?

Zelo dobri. Pri krožku smo zelo učinkovito delali. Naša mentorica je bila prof. Hržica, s katero smo se dobro ujeli. Srečevali smo se enkrat tedensko (po eno uro, včasih tudi dve). Bili smo štirje stalni člani.

So tvoji gimnazijski profesorji nate po tvojih uspehih drugače gledali?

Ne kaj posebj. Že prej nisem imel težav.

Je bilo težko uskladiti šolske obveznosti s pripravami na tekmovanje?

Ne. Če človek kaj z veseljem počne, potem ni težav.

V letu 1992/93 si se uvrstil tako na fizikalno kot na matematično olimpiado.

Je bila odločitev težka?

Matematična olimpiada je potekala v Turčiji, v Istambulu, medtem ko je bila fizikalna v ZDA, v Williamsburgu, zato sem se odločil za fizikalno olimpiado.

Kakšni so bili ob tem tvoji občutki?

Seveda sem se zelo dobro počutil, vesel sem bil, da so me izbrali na obeh tekmovanjih.

Kako so tvoji uspehi spremenili tvoje življenje? Je okolje nate gledalo drugače?

Na začetku je bilo vse polno veselja, potem pa so uspehe od mene kar pričakovali, ne vedoč, kaj stoji za tem. V očeh drugih in tudi v mojih je bila to le rutina.

Kako je potekala fizikalna olimpiada?

V Ameriki smo bili deset dni. Stanovali smo v študentskem domu - naselju. Peljali so nas tudi na ogleda. Od velikih mest sem videl le Washington.

V letu 1991/92 pa si se uvrstil na matematično olimpiado v Moskvo. Slovenije niso povabili. Si bil razočaran?

Seveda. Prvič bi šel na takšno veliko tekmovanje, potem pa to odpade. To so nadoknadili z udeležbo na matematični konferenci v Miassu (bivša SZ). Tam smo poslušali predavanja v angleščini, nato pa skupinsko reševali naloge.

Koliko je tvoje intenzivno ukvarjanje z matematiko in fiziko vplivalo na odločitev o študiju?

Do samega konca nisem vedel, kaj bom študiral. Pravzaprav, približno sem vedel, a natančno nikoli ne.

In kako si se odločil?

Odločil sem se za študij fizike. Sedaj sem v 3. letniku. Ker pa me je vleklo k matematiki, sem se vpisal še na vzporedni študij matematike.

In s čim se bolj ukvarjaš?

V tem šolskem letu je matematika sicer na stranskem tiru, a se v bodoče nameravam bolj usmeriti k njej.

Kaj pa po končanem šolanju. Si razmišljal o odhodu v tujino?

Pravzaprav ni veliko, kar bi matematik ali fizik v Sloveniji sploh lahko počela. Menim, da je vseeno, kje delaš, le da te to delo veseli. O prihodnosti sicer ne razmišljam veliko in ne delam dolgoročnih načrtov.

Samo PLUT, 3.b

Tudi s področja kemije prihajajo doktorji znanosti, ki so nam, dijakom, vlili kar precej navdiha za vedo "poskusov"...

dr. MIHA JAPELJ

je doktor kemijskih znanosti, profesor organske tehnologije na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani in pomočnik generalnega direktorja Tovarne zdravil Krka. Po duši je Dolenjec in Novomeščan, zaljubljen v svoje mesto in dolenjske griče. Leta 1971 je sodeloval pri ustanovitvi Sklada Krkinih nagrad, ki že 25 let neprekinjeno spodbuja študente in dijake k raziskovalnemu delu. Med nagrajenci je tudi ogromno dijakov novomeške gimnazije.

Zaveda se, da imajo visoko izobraženi strokovnjaki za razvoj podjetja velik pomen in da moč podjetja temelji na strokovni usposobljenosti vsakega posameznika, Rad se tudi pohvali, da se Krka s svojo tehnologijo uvršča v sam svetovni vrh.

Katere razlike so najbolj očitne, če današnjo gimnazijo primerjate s tisto, ki se je vi spominjate?

Na prvi pogled ni velikih razlik. Prostorsko je gimnazija še vedno podobno opremljena kot včasih. Lahko pa bi rekel, da se naravoslovne vede danes veliko bolje predavajo, pa tudi laboratoriji so mnogo bolj opremljeni kot tedaj.

Moram reči, da so red, disciplina in odgovornost na gimnaziji še vedno prisotni. Tudi sedanja generacija se tako kot naša zaveda pripadnosti svojemu mestu in novomeški gimnaziji.

Všeč mi je, da ste spet dijaki, ne pa učenci usmerjenega izobraževanja.

Značilnost novomeške gimnazije je, da je znanje dijakov zelo široko in poglobljeno, tako da imajo pri nadaljnjem študiju veliko manj težav kot dijaki drugih srednjih šol. Zelo dobro so podkovani predvsem v znanju kemije in matematike.

Kaj vas je navdihnilo, da ste se odločili za znanstveno delo?

Kemija me je vedno zanimala, ker je bil moj oče šolski upravitelj. Vedno sem bil v laboratoriju in tam tudi marsikaj razbil. Ves čas sem delal poskuse, kot na primer reakcijo kalcijevega karbida z vodo in podobno. Všeč mi je bilo pokanje in ostali spremljevalni pojavi pri reakcijah. Seveda sem vse to počel še kot mulc ...

Tako sem prišel do same kemije. Zanimala me je predvsem tehnična kemija. Takrat je bila ta industrija pri nas še nerazvita, neznana za našo državo. Do nje sem imel izredno veselje, eden izmed redkih, mogoče edini v tistem času. Potem, ko sem se odločil, pa so mi sledili tudi drugi.

Mislite, da ima gimnazija kakšno vlogo pri odločitvi dijakov za njihov nadaljnji študij, da jih lahko navduši za kako smer ali pa poveča njihovo zanimanje na določenem področju?

Seveda, menim, da ima izredno veliko vlogo, ki pa bi jo bilo treba še povečati. To bi lahko dosegli s še več takšnimi srečanji, kot je današnje. Prišli bi lahko ljudje iz industrije, ki bi skupaj s profesorji lahko motivirali dijake za določen poklic.

Bi morda po vseh vaših izkušnjah v tej stroki priporočali dijakom, da gredo po vaših stopinjah?

Ja, seveda, vendar bi rad opozoril, da naša družba ne ceni dovolj ustvarjalnih ljudi in raziskovalcev. Nekateri sicer poskušajo, tudi v vaši generaciji, žal pa ljudi v današnjem času veliko bolj zanima, kako hitro in na lahek način priti do denarja preko managementa in trgovskih poslov. Tudi to pa se bo prej ali slej nehalo, kajti pomembno je znanje in pomembni so dosežki.

Prišli pa bodo spet novi vladarji, ki bodo obvladovali sodobno znanost in tehnologijo in bodo lahko še uspešnejši. Tudi finančno jim bo dobro šlo, predvsem pa moralno. Tisti, ki gredo študirat kemijo, farmacijo in druge naravoslovne vede, imajo vsekakor prav. To se bo čez nekaj let jasno pokazalo.

Kako pa ste si pri vsem tem znanstvenem delu organizirali vaš prosti čas?

Zelo rad se vozim s kolesom po Dolenjski, sicer pa si vzamem čas tudi za kulturo, glasbo in pa šport, kot sem že omenil.

To je nekaj utrinkov iz življenja našega bivšega sotrpina, prof. dr. Mihe Japlja, ki je še vedno ponosen na svoje gimnazijske izkušnje.

Svoj govor na današnjem srečanju je zaključil z naslednjo mislijo:

"Dosegli boste še več kot generacije pred vami. V vas je prihodnost, primite se je z obema rokama in bodite polni entuziazma."

Špela Ivekovič, 4.d

Gregor Kosec, 4.a

dr. JAROSLAV TIHI

je nekdanji dijak novomeške gimnazije, sedaj doktor kemijskih znanosti. Zaposlen je v Krki, tovarni zdravil v Novem mestu, dela pa na področju biokemije. Bil je eden pionirjev Kluba mladih raziskovalcev, ki je deluje na gimnaziji od konca 70-ih let.

Kdaj ste postali član Kluba mladih raziskovalcev?

Na gimnazijo sem se vpisal leta 1978. Imel sem srečo, da so takrat na gimnaziji delovali Janez Plavec, Vlado Jurekovič in Ivan Radež pod mentorskim vodstvom profesorice Florjančičeve. V začetku je bila to relativno nedolžna stvar; namesto kemijskega krožka smo se pač odločili za Klub mladih raziskovalcev. V začetku sem bil kar malo razočaran. Pričakoval sem, da bo pokalo in se kadilo, vendar pa smo se v glavnem ukvarjali s takrat zelo aktualno zaščito okolja. Kar naprej so bila predavanja, vendar sem na srečo zdržal. Kasneje smo naredili tudi raziskovalno nalogo za Krkino nagrado. Šlo je za analizo, ne spomnim se čisto natančno, nekaj v zvezi z bršljinskim potokom. Takrat sem se imel tudi prvič priložnost srečati s pravim laboratorijem, kar je bila vsekakor svojevrstna izkušnja, tudi za tiste, ki kasneje niso šli študirat kemije.

Ta izkušnja je potem verjetno vplivala tudi na vašo nadaljnjo življenjsko pot?

No ja, v prvem letniku je bila kemija vsekakor na prvem mestu, tudi v drugem sem še hodil v Klub, vendar pa sem poleg kemije sodeloval tudi z Matjažem Bergerjem in Ireno Grahek. Pripravljali smo Krkino raziskovalno nalogo, vendar ni imela nobene zveze s kemijo. Tema so bile grajske in samostanske knjižnice. Skratka, spekter zanimanja je bil zelo širok in nikakor ne morem reči, da je bila srž mojega zanimanja samo kemija.

V tretjem letniku sem spet sodeloval pri raziskovalni nalogi sinteze etanbutola, sicer pa smisel raziskovalnih nalog gimnazijcev ni v odkrivanju nove znanosti, ampak bolj v seznanjanju z delovnim okoljem in znanstvenim delom.

To raziskovalno delo je na mojo nadaljnjo življenjsko pot vplivalo v tolikšni meri, da se je na koncu četrtega letnika vedelo, da bom študiral nekaj, povezanega z naravoslovjem.

S čim se danes največ ukvarjate?

V Krki delam že tri leta. Po duši sem organski kemik in sprva sem se navdušeno ukvarjal z reakcijami, novimi spojinami ... Potem sem prišel v Krko in doživel

prvi šok, ko so me dodelili na biokemijo. Kmalu pa sem ugotovil, da so mi v bistvu naredili veliko uslugo, saj je bil to drug oddelek, drug način dela, v bistvu pa samo nadgradnja tistega, kar sem že delal.

So pa velike razlike med podiplomskim študijem in delom v firmi. Pri podiplomskem študiju se lahko ukvarjaš s tistim, kar ti pade na pamet, imaš dovolj časa in tudi možnosti za študiranje, ko pa si v firmi, je, grdo rečeno, pomemben samo še denar, kar pomeni, v čim krajšem času narediti in zaslužiti čimveč. Seveda je to s stališča firme popolnoma razumljivo, saj od tega živimo. Sicer pa moj projekt obsega izdelavo zdravila od začetka do končne oblike v podobi tablet, ki potem pomagajo ljudem.

Ko je profesor izvedel, da odhajam v Krko, sem od njega dobil zelo koristen nasvet. Rekel mi je: „Tihi, vem, da greste v Krko, vem, da boste delali z zdravili, prosim vas le, da vedno naredite tako kvalitetna zdravila, da si jih boste upali tudi sami pojesti.“

Kakšna je danes perspektiva kemikov ali pa študija kemije nasploh?

Pravzaprav si je težko predstavljati, kako velika je perspektiva tega poklica. Moji kolegi so danes zaposleni pri vojski, policiji, državnih službah ... Skratka, kemike vedno potrebujejo. V prihodnosti bo vedno bolj pomembno varstvo okolja. Težave se bodo pojavile le, če bodo tovarne, kot sta Krka in Lek, pokupili tujci. Ti ne bodo več investirali v razvoj teh firm, saj bodo imeli svoje, npr. v Nemčiji ...

Če bi hotel imeti veliko denarja, pa bi moral študirati ekonomijo in preprodajati solato in pomaranče.

Potem vam ni žal, da ste se odločili za kemijo?

Ne, priznam, da mi ni žal. Res pa je, da se je danes zelo težko odločiti za pravilno smer študija, saj ne vemo, katere poklice bodo najbolj potrebovali čez nekaj let. Tudi zdravniki so slabo plačani, vendar pa ne poznam nikogar, ki bi mu bilo žal, da je študiral medicino. V poklicu je predvsem treba najti osebno zadovoljstvo.

Ali znanstvenikom ostane dovolj časa za druge aktivnosti, umetnost, šport?

Časa imaš vedno toliko, kot si ga vzameš. Zapomnite pa si: ni pomembno, koliko delate, pomembno je, kaj naredite. Sebe pravzaprav nimam za znanstvenika. Po mojem mnenju so znanstveniki tisti, ki imajo veliko časa in se na fakultetah dejansko ukvarjajo s čisto znanostjo. Znanost je v bistvu zelo relativen pojem. Naredimo jo lahko iz popolnoma banalnih stvari, npr. čiščenja kotlov. S tem se ukvarjajo inženirji, saj je očistiti 50000-litrski kotel velik tehnološki problem.

Ali se je gimnazija od vaših dijaških let do danes zelo spremenila?

Slišal sem, da se dijaki zelo uspešno ukvarjajo s kemijo. Le-ta ima mnogo večjo vlogo kot nekoč; to lahko pripišemo tudi dejstvu, da je bila naša generacija bolj družboslovno usmerjena. Meni so težave vedno povzročali družboslovni predmeti. Če ne bi bilo francoščine, zgodovine in slovenskih spisov, bi gimnazijo naredil tako, da sploh ne bi vedel, kdaj. Najbolj važno, kar vam lahko da gimnazija, ni samo znanje, ki ga nadgradite na fakulteti, temveč je bolj pomembno, da vas navadi na potrpežljivo učenje. V mojih časih je gimnazija to vsekakor naredila. Včasih lahko preveč znanja na začetku študija celo škodi. Zgodi se namreč, če tako rečem, da zaradi gozda ne vidimo dreves. Če vam je gimnazija dala potrpljenje in pa način pristopa k problemu, vam je dala zelo veliko.

Špela Ivekovič, 4.d

Gregor Kosec, 4.a

in biologija ...

dr. ANDREJA PLAPER in mag. IGOR PLAPER

Oba sta nekdanja gimnazijca in oba sta študirala biologijo, seveda zelo uspešno, saj sta še zelo mlada, pa imata že laskava naslova: doktor in magister.

Sta simpatična in komunikativna, zelo sproščena, tako da sem se nekajkrat kar zapletla v pogovor in pozabila na svojo nalogo: napisati intervju.

Najprej o spominih na srednjo šolo, torej na gimnazijo:

mag. I. Plaper: *"Spomini so vsekakor prijetni: tako na profesorje kot tudi na dijake, saj sem tu tudi štiri leta poučeval. Kot nekdanji dijak sem imel sprva nekaj pomislekov, kako me bodo sprejeli "moji" nekdanji profesorji. Začetni strah je kmalu splahnel, saj smo vzpostavili zelo pristne odnose. Posebej so k temu pripomogli prof. Fujsova, prof. Hočevnar, prof. Zafredova in prof. Florjančičeva, a tudi vsi ostali."*

dr. A. Plaper: *"Spominjam se le prijetnih dogodkov, predvsem tistih, povezanih z drugim "nešolskim" delom, tj. dogodkov s sošolci, prijatelji. V srednji šoli so ti odnosi mnogo bolj pristni, kot jih je mogoče vzpostaviti kasneje na fakulteti."*

Zanimalo me je tudi, kako sta se počutila novomeška gimnazijca kot novopečena bruca v Ljubljani. In še glede naše gimnazije: ali je cenjena.

mag. I. Plaper: *"Naj povem, da nisem občutil velikega prehoda, pa tudi pri študiju nisem imel večjih težav. Menim, da je novomeška gimnazija izredno cenjena (vsaj takrat je bila in upam, da se to ni spremenilo) in to upravičeno."*

dr. A. Plaper: *"Študij se mi je zdel bolj privlačen, saj se lahko usmeriš v določeno smer in začutiš, da je bilo to še vedno v tebi. Že od nekdanj sem imela predstave, da bom to, kar sem. Hotela sem spoznati bistvo življenja, vir življenja."*

Kako je z možnostmi za zaposlitev?

mag. I. Plaper: *"Možnosti so skromne, vendar se predvsem z genetiko odpirajo nove."*

Oba sta uspešna na svojem področju. Kako to, da ostala v Novem mestu in se zaposlila v Krki?

mag. I. Plaper: *"Želja po nadaljnji izobrazbi me je vzpodbudila, da sem zapustil poučevanje. Sicer sem študiral pedagoško smer, po študiju pa sem se specializiral. V mislih sem imel več variant: Živalski vrt v Ljubljani ali pa nadaljevati študij. Potem pa sem se dogovoril s Krko, kjer sem zaposlen sedaj. S sedanjim delom sem zadovoljen; je vsakdanji izziv. Tudi delo z mladimi me je privlačilo; poskušal sem biologijo prikazati čimbolj zanimivo in v njih vzbuditi željo po znanju, da bi se učili tudi biologije, ki je le eden od desetih oz. enajstih predmetov."*

dr. A. Plaper: *"Deset let sem bila zaposlena v Ljubljani na Medicinski fakulteti. Že prej sem podpisala pogodbo s Krko in ta me je ves čas spremljala. Ni mi žal, da delam tu. V sedanjih časih veliko obljublajo in čedalje več je novih možnosti za delo na področju molekularne biologije."*

Se ukvarjate tudi z raziskovalnim delom?

mag. I. Plaper: *"Raziskovalno delo opravljamo veliko v povezavi z Inštitutom za razvojno biologijo. Nekaj tudi samostojno: proizvajamo brezvirusne sadike česna, surfinje in scevola. Zaposleni smo trije, rang pa je čez 100000 kosov."*

Vaš poklic verjetno zahteva popolno predanost?

mag. I. Plaper: *"Res je: celoten študij, doktorat in poklic zahtevajo popolno posvečenost. Če se že odločiš za to, veš, da moraš biti svojemu delu na razpolago 24 ur na dan, če ne že z delom, pa z mislimi. Pomembno je, da ves čas razmišljaš, včasih se česa spomniš ob vsakdanjih opravilih ali zvečer, predno zaspiš."*

Vam uspe najti čas tudi za družinsko, morda kulturno življenje? Kako se sprostite?

dr. A. Plaper: *"Trudila sem se, da nisem zanemarila ostalih stvari. Morda so mi stvari malce ušle iz rok tik pred zaključkom doktorata. Pri gospodinjstvu mi pomaga mama, tako da imam več časa, ki ga lahko preživim z otroki, pa tudi za kakšen koncert najdem čas. Menim, da je šport zelo pomemben; predvsem jahanje igra v mojem življenju pomembno vlogo. Ta dejavnost mi je velikokrat*

pomagala v kritičnih trenutkih. Ko si na konju, ta zahteva popolno koncentracijo in takrat pozabiš na vse težave."

Vaše delo verjetno zahteva nenehno izobraževanje in dopolnjevanje znanja. Ali je v Sloveniji dovolj možnosti za pridobitev novih informacij? Se udeležujete tudi seminarjev v tujini?

mag. I. Plaper: *"Udeležujemo se kongresov v tujini. Pomemben pretok informacij je zveza Ljubljana - Novo mesto. Pomembno je tudi samoizobraževanje, branje člankov ..."*

Kakšni so trendi v biologiji, za katere veje je največ zanimanja in so trenutno najbolj uporabne?

mag. I. Plaper: *"Predvsem genetika: sekundarne substance - v posodi iz celic, delov rastlin pridobivaš aktivno snov in jo vgradiš v tablete, sirup."*

Oba sta biologa. Menite, da je to prednost? Se lažje pogovarjata o delu?

dr. A. Plaper: *"Res sva oba biologa, a sva usmerjena različno. Najine smeri se ne prekrivajo. Gotovo pa razumeva delo partnerja in včasih lahko kaj skupaj predebatirava."*

Tina Špelko, 4.a

Tudi na področju zgodovine se pojavljajo imena bivših novomeških gimnazijcev ...

dr. STANE GRANDA

Glede njegovega gimnazijskega šolanja sem izvedela naslednje: Njegov razrednik je bil prof. Mlinarič, sošolcev je bilo približno pol iz mesta in pol s podeželja, v okviru pouka so imeli neobvezno latinščino, učitelj, ki jim je vzbujal največ strahu, pa je bil profesor za biologijo in kemijo prof. Fabian.

V času njegovega šolanja pa je še veljalo pravilo "hora legalis" (t.j. predpisana ura, po kateri dijak ne sme biti več na ulici). Doma so morali biti do 10. ure.

Prišlo je tudi do menjave generacije profesorjev.

Glede današnjega šolanja meni, da učitelji od učencev premalo zahtevajo in da bi moral biti večji poudarek na jezikih.

O učiteljih pravi, da so najboljši strogi (vendar morajo biti dobri ljudje).

Zgodovino so ga na gimnaziji učili kar trije profesorji. Prof. Mlinarič (predavanja antike so bila celo boljša kot na fakulteti), prof. Pibrnik in prof. Dobovšek.

Za študij zgodovine ga je navdušila učiteljica Lamutova že v osnovni šoli. Vsako nedeljo je cel razred peljala peš na ogled gradov v okolici.

Že šest let dela na inštitutu za delavsko gibanje, trenutno pa se ukvarja s pisanjem učbenika za 3. letnik gimnazije.

Pravi, da je zgodovina lepa, zanimiva in bogata prav zaradi posebnosti, ki pa jih je zelo težko posploševati. Zato pravi, da je pisanje učbenikov zahtevno delo.

Glede nasvetov za študij pa pravi: "*Pomenbni so jeziki, zato se jih je dobro učiti.*" Meni, da je potrebno veliko brati (iz več področji) in trditve preverjati v raznih leksikonih in enciklopedijah.

Kdor pa se bo odločil za študij zgodovine pa naj ima preteklost rad in ne sme misliti, da so bili ljudje včasih neumni; le vedeli niso toliko kot vemo danes.

Polona Andromako 3.c

dr. ALEŠ GABRIČ

Prvo vprašanje, ki sem ga zastavila dr. Gabriču je bilo povezano z izgledom šole: "**Kakšna se vam zdi gimnazija danes in ali ste opazili kakšne bistvene spremembe?**" Izvedela sem, da se mu gimnazija zdi precej nespremenjena. Izjema je atrij, ki se mu zdi velika pridobitev. Glede kulturnega utripa pa meni, da je danes bolj pestro, kot je bilo v času njegovega šolanja.

Zanimali so me tudi učitelji, ki so ga učili zgodovino, "glavni krivci" za njegovo odločitev, ter kdaj se je za ta študij odločil.

V osnovni šoli ga je učil prof. Stančič, na gimnaziji pa profesorici Češarkova in Jerasova, slednja pa je "krivec", saj je nihal tudi k novinarstvu.

Sledil je študij na Filozofski fakulteti v Ljubljani, poleg zgodovine pa je izbral še študij geografije. Svoje odločitve ni nikoli obžaloval.

Njegovo področje dela obsega raziskovanje kulturne zgodovine slovencev po 2. svetovni vojni.

Doktorska dizertacija je imale naslov: "Slovenska kulturna politika v letih od 1953 do 1962."

Sedaj se ukvarja s pisanjem učbenika za osmi razred osnovne šole, jeseni pa bo imel predavanje z naslovom: "Od prve slovenske knjige do danes."

Na koncu pa sem ga vprašala za nasvet pri študiju zgodovine. Pravi takole: "Ne jemati stvari skozi preteklost v sedanost."

Polona Andromako, 3.c

Srečanja so se udeležili tudi bivši gimnazijci, ki opravljajo pomembna dela v Novem mestu in na različne načine prispevajo k obnovi gimnazije. Med njimi tudi

g. DANILO BREŠČAK, diplomirani arheolog

Kako ste prišli do odločitve, da postanete gimnazijec?

V tistih časih sploh ni bilo dileme poleg tega sem bil že v petem razredu v klasičnem razredu, to je bil zadnji redni razred nekdanje klasične novomeške gimnazije. Tako smo začeli s poukom latinščine že v 5. razredu in vseh naslednjih 8 let, do končane gimnazije. In to je bila vez, ki nas je navedla, da smo se odločili za gimnazijo.

Kakšni so vaši spomini na ta leta in česa se najraje spominjate?

Česa se najraje spominjam? Bilo je veliko lepega.

3. Ste v gimnaziji spoznali svojo ženo, prof. angleščine Dragico Breščak?

Seveda. To je le eden od teh gotovo najlepših spominov. Spoznala sva se na plesnih vajah. Ko sem bil jaz v 3., ona pa v 2. letniku. In od takrat sva skupaj.

Je bila odločitev, kaj študirati, težka?

Ja. V tistih gimnazijskih letih sem veliko svojega časa posvetil jamarstvu. In ko sem se odločal za študij, sem nihal med geologijo in arheologijo. Prav gotovo so prijatelji in jamarstvo pripomogli k arheologiji. Na geologiji sem bil dve leti. Potem pa sem prišel do spoznanja, da moram iti na arheologijo.

Danes ste direktor ZAVODA ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE, kar je brez dvoma odgovorna naloga. Nam jo lahko podrobneje predstavite?

Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine je eden izmed sedmih v Sloveniji. Cela Slovenija je teritorialno razdeljena na sedem zavodov, skupaj z republiško upravo za kulturno dediščino, ki nam je nadrejena (sestavni del ministrstva). Novomeški zavod pokriva področje JV Slovenije, celo Belo krajino, Trebnje, Novo mesto, Šentjernej, Škocjan in Brežice. Če pa gledamo po spomeniškem fondu, pa moram poudariti, da gre za del Slovenije, kjer vsekakor arheologija v slovenskem prostoru pomeni dolenjsko klasično deželo, ki s spomeniki, nepremičninami (gradišča, gomilna grobišča iz obdobja sredine 1. tisočletja p.n.š.) kot tudi z iznajdbami daleč presega okvire samo naše dežele Dolenjske, pa tudi Slovenije in se krepko uvršča v vrh evropske kulture tistega časa.

Ste v poklicu srečni?

Sem. Je dinamičen, kombinira se veliko terenskega dela s kabinetnim. Žal prepogosto delamo kot gasilci, torej rešujemo ogroženo dediščino. In velikokrat smo osamljeni, saj se prebivalstvo ne zaveda, da je zapisano, da je dolžnost vsakega Slovenca, da skrbi in ohranja dediščino. Hkrati pa nam zmanjkuje časa, da bi na primerni znanstveni ravni obdelali izsledke, do katerih pridemo.

Kaj pa obletnica mature? Koliko ste jih že imeli? Se srečujete kdaj, kje kako pogosto?

Dobivamo se vsakih 5 let in letos imamo 30. obletnico. Od 24. maturantov jih je le še 5, celo z okolico Novega mesta, Otočca in Dvora, ki se bodo udeležili obetnice. Dogovorili smo se, da se dobimo 1. junija ob 22h v gimnaziji, zatem bo sledil kulturni program, v katerem bom sošolce popeljal po Novem mestu in jim pokazal stare znamenitosti mesta. Presenetilo me je predvsem na zadnji obletnici (25.), ko nas je prišlo le 11, tako da me zanima, kakšen bo odziv letos, saj smo bili kot razred dober kolektiv. Bili smo predani Stezicam. Takrat smo delali neverjetne stvari, izdali smo 8 številčk v enem šol. letu. To so tisti letniki Stezic, ki imajo celo natiskane naslovnice. Seveda pa smo jih morali tudi prodajati in prav rad verjamem, da smo šli profesorjem včasih kar hudo na živce, saj je bila naklada 500 izvodov.

Vi ste že veliko dosegli v svojem življenju, uresničili svoj cilj in sanje. Kaj priporočate najstnikom, ki prav tako želijo priti do svojih sanj, ciljev?

Nič drugega ni kot disciplina in delo!

Kako se danes počutite med nami?

Fino, vedno rad prihajam na gimnazijo.

Ker se nekateri znanstveniki srečanja niso mogli udeležiti, so nas kasneje prisrčno sprejeli na njihovem domu.

dr. ALEKSANDER NOVAK

Za srečanje smo se dogovorili v slaščičarni Slon, a smo kmalu krenili proti njegovemu domu v Retečah pri Škofji Loki. Pogovor smo začeli v prijetni vrtni uti, kjer smo počasi odkrivali koščke njegovega življenja.

V Novo mesto je prišel marca 1946, da bi končal osmi razred klasične gimnazije. Ker v Ljubljani ni bilo več prostora, se je nekaj ljubljanskih dijakov odpravilo v Novo mesto, kjer so rešili obstoj rednega zaključnega razreda gimnazije, zakaj tukaj so bili tistega leta le štirje novomeški dijaki.

Vse je bilo v znamenju povojnega časa; ob prihodu z vlakom jih je na postaji pozdravil napis: Živela republika. Na šolsko življenje se jim ni bilo privaditi, saj so se bolj od njih morali prilagajati profesorji. Od vojne utrjeni najstniki se niso hoteli podrediti strogim pravilom gimnazijskega reda, sicer pa tega od njih tudi nihče ni zahteval. V šoli so morali učitelji torej popustiti kar pri nekaj do takrat strogo prepovedanih stvareh-- na primer, dali so jim poseben prostor za kajenje, zvečer so jim dovolili igranje taroka in šahiranje v kavarni in za nameček so se jim mlajši profesorji kar sami pridružili. Razumljivo, ko pa so imeli kar nekaj "luštih" sošolk.

Sicer pa so se tudi z ostalimi profesorji odlično razumeli, še posebej pa jim je bilo v zadovoljstvo opazovati mlado profesorico latinščine - Grlico, kadar je zardevala ob branju "zanimivejših" Horacovih pesmi ali pa še raje, kadar sta s profesorjem zgodovine imela zmenek v Ragovem logu.

Za razliko od nas pa jim je šola dopuščala veliko prostega časa, zato so popoldneve preživljali na delovnih akcijah. Obnavljali so šolo ter hodili na terensko delo po Novem mestu in okolici, skratka bili so v veliko pomoč pri obnavljanju v vojni porušene domovine.

"Denarja nismo nikoli imeli, a smo se vedno nekako znašli ..."

S petnajstimi leti je šel v partizane: *"... in potem se človeku ne zdi nič več težko, ker tam gre včasih na najhujše ... ni za jesti ne za piti, glavo lahko izgubiš ... Tako dobi človek določen instinkt, da se obvaruje in ga potem težko še kaj preseneti."*

Tudi matura se je zdela kar lahka, pravzaprav ne velikega pomena, saj so večino časa posvetili sestankom mladinske organizacije, delovnim akcijam ... Po končani nalogi, ki je bila "otročje lahka", so šli na kopanje in zvečer v kino, naslednji dan pa zopet nadaljevali z maturo. Ti štirje meseci v Novem mestu so bili sicer splet naključij, vendar kot pravi sam: *"Na Novo mesto in maturo imam enega najlepših spominov, kar jih sploh je, ker je bilo izredno prijetno vzdušje."*

Novomeščani so bili zelo prijazni in nas lepo sprejeli. Z vsemi smo se dobro razumeli."

S končano maturo se je njegovo študijsko življenje šele dobro začelo. V Ljubljani je leta 1952 diplomiral iz kemije in šolanje nadaljeval na Nacionalnem kemijskem inštitutu v Ljubljani, kjer je delal doktorat.

Za kemijo se je navdušil pri dvanajstih letih, ko mu je teta za rojstni dan podarila škatlo Mladi kemik. Že takrat je z zanimanjem izvajal kemijske poskuse, kar je kasneje v svojem poklicu tudi resneje nadaljeval.

"Ko je človek star osemnajst let, mora videti svet, mora narediti tisto, kar se mu takrat zdi pomembno, potem pa, ko meni, da je zadosti videl, lahko še vedno pride nazaj." Tudi njega je v študijskih letih Ljubljana utesnjevala in je moral oditi v svet. Že pred diplomo je odšel za eno leto v Rusijo, po doktoratu pa najprej za tri leta v Kanado, nato pa je dobil ponudbo za gostujočega profesorja v Bordeaux-u. Kasneje se je preselil v Pariz, kjer je s šestintridesetimi leti postal direktor za raziskave na raziskovalnem inštitutu za kemijo in tam sodeloval z eno izmed fakultet Sorbone.

Kot znanstveni plačanec 25-ih držav je prepotoval velik del sveta in zato sedaj aktivno obvlada ruščino, angleščino, nemščino in francoščino. Vendar pravi, da je angleščina na mednarodnih znanstvenih kongresih najbolj uporabna.

Ves čas svojega dela v tujini se je vsako leto vračal v Slovenijo in sodeloval z Inštitutom Jožef Štefan, sedaj pa je tukaj, kot pravi sam, kar na stalnih počitnicah.

Svet se je v času med dijaškimi leti v Novem mestu do danes kar precej spremenil; tako po možnostih zaposlitve, ki so bile takrat veliko večje, kot tudi po odnosih med ljudmi, ki so bili bolj pristni in je bilo manj rivalstva: *"Takrat so bili drugi časi."*

Duška Mervar in Melita Jerman, 4.e

dr. STOJAN PRETNAR

Kolo življenja ... Začenja se s kakšnim občutkom, kakšnim začudenjem, navzočnostjo, vrzeljo, z ničem in z Vsem. In če opazuješ in če iščeš, boš spoznal moč, ki trenutku podeli vire preteklosti in energije prihodnosti. Spomini, slike in izreki ... Kolo se vrti ...

Kolo življenja dr. Stojana Pretnarja se je začelo vrteti leta 1909 v Bovcu. Otroštvo je zaradi 1. svetovne vojne in zaradi premestitev očeta, ki je bil davčni uradnik, po raznih krajih Slovenije, zelo pestro. Novomeško gimnazijo, na katero ima lepe spomine, je začel obiskovati leta 1919. Razred 22-ih fantov je bil med seboj zelo povezan, saj so se vsi dobivali še po maturi vsako leto; tisti, ki so bili v Ljubljani, pa celo vsak mesec. Zlasti lepe spomine ima na profesorja zgodovine, saj ga je naučil, da je pri vsaki stvari potrebno pogledati njeno zgodovinsko stran, za kar mu je še danes hvaležen.

In kakšen je bil režim na tedanji novomeški gimnaziji? Lahko bi rekli, da zelo strog, saj je bil od ljudske šole do mature obvezen verouk. Molili so pred začetkom pouka in po njem, obvezna pa je bila tudi maša. Če je kdo manjkal, je sledila kazen - neopravičena ura.

Poleg šole je imel v času obiskovanja gimnazije čas tudi za druge stvari. Tako je bil član Sokolskega društva, in sicer napredne linije, ki so ji rekli tudi "znamenita prosveta" zaradi političnega naboja. Večkrat na leto je društvo priredilo tudi amaterske gledališke predstave v Narodnem domu. Po opravljeni maturi l. 1927 je v Ljubljani študiral pravo in fakulteto končal v najkrajšem času, saj je imel že s 23. leti doktorat. Po štiriletni odvetniški praksi je odprl zasebno prakso, vendar je bil med 2. svetovno vojno mobiliziran in nekaj časa v internaciji v Italiji. Po osvoboditvi je bil izredni in nato redni profesor na ljubljanski univerzi, kjer je predaval gospodarsko pravo - primerjalno trgovinsko pravo, intelektualno lastnino pa je razširil na t.i. patentno avtorsko pravo.

Dr. Stojan Pretnar je napisal veliko število knjig, pa tudi člankov, ocen, poročil, referatov, ki jih je objavil v številnih domačih in tujih strokovnih pravnih glasilih. Svetovno pozornost je zbudil zlasti zaradi intelektualne lastnine, saj je napisal veliko teoretičnih člankov na področju mednarodnega lastninjenja in teorije predmetov. Predaval je praktično po vsem svetu - od Pariza, Trsta, Moskve, Luxsemburga, Mexsika, Nemčije, Italije, Kameruna ... do Kaira, kjer je predaval Splošno teorijo podjetja in nato še enkrat Primerjalno trgovinsko pravo. Poleg vseh predavanj je bil tudi trikrat ekspert ZDA, dvakrat na S ZDA v New Yorku na ožji konferenci in še bi lahko naštevali. Kljub starosti je še danes poln življenjske sile in moči, saj trenutno piše članek o zgodovini cerkve.

Tudi v zasebnem življenju je našel srečo in notranje zadovoljstvo, kar dokazuje lep, harmoničen zakon z ženo, ki je bila po njegovih besedah perfektna, in tudi trije sinovi, ki so v najkrajšem času postali inženirji in imajo vsi trije doktorat znanosti.

O njegovem življenju lahko največ povedo besede: "S svojim življenjem sem zadovoljen!"

Še stisk roke in iskrica v očeh. Spomini, slike in izreki sedaj niso več le stvar preteklosti, temveč dejanje sedanjosti, saj se raztopijo in združijo s svetom, ki nas obkroža. Svet je bogatejši in jasnejši. Kolo se vrti ...

Klavdija Staniša in Irena Pavlič, 4.e

KURTI Nika

JAKAC Božidar

DIJAKI in PROFESORJI NOVOMEŠKE GIMNAZIJE - AKADEMIKI Slovenske akademije znanosti in umetnosti

BERKOPEC Oton

rojen 6.12.1906, umrl 17.9.1988 v Ljubljani. Bibliograf, literarni zgodovinar, publicist in prevajalec. Slavistiko študiral v Ljubljani in Pragi, kjer je 1935 doktoriral. Služboval v Slovanski knjižnici, NUK-u, in kot lektor za slovenski jezik na Karlovi univerzi v Pragi. Ukvarjal se je zlasti z literarnimi in kulturnimi stiki med slovanskimi narodi, posebej na področju književnih vezi med Čehi in Slovenci.

Pomembnejša njegova dela: Bibliografije od roku 1800 - 1935, Praha 1940, Hvezdy nad Triglavem 1940; 1946, Nove hvezdy nad Triglavem 1983

CEVC Emilijan

rojen 5. 9. 1920. Umetnostni zgodovinar

Cevc se posebej posveča srednjeveški umetnosti na Slovenskem, v prvi vrsti srednjeveškemu kiparstvu; raziskuje tudi kiparstvo med gotiko in barokom. Sodeloval je pri pripravljanju različnih razstav tako doma kot v tujini. Več kot 400 razprav je objavil v številnih strokovnih revijah in zbornikih. Odgovoren je za izdajanje umetnostnozgodovinskih publikacij pri Slovenski matici v Ljubljani.

Pomembnejša dela: Srednjeveška plastika na Slovenskem (Ljubljana 1963), Gotsko kiparstvo (Ljubljana 1967), Poznogotska plastika na Slovenskem (Ljubljana 1970), Gotska plastika na Slovenskem (Ljubljana 1973)

JAKAC Božidar

rojen 16.7.1988, umrl 20.11. 1989. Slikar in grafik

V letih 1919 - 23 je študiral na akademiji v Pragi. Med 1925 in 1928 je bil profesor risanja na Gimnaziji v Ljubljani. Bil je profesor za grafiko in trikratni rektor Akademije za upodablajočo umetnost v Ljubljani. Dobitnik mnogih priznanj, štirikratni Prešernov nagrajenec, častni občan številnih mest v svetu in doma. Zbirka Jakčevih slik in grafik je v galeriji Božidar Jakac v Kostanjevici na Krki, zbirko risb in slik pa hrani Jakčev dom v Novem mestu.

Dojemljiv slikar slovenske pokrajine, zlasti v pastelu, posebej še Dolenjske in Novega mesta. Uveljavil se je tudi kot portretist.

KOZINA Marjan

rojen 4.6. 1907, umrl 19.6.1966. Skladatelj in publicist
Študiral na Univerzi v Ljubljani, na Akademiji za glasbo na Dunaju je 1930 diplomiral iz kompozicije, v Pragi končal študij dirigiranja. Kot vodja šole in orkestra GM v Mariboru je oblikoval bogate koncertne sezone. Poučeval je tudi na Glasbeni akademiji v Beogradu in v Ljubljani.

Pomembnejša dela: Simfonija Ilova gora, Padlim, Bela krajina, Proti morju, Baletna suita, opera Ekvinokcij, balet Gorjanske bajke ter vokalne skladbe Lepa Vida, Partizanski samospevi

KRAKAR Lojze

rojen 21.2.1926, umrl 25.12. 1995

pesnik, prevajalec, esejist in literarni zgodovinar. Diplomiral 1954 iz slavistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani, bil je urednik Tovariša, Cicibana in pri Cankarjevi založbi. Študij je nadaljeval v Varšavi in Frankfurtu, kjer je tudi leta 1970 doktoriral.

Svoje pesmi je začel objavljati 1946 v Mladinski reviji. Ker je bil kot gimnazijec zaprt v italijanskih zaporih, so temu primerne njegove pesmi, ki so izšle v zbirkah V vzponu mladosti in Cvet pelina. Sledijo jima mnoge zbirke, vse do zadnje, ki je že izšla po njegovi smrti.

Obsežno je tudi njegovo prevajalsko delo, predvsem iz poljskega in nemškega jezika.

Pomembnejša dela: Nekje tam čisto na robu, (Ljubljana 1975), Prepletanja (Ljubljana 1978), Poldan (Ljubljana 1980), Klinopisi (Ljubljana 1988), Skice spominov (1995), Izbrane pesmi (1996)

KURET Niko

rojen 24.4.1906, etnolog in romanist

V Ljubljani diplomiral leta 1930 iz romanistike in primerjalne književnosti, leta 1946 pa iz etnologije; doktoriral leta 1956. Pisal je teoretične eseje o sodobnem gledališču, urejal revijo Ljudski oder, prirejal stare slovenske igre za gledališče. Raziskoval je ljudske šege in slovenske maske.

Pomembnejša dela: Pavliha. Knjiga o ročnih lutkah (Lj.1942), Praznično leto Slovencev I-IV (Celje 1965-70, 1982), Jaslice na Slovenskem (Lj. 1981), Maske slov.pokrajn (Lj. 1984)

LOBE Feliks

rojen 14.10.1894, umrl 9.5.1970. Strojni inženir.

Študiral v Pragi in na Dunaju. Ustanovitelj Tehnične fakultete v Ljubljani. Uveljavil se je kot izumitelj in je imel več patentov. Pisal je članke in razprave s področja strojništva v domača in tuja strokovna glasila.

MERHAR Boris

rojen 1.5.1907, umrl 24.6.1989. Literarni zgodovinar in etnolog

Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je diplomiral leta 1932 iz slavistike. Poučeval je na gimnaziji v Ljubljani in Novem mestu. Bil je urednik in sourednik revij Jezik in slovstvo, Slavistične revije, knjižne zbirke Kondor in Klasje. Predstavil je Ivana Cankarja v Izbranih delih I-X. Uredil zbirko Slovenske ljudske pesmi leta 1961.

MLINARIČ Jože

rojen 13.3.1935 Zgodovinar in prevajalec

Doktoriral iz zgodovinskih ved leta 1977. Srednješolski profesor na gimnaziji Ravne na Koroškem in Novem mestu, nato profesor na Pedagoški fakulteti v Mariboru. Osrednja tema njegovega znanstvenega raziskovanja je zgodovina samostanov. Doslej je objavil monografije o kartuzijah Pleterje, Žiče in Jurklošter ter o cistercijanski opatiji Kostanjevica. Objavil še številne druge raziskave.

Največ prevaja iz grškega, latinskega in staro nemškega jezika.

MUŠIČ Marjan

rojen 6.11.1904, umrl 6.1.1984. Arhitekt in publicist.

Že kot gimnazijec v Novem mestu se je v krogu B. Jakca in I. Čarga uveljavil kot slikar. Diplomiral pri Jožetu Plečniku leta 1929. Bil je redni profesor na FAGG v Ljubljani. Za svoje delo je prejel številne nagrade, med njimi tudi Prešernovo leta 1972.

Mušičevo delo je zelo raznovrstno in obsega projektantske naloge pretežno spominskega značaja in konservatorske posege. Med tovrstnimi deli naj omenimo tudi ureditev območja novomeških Vrat (1953), prispevek k urbanistični ureditvi Novega mesta ter prenova gradu Otočec.

Njegova pomembnejša književna dela pa so: Obnova slovenske vasi (1947), Arhitektura in čas (1963), Veliki arhitekti I, II, III (1965- 68), Arhitektura slovenskega kozolca (1970)

MOLE Vojeslav

rojen 14.12.1886, umrl 3.12.1973. Pesnik in umetnostni zgodovinar

Študiral je na Dunaju, v Krakovu, Rimu, doktoriral pa je na Dunaju. Postal

je profesor na ljubljanski univerzi, potem je odšel v Krakov in tam preživel večino svojega življenja kot profesor na Jagelonski univerzi.. Zaslovel je kot zgodovinar umetnosti Slovanov in Bizanca. Njegova temeljna delo so: Zgodovina starokrščanske in zgodnje bizantinske umetnosti (1931), Ruska umetnost do 1917 (1962), Tizian(1958).Napisal je zajetno spominsko delo Iz knjige spominov (1970).

PLEMELJ Josip

rojen 11.12.1873, umrl 22.5. 1967. Matematik.

Na Dunaju je končal študij matematike in fizike z doktoratom. Leta 1919 je bil imenovan za rednega profesorja matematike na ljubljanski univerzi.

Glavna področja njegovega raziskovanja so bile diferencialne in integralne enačbe, teorija potenciala in teorija analitičnih funkcij. Njegova bibliografija obsega 33 enot, od tega 30 znanstvenih razprav. Dobitnik najvišjih nagrad in priznanj, tako doma kot tudi v tujini.

PRETNAR Stojan

rojen 23.1.1909. Doktor prava, upokojeni redni profesor za gospodarsko pravo na Pravni fakulteti v Ljubljani.

Napisal je veliko člankov, ocen, poročil, referatov in razprav v domačih in tujih strokovnih pravnih glasilih.

Najpomembnejša dela: Vloga in pomen patenta v družbeno-ekonomski ureditvi naše države(1951), Nedopustna konkurenca (1957), gospodarsko pravo FLRJ I-III(1962)

SEIDL Ferdinand

rojen 10.3.1856, umrl 1.12.1942. Profesor, strokovnjak za meteorologijo, klimo, seizmologijo in geologijo. Študiral v Gradcu in kot srednješolski profesor služboval po Sloveniji. Pisal je članke in razprave v domače in tuje strokovne časopise. Napisal je tudi več del s področja geologije in prirodopisa.

ŠKERLJ Stanko

rojen 7.2.1893, umrl 21.7. 1975. Romanist, jezikoslovec in kulturni zgodovinar. Študiral je romansko in germansko jezikoslovje na dunajski univerzi. Postal je specialist za romansko sintakso. Bil je profesor in dekan Filozofske fakulteta v Ljubljani. Napisal je veliko člankov s svojega področja, v tuje in domače revije. Od njegovih del velja omeniti : Machiavellijeva Mandragola (1940), Italijanski u sto lekcija (1941), soavtor Slovensko -srbskohrvatskega slovarja (1964).

TOMŠIČ France

rojen 20.3. 1905, umrl 1975. Slavist in leksikograf. Slavistiko je študiral v Ljubljani in v Krakovu. Postal profesor slovanske filologije na ljubljanski univerzi. Pisal je članke, ocene in kritike v razne slavistične revije. Njegova samostojna dela so: Starocerkenoslovanska slovnica in čitanka (1943), Nemško-slovenski in Slovensko - nemški slovar (1964, 1966), sodeloval pa je tudi pri sestavi Slovenskega pravopisa (1962)

ZWITTER Fran

rojen 24.10.1905, umrl 1988. Zgodovinar, univerzitetni profesor. Doktoriral v Ljubljani iz zgodovinskih ved in postal redni profesor Obče zgodovine novega veka na ljubljanski univerzi. Pisal je zgodovinske razprave in študije, aktivno sodeloval pri Ministrstvu za zunanje zadeve kot ekspert na mirovnih konferencah.

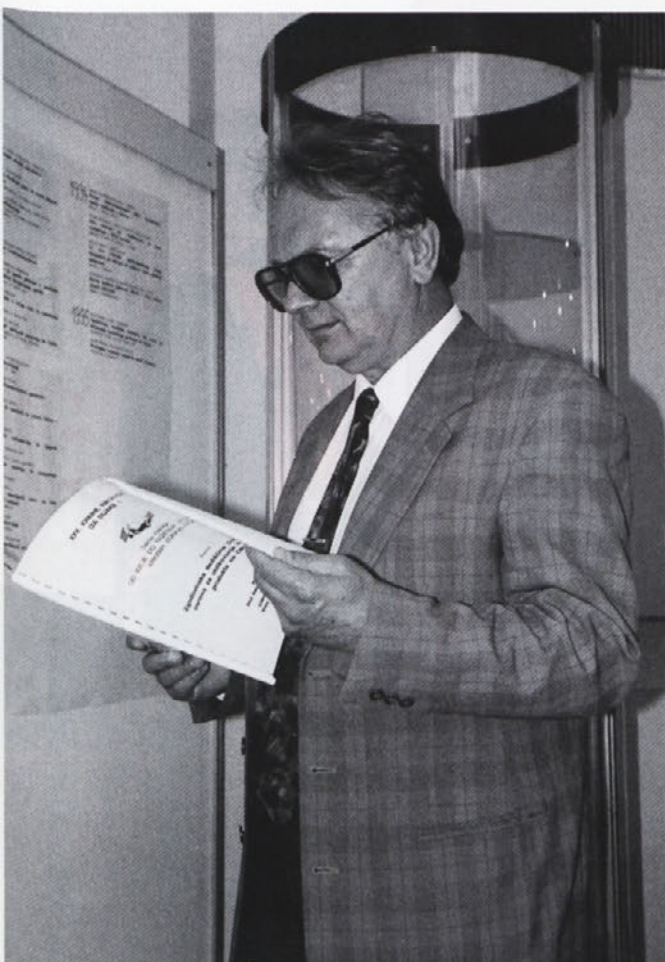
Pomembnejša dela so: Starejša kranjska mesta in meščanstvo (1929), Osnutek zgodovine Slovencev v okviru Južnih Slovanov (1944), Nacionalni problemi v Habsburški monarhiji (1962), Slovenski politični preporod (1965)

Albina Simonič

Še nekaj utrinkov iz srečanja ...

dr. Miha Japelj

dr. Janez Gabrijelčič

prof. Eva Simič in mag. Boris Dular

Od leve proti desni: Leon Matoh, Primož Moravec, Roman Šoper, Tomaž Urbič, Robi Mohorčič

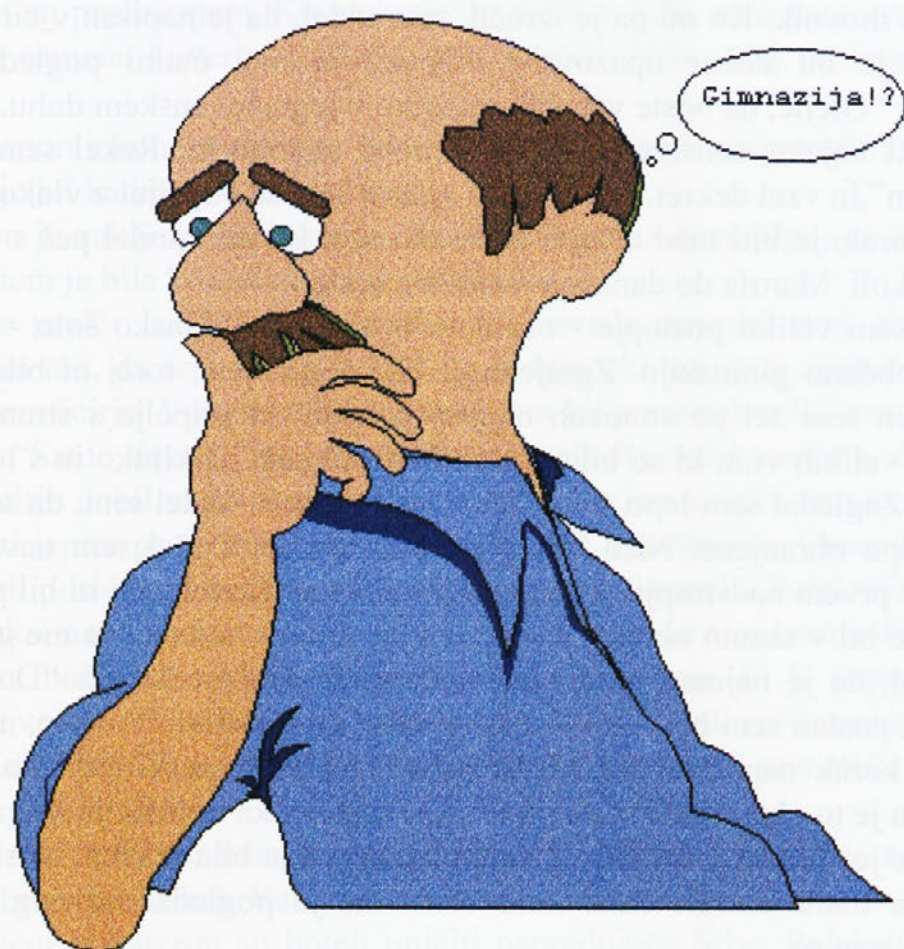

Nikola Padevski in Vesna Krošelj

prof. Janez Gabrijelčič in dr. Edvard Kramar

ČE POBRSKAŠ PO SPOMINU ...

MOJI SPOMINI NA GIMNAZIJO

“Spoštovani! V letošnjem letu Gimnazija Novo mesto praznuje 250 let delovanja. V sklopu prireditev, s katerimi bomo obeležili ta častitljivi jubilej ... Srečanje bo v soboto, 30. marca 1996, ob deveti uri v avli Gimnazije Novo mesto. V pričakovanju vašega obiska vas lepo pozdravljam. Ravnateljica Helena Zalokar, predsednik organizacijskega odbora Boris Dular.”

To vabilo sem prejel ravno na prvi pomladni dan, 20. marca.

Sonce je na svojem navideznem kroženju prekoračilo ekvator. Tako je bilo tudi pred 250 leti, to je leta 1746, in ravno tega leta, avgusta meseca, je Marija Terezija podpisala odlok o ustanovitvi novomeške gimnazije.

Že pred dvema mesecema sem pričel razmišljati o tem, da bi napisal nekaj o svojem delu na novomeški gimnaziji. No, in tako sem se odločil, da bom začel s spomini, ki so ostali tako živi, kot da bi jih pred kratkim doživel.

Avgusta 1934. leta sem po dveletnem čakanju - diplomiral sem namreč leta 1932 - dobil dekret iz Beograda, da sem nastavljen za profesorja na gimnaziji v Novem mestu. Dekret mi je izročil tedanji inšpektor za srednje šole v Sloveniji, profesor Vrhovnik. Ko mi ga je izročil, sem videl, da je napisan v cirilici. Prof. Vrhovnik je bil dober opazovalec. Opazil je moj čudni pogled in takoj pripomnil: “Glejte, da boste vzgajali mladino v jugoslovenskem duhu.” Ker sem že odslužil vojake, sem vedel, kako je treba odgovoriti: Rekel sem strumno: “Razumem”, in vzel dekret. 30. avgusta zjutraj sem se odpeljal z vlakom v Novo mesto. Moralo je biti med deveto in deseto uro, ko sem prišel peš s kolodvora po cesti okoli Marofa do današnje Seidlove ceste.

Zagledal sem veliko poslopje - osnovno oziroma meščansko šolo - nato pa z drevjem obdano gimnazijo. Zgrajena je bila 1912. leta, torej ni bila še stara. Vznemirjen sem šel po stonicah najprej po poti, ki pripelje s strani, nato pa naprej do velikih vrat, ki so bila zaprta. Pritisnil sem na kljuko in s težavo sem jih odprl. Zagledal sem lepo stopnišče v treh smereh. Videl sem, da so stopnice še zelo lepo ohranjene. Niso bile gladke in drseče. Odšel sem navzgor proti hodniku v prvem nadstropju. Tu zagledam vitkega človeka, ki ni bil prav velik. Oblečen je bil v temno obleko. Postavil se je na vrh hodnika in me gledal. Ker sem mislil, da je najmanj podravnatelj, sem se mu predstavil: “Dobovšek je moje ime, poslan sem bil v Novo mesto na to gimnazijo.” “A tako, me veseli.” Stopil je korak naprej in mi stisnil roko. “Jaz sem pa Tinta.” Kasneje sem izvedel, da je to glavni hišnik na gimnaziji, desna roka ravnatelja Vagaje.

Sprejel me je ravnatelj. V roki je imel pipo, ki pa je bila prazna. Nosil je očala, imel je že malo osivele lase. Zelo ostro me je pogledal od nog do glave. Predstavil sem se.

“Me veseli, gospod kolega, upam, da bova dobro orala.” Ker je zazvonilo (imeli so ravno popravne izpite), je dejal: “No, vas bom pa kar predstavil profesorskemu zboru.” Šla sva v zbornico, kjer sem zagledal veliko mizo. Vrata

v zbornico so se odpirala in prihajali so profesorji drug za drugim. Vsi so obstali, ko so me zagledali z direktorjem. Ko so se zbrali, me je ravnatelj predstavil: "Imamo novega sodelavca. Slišal sem, da je dober športnik." Jaz sem se malo nasmehnil in sem rekel: "Nisem med najboljšimi." V metu diska sem bil pa takrat res drugi v Sloveniji.

Treba je bilo seveda poiskati stanovanje. Dobil sem ga na Režkovi cesti - sedanji Cankarjevi - pri družini Ulaga. Imel sem tako samo pet minut hoje do gimnazije. Soba je bila primerna, posebno všeč mi je bila velika veranda. Pogled z okna se je odpiral na kostanje na Marofu.

Poleg mene je takrat prišlo na gimnazijo več mladih profesorjev. Spominjam se prof. Janeza Logarja, s katerim sva se poznala že od prej, prof. Borisa Merharja, prof. Juvanca, ki je poučeval glasbo, in drugih. Bilo nas je torej veliko mladih.

Ko smo videli, kakšno besedo ima hišnik Tinta na gimnaziji, smo mu dali vzdevek "Oberdirektor". Direktor je imel navado, da je vsakemu profesorju določil mesto ob veliki ovalni mizi. Vsako jutro je Tinta razdelil nekaj velikih rumenih kuvert na določena mesta na mizi. To je pomenilo, da želi ravnatelj govoriti s tem profesorjem. Ko smo zjutraj prišli v šolo, smo najprej pogledali, koga čaka rumena kuverta. Lastnika smo dražili: "No, zdaj pa imaš rumeno kuverta."

Dobro se spominjam konferenc. Na njih je bilo strogo prepovedano kaditi ... Ravnatelj je bil kadilec - kadil je pipo.

Konferenco je zaključil na ta način, da je potegnil iz žepa pipo, jo napolnil in prižgal. S tem je bila konferenca zaključena.

Ko sem se prvič javil direktorju, sem mu seveda povedal svoj življenjepis. Omenil sem mu, da sem poleg študija na ljubljanski univerzi opravil tudi šolo za rezervne oficirje. Vprašal me je, kateri sem bil po uspehu. Bil sem deseti od okoli 600. "Samo deseti?" se je začudil ravnatelj. Razložil sem mu, da sem pri nekem oficirju dobil samo oceno osem. Med služenjem vojske sem se mu nekoč zameril, pri izpitu pa se mi je maščeval s težkim vprašanjem. Omenil sem mu, da smo radi poslušali komandanta bataljona podpolkovnika Poleksića. Večkrat nas je obiskal na terenskih vajah v taktiki. Vedel je, da je moj komandir, po rodu Beograjčan, bolj slab taktiki. Bil je po rodu Črnogorec, ki je napredoval od navadnega vojaka. Pravil nam je, kako je na solunski fronti rešil svoj bataljon.

"Solunska fronta? Tam sem bil pa tudi jaz," se je pobahal ravnatelj. Ni pa nič pravil, kje se je boril.

Podpolkovnik Poleksić nam je pravil, kako so Nemci pri umiku zaustavljali napade Srbov v soteskah Vardarja in Morave. Na koncu soteske so pripravili baražni ogenj, s katerim so hoteli uničiti napredujoče Srbe. Poleksić je prišel zvečer s svojo četo do take soteske. Vojakom je dovolil enourni odmor, nato pa ukazal "uzbuno" in nadaljevanje pohoda. Malo pred koncem soteske je bilo povelje "stoj" in "odmaraj se". Vsi so takoj zaspali kot klade. Zjutraj jih je

zbudilo močno streljanje s topovi. Nemci so mislili, da so Srbi začeli prodirati skozi sotesko. Ko je ogenj ponehal, je dal Poleksić povelje "juriš" in Nemce so pognali brez velikih izgub v beg.

Direktor je bil zadovoljen, da se tako zanimam za vojaške zadeve. Vprašal me je, zakaj se nisem prijavil pri Sokolu. Povedal sem mu, da pri Sokolu telovadi le nekaj mladih, ostali so pa telesnovzgojno zanemarjeni. Te bi rad razgibal z lahko atletiko, da bo manj izpada na regrutaciji.

Direktor je malo pomislil, potem me je pohvalil: "Prav imate, kolega, kar tako naprej."

V nekem razredu sem učil tudi telovadbo, ki jo je sicer imel tam bivši avstrijski oficir. Taka je bila takrat splošna praksa, ker ni bilo dovolj strokovnih učiteljev. Ko je bil ob koncu šolskega leta telovadni nastop, sem zbral dvajseterico učencev in z njimi sestavil vaje, ki so bile drugačne, kot so jih bili vajeni do tedaj. Pripravil sem vaje, ki so nastale iz ogrevalnih vaj za lahko atletiko. Dijaki so pritekli na telovadišče na Loki. Po nekajkrat so izvedli prvi gib, nato drugega, nekaj gibov so izvajali v dvojicah, obrnjeni drug proti drugemu. Cela vaja je trajala približno dve minuti. Vsi oznojeni so stekli s telodavišča. Aplavz publike je bil močan. Naslednja vaja je bila met diska. Sam sem bil namreč dober metalec, zato so dijaki vadili predvsem disk. Med njimi je bilo nekaj zelo nadarjenih. Spominjam se Kobetovega Janeta, ki je lepo metal disk celo z obratom čez 30 metrov: to je bil za tiste čase dober rezultat za mladince. Jaz sem stal na drugi strani, kjer so merilci zapičili količek za merjenje, in nalahko metal disk nazaj. Enkrat sem, ne vem zakaj, malo bolj zamahnil in disk je letel daleč mimo kroga za metanje. Na srečno ni zadel nikogar. Vrgel sem ga okoli 40 metrov. Kasneje sem zvedel, da je dr. Ažman, ki je bil velik prijatelj ravnatelja in njegov glavni sosprehajalec, izjavil na sprehodu preko Loke nekaj dni po nastopu, kako je Dobovšek tisto ploščo (disk) malo obrisal ob ta zadnjo in jo z zamahom roke vrgel tako daleč, da je navdušil vse mlade. "Zdaj se vsi zbirajo okoli njega," je dodal.

Dr. Ažman, profesor verouka, je bil zagrenjen človek. Upal je, da bo prišel na ljubljansko teološko fakulteto, pa mu je spodletelo. Privatno se je zelo zanimal za mikroskopijo. Imel je najboljši mikroskop v Novem mestu - menda je povečal 4000-krat. Dr. Ažman je bil strah in trepet dijakov. Zalezoval jih je, ko so igrali nogomet na Loki. Loka je služila dvakrat na mesec za sejmišče, v ostalem času pa so fantje tam igrali nogomet. Dr. Ažman jih je strogo preganjal. Z daljnogledom je gledal iz svoje sobe v Rokodelskem domu, kjer je bil neke vrste upravitelj, proti Loki. Ko je ugotovil, da se fantje zbirajo, je vzel palico in šel na sprehod. Fantje so imeli postavljene straže, in ko ga je kdo zagledal, je zavpil: "Ažman gre!" in vse se je razbežalo.

Posebno zanimiv je bil profesor Štancar, ki je poučeval matematiko in fiziko. Vedno se je smejal izredno glasno. Kadar se je on zasmel, je odmevalo daleč okrog in zasmeljali smo se še vsi drugi.

Dobro se spominjam velikih vojaških vaj leta 1936. Kot inšpektor je prišel nanje general Nedić, kasnejši sodelavec Nemcev. Zaključek je bil v veliki sobi Polajnarjevega hotela - sedanjega Metropol. Nedić je govoril v čast mlademu kralju Petru, ki je imel na začetku septembra rojstni dan. Profesorji smo sedeli v manjši sobi in nismo imeli nobenega stika z onimi v dvorani. V hipu, ko je general dvignil čašo na zdravje kralju Petru, se je iz naše sobe razlegel krohot. Sledila je preiskava in na srečo so ugotovili, da je do tega prišlo čisto po naključju.

Direktor Vagaja je za nas, mlade profesorje, uvedel vzorne ure. Tako vzorno uro sem moral imeti tudi jaz po nekaj mesecih pouka v petem razredu, kjer sem bil tudi razrednik. Peta gimnazija je bila sedanji prvi razred. Obravnavali smo staro grško zgodovino. Kot študent sem imel odličnega profesorja, ki me je tudi vzpodbudil za študij zgodovine in zemljepisa. To je bil dr. Šarabon. Vedno je poudarjal, da se začne večina vojn zaradi gospodarskih razlogov, zlasti, če trajajo dolgo časa. Za primer je navedel peloponeške vojne in kasneje drugo punsko vojno. Obe sta trajali več kot 15 let. Ravno smo končali grško-perzijske vojne in pričel sem obravnavati peloponeške vojne. Navzoča sta bila ravnatelj in prof. Jarc, ki je tudi poučeval zgodovino v svojih razredih. Za uvod sem na kratko ponovil perzijsko-grške vojne, nato pa začel razlagati peloponeške vojne. Povedal sem, da so te razdelile Grke na dve veliki skupini. Na kopnem so prevladovali Špartanci - peloponeška zveza, na morju pa je prevladovala atenska atiška - pomorska zveza. Začel sem razlagati, kako je Temistoklej, voditelj Atencev, ki je premagal pri Salamini perzijsko ladjevje, dosegel, da so Atene, ki so bile oddaljene osem kilometrov od morja, zavarovali na ta način, da je dal zgraditi dvojni zid - nekakšen koridor - od Aten do Pireja. Ko so Špartanci to zvedeli, so bili ogorčeni in so poslali odposlanca z ultimatom, da morajo takoj prekiniti gradnjo zidu, sicer jih bodo takoj napadli. Temistoklej je špartansko delegacijo održal v Atenah na raznih igratih, poskrbel je, da so se dobro počutili, med tem časom pa so Atenci dogradili obrambni zid. Na koncu je poslal Temistoklej špartansko delegacijo nazaj z odgovorom, da so zid zgradili in naj ga pridejo pogledat. Potem je prišlo do dolgotrajne vojne. Špartanci niso mogli zavzeti Aten, izstradati Atencev tudi ne, ker so dobivali dovolj hrane po morju. Maščevali so se tako, da so sekali vinograde in oljčne nasade okoli Aten. Atenci so s svojimi ladjami pristajali na takih mestih, kjer ni bilo nobenega Špartanca, ubogim helotom, ki so morali obdelovati zemljo Špartancev, pa so za povračilo sekali oljke in trte. Ura je minila, predno sem končal s snovjo. Po končani uri me je vprašal direktor: "Kje je bila obnova obdelane snovi? Paziti morate na čas, na uro." Rekel sem mu, da sem začetnik in da se bom potrudil, da bo drugič boljše.

Po ovinkih sem kasneje izvedel, da je bil tisti četrtek skupaj z Ažmanom. Kanonik Kek, s katerim sva se večkrat dobila, mi je povedal, da me je ravnatelj

pohvalil takole: "Dobili smo novega profesorja za zemljepis in zgodovino, ki tako zanimivo razlaga, da nisem še na uro pogledal, pa je že zvonilo."

Kasneje sem bil pri vzornem predavanju prof. Jarca. On je imel že več prakse. Občudoval sem njegov jezik. Sam se je pazljivo poslušal, da je vedno pravilno govoril. To mi je dalo misliti, še danes govorim preveč "po domače".

Omenil sem, kako radi so dijaki gojili atletiko. Ker ni bilo pravih prostorov, so sami ob Krki speljali stometrsko progo, ki je bila zelo dobro utrjena, zraven pa še skakališče. Oboje je bilo pod železniškim mostom na Loki. Rezultati so bili predvsem v skokih za tiste čase zelo dobri. Skakali so v višino s škarjami - to je bil slog skakanja, ki smo ga tedaj uporabljali. V višino so dosegli 140 cm, v daljavo pa skoraj tri metre. Na srednje proge so tekli od Loke do vodne črpalke pod kolodvorom in nazaj. To je bilo okoli 1500 metrov. Vinko Kos je imel skupino, ki je dosegala najboljše rezultate. Razred, ki je maturiral leta 1940, je uvedel medrazredno tekmovanje. Brat dr. Ažmana, ki je bil dober lesorezec, je izrezljal zanimiv relief. Prikazoval je železniški most in tekmovališče. Če bi ga kje našli, bi bil zanimiv dokument tistega časa.

Veliko smo delali pri Jadranski straži. To je bila odlična organizacija, ki je dijakom omogočala, da so lahko šli na morje. Meja z Italijo je takrat potekala tako, da smo prišli do morja lahko le preko Karlovca, od koder smo se z vlakom odpeljali do Sušaka. Tam smo skozi mrežo gledali proti Reki, ki je bila pod Italijo. Reška luka je bila prazna, medtem ko je bila luka na Sušaku polna lesa in drugih tovorov. Ko smo šli na izlet na Martinščico blizu Sušaka, nismo bili preveč zadovoljni, ker je tam v morju pono mrzlih izvirov in nas je zeblo.

Z razredom, ki je maturiral leta 1937, smo naredili izlet v Split. Ogledali smo si kašteljansko riviero okoli Trogira. Naslednji dan smo se vzpeli na Klis, kjer je bila za časa Turkov obrambna trdnjava.

Jadranska straža je imela v Ljubljani zelo dobrega tajnika - Pirnata, ki je bil znanec veletrgovca Jelačina. Spominjam se, kako se je ta tajnik Pirnat zahvaljeval mecenu Jelačinu za ček v višini enega milijona dinarjev, ki ga je ta daroval za potrebe Jadranske straže. Moja plača je bila takrat 1200 dinarjev, zato si lahko predstavljate, koliko je bil vreden ta milijon.

Ko smo imeli vodje Jadranske straže tečaj v Bakru, sem spoznal Bakarski zaliv, v katerem so živeli stari upokojeni kapitani.

Profesorji smo delali tudi izlete v okolico. Večkrat smo šli v Kostanjevico, obiskovali smo Gracarjev turn, kjer nam je gospa Rudež-Schoepl pokazala Trdinovo sobo v stolpu in sliko uskokov na vratih.

Sodeloval sem tudi pri maturi. Ravnatelj Vagaja mi ja dal takoj, ko sem prišel, zgodovino in zemljepis v osmem razredu. V njem so bili dijaki, ki so kasneje odigrali pomembno vlogo v NOB - Pirkovič, Borštinar, pa tudi nesrečni Not. Ta je postal jugoslovanski oficir. Ko so ga med vojno zajeli v Grčaricah pri Kočevju, ga je skušal Pirkovič rešiti. Not naj bi se odpovedal kralju, a je vztrajal, da je dal prisego kralju. Kasneje je bil likvidiran. Pri maturi sem bil kot

najmlajši član komisije tudi tajnik in sem moral pisati zapisnik. Ko sem po končani maturi dajal zapisnik v podpis predsedniku komisije - Jovanu Hadžiju, profesorju na ljubljanski univerzi, ki je bil po rodu Srb, je zazvonil telefon. Direktor je stopil k telefonu in njegov obraz se je zresnil. Hadžiju je potihem šepnil: "Stojadinović, Korošec." Dobil je sporočilo, da je padla Jeftičeva vlada, ki je bila na oblasti po umoru kralja Aleksandra. Oblast je prevzel Stojadinović in ta je vključil v vlado tudi Korošca, ki je bil do tedaj interniran na Hvaru.

Mesec dni po nastopu službe sem doživel deveti oktober, dan atentata na kralja Aleksandra v Marseillu. Spominjam se, da je ponoči snežilo. Ko sem se zjutraj pripravljaj, da grem v Ljubljano, priteče za menoj po Marofu "oberdirektor" Tinta. Ukazal mi je, da moram takoj nazaj, ker je prišel ukaz, da morajo vsi zaposleni ostati na svojih mestih. Uvedeno je bilo izredno stanje. Ko se je pripravljala komemoracija, mi je direktor ukazal, naj pripravim govor. Govora se ne spominjam, vem le, da sem zaključil z besedami, ki jih je Jeftić pripisoval Aleksandru kot njegove zadnje besede: "Čuvajte Jugoslavijo."

Naj navedem še nekaj razburljivih dogodkov iz let 1934 do 1937 v Novem mestu. Leta 1935, okoli prvega maja, se je po Novem mestu raznesla vest, da visi na visoki smreki pri cerkvi Sv. Roka slovenska zastava. Po ustavi iz leta 1931 je bila dovoljena le jugoslovanska zastava. Po ovinkih sem izvedel, da jo je tja obesil Vinko Paderšič, ki je bil takrat šestošolec. Šele čez štiri dni so dobili nekega gasilca, da je splezal po gosti smreki in snel zastavo. Podobno demonstracijo so imeli na Gorenjskem v Šenčurju. Tam so obesili več zastav, tako da je morala intervenirati žandarmerija. V šoli se je zgodil zanimiv incident, ko sem v sedmem razredu predaval o Metternichovem absolutizmu. Omenil sem tudi Gajev ilirizem in Stanka Vraza, ki ga je podpiral, ter odločno Prešernovo zavrnitev njunih idej. Ko sem to povedal, je eden izmed jugoslovansko orientirane trojke zavpil, da je bil Prešeren največji škodljivec za jugoslovansko idejo. Tedaj je dvignil roko eden od dijakov in povedal, da je bil Prešeren največji Slovenec, saj nas je kulturno vključil v Evropo. Jaz tega nisem komentiral, saj se tega vprašanja takrat ni bilo dobro lotevati.

Spomladi 1937 so dijaki osmih razredov uprizorili Shakespearovo tragedijo Macbeth. Za to delo je dal pobudo prof. Logar, ki je tudi vodil govorne vaje. Sam sem prevzel pripravo scene. Posebej sem se potrudili za prizor, ko čarovnice varijo v kotlu svoje napitke. Spominjam se Mejaka, kako je kot čarovnica nad kotlom, v katerem so plapolali zublji - napravil sem ventilator z rdečimi trakovi, ki so lepo imitirali plamene -, recitiral svoje besedilo. Macbeth je čakal ob strani, da bi mu čarovnice prerokovale. Zelo učinkovit je bil prizor, ko lady Macbeth v svoji sobi zagleda privid ubitega moža. Po moževi smrti se je namreč poročila z njegovim bratom. Ves oder je bil v modrih zavesah, zadaj smo postavili gotsko okno z barvnim steklom, skozi katerega je svetil reflektor. V tej mračni barvasti svetlobi je govorila svoj monolog lady Macbeth. Zelo dobro jo je odigrala Milica Koširjeva.

Septembra 1937 sem bil z dekretom iz Ljubljane prestavljen na realno gimnazijo na Vegovi ulici. Imel sem poslovilni večer s svojimi dijaki, ki sem jim bil razrednik. Bila je polna luna in zadržali smo se pozno v noč. Takrat mi niti na misel ni prišlo, da se bom še kdaj vrnil v Novo mesto.

V Ljubljani je bilo marca naslednjega leta razpisano mesto referenta za telesno vzgojo. Med drugimi sem se prijavil tudi jaz. Takrat je bil župan mesta dr. Adlešič iz Bele krajine. Po raznih posvetih so se odločili zame na odboru za telesno kulturo, ki ga je vodil g. Pavlin, bivši sokol, ki pa je prestopil v vladajočo stranko - Radikalno zajednico. Zvedeli smo, da imajo v Zagrebu že uvedeno obvezno telesno vzgojo za vajeniško mladino, ki je obiskovala večerne šole in bila brez telovadbe. Šel sem v Zagreb in si ogledal, kako poteka delo.

Poleti 1938 smo šli profesorji na ekskurzijo na Češko. Marca je Hitler že zasedel Avstrijo. V maju so med manevri Nemci ponoči vdrli v Češko iz Avstrije. Čehi so v dvanajstih urah izvedli popolno mobilizacijo, obkolili nemško divizijo in nemški poveljnik se je moral opravičiti, češ da so zašli. Čehi so jih spustili domov in incident se je končal brez strela. Čehi so bili na to izredno ponosni. Ko smo bili pri njih, so poudarjali, da se ne dajo. Seveda so računali na pomoč Rusije. Hitler pa je konec avgusta sklenil z zapadnimi državami muenchski sporazum in Češka je morala prepustiti s sudetskimi Nemci naseljeno ozemlje Nemčiji. Naslednje leto je bila že cela Češka pod Nemci. Češkega predsednika Hacha so pripeljali z letalom v Berlin in mu predložili v podpis listino, v kateri je prosil Nemce za pokroviteljstvo. Ko jo je prebral, se je Hacha onesvestil. Po injekciji je omamljen podpisal listino in Češke ni bilo več.

V Ljubljani smo takrat začeli z obvezno telesno vzgojo za vajeniško mladino. Dobil sem sposobne vaditelje iz vrst društva Sokol in iz vrst fantovskih odsekov. Dobro smo se razumeli in skupaj izvajali program predvojaške vzgoje. Sestavljen je bil iz telesnega gibanja in vaj iz merjenja in streljanja z zračno puško. Pozimi smo uvedli smučanje.

Leta 1940, ko je Hitler že napadel Poljsko in zasedel Francijo, smo imeli pripravljeno vajo z modernim načinom prikazovanja telesne vzgoje. Tedaj je bil v Ljubljani gasilski kongres in mi smo se vanj vključili s polurnim programom. Vajenci, oblečeni v kratke hlače in športne bluže, so pritekli na stadion. Bilo jih je okoli 400. Izvajali so razne vaje, na koncu še tekmovalno vajo s težko žogo, ki je bila izredno napeta. Za glavnega vodnika sem določil Jožeta Valentinčiča, študenta tehnike. Na prireditvi je bil tudi minister iz Beograda, ki pa se najbrž ni veliko razumel na telesno vzgojo.

Vajenci so prišli k telovadbi po končanem pouku. V telovadnici so dobili telovadne hlače in malico. Tisti hlebček kruha jim je dal voljo za delo. Na nastopih so dobili še skodelico malinovca.

Po nastopu je prišel k meni odbornik g. Pavlin in me grajal, ker sem določil za glavnega vodnika enega od sokolskih vaditeljev. Bilo mi je nerodno, saj sem ga

določil zaradi sposobnosti in dobrega nastopa in ne zaradi česa drugega. Na srečo sem se spomnil, da je bil tudi g. Pavlin včasih med sokoli. Ko sem mu to omenil, je utihnil.

V letu 1941 je sledil napad na Jugoslavijo. Dan pred napadom, petega aprila, se mi je rodil sin Jože. Bil sem mobiliziran in vse je bilo narobe. Pri mobilizaciji ob napadu na Poljsko smo se zbrali v treh dneh, naslednje leto smo se zbirali že en teden, pred napadom na Jugoslavijo pa kar cel mesec. Šele ob napadu sem zvedel, kje je municija za naš pešpolk. Rekviriral sem dva lojtrska voza in šel z njima po municijo v domobranksko kasarno. Med potjo sem skočil v porodnišnico, da sem prvič videl svojega sina.

Mislil sem, da bomo šli proti jugu na solunsko fronto, a je bilo vse drugače. Že po treh dneh je vse razpadlo. Italijani so prikorakali v Ljubljano, mi smo se hitro vrnili iz Višnje Gore, do koder smo prišli. Javil sem se v službo, vse skupaj smo zapečatili in čakali, kaj bo. Načelnik splošnega oddelka Grazelli se je dobro razumel z Italijani. Prevezel je organizacijo izdajanja osebnih izkaznic, Italijani so obdali Ljubljano z žico in začele so se racije.

Kaj sem počel med vojno? Kocbek me je sicer vabil, naj bi se kot zastopnik krščanskih socialistov vključil v osvobodilno gibanje, drugi so mi to odsvetovali. Tako sem ostal pri izdajanju osebnih izkaznic. Po končani vojni sem seveda izgubil službo na magistratu. Ni mi kazalo drugega, kot da sem pri hišnem gospodarju ing. Suhadolcu, ki je imel zveze, dobil delo kot zidarski delavec. Pomagal sem obnoviti Finžgarjevo hišo, ki je bila delno porušena ob angleškem bombardiranju Mirja.

Junija, ob obletnici ustanovitve ljudske fronte, je prišlo do velike eksplozije na kolodvoru. Železničarji so hoteli odpeljati vlak, poln municije, z glavnega kolodvora, pa jih je poveljnik Ljubljane Borštinar zavrnil, češ kakšni strahopetci so. Z raketami so proslavljali praznik in še goreča raketa je padla na vagon, poln municije, pa se je začelo. Bilo je vse uničeno. Rušili smo na pol porušena skladišča. Ker so bila iz železobetona, jih je bilo zelo težko razbiti. Ugotovil sem, da gre razbijanje laže od rok, če udarjaš po betonu od spodaj navzgor. Železobeton ni predviden za take obremenitve in je takoj popustil. Drugi delavci mi niso verjeli in so se mučili po starem. Kasneje sem napredoval, organiziral sem kuhinjo za te delavce.

Nek večer avgusta 1945 je potrkala na vrata patrola in me odpeljala na sodišče. Pol ure sem bil v sobi, polni raznih osumljencev. Spraševali so me, kaj je novega, pa jim nisem imel kaj povedati. Potem so me odpeljali v sodno dvorano, kjer sem se znašel med odborniki stavbne zadruge Stadion. Bil sem član te zadruge, svetovalec za šport. Po kratki razpravi je sodišče določilo kazni. Moj prekršek je bil ta, da sem Italijanom dovolil uporabo stadiona. Dobil sem leto prisilnega dela in dve leti izgube državljskih pravic.

Pred nekaj leti sem bral, da je bila ta sodba razveljavljena. Mislil sem, da se je že davno kje izgubila.

Ko so bile volitve v ustavodajno skupščino v Beogradu, me je opozoril hišni zaupnik, da moram na volitve. Omenil sem mu izgubo državljskih pravic, pa je le zamahnil z roko, češ to ni nič. Šel sem na volitve in ugotovil, da sem bil v volilnem imeniku.

Konec l. 1945 sem dobil pismo, v katerem sem bil pozvan na novomeško gimnazijo, ker potrebujejo nove sodelavce. To se mi je zdelo čudno zaradi moje kazni, a sem se vseeno javil.

Tam, kjer sem stanoval pred vojno, je bilo vse zasedeno. S težavo sem dobil sobo nekje drugje - v Koloniji. Ko sem prišel na gimnazijo, sem zagledal direktorja Vagajo. Ob nastopu Stojadinovič-Koroščevega režima je bil upokojen, vendar so ga spet poklicali v Novo mesto, da bi pripravil kandidatko Kosminovo, kasneje Kasesnikovo, ki ni imela izkušenj, za ravnateljico. Minevalo je ravno 200 let od ustanovitve gimnazije. Vagaja mi je dal dva tečajna razreda, v katerih so se nahajali dijaki, ki so bili v partizanih in so želeli dokončati šolanje, ter peti razred. V enem od tečajnih razredov je bilo le 10 dijakov. Po enem tednu sem šel v razred - menda je bilo drugo uro - in zagledal samo enega učenca - Lojzeta Krakarja. Ko sem ga pogledal, mi je rekel, da on nima nič proti meni. Takoj sem vedel, za kaj gre. Počakal sem, da je minila druga ura in takoj, ko je profesor zapustil razred, v katerem naj bi učil, sem sam stopil vanj. Eden od dijakov je takoj rekel, da bodo hodili k pouku. "Ne," sem rekel, "zdi se mi, da ste morali dobiti kakšne napačne informacije, da me hočete bojkotirati." Pirnar, njihov vodja, mi je rekel, da je slišal, da sem med vojno sodeloval z Italijani. Zasmejal sem se in dejal, da sem res sodeloval z Italijani, ko so me večkrat med racijami zaprli in vodili mimo ovaduhov za zastrtimi okenci, ki so s trkanjem izdajali sodelavce OF.

Nekoč sva bila skupaj na eni od takih racij z Jožetom Zemljakom (pred leti ga je ubila ledena sveča, ki je padla iz hotela Union). Stala sva na kamionu in opazil sem, da je zelo nervozen. On je že dalj časa sodeloval pri OF. Takrat se je vse srečno končalo in oba sva prišla ven. Ko pa sem nekaj dni kasneje prišel na magistrat, kjer sem bil vodja za osebne izkaznice, sem zagledal veliko karabinjerjev. S seboj so pripeljali enega od zaposlenih, lažjega invalida, in ta je moral ves pretepen kazati na ljudi okoli in jih izdajati. Ko sem to videl, sem se onesvestil. To se mi je že nekajkrat zgodilo, ker imam nizek tlak. Zbudil sem se na kamionu na poti v belgijsko vojašnico. Zasliševal me je nek "kapitano", ki pa je lepo govoril slovensko. Moja omedlevica se mu je zdela sumljiva, mislil je, da imam slabo vest. Ker ni mogel izvleči iz mene nič pametnega, je telefoniral načelniku Grazelliju. Ta se je zavzel zame in nato so me spustili.

Vse to sem povedal dijakom, ki so me potem prosili, naj jim oprostim. Kasneje sem jim pomagal uprizoriti igro "Mladost očetov" ruskega dramatika Gorbatova. Igra prikazuje obdobje vdora bele garde v Ukrajini, kjer je bila pri Caricinu poražena. Dal sem jim le nekaj navodil, sicer so pa igro pripravili sami. Predstava je bila ena najboljših, kar sem jih videl v tistem času.

Tako sem se spet vključil v delo na gimnaziji. Kljub vsemu sem imel nekaj "slabe vesti" zaradi neprijetnih občutij ob obnašanju nekaterih prenapetih "aktivistov" do mene zaradi nesodelovanja v NOB. Te neprijetne občutke sem skušal pregnati s trdim delom. Ravnateljica je takoj začutila, da ima dobrega sodelavca. Ponudila mi je, da priskrbi delo moji ženi - učiteljici in mi odstopi pol stanovanja v gimnaziji. Seveda sem to sprejel, čeprav žena ni bila najbolj zadovoljna. Stanovanje v Ljubljani bi lahko ugodno zamenjal za kako drugo stanovanje v Novem mestu.

V gimnaziji sem bival celih 20 let. Bil sem tesno povezan z njo. Opazil sem, da prihajajo vlakarji celo uro pred poukom, odhajajo pa precej po pouku. Imeli so poseben razred, kjer so čakali ta čas. Nekateri so igrali šah. Predlagal sem, da bi šola nabavila več šahov. Povezal sem se z ljubljanskim šahovskim klubom, ki je ravno začel akcijo za širjenje šahovske igre. Poceni smo nabavili v vrečkah šahovske figure in kartone s šahovskimi polji. Dobili smo 20 kompletov, ki smo jih oštevilčili in igranje šaha se je tako razširilo, da je bil včasih razred za šahiste poln. Problem je bil s pospravljanjem. Komplete sem hranil kar v svoji kuhinji, kjer so si jih dijaki lahko sposodili. Nekateri dijaki so postali že prav dobri šahisti. Iz Ljubljane in drugod smo povabili boljše šahiste in prirejali simultanke. Sam sem vodil dijake, kadar so šli igrat kam drugam. Nekoč smo šli v šahovski klub v Ljubljano. Tam smo opazili gnečo okoli neke mize. Igral je mladi Parma, ki je bil velik talent. Danes čakam vsak ponedeljek na probleme v delu, ki jih pripravlja prav on. Z reševanjem teh problemov si bistrim svoje stare možgane. Toliko časa za igranje šaha, kot ga imam sedaj kot upokojenec, nisem imel nikoli prej.

Drugo področje mojega delovanja je bilo telesnovzgojno delo. Sodelovati sem začel pri Partizanu, ki je bil tedaj ustanovljen, in prevzel vodenje mladincev. Takrat sem prvič opazil, da postajam starejši. Imel sem okoli 40 let. Ko sem neogret naredil medvedko čez konja, sem padel na glavo, a se na srečo nisem poškodoval. Če ne bi bilo blazine, vam najbrž tega ne bi pripovedoval.

Sestavil sem razne kompozicije, tako tudi vajo s težko žogo za štiri fante in štiri dekleta. Prvi del ni bil težak, v drugem krogu so se razpostavili v krog in s težko žogo (okoli 2 kg) izvedli naslednjo vajo: Na dani znak so vsi štirje fantje vrgli žoge navpično v zrak (štiri do pet metrov visoko). Prestregli so žogo, ki jo je vrglo dekle z leve strani, in jo takoj podali desnemu dekletu, potem so morali ujeti še svojo žogo, ki je medtem padla nazaj. To zapleteno kombinacijo so ponovili štirikrat brez napake in bili nagrajeni z navdušenim ploskanjem gledalcev.

Septembra 1946 mi je nova ravnateljica novomeške gimnazije dodelila razredništvo v petem razredu gimnazije. V prejšnjem letu (1995) so učenci tega razreda praznovali 45-letnico mature, ki so jo opravljali leta 1950. Ob obletnici smo obujali spomine na tisti čas. Ko se je tisto leto (1946) začel pouk, je minevalo 200 let od ustanovitve gimnazije (ustanovila jo je Marija Terezija z

odlokom avgusta 1746). Posebne proslave ni bilo, kajti vse družbeno življenje je bilo tedaj usmerjeno v odpravljanje posledic dolgotrajne druge svetovne vojne. Bili so problemi s prehrano in komunikacijami.

Spominjam se delovne brigade, sestavljene iz dijakov te gimnazije, ki je v Otovcu pri Črnomlju med počitnicami sodelovala pri obnovi železniške proge Bubnjarci - Novo mesto. Ta proga je bila popolnoma uničena. S profesorjem Kasesnikom - soprogom ravnateljice - sva se odpravila s kolesom zgodaj zjutraj preko Gorjancev obiskat to delovno brigado. Nameščena je bila blizu uničenega viadukta pri Otovcu. Ko sva prišla do tabora, sva našla tam samo dežurnega. Vprašala sva ga: "Kje so ostali, kdaj pa odhajate na delo?" Odgovoril je, da so se ravno danes odločili, da se bodo borili za prehodno zastavico - dobili naj bi jo tisti, ki bodo ob koncu dneva dokazali, da so presegli normo. Če so hoteli to doseči, so morali na delo zgodaj zjutraj. Namesto ob pol osmih so odšli na delo že ob pol šestih. Najbrž so tisti dan res prejeli prehodno zastavico.

Spominjam se, da smo imeli v učnem programu tudi ogled starega dela Novega mesta. Šli smo prek Vrat na Breg, po stopnicah do Krke, ob Krki do Glavnega trga in proti frančiškanski cerkvi. Tam sem dijakom pokazal, kje je bilo zgrajeno prvo poslopje gimnazije. Gimnazijo so vodili frančiškani, ki so imeli povezavo med samostanom in gimnazijo po pokritem lesenem mostu, da so imeli v vsakem vremenu suho pot. Dijakom sem ob tej priložnosti pokazal zanimive nagrobne reliefe dveh fevdalcev iz turških časov. Ti reliefi se nahajajo danes na hodniku v frančiškanskem samostanu. Takrat so bili vzdani v spodnjem delu zvonika tako, da so bili odmaknjeni pogledom obiskovalcev.

S tem razredom sem opravil veliko krajših in daljših izletov oziroma ekskurzij. Če je bilo možno, sem združil dve uri ali pa smo šli na ekskurzijo zadnjo uro. V Ragovem logu smo si ogledali površinske oblike kraških pojavov. Zelo lepo se vidijo žlebiči in škrape pa tudi vrtače. Na Marofu smo odkrili ponikalnico. Posebno pa je dijakom in meni v spominu ostal majniški izlet leta 1947 v Kamniško Bistrico. Tja smo prišli proti poldnevu. Kočo smo imeli rezervirano za prenočišče. Popoldne smo odšli na Dol - to je sedlo med Veliko planino in Konjem na višini okoli 900 m. Hiteli smo, da bi čimprej videli, kakšna je planina. Ko so se dekleta bližala izhodu iz gozda, jih je nenadoma prestrašil mlad srnjak. Najbrž je dremal in so ga stopinje deklet predramile. Skočil je in se v naglici zaletel v drevo tako močno, da je za hip omedlel. Mislili smo, da se je ubil. Na srečo pa je prišel kmalu k sebi, poskočil je in oddrvel.

Zvečer smo imeli zabaven večer, zjutraj pa smo se odpravili proti Kokršskemu sedlu. Bilo je malo tvegano, ker sem vedel, da je v zgornjem delu še sneg. dogovorili smo se, da se bomo razdelili v dve skupini: tisti, ki imajo boljšo obutev in so bolj vzdržljivi - v glavnem so bili to fantje - bodo šli do sedla in do Zoisove kočice, drugi se bodo ustavili prej, si ogledovali okolico in nabirali rože. Počasi smo se vzpenjali proti sedlu, kamor smo prišli okoli enajste ure. V koči sem presenečen zagledal smučarja visoke postave. Pozdravila sva se, povedal

sem mu, da sem z dijaki na majniškem izletu. Ostro me je pogledal - bil je dr. Peterlin, znani atomski fizik - češ kako si upam iti z dijaki v tem času tako visoko. Razložil sem mu, da imamo poseben sistem hoje navzdol, za katerega upam, da se bo obnesel. Vprašal me je, kako bomo šli po snegu navzdol. Odgovoril sem mu, da se bomo dričali tako, kot so se včasih bloški smučarji. Vsak si bo odrezal palico, s katero se bo spuščal. Zmajeval je z glavo. K sreči se ni zgodilo nič hudega. Nekateri so se usedli na sneg in se dričali navzdol, drugi smo šli bolj previdno. Ta izlet je vsem ostal v lepem spominu.

V tem času sem poučeval precej ur zgodovine. Sistem poučevanja je tedaj temeljil na razdelitvi zgodovine glede na obdobja družbenih sistemov. Precej časa se je zadrževal pri nastanku praskupnosti, sledil je prehod v suženjstvo, v fevdalizem, kapitalizem in na koncu v socializem. Rad sem poudarjal, da je bil vsak nov družbeni sistem na višji stopnji kot prejšnji. Vedno pa je skupina ljudi, ki je prevzela vodilno vlogo, postala vladajoči razred. Dokler je ta razred dobro opravljal svojo vlogo voditelja, se je obdržal, ko pa se je izrodil, je prišlo do odpora prebivalstva in do sprememb. V praskupnosti je prišlo najprej do ustanavljanja plemenskih skupin za zagotavljanje varnosti pri pohodih. Te so se povezale v plemenske zveze in takrat že govorimo o nastajanju držav. Lep primer tega dogajanja je v Finžgarjevem romanu Pod svobodnim soncem, kjer Finžgar opisuje nastajanje plemenskih zvez pri Slovanih. Poudaril sem, da je bilo trajanje nekega obdobja odvisno predvsem od sposobnosti in človeških kvalitet voditeljev. Ko so se izrodili, je postal sistem nestabilen. Tipičen primer za to je bila rimska država, v kateri se je vodilni sloj tako degeneriral, da se je počasi prepojil s tistimi, ki so bili nekoč njihovi sužnji. Porajali so se osvobodenci - libertini, ki so jih rimski cesarji povzdignili v upravnike provinc, nekateri od njih pa so na koncu sami postali vladarji.

Pri zgodovini sem poudarjal, da imamo predvsem tri področja razvoja družbe, to so gospodarstvo, politika in kultura. Ta področja je bilo treba seveda definirati. Skušal sem dobiti odgovore od dijakov. Najbolj so mi bili všeč naslednji odgovori: "Človek gospodari zato, da ohrani življenje." Še boljši je bil odgovor: "Človek gospodari zato, da ohrani življenje in si ga tudi izboljšuje." Ta dodatek je zelo pomemben. Vprašal sem dijake, kako na vasi ugotovijo, kdo je dober in kdo slab gospodar. Eden od dijakov je dvignil roko in dejal: "Slabega gospodarja opazimo že od daleč po strehi, ki pušča." Odvrnil sem mu: "Možno je, da tam sploh ni več gospodarja." Takih primerov je bilo po vojni vse polno. Zapuščeno hišo najprej spoznaš po strehi. Pri takih preprostih pogovorih so si dijaki najlaže zapomnili bistvo.

Kaj pa je to politika? Vprašal sem nekega aktivista, naj mi to razloži, saj je tudi sam politik. Nekaj časa je premišljeval, potem pa rekel: "Politika je politika." Dijakom sem razložil, da pride ta beseda od besede polis, to pomeni mestno skupnost ali državo, kakršne so bile v stari Grčiji. Vprašal sem jih, ali poznajo več vrst politike. Odgovarjali so, da imamo kulturno in gospodarsko politiko, v

razredu imamo razredno politiko, v družini družinsko politiko. Kako bi vse to povedali z enim stavkom? "Politika je urejanje medsebojnih odnosov v družbi. Vse vrste politik, od športne do občinske, torej urejajo odnose v družbi." Pridevniki pred besedo politika nam povedo, kje se urejajo odnosi.

Malo težje je bili definirati kulturo. Še danes nimam jasnega odgovora. Še najbližji se mi zdi odgovor: "Kultura nas seznanja s pridobitvami človeštva. S tem znanjem si olajšujemo poklicno delo." Seveda je kultura danes tako širok pojem, da ga lahko raztegneš kot harmoniko. Definicije za gospodarstvo in politiko sem stalno uporabljal, dokler sem predaval, za kulturo pa jo le nakazal. Pri zgodovini sem seveda ob prehodih med posameznimi obdobji omenil, kako sposobni in brezobzirni ljudje lahko izkoristijo razne dogodke za to, da osebno obogatijo. Omenil sem sposobne ljudi, ki so reševali napete položaje in preprečili revolucije. Rad sem povedal tipičen primer iz atenske zgodovine. V Atenah je bila z revolucijo odstranjena diktatura posameznikov. Pizistrat je dobro uredil državo, njegova razvajena sinova sta pa izrabljala svoj položaj in bila zato odstranjena. Zbrani Atenci so določili človeka, ki naj napiše zakonodajo za ureditev države. To je bil Drakon. Ta je napisal zelo stroge zakone, ki so omogočali predvsem bogatim ljudem, da so njihovi dolžniki, ki niso mogli vrniti dolga, postali neke vrste njihovi sužnji. Dokler niso poravnali dolga, so morali delati pri upniku. To je pri kmetih, med katerimi je bilo največ dolžnikov, povzročilo tako razburjenje, da je grozila revolucija. Pametni meščan Solon, ki je hotel preprečiti revolucijo, je napisal novo zakonodajo, ki je v Atenah omogočila neke vrste demokracijo. Najprej je vse dolžnike razbremenil dolgov. Odstranil je dolžniške kamne, ki so bili postavljeni na zemlji zadolženih kmetov. Nato je Solon razdelil ljudi po premoženju v tri skupine. Tisti, ki so imeli preko 500 mer dohodka - v glavnem so gojili ječmen, vinsko trto in oljko - so bili v prvem razredu. Od 200 do 500 mer je bil drugi razred, ostali pa so bili v tretjem razredu. Aktivno volilno pravico so imeli vsi, pasivno - to je pravico biti voljen, pa le tisti iz prvih dveh razredov. Tako je kmete rešil suženjstva. Atenska država se je razvijala in dosegla visoko stopnjo. Drugače je bilo v Šparti, kjer so Špartanci kot vladajoči razred imeli za sužnje premagane domačine - helote. Glavna naloga Špartancev je bilo vojskovanje. Že od otroštva naprej so moške pripravljali na vojaški poklic. Z vajami so dosegli visoko usposobljenost svoje vojaške formacije falange. Tako so lahko zelo uspešno nastopali tudi proti številčno močnejšemu nasprotniku. Sistem se je obdržal, dokler niso Makedonci uvedli konjenice.

Zanimivo je, kako je pri prehodu iz fevdalizma v kapitalizem prišlo do nenadne obogatitve nekaterih brezobzirnih sposobnih ljudi. Spominjam se svojega profesorja za zgodovino dr. Šarabona, ki nam je povedal, kako je obogatela znana rodbina Rotschild. Ko se je Napoleon vrnil z Elbe in spet zbral veliko vojsko, so bili vsi v strahu, da bo obnovil celinsko zaporo, ki bi Angleže gospodarsko uničila. Vsi so z veliko napetostjo čakali, kako bo uspela angleška

vojska pod vodstvom generala Wellingtona, ki je čakala v Franciji na pomoč Prusov. Napoleon je poslal boljši del svoje armade proti Prusom, da jih zadrži. Pruski poveljnik je dobro poznal teren. Ko je opazil francosko zaporo, se je umaknil, a ne nazaj, ampak v stran in po ovinkih proti Angležem. Francozi so jim vestno sledili, vendar so prišli Prusi prej do bojišča in odločili to zadnjo Napoleonovo bitko.

Rotschild je imel na francoski obali svojega zaupnika, ki je pripravil dve grmadi. Če bo zmagal Napoleon, bo moral zažgati eno grmado, sicer pa obe. Svoje sle so imeli tudi drugi, vendar so imeli vsi ladje, na katerih so čakali na izid bitke. Potem jih je čakala še dolga vožnja čez Kanal.

Rotschildov sel je na angleški obali opazil dve goreči grmadi, sedel na konja in odhitel h gospodarju v London. Ko je Rotschild zvedel za rezultat bitke, je preko svojih zaupnikov razširil lažno novico: da je zmagal Napoleon. Ta vest je vse strašno prizadela in vsi so začeli prodajati svoje vrednostne papirje. Seveda jim je zaradi prevelike ponudbe vrednost hitro padala. Tedaj je Rotschild poceni pokupil papirje. Malo za tem so zvedeli novico, da je bil Napoleon premagan. Vsi so spet začeli kupovati, vrednost se je dvignila in Rotschild je zaslužil šest milijonov funtov, kar je bilo takrat bajno bogastvo. Da bi se izkazal za velikodušnega, je podaril kraljevi družini milijon funtov in v zameno dobil naziv baron.

Ko sem povedal ta primer dijakom, sem jih vprašal, kaj bi storil Stalin s takim goljufom. Najbrž bi ga dal ustreliti.

To je torej lep primer zlorabe sposobnosti in primer brezobzirnosti.

Na nekaj primerih sem skušal opisati, kako sem poučeval. Večino teh stvari so si dijaki zapomnili in kasneje mi je marsikateri bivši učenec omenil, da so mu ti primeri iz življenja koristili pri poklicnem življenju.

Naj omenim še nekaj primerov s področja geografije. Tu sem veliko časa porabil za proučevanje podnebja in vremena. Opozoril sem dijake, da naj si tisti, ki bodo šli študirat tehniko, zlasti gradbeništvo, dobro zapomnejo primere iz gradbeniške prakse, ko so nekateri graditelji premalo upoštevali izkušnje o vremenskih nepravilnostih. Zlasti je pomembno izpiranje - denudacija. Ko so Evropejci prišli v Ameriko, je bila v nekaj stoletjih ena tretjina plodne zemlje odnesena in uničena. Povedal sem jim tudi primere iz sodobnosti. Ko so v Kopru pripravljali teren za gradnjo motornih koles, so teren prenizko nasuli in ko je bila zelo visoka plima - iz zapiskov je znano, da se takrat dvigne morje več kot za en meter nad običajno višino, je poplavelo skladišče rezervnih delov. Tudi v Novem mestu je v tovarni prikolic ob hudem nalivu voda zamašila odtočne cevi in zalila skladišče vezanih plošč. Nastala je milijonska škoda. Drastičen primer je bil v HE Vuzenica. Komaj je začela obratovati, je prišlo do hude okvare. Ponoči, ko je poraba elektrike majhna, se je generator pregrel in zgorel. Dežurni, ki bi moral vključiti avtomatsko zapiranje dotoka vode v turbino, je ugotovil, da ta ne dela. Ker je bil začetnik, ni vedel, kaj naj naredi.

Kasneje so ga vprašali, zakaj ni ročno zaprl ventila. Odgovoril je, da mu tega nihče ni povedal. Ko so vprašali glavnega delovodjo, zakaj mu tega ni razložil, se je izgovarjal, da je vprašal dežurnega, če ve vse, kar mora vedeti, in da mu je ta odgovoril pritrdilno.

S takimi primeri sem skušal dijake opozoriti, da morajo biti vedno vestni pri svojem delu, če delajo v gospodarstvu.

Z dijaki smo imeli veliko delovnih akcij. Na začetku so bile večkrat zelo slabo pripravljene. Množica dijakov se je zbrala, a niso dobili pravega orodja in tako naprej. Kadar sem organiziral take akcije jaz, sem vedno poskrbel, da je imel vsak svoje orodje. Pokazal sem jim, kako se naklada z lopato, kako se dela s krampom, da ne bi prišlo do poškodb, kako se vozi samokolnica ipd. Z gozdarji, ki sem jih učil na tečajih fiziko, sem se dogovoril za akcije pogozdovanja, ki so bile zelo uspešne. Kadar grem danes mimo krajev, kjer smo pogozdovali, opazim visoke smreke, saj je minilo že več kot 40 let. Vesel sem, da je propadlo tako malo sadik. Pogozdovali smo pod Mehovim, v Srebrničah, pred Prečno in še kje.

Nekoč smo morali na hitro izkopati jarek za vodovod iz Dobruške vasi proti Novemu mestu. Spominjam se dogodka, ko smo kopali v Ločni. Tudi sam sem sodeloval, da so dijaki bolj pridno zgrabili za delo.

Za hotelom Metropol smo ob cesti, ki pelje od pošte proti Kapitlju, odstranjevali velik kup materiala. Pri delu smo se izmenjevali, ker nismo imeli dovolj orodja. Največ menjav je bilo pri delu s krampom, ki te najbolj utruji. Danes je tako delo seveda mehanizirano. Sodelovali smo tudi pri gradnji stadiona. Ko so vagoni pripeljali žlindro, so jo delavci spuščali po bregu železniškega nasipa, mi pa smo jo morali hitro odstraniti. Kasneje smo nad stadionom ravnali teren.

Leta 1966 in 1967 sta zelo uspeli akciji pobiranja bolhača. Tovarna zdravil Krka je nad Strunjanom na terasah posejala bolhač. Cvetovi so podobni marjeticam. V cvetovih je piretin, ki uničuje mrčes. Največ piretina je v cvetu na začetku cvetenja (konec maja, začetek junija). Po dogovoru z vodstvom gimnazije in učiteljišča so boljši dijaki tretjih letnikov, ki so se prijaviili za obiranje bolahča, dobili ocene že 27. maja. 28. maja smo postavili šotor v Šentjanah nad Portorožem. 20 dijakov je bilo iz gimnazije, 10 pa z učiteljišča. Razdelili so se v pet skupin po dva dijaka in tri dijakinje. Dekleta so s srpi žela bolhač, fantje pa so na posebni napravi smukali cvetove. Vsaka skupina je dobila nagrado glede na učinek. Vstali so ob štirih zjutraj, delali od petih do desetih, popoldne pa so bili prosti. Delo je bilo končano v enem tednu. Kasneje sem izvedel, da so dobili pri destilaciji nad pričakovanji veliko piretina.

Ukvarjali smo se tudi s kulturnim delom - pripravljali igre, razne proslave in akademije. Ponavadi je razred, ki se je bližal maturi, pripravil gledališko predstavo. Tako je tečajni razred leta 1947 igral Finžgarjevo Verigo. Lojze Krakar je igral starca, ki vrže verigo v vodnjak in obenem tudi sam omahne

vanj. Pripravil sem sceno za ta zaključni prizor tako, da je stal vodnjak točno nad odprtino v odru. Pod odprtino smo dali mehko podlogo, da se Krakar ne bi poškodoval, ko naj bi se zvrnil v vodnjak. Ko je izvajal ta padec, je še zakrilil z nogami, ljudje pa so zakričali od groze.

Zelo dobro so igrali dijaki, ki so maturirali leta 1950. Pripravili so Gogoljevega Revizorja, čeprav sem jim to na začetku odsvetoval. Imeli smo dva dobra igralca. Glavarja je igral Andrej Hočevnar, lažnega revizorja pa Igor Štrbenc. Tudi drugi so se dobro odrezali. S to igro smo tudi gostovali v Trebnjem.

V lepem spominu mi je ostal Molierov Namišljeni bolnik. Glavno vlogo je igral Perpar, njegovo ženo Dita Pascolo, zdravnika je igrala Eva Nifergal, kasneje prof. Simičeva. Tudi s to igro smo šli gostovat v Trebnje.

Zanimivo je, da smo igrali Tavčarjevo Cvetje v jeseni, še preden je bil posnet film. Igrali smo posamezne prizore iz te povesti, ki jih je povezoval lektor. Tavčarja je igral Novak, za Meto pa se spominjam le, da je imela točno tako frizuro, kot jo opisuje Tavčar - malo rdečkaste lase in dolge močne kite. Tudi igrala je zelo dobro. V prizoru pretepa s hlapcem Danijelom si je eden od dijakov na predstavi nalomil roko, vendar je vzdržal do konca igre. Šele potem je priznal bolečine in je seveda dobil mavec. Lektor, ki je povezoval prizore, je bil Janez Markelj, kasnejši prof. matematike.

Spominjam se tudi raznih akademij. Na njih smo imeli navadno zborovske recitacije. Pri Župančičevi Žebljarski smo imeli na odru mlinsko kolo, osvetljeno z reflektorjem, tako da je padala njegova senca na platno. Lepo smo izvedli tudi pretresljivo Nazorjevo Pesem galjotov. Izvajali smo razne prizore iz naše zgodovine. Bogdan Osolnik, tudi dijak gimnazije, je bil tedaj že visok funkcionar na okraju. Za prvomajsko proslavo nam je omogočil nabavo slovenskih zastav, seveda s peterokrako zvezdo. Na podlagi stare slovenske himne Naprej zastave slave sem sestavil vajo z zastavami, ki smo jo izvajali ob tabornem ognju na Marofu. Bila je zelo učinkovita.

Čas je hitro tekkel. Med delom na gimnaziji sem bil dvakrat premeščen na učiteljišče: prvič leta 1950 do 1954 in drugič leta 1960. Največ svojega prostega časa pa sem porabil za delo pri tabornikih. Leta 1952 sem bil prvič kot gost na taboru, ki ga je organiziral Tone Gošnik na Otočcu. Tam je sedaj kamp. Leta 1954 sem bil na Vinici že kot starešina. Pridobil sem veliko izkušenj in doživel tudi marsikaj smešnega. Tako je hotel kurir pri igri Vdor v tabor prenesti sporočilo do jambora. Branilci smo imeli vse dobro zastraženo, prazna je bila le okoli 25m velika jasa okoli jambora. Kurir se je zapodil po tej jasi. Ko je bil že blizu jambora, se je naenkrat prevrnil. Dva čuvaja, ki sta branila tisti del, sta namreč napela vrv in bila je prava sreča, da se kurir ni poškodoval. No, dogodivščin še ni bilo konec. Pri padcu si je umazal lepo svileni srajco. Opral jo je, ko pa jo je sušil, je s sosednjega travnika prišla krava. Lastnik srajce je lahko videl le še rokav, ki je visel kravi iz gobca.

Tragikomičen je bil tudi dogodek, ki se je zgodil, ko smo taborili v Košcu. Kot vse drugo smo morali tudi mleko prevažati z druge strani Kolpe. Dežurni je vzel vsak dan dve vedri in šel v vas Radenci po mleko. Na majhnem čolničku ga je prepeljal preko Kolpe in prinesel v tabor. Nekoč je tik pred taborom veselo dvignil vedri v zrak in zavpil: "Polni sta." Tedaj pa mu je spodrsnilo, padel je in skoraj vse mleko je šlo po tleh.

Hitro je teklo življenje. Na konferencah so me grajali, da dijakom preveč opravičujem izostanke. Dijaki so ob humorističnih opisih profesorjev nekoč povedali, da je dal prof. Dobovšek opravičilo dijaku, ki je peljal psa k veterinarju. Vedno sem se držal pravila, da je za dijaka, ki noče sodelovati, vseeno, če sedi v razredu ali pa ne. Ko sem učil telovadbo, sem dijake, ki niso hoteli sodelovati, zapodil in to jih je bolj prizadelo, kot če bi jih pustil stati ob strani, kot so to zahtevali drugi profesorji. Tako sem dosegel še kar dobro disciplino v svojem razredu. Če je prišel na šolo kakšen dijak od drugod, so ga največkrat poslali v moj razred. S takimi sem imel večkrat probleme, vendar ko se danes srečamo, se mi opravičujejo za težave, ki so mi jih povzročali.

Z dijaki sem delal do leta 1975, ko sem bil upokojen. Potem sem še nekaj let učil honorarno. Učil sem na zavodu za izobraževanje kadrov, na gostinski šoli, na kmetijski šoli na Grmu in na posebnih tečajih za gasilce - tam sem poučeval fiziko. Dela je bilo dovolj. Kako je bilo uspešno, zvem bolj po ovinkih. Zadnjič me je pred domom v Šmihelu ustavil v vojaško obleko oblečen fant. Lepo me je pozdravil in pristavil, da sem ga učil. Kasneje mi je v pogovoru povedal, da je poveljnik novomeške garnizije. Ko sem ga vprašal, kako je to dosegel, mi je povedal, da je moral krepko garati, da je bil na tečajih v Angliji in Ameriki. Bil sem ponosen, da je eden od mojih dijakov dosegel tako funkcijo.

Ko sva se na lanski obletnici mature srečala z Andrejem Hočevanjem, sem opazil, da je bolj redkobeseden. Vprašal sem ga, kakšne težave ima. Povedal mi je, da ima veliko dela s pripravami za kongres meteorologov z vsega sveta, ki bo prihodnje leto v Ljubljani. Določili so ga za glavnega tajnika. Vzpodbudil sem ga in mu rekel, da bo gotovo uspel, kot je vedno doslej.

Edini razred, ki sem ga poučeval osem let skupaj, je maturiral leta 1960. Dobil sem jih leta 1953 kot prvi razred v gimnaziji. Takrat je bila gimnazija zadnjič osemletna. Prišli so iz četrtega razreda osnovne šole. V mojem razredu so bili tisti dijaki, katerih starši so bili iz mesta. Imeli smo popoldanski pouk. Kot tuji jezik so imeli nemščino. Spominjam se njihovega odraščanja, pred maturo so postali skoraj odrasli ljudje. Bili so zelo samostojni. Med njimi so nekateri v naslednjih letih dosegli uspešne položaje, na področju npr. dr. Repše, na področju ekonomije dr. Gričar in nekateri drugi na ostalih področjih. S tem razredom sem šel vsako leto na izlet. Prvo leto smo se odpravili na Trško goro in v Beceletovo jamo. Naslednje leto smo naredili krožno pot iz Novega mesta do Jošta, kjer nas je zajela ploha in smo morali vedriti pod kozolcem dvojnikom. Ko je spet posijalo sonce, smo šli dalje na Verdun in na Mehovo.

Od tam smo se spustili v Koroško vas, potem smo krenili po stari cesti, kjer smo tekmovali v teku. V Novo mesto smo se vrnili precej utrujeni.

Izredno zanimiv je bil izlet naslednje leto. Eden od dijakov si je pri kmetu v Žabji vasi sposodil lojtrski voz. Peljali smo se do Prežeka, potem smo šli še v Pendirjevko, kjer nas je učenka Metka Valentinčičeva peljala do partizanske bolnice. Tu je bil med vojno upravitelj njen oče. Nazaj grede smo se ustavili tudi na Gracarjevem turnu, gradu, kjer nam je ena zadnjih graščakinj Rudež-Schoepl kot že nekoč razkazala tudi Trdinovo sobo. Pokazala nam je tudi sliko na vratih, ki kaže napad uskokov na ta grad.

Leta 1955 smo se odpravili na izlet v Tamar. Peljali smo se do Rateč in šli peš v Tamar, kjer smo prenočili. Naslednji dan smo šli na Sleme in nazaj.

Naslednji izlet je bil leta 1956 na Gorjance, kamor smo se napotili ponoči. Ob desetih zvečer smo se zbrali na kandijskem mostu. Svetila nam je polna luna. Šli smo skozi Žabjo vas mimo Jošta do Pendirjevke. V Joštu se nam je pridružila ena od dijakinj, ki je bila tam doma. Ona nas je vodila po dolini Pendirjevke do konca. Ustavili smo se ob vznožju Gorjancev pri Pangerčgrmu. Naprej smo šli kar po košenicah in smo proti jutru dosegli vrh. Tam, kjer danes stoji vojaška postojanka, smo dočakali sončni vzhod. Bil je nepozaben pogled na rdečo kroglo, ki se je dvigala iznad obzorja.

Precej zaspani smo prispeli do Paderšičeve koč. Oskrbnik je bil tako ljubezniv, da nam je dal odeje. Kar zunaj smo plegli in kaki dve uri spali. Pot nazaj do Novega mesta se je precej vlekla.

Leta 1957, ko sem praznoval 50-letnico, smo ravno na moj rojstni dan petega junija napravili izlet na Mirno goro. Tu smo tudi prenočili. Z vlakom smo se peljali do Semiča, nato pa peš krenili na Mirno goro. Spominjam se, da smo čuli dolgo v noč. Imeli smo zanimivo tekmovanje, pri katerem sem sodeloval tudi sam. Vsak je dobil določeno število jabolk, ki jih je moral čim bolj tanko olupiti. Zdi se mi, da sem bil tudi jaz med zmagovalci. Tisti večer je bil gori tudi gozdni inženir Košir, s katerim sva igrala šah. Imel sem lepo pozicijo, na koncu pa sem spregledal figuro in izgubil. To se mi je večkrat zgodilo tudi na turnirjih v Novem mestu, zato se nisem mogel nikoli dokopati do druge kategorije.

Naslednje leto smo šli na Lisco, tam prenočili in se preko Bohorja spustili do Senovega. Tu smo si ogledali vhod v rudnik in naprave za plinsko elektrarno. Vrnili smo se z vlakom preko Rajhenburga - Brestanice in Sevnice v Novo mesto.

Zadnji izlet je bil na Gorenjsko. Pripeljali smo se do Lesc, šli mimo Finžgarjevega doma v Doslovičah pri jezu, ki so ga delali za hidrocentralo v Mostah. Pot smo nadaljevali do Radovne in po soteski navzgor do Bleda. Tu smo se s čolnom peljali na otok. Izlet je bil precej dolg.

Zaključnega izleta s tem razredom se pa nisem udeležil, ker je bil ravno tisto leto Izlet bratstva in enotnosti in sem imel veliko dela s pripravami. Ena od točk je bila vaja z bruni, ki je zahtevala veliko priprav, je pa zelo dobro uspela.

Lansko leto so me dijaki tega razreda povabili na križarjenje po Jadranskem morju, ki se ga na žalost nisem mogel udeležiti. Zdaj živim v domu za ostarele in bi me taka pustolovščina preveč iztirila. Kadar slišim o uspehih svojih dijakov, sem ponosen nanje. Že med študijem so bili zelo samostojni. Gričar je s svojim vodom zgradil brunarico na Otočcu, Butara pa podobno pri tovarni na Gorjancih. Ko so kot maturantje pripravili Molierovo igro Scapinove zvijače, se je posebno izkazal Gričar. Nastopil je brez vsake treme. Zdaj menda predava po celem svetu o menedžerski stroki. Tudi ostali so se uspešno uveljavili vsak na svojem področju.

Kadar pridemo skupaj, vsakega vprašam, koliko ima naraščaja in koliko ima že vnukov. Najbolj prijetno me je presenetil eden od njih, ki ima kar šest otrok. V zadnjem času je najpogostejši odgovor tri, kar pomeni, da Slovenci še ne bomo izumrli.

Težko povem, koliko koristi so imeli dijaki od mene. Vesel pa sem, če mi ob srečanju kdo omeni, kaj si je zapomnil od mojih ur in kaj mu je prišlo prav v življenju. Pedagog mora posredovati svoje znanje in izkušnje ljudem, ki odraščajo, na pameten in neprisiljen način. Sam se spomnim, kako je bilo, ko sem se kot dijak tretjega razreda gimnazije slabo učil. Profesor me je z zmajajočo glavo večkrat vprašal, pa spet nisem znal. Takrat mi je dejal, da je poznal nekega Dobovška, ki pa je bil drugačen, kot sem jaz. Kasneje sem zvedel, da je bil on poveljnik čete, v kateri je bil moj oče z njim v Bosni med prvo svetovno vojno. Bil je poleg, ko je moj oče v naglici pri hitrem premiku čete sedel na slabo pritrjeno sedlo na konju, sedlo se je zavrtelo in oče je tako nesrečno padel, da je kasneje umrl. Ta kratka pripomba prof. Lovšeta mi je ostala v spominu do danes. Od takrat naprej sem se trudil, da sem se bolje učil. Sicer sem bil srednje dober učenec, geografijo in zgodovino pa sem dobro obvladal. Pri teh dveh predmetih sem bil vedno odličen.

Te spomine premlevam zdaj v domu starejših občanov. Tu doživljam zdaj čisto nove izkušnje. Dom je velika organizacija s preko 350 oskrbovanci in preko 150 uslužbenci. Tu je poseben način dela z dobro organizacijo. Zanimivo je to, da je ista direktorica tu že od prvega dne, ko so postavili dom, in ima ogromno izkušenj. Čeprav imajo veliko težav zlasti z nepokretnimi starostniki, jih znajo vse razrešiti. Nekaj žensk je v domu že vse od začetka - 15 let. Tudi nekateri moški se kar dobro držijo, smo pa v manjšini, na tri in pol ženske pride en moški. Ženske imajo kar osem let daljšo povprečno življenjsko dobo. Morda moški manj pazimo na zdrav način življenja (alkohol, tobak) ali pa so ženske bolj trdožive.

Končujem z željo, da bi pri proslavi 250-letnice gimnazije ugotovili, da se je kvaliteta dela na gimnaziji spet dvignila, da je minila doba raznih reform, ko so

odpravljali maturo, in da so se učenci spet resno lotili dela. Zlasti mi je všeč to, da so posamezne skupine že v gimnaziji usmerjene v raziskovalno delo. Tako se dijaki že zgodaj navajajo na samostojno delo, kar jim bo prišlo zelo prav pri nadaljnjem študiju in pri poklicnem delu.

prof. Marjan Dobovšek

nočni poiskovanji odlični

Marjan Dobovšek

Mature

Novomeška gimnazija, 1918

Gimnazija v Novem mestu bo letos poleti slavila svojo 250-letnico; za ljubljansko klasično gimnazijo jo štejejo kot drugo najstarejšo v Sloveniji. Starejše so sicer tudi gimnazije v Celovcu, Gorici, Trstu in Kopru, a niso bile ves čas v mejah Slovenije - z izjemo Kopra so danes v drugih državah. Pa tudi sicer je bila za Dolenjce - dokler niso ustanovili gimnazije - najbližja ljubljanska, sicer pa so se hodili šolat še v Zagreb, na Reko in v Senj ter v Varaždin in Karlovac.

V 250 letih je imela ta pomembna ustanova nešteto odličnih profesorjev in učencev, a le malokrat tako izboren razred maturantov, kot se je zbral ob koncu prve svetovne vojne. Približno takrat, ko so utihnili topovi vojne, je šlo na zrelostni izpit 25 dijakov; ko je bila matura za njimi, so iz polnih pljuč zapeli svojo himno »Gaudeamus igitur...«: bilo je konec vojne in bilo je konec srednje šole. Petindvajseterica maturantov se, kar je tudi zanimivo, nikdar več ni uradno zbrala na maturantski obletnici, veter jih je raztepel vsepovsod, njihove vezi so se razrahljale predvsem v zadnjih gimnazijskih letih, ko so nekateri iz šolskih klopi odšli na fronto.

Danes, ko se bliža 70. obletnica mature, je od tega odličnega razreda živ en sam: Leon Štukelj. Človeku, ki je najstarejši še živeči Zemljan z zlatim olimpijskim odličjem, lahko dodamo še en epiteton - bržkone je tudi najstarejši še živeči Slovenec, ki je maturiral na slovenski gimnaziji.

Pogovor z njim v njegovem mariborskem stanovanju teče gladko; Štukelj ima zanesljiv spomin, njegova pravniška natančnost pa ga je v življenju tako disciplinirala, da ima prenekatero stvari tudi vestno zapisane. In ko primeva v roke staro maturantsko fotografijo, mu spomin spolzi skoraj sedemdeset let nazaj v mladost.

»Kakšen razred,« se spominja. »A prav lahko bi se zgodilo, da bi z nami maturiral tudi Božidar Jakac. Tudi on je bil v našem razredu; v tretji gimnaziji sva sedela skupaj v klopi. To je bilo leto, ko smo začeli z grščino. Naš razrednik je bil prof. Amat Škerlj, klasični prevajalec. Kakšen človek! Pri njem bi se slišala šivanka, če bi padla na tla. Nemir? Kje neki, samo pogledal je po razredu, pa smo kar otrpnili. Njegove ure grščine so bile pesem; a bil je izjemno zahteven. Tisti, ki so se odločili za nižjo gimnazijo in potem za nižje uradniške

položaje, so bili grščine oproščeni. In tiste, ki jim jezik ni šel, je pregovoril, da so šli le na nižjo gimnazijo ali da so se prešolali. Jakčev Dori, s katerim sva prijateljevala že takrat in kajpak še vrsto desetletij, se je tisto leto odselil v Idrijo, kjer je tudi končal gimnazijo.«

In že sva pri fotografiji resnih maturantov leta 1918: na fotografiji jih je 21, sredi prve vrste sedi razrednik prof. Škerlj, levo in desno edini gospodični v razredu.

Leon Štukelj se spominja.

Prvi z leve sedi Anton Kovačič. Mislim, da je bil na koncu župnik v Mirni Peči. Leta 1916 smo se dokončno razšli. Spominjam se ga, kako je kot revež prišel na gimnazijo. On in še nekateri so bili iz tako revnih družin, da niso premogli niti zimskega plašča. Zato je pozimi vedno tekkel, da bi se ogrel... Po drugi vojni je žalostno končal; mislim, da je bil obsojen na dvajset let zapora ali kaj podobnega. Revež, doživel je žalostno usodo kot mnogi drugi.

Drugi z leve sedi Pavel Žmavec. Po šoli je bil uradnik pri socialnem zavodu. Poskušal je študirati ius, a mu ni šlo. Čudno, saj je bil oče predsednik sodišča v Novem mestu. Je pa ljubil literaturo, imel je zelo veliko knjižnico in se je več ukvarjal s književnostjo.

Tretja je Nuška Kraut. Zelo nadarjena dijakinja, magistrirala je farmacijo in se omožila v Dalmacijo, mislim da z lekarnarjem. Med drugo vojno sta bila z možem oba ubita.

Četrti je profesor Amat Škerlj, naš razrednik. Klasični jezikoslovec in prevajalec, na novomeški gimnaziji je bil tudi kot dijak, potem pa več kot četrto stoletja tudi profesor in je od 1920 do 1927 tudi vodil novomeško gimnazijo. Izredno razgledan v antični in moderni literaturi, prevajal je Horaca, nekateri prevodi so izšli šele po njegovi smrti leta 1927.

Ob njem sedi Darinka Žmavec, Pavlova sestra. Tudi ona je končala farmacijo; pred drugo vojno je imela svojo lekarno v Ljutomeru, potem pa se je naselila v Mariboru. Ob 90-letnici sem ji šel voščiti s šopkom rož.

Šestega pa ne poznam. Je videti, da sem to jaz? Ko se takole pogledam, opazim, da sem bil že takrat rad lepo oblečen, vidim, da sem imel v žepu suknjiča rutico. Vsekakor moram sliko nesti k fotografu in narediti izrez ter ga povečati. Saj pravzaprav nimam nobene stare fotografije!

Sedmi je Stanko Šproc. Koliko fantov je pravzaprav bilo pri hiši? Trije, mislim. V Novem mestu je bil najbolj znan mlajši, Muc, ki je igral violino.

V srednji vrsti stoji kot najbolj levi Miran Jarc. Njegov oče je bil sodnik pri okrožnem sodišču v Novem mestu, prej pa predstojnik črnomaljskega sodišča. Praksa je bila, da so sodnike premestili na okrožna sodišča, ko so bili otroci toliko stari, da so šli v gimnazijo. Jarčevi so imeli v sodišču tudi stanovanje. Rad se spominjam, kako je bilo v tistih časih to urejeno. Mirana sem seznanil z Jakcem in sta prijateljevala vse do tragične Miranove smrti.

Drugi je Ivan Toporiš, sin sestre znanega novomeškega trgovca Pauserja. Pauserjeva je bila nekoč tudi spodnja novomeška kavarna, pozneje v lasti družine Smola. Ko sem jaz odraščal, je bil Pauser že rentnik; veliko je bral, bil je pod nemškim kulturnim vplivom, zelo pa se je zanimal za ptiče. Njegova sestra je bila poročena z dr. Toporišem, ki je kot pravnik prav tako prišel iz Črnomlja v Novo mesto. Z Ivanom sva se srečala leta 1917 na Dunaju v Schönbrunnskem parku; oba sva čakala, kam naju bodo poslali v vojsko. Potem je bil Ivan zaposlen na železnici, nazadnje kot načelnik kranjske postaje.

Tretji je Miha Kamin, doktor medicine, psihiater v Polju pri Ljubljani. Italijani so ga ustrelili kot talca. Spominjam se ga z gimnazije, kmečkega fanta iz revne družine.

Četrti je Viktor Schweiger iz znane novomeške družine, zelo brihten fant. Veliko se je ukvarjal z verskimi vprašanji, zajadral je v politiko in čeprav so bili Schweigerji znana liberalna družina, je postal Korošček tajnik. V našem razredu je znal največ francoščine. Za njim se izgubil sled, ko je bil v Beogradu.

Za petega ne bi dal roke v ogenj, mislim pa da je Karel Plot, ki je bil doma iz okolice Žužemberka.

Šesti je Mirko Gabrijelčič, ki je leta 1915 tako kot mnogi drugi primorski begunci prišel v Novo mesto. Njegova sestra Klavdija je umrla lani; spominjam se, da sem jo leta 1917 srečal na Dunaju in jo spremil do fakultete, kamor je šla po inškrpcijo.

Sedmi je Matija Absec. Ta je bil nadarjen kot vrag. Latinščino in grščino je stresal kot iz rokava. Študiral je agronomijo, nekaj časa je bil direktor grmske kmetijske šole. Enkrat, se spominjam, je skoraj prišlo do škandala na šoli, ko nas je prepričal, da smo vsi prišli v razred z lovskimi klobuki s krivcem, da smo bili kot aufbiks podeželskih fantov.

Osmi je Tone Podbevšek, pesnik (Človek z bombami), ki je izdajal tudi revijo Rdeči pilot. Prav čudno se mi zdi, da stoji v drugi vrsti. Vse fotografije Novomeške pomladi leta 1920, kar jih pomnim, ga namreč kažejo, kako sedi sredi prve vrste, običajno ob slikarju Jakopiču. S Tonetom sva hodila skupaj že v ljudsko šolo pri patrih, kjer sva vsaj eno leto, če se ne motim, sedela v isti klopi. Jarc, Podbevšek, tudi Absec so bili v razredu ena skupina, literarna. Tudi sam sem se rad družil z njimi, nekaj časa sem bil celo tajnik razrednega časopisa. Prof. Majcen, ki nas je učil slovenščino, je Podbevšku nekoč vrnil nalogo z besedami: »Jaz vas ne razumem!« Sicer pa je bil oče čevljar, v družini so bili trije fantje. Tone je bil zelo slaboten in bled; doma so živeli v revščini, spali so v eni sobi in zjutraj je Tone velikokrat dišal po tobaku, saj je bil oče strasten kadilec.

V tretji vrsti bi bil prvi morebiti lahko Edvin Šerko iz Maribora, a tega ne morem zanesljivo potrditi. V razredu smo namreč imeli nekaj prišlekov; prav lahko, da je kdo prišel le na maturo. Sam sem bil namreč, tako kot nekateri

drugi, zadnje dve leti v vojaški suknji in so nas potem po izpitih, ko so nam priznali manjkajoča letnika, pripustili k maturi.

Drugi je Pavel Pehani, ki je imel brata Huberta, doktorja medicine in filozofije. Tudi Pavel je bil dr. medicine, mislim da je bil nekaj časa tudi primarij celjske ginekološke bolnišnice.

Ostale četverice v zgornji vrsti si ne bi upal razporediti. Eden od njih je Franc Pegan, ki je s primorskimi begunci prišel v Novo mesto s stricem. Pegan je bil s Štanjela, stric pa je imel denar in je v Novem mestu kupil hišo na Katarininem trgu, eno od tistih nekaj hiš med Agničevo in staro avstro-ogrsko žandarmerijo. Eden je zanesljivo Franc Kek, ki je bil doma iz okolice Trebnjega. Srečala sva se v Judenburgu, kjer je bil podoficir in nam je iz vedra delil hrano. Zelo rad je hodil za Miklavža po hišah; zaradi moje sestre se je zanesljivo vedno oglasil, ko je bil napravljen v Miklavža. Pozneje je bil eden najmlajših kanonikov, a je tragično končal - kot toliko drugih. V razredu je bil tudi Jože Judnič iz Dolenjskih Toplic, ki je pozneje doštudiral za živinozdravnika in je bil velik preporodovec. Sicer pa smo imeli v razredu vsako leto pet ali šest odličnjakov in prof. Škerlj je večkrat ponosno povedal, da smo najboljši razred na gimnaziji. A je zmeraj tudi dodal: »Le kaj pa je z vašo matematiko?«

Ta stavek je vsekakor veljal tudi Leonu Štuklju, ki sta mu bili veliko bolj pri srcu latinščina in grščina. Po končani maturi je Leon Štukelj vpisal pravo na Dunaju, že leta 1920 pa je bil med prvimi študenti na ljubljanski pravni fakulteti. »Saj sem kolebal in temeljito premislil, preden sem se odločil - a z Dunaja sem šel študirat v Ljubljano,« se tistih časov spominja Štukelj. Do leta 1927 je živel v Novem mestu. »Čudovite spomine imam na Novo mesto, še zmeraj, čeprav grem zdaj res poredko na Dolenjsko. Tudi avtomobila nimam, tako da je pot še daljša. Spominjam se, na primer, čudovitih velikonočnih procesij; na čelu je šel okrajni glavar, baron Viljem Rechbach. V Novem mestu je bil zelo priljubljen in je bil kar 15 let glavar. Stari meščani se ga spominjajo po tem, da je imel prvo teniško igrišče v Novem mestu in je tako tenis razen telovadbe prvi organizirani novomeški šport, razen tega pa je bil edini sin najstarejše hčere Prešernove muze Julije Primičeve, ki ji je bilo prav tako ime Julija.«

Še beseda o novomeški gimnaziji: selitev v novo poslopje, ki ga novomeška gimnazija uporablja še danes, je bila leta 1912. Dijaki so kajpak pomagali pri selitvi, se spominja Leon Štukelj. To je bila velika pridobitev; gimnazija je dobila med drugim tudi risalnico - risanje je poučeval prof. Josip Germ - in telovadnico, a je bila še brez elektrike, ki so jo iz Luknje pri Prečni napeljali šele leta 1922.

Leta 1921 je Leonu umrl oče, ki je bil tajnik novomeške občine. Leta 1923 je junija naredil drugi pravosodni državni izpit in potem se je moral odločiti: naj za eno leto opusti študij in se posveti telovadbi ali naj študira in popusti v telovadnici. Študiral je in januarja 1924 naredil še zadnji državni izpit in

zaprosil za pripravniško službo pri okrožnem sodišču v Novem mestu. Potem je šel v telovadnico, da bi še tam nadoknadil zamujeno. Že leta 1922 je namreč na 7. svetovnem prvenstvu zmagal na drogu, krogih in bradlji ter bil drugi na konju; bližale so se olimpijske igre v Parizu - in tam je bil potem kljub poškodbi olimpijski zmagovalec v skupni oceni ter si priboril še zlato olimpijsko kolajno na drogu. Tako se je zapisal med nesmrtni olimpijci, nikoli pa ni zanemarjal svojega poklica.

Kljub visoki starosti še vedno telovadi na krogih med vrati, vsak dan se sprehaja in v parku dela dihalne vaje, večkrat gre na Piramido; vsakokrat pa mora, ko gre iz stanovanja ven, prehoditi več kot 60 stopnic in prav toliko, ko se vrača domov. Pred dnevi bi moral v Atene, ko so prižigali olimpijski ogenj za Atlanto, a je žena zbolela in je svojo pot odpovedal. »V Lausanni se bomo maja dokončno pogovorili o Atlanti,« pravi Štukelj, ki ga prvi mož olimpijskega gibanja Juan Antonio Samaranch vabi tudi v Atlanto, v olimpijskem komiteju in organizacijskem odboru pa razmišljajo tudi o tem, da bi bil zdaj 98-letni najstarejši še živeči nosilec zlate olimpijske kolajne med zadnjimi nosilci olimpijske bakle.

»Počakajmo še,« je previden Štukelj, »se bomo že v Švici pogovorili. Pravzaprav se nisem še niti dokončno odločil, ali bom sploh šel v Ameriko. Malo se bojim poletne vročine in velike vlage v Atlanti. Pri mojih letih mora človek pač misliti na svoje zdravje...«

Mature...

»...Nemi in rezki so vsi ti dnevi. Pa saj niti dnevi niso: ta somračja, ki so se razlezla po hišah, po stvareh in v duše. Vsak obraz napeto pričakuje nečesa strašnega. Besede so odsekane, misli se izražajo komaj v šepetih. Sonca ni več, smeh je umrl, kakor da se vse življenje odigrava ob svetilkah za zastrtimi okni. Tudi pouk imajo v soju svetilk. Novo gimnazijo so prenavljali v vojaško bolnico, streho so poslikali z ogromnim rdečim križem.

...To ni več šola. Med odmori se pogovarjajo o bojiščih. Pripovedujejo si o očetih in bratih, črtajo po zemljevidih, stikajo za najneznatnejšimi kraji po Galiciji. Profesorji so jih sprejeli resni in mrki. V uvodnih govorih so jih pozdravili skoraj proseče, češ bodimo si drug drugemu blizu v teh težkih časih, odpovejmo se vsem majhnim sebičnostim in zavedajmo se, da se je treba žrtvovati, neprestano žrtvovati, kajti samo iz žrtev, samo iz tisočerih in tisočerih smrti sebičnih želja se ohranja življenje...«

Tako je pisal Miran Jarc v romanu *Novo mesto*; v romanu o življenju novomeških dijakov v času prve svetovne vojne. V peti in šesti gimnaziji so bili še vsi maturanti, ki so novomeško gimnazijo končali leta 1918, v šolskih klopeh; potem je nekatere od njih poklical vojaški boben; ko so se vrnil s fronte, so delali izpite čez dva razreda in potem še maturo.

V šolskem letu 1915/16, morebiti pa tudi leto prej ali leto pozneje, so v tem razredu imeli celo svoj literarni list Album, ki se ga spominja Leon Štukelj, saj je bil nekaj časa pri glasilu celo tajnik. Žal se razredni časopis ni ohranil, zato pa sta se ohranili Jarčevi pismi Božidarju Jakcu (20. decembra 1915 in 17. marca 1916), v katerih šestošolec Miran Jarc piše nekdanjemu sošolcu, ki se je medtem preselil v Idrijo: »... Pri nas smo v šoli ustanovili vsi skupaj šolski časopis Album, ki ga urejata Podbevšek ('znan pisatelj') in Puc. Denar in drugo imata Pehani in Absec v rokah. Tudi jaz sem že več črtic pisal pod imenom Orlov. Tiskan je Album z litografijo. Tako se širi v VI. g. r. literatura... Da se pa ti mogoče ne bo zdelo, skoro bi rekel otročje, da imamo časopis, ti povem, da so ga imeli Cankar, Župančič etc. tudi, ko so bili na gimnaziji. To je strogo resno... Z našim literarnim listom Album je bila slaba. G. profesor Škerlj je zvedel o tem in poklical je Antona Puca, Podbevška, Schweigerja in mene v konferenčno sobo in je rekel: Veseli me, da se pečate z literaturo, ali vendar v teh časih je bolje, da nimate nikakih literarnih listov, kajti lahko vam očitajo, da imate - Geheimböndnisse - in smo morali dati listu slovo.

Toda literarna družba iz razreda ni nehala, le časopisa niso več izdajali. O tem je spet pisal Jarc Jakcu v šestnajst strani dolgemu pismu 1., 3. in 4. decembra 1916: »...SedANJI časi! Težke megle, temni, okrvavljeni zastori pokrivajo oder življenja. Ravno tako temne so naše misli. Sicer pa - inter arma silent Musae (med vojsko molče muze). Rad bi Ti natančno opisal vse, toda misli so hitrejše kot roka, ki vodi pero in mnogo lepih misli mi je že ušlo; kot kapljica vode, ki se zlije čez kozarec. Naša literarna družba: Podbevšek, Puc, Šerko, Jarc in Teply (ki je prišel iz Kranja), je prvo, kar ti omenim. Skupaj se sprehajamo, učimo in študiramo literaturo. Puc je resnično pravi umetnik: poet, ki je malo takih. Podbevšek je preveč originalen in se peča s pretiranim futurizmom; Šerko je bolj logik, filozof in kritik, Teply se zelo navdušuje za francoske filozofe, Rousseauja in Voltairja. In jaz - ? Še preveč boš zvedel o meni...«

Toda misel na list ni ugasnila in čez leto so namesto Albuma sedmošolci začeli izdajati hudomušno satirično glasilo. Kot se je spominjal prof. Bogo Teply, so imeli šestošolci in sedmošolci zaradi vojne svoj razred v dijaškem konviktu v frančiškanskem samostanu. Pouk so imeli izmenično. Sedmošolci - Jarc in njegov krog, zbran v literarnem krožku - so izdajali list Inter Musas septimae. Pisali so ga kar v šoli v enem izvodu in ga puščali pod klopjo. Tam so ga dobili šestošolci in vanj pripisali svoje pripombe. Po nekaj mesecih so se tega pisanja naveličali; v listu so se norčevali iz tedanjih šolskih in novomeških razmer in niso prizanašali niti ravnatelju. Prof. Teply se je spominjal, da je imel takrat skoraj vsak gimnazijski razred svoj list. Prof. Janko Jarc, ki je bil dolga leta ravnatelj Dolenjskega muzeja, je tisto leto hodil v tretjo gimnazijo in je tudi ustanovil razredni list, ki je izšel dvakrat ali trikrat. Prva številka je imela na naslovnici portret Simona Gregorčiča.

Album pa vendar ni dokončno izdihnil že med prvo svetovno vojno. Marjan Mušič namreč v svoji Novomeški pomladi piše, da je takratni literarni krožek izdal dve številki Albuma; obe sta izšli v prvi polovici leta 1920: prvo je uredil in grafično opremil Zdenko Skalicky, drugo Miran Mušič.

Podbevšek in Jarc sta dve leti po maturi odmevno nastopila tudi na prireditvah, ki so se v zgodovino zapisale kot Novomeška pomlad. V nedeljo, 26. septembra 1920, so v Windischerjevem salonu v Kandiji odprli umetniško razstavo pod pokroviteljstvom Riharda Jakopiča, na gradu Kamen je bil Kogojev glasbeni popoldan, ob osmih zvečer pa literarni večer Mirana Jarca in Antona Podbevška. Potem je bil še Podbevškov recitacijski večer, prireditve pa je sklenil Kogojev slavnostni koncert. Jakac je imel glavno besedo pri postavitvi razstave; na najpomembnejšem mestu je bila razstavljena Jakopičeva slika Pod oknom: domača hčer Mirjam se prebujajo v domačem interierju, na zofi pod oknom.

Miran Mušič je o Podbevškovem recitacijskem večeru v Novomeški pomladi zapisal: »Podbevškov recitacijski večer je obsegal deset spevov in pesmi iz zbirke Človek z bombami: V pravljичnem gorovju, Titanova noč, Ob dnevu vpoklica na kolodvoru, Na deželi, Izumitelj na zemlji, O prerijskem bivolu, Himna o carju mavričnih kač, Električna žoga, Čarovnik iz pekla in Plesalec v ječi.

Medtem ko je bila Kogojeva glasba Novomeščanom dotlej nepoznana, ker je bil glasbeni popoldan na gradu Kamnu le v najožjem krogu, pa je bil Podbevšek kot pojav in avtor himničnih spevov že dobro znan z literarnih večerov.

Podbevškovi samozavestni nastopi so bili za občinstvo po svoje zabavni. Njegov zveneči glas in samosvoje poudarjena izreka in prav tako tudi dolge tirade himničnih spevov z barvitimi, neobičajnimi metaforami so blažili negotovanje s cenanim smešenjem; imam vtis, da so to meščani ob pomanjkanju vsakršne notranje razgibanosti in zunanje privlačnosti potrebovali. Seveda pa niso niti malo preniknili v bistvo teh masivnih spevov niti jih niso prevzele čustveno neposrednejše refleksije krajših, strukturno umirjenjših pesmi, kakor so, denimo, Titanova noč, Ob dnevu vpoklica na kolodvoru in Na deželi. Naj bo že kakor koli, eno je gotovo, da so Podbevškovi spevi izvorni in da odseva iz njih isto globoko v času obseženo razpoloženje, ki je, čeprav umetniško globlje, prisotno v delih danes slavni pesnikov takratne razbolele Evrope; še toliko bolj pa je treba ovreči namigovanja, da se je Podbevšek okoristil s Cvelbarjevimi poslednjimi Dnevniki. Med njima je nedvomno sorodnost, vendar le toliko, da je Podbevšek nadaljeval tam, kjer je Cvelbar končal.«

Mirana Jarca pa je na njegovem nastopu dobro označil Jakopič: »...Pobožno kakor romar, ki se poda na božjo pot, je stopil na oder in s skrivnostnim glasom je bral odlomke iz svojega Skrivnostnega romarja... mistična postava... mlad, upa poln pisatelj.«

Čeprav ju je v teh zgodnjih letih družilo podobno iskanje novih poti, sta si bila s Podbevškom po čudi antipoda. Medtem ko je bil Podbevšek nepopustljivo avtoritativen in bojevit, vsaj navzven neobremenjen z dvomi, odločno izpovedujoč svoj prav, pa je bil Jarc plah, njegov glas je bil utišan, svoje prirojene občutljivosti ni premagoval s patosom in konvencionalnim prilagajanjem; z vsakim gibom, z vsako skrivnostno izgovorjeno besedo je razodel svojo čud, svojo dušo, in tam, kjer je našel odziv, se je tudi na mah oglasila njegova čustvena neposrednost. Zato pa se je Jarc presenetljivo uglasil z Jakcem; spodbujala sta se po svojih poteh in drug drugega bogatila s spoznanji, ugotavlja Marjan Mušič.

O obeh sošolcih piše tudi Josip Vidmar v *Obrazih*. Ko govori o Mariju Kogoju in Novomeški pomladi, zapiše: »Konec septembra leta 1920 je nato prišlo do 'novomeške pomladi', ki jo je organiziral Podbevšek skupaj z Miranom Jarcem, Božidarjem Jakcem, Marjanom Mušičem in Zdenkom Skalickym.... Na ta festival sva bila poleg Riharda Jakopiča, ki je bil nekakšen pokrovitelj tega srečanja, in Frana Tratnika povabljeni tudi Kogoj in jaz, Kogoj seveda tudi kot izvajajoč muzik in kot predavatelj. V tistih dneh se je zarodila tesnejša družba med Kogojem, Podbevškom in menoj, ki je kasneje privedla do kratkožive revije *Treh labodov*. Pri vsej svoji revščini pa je Kogoj takrat ravno tako siromašnega Podbevška povabil nato v Ljubljano, kjer mu je ponudil streho nad glavo v svojem stanovanju. Poleg postelje mu razen stradanja ni imel ponuditi ničesar.«

Miranu Jarcu je Vidmar posvetil ves obraz; njegov odnos od njunega prvega srečanja leta 1920 v Novem mestu do njegove prezgodnje smrti v partizanih: kako je preutrujen stisnil Bora za roko in mu zašepetal Pregljev verz: Še nocoj ena urca je skrita, kako je izmučen ostal v skrivališču in prosil vode ali pa vsaj jabolko, kako ga je našel tovariš Kamenšek, kako sta prebila več dni v goščavi in kako je bil Jarc tako žejen, da sta odšla do vodnjaka in so prišli Italijani. Skrila sta se v grmovje in čez kakšno uro so ju opazili, začeli kričati ribelli in streljati; Jarc je dobil več krogel v levo stran prsi. Kocbek je zapisal, da mu je Vidmar o Jarcu rekel: »Nisem še srečal človeka, ki bi se znal tako plemenito čuditi.«

Uresničilo se je, kar je Miran Jarc, ki so mu v partizanih rekli Suhi, napovedal: »Nemara nikoli ne dokončam svojega Čudeža na Bistri.«

Kocbeku se je zdelo, da je Jarc, ko je prišel na roški Kamenjak konec julija 1942 dajal vtis odsotnega in v neznanem svetu živečega človeka. Približno takega, pravi Vidmar, je tudi sam srečal v Novem mestu in takega je videval kasneje leta in leta v Ljubljani, čeprav je Miran Jarc že opravljal prozaično službo bančnega uradnika in »čeprav je bil oženjen ter je imel, če prav vem, dve hčeri«. Kot je znano, je Jarc med drugo vojno delal v Osvobodilni fronti v trojki s Prežihovim Vorancem in Tonetom Seliškarjem; potem so ga v Ljubljani aretirali ter mu določili konfinacijo v Italiji. Partizanski napad na vlak pri Verdu

je preprečil njegov transport v Italijo, njegova kratka partizanščina pa se je končala z brutalno vojaško smrtjo.

Mature...

Leon Štukelj se te dni mudi v Švici na povabilo predsednika olimpijskega komiteja Juana Antonia Samarancha. Skoraj osem desetletij bo, kar je maturiral na novomeški gimnaziji v sijajni generaciji; njegovi sošolci so bili med drugim Miran Jarc, Anton Podbevšek, nekaj časa tudi Božidar Jakac. Vsi nekdanji sošolci so že pomrli, le Leon je še živ. In še kako živ! Pri Samaranchu se namreč dogovarja o tem, kako bo sodeloval na bližnjih olimpijskih igrah v Atlanti. Nekdanji novomeški gimnazijec, ki je doštudiral pravo, pač ni navaden Zemljan: je najstarejši človek z zlato olimpijsko medaljo. Od takrat, ko je bil na olimpijskih igrah v Parizu olimpijski prvak v mnogoboju in na drogu, je minilo 72 let! In zdaj, pri 98 letih, bo na olimpijskih igrah v Atlanti kot poseben Samaranchov gost; kako ga bodo predstavili današnjim športnikom, medijem, olimpijski javnosti, še ni čisto gotovo.

Bržkone sta najverjetnejši dve možnosti: ali bo Štukelj med zadnjimi tekači z olimpijsko baklo - to bi bilo za svetovno olimpijsko gibanje izjemno spodbudno; kar predstavljajte si, da v državi, ki zna tudi šport tržiti bolje od vseh drugih, najstarejši človek z zlato olimpijsko medaljo pri skoraj 100 letih teče z ognjem, ki združuje olimpijsko gibanje in hkrati na najbolj prvinski način dokazuje, kako šport krepi ljudi - ali pa mu bodo naklonili pozornost s tem, da bo, bržkone na gimnastičnem delu olimpijskih iger, podeljeval olimpijske medalje. Ko sva se pred dnevi pogovarjala v njegovem mariborskem stanovanju, je bil čili telovadec še malce neodločen, ali bi šel v Atlanto, češ da je vendar že v letih, da bo poleti vroče in vlažno in da mora paziti na svoje zdravje. A zavoljo zdravja bi zmožel tudi nekaj lahnega teka z olimpijskim ognjem, je potrdil: saj vsak dan dela vaje na krogih, ki visijo v njegovem stanovanju, se sprehaja po mariborskih parkih, dela dihalne vaje in za mačji kašelj se povzpne na Piramido.

»Od enajstih tekmovanj mednarodne telovadne zveze med obema svetovnima vojnama smo jugoslovanski sokolski telovadci nastopili na osmih; nismo tekmovali na olimpijskih igrah 1920 v Antwerpnu in 1932 v Los Angelesu ter na mednarodni tekmi leta 1934 v Budimpešti,« se svojih telovadnih dni spominja Leon Štukelj, maturant novomeške gimnazije iz leta 1918.

Leta 1905 se je Štukelj vpisal v prvi razred deške šole pri očetih frančiškanih v Novem mestu. Ko sta se nekoč z Rudijem, sinom lektarja Murna, igrala v domači drvarnici, globoko pogreznjena v čudežni svet otroške domišljije, je Leon Štukelj prvič slišal besedo sokol, besedo, ki je potem usodno zaznamovala njegovo življenje: iz drvarnice ju je premamila muzika in ob cesti sta videla, kako gredo novomeški sokoli k telovadbi; mogočen sprevod telovadcev v krojih in rdečih srajcah, ki so korakali v četverstopih z društveno zastavo - šli so k sv.

Ani v Smoletovo hosto, kjer so imeli telovadni nastop. Otroci so šli za njimi, in ko so se kandijski fantje, med katerimi sta bila tudi Leon in Rudi, vračali iz hoste, so se dogovorili, da bodo sestavili vrsto in telovadili kot sokoli.

Novomeški Sokol so ustanovili leta 1887, 24 let po ustanovitvi prvega takega društva med Slovenci. Kandijski dečki Ervin Dolenc, Rudi in Pepi Murn, Franci Vovk, Pepi Bele in Leon Štukelj so bili tisti, ki so vadili kot sokoli. Jeseni 1907 pa je bil veliki dogodek: društveni načelnik Franjo Gregorc je osebno vpisoval v sokolski oddelek za naraščaj. Čez eno leto so naraščajniki, med katerimi je bil kajpak tudi Leon Štukelj, prvič nastopili v Smoletovi hosti!

Leta 1910 so se Štukljevi preselili iz Kandije na drugi breg Krke, v Novo mesto; oče je bil prevzel tajniške dolžnosti novomeške občine. Leta 1912, ko je bila zgrajena nova gimnazija, so dobili tudi telovadnico, telovadba je postala obvezen šolski predmet. Štukljev razred je pri telovadbi vodil profesor zemljepisa Franc Stopar.

A redna naraščajniška in obvezna šolska telovadba Štuklju in prijateljem kmalu nista bili več dovolj; zato so se potrudili, da so od sokolskega društva dobili dovoljenje za popoldansko uporabo sokolske telovadnice. Ta je bila v prostorih bivše kapucinske cerkve, v nekdanjem samostanu pa je bila davčna uprava. Hišnik Šprogar jim je vsako popoldne izročil ključ in mladi fantje so neutrudno telovadili. Tedanjih zgradb v Novem mestu ni več; na nekdanjem Kapucinskem, današnjem Novem trgu, je zdaj garažna hiša.

V učenju in telovadbi je minilo nekaj let, potem je prva svetovna vojna, ki je medtem divjala z vso silovitostjo, potegnila v vrtinec tudi dijake novomeške gimnazije: maja 1916 je Leona Štuklja in Stanka Kudra naborna komisija potrdila. Od nekdanjih petih prijateljev, telovadcev, so Rudija Osvalda poslali k vojakom že na začetku vojne, Emil Pureber, ki se je sam javil v zbor prostovoljnih strelcev, je moral na fronto, Ervin Dolenc je nesrečno umrl leta 1915 po operaciji razlitega slepiča, Kuder in Štukelj pa sta bila dodeljena 17. pešpolku v Judenburgu na Zg. Štajerskem.

Po šestih tednih ekserciranja se je Štukelj na priporočilo novomeškega medicina Bineta Gregorca odpotoval v garnizijsko bolnišnico v Gradec, češ da je potreben operacije zaradi (simuliranih) krvavitev iz nosu. V Gradcu so Štuklju napisali izvid B: sposoben da je za stražno službo. Izvid A je bila fronta, izvid C je pomenil pisarniško službo. »Kmalu za tem sem se znašel v Lebringu, majhnem kraju na progi Gradec - Wildon. V pisarni tega taborišča sem srečal enoletnika - vodnika, starejšega novomeškega dijaka, in ga prosil, naj mi pomaga do kakšne službe na Dunaju, kjer sta bili sestri in svak. Res mi je uspelo: dodeljen sem bil centralnemu obveščevalnemu biroju za ugotavljanje bivanja ranjenih vojakov v vsej Avstro-Ogrski, ki je posloval v vojašnici v Stiftgasse,« se spominja Štukelj. Na Dunaju se mu je odprl tudi svet opere, saj je njegov svak Julij Betetto kot solist basist nastopal kot drugi Slovenec, za tenoristom Pogačnikom - Navalom, že od leta 1909. Štukelj pravi, da je eno leto

na Dunaju preživel kot v sanjah... Ko je 21. novembra 1916 umrl cesar, ga je življenje postavilo nazaj v surovo stvarnost: Štuklja so spoznali za sposobnega na fronto in moral se je vrniti v Judenburg. Še enkrat je imel srečo, tokrat so ga spoznali za kategorijo C. Usoda se je ponovila: spet je šel v Lebring in od tam na Dunaj. Tam je tudi dočakal konec vojne.

In potem domov v Novo mesto!

»Še preden sem šel v Zagreb pogledat, kako so predavanja na pravni fakulteti, potem ko sem prvi semester, po opravljeni vojni maturi v aprilu, naredil na Dunaju, sem se z drugimi telovadci dobil v sokolski telovadnici. Zmenili smo se, da spet začnemo redno telovaditi. Obžalovali smo, da med nami ni več Franja Gregorca, požrtvovalnega zadnjega predvojnega načelnika; potem ko se je vrnil s fronte, ga je pri 33 letih pobrala španska kuga, strašna epidemija gripe. Z Gregorcem sem se zadnjikrat videl v Judenburgu leta 1917; prišel je ves obupan s fronte in se zaklinjal, da se bo raje sam poškodoval, kot da gre še enkrat. Iz ruskega ujetništva se je enkrat samkrat oglasil Rudi Osvald, nato je za vedno utihnil.

Od starejših članov so se zbrali: Jože in Bine Gregorc, Ludvik Papež, Viktor Kozina in Franjo Reitz, od naše skupine pa le midva z Emilom Purebrom. Toda nama se je pridružil ves mlajši rod, ki ni bil mobiliziran in je medtem dorasel: Jože in Pavle Splichal, Jože Paučič, Srečko Picelj, Andrej Agnič, Jože Ferlič, Karel Mahorčič, Rudi Murn, Ciril Dular in drugi.«

In tako se je skozi majhna telovadna vrata v Novem mestu Leon Štukelj na velika vrata odpravil v svet na svojih sedem velikih tekmovanj. Leta 1922 je bila sedma mednarodna tekma v Ljubljani. Štukelj je zmagal na bradlji, drogu in krogih, kar mu je dalo še dodatne volje za telovadbo. Res je, da se je medtem odločil, da bo dokončal študij prava v Ljubljani, kjer je bil vpisan med prvimi študenti pravne fakultete: 23. januarja 1924 je naredil zadnji državoslovni izpit in potem takoj prosil, da so ga sprejeli na prakso na novomeškem okrožnem sodišču. Zanj in za mamo je bilo to nadvse pomembno po prezgodnji očetovi smrti. Poslej se je lahko temeljito posvetil tudi pripravam na olimpijske igre v Parizu. O tem, kako je dobil svoji prvi dve zlati olimpijski medalji, je moral Štukelj pripovedovati tisočkrat. Rezultatov takrat niso objavljali sproti kot danes. »Po tekmi sva s prijateljem Rajkom Ogrinom odšla v Versailles, kjer sva obedovala,« se še živo spominja Leon. »Pri kosilu, po ogledu gradu, sva kramljala pretežno o telovadnem nastopu. Še največ o preskoku čez konja vzdolž, ki me je tako prijetno presenetil. Ko sva se popoldne vračala proti hotelu, so telovadci in člani spremstva, ko so naju zagledali, vzklikali, da smo zmagali. V dokaz so mi pokazali pravkar natisnjeno številko Matina z dne 21. julija: na prvi strani je bila slika defileja mladih telovadk ženske unije Francije, v desnem kotu zgoraj pa v sliki še v ovalu moja podoba z napisom: na zaključku včeraj zelo interesantnega tekmovanja z zmago Jugoslovana Štuklja.«

Kajpak si je Štukelj želel predvsem domov. Najbolj vneti prijatelji telovadci so ga pričakali že v Ljubljani, pripeljal jih je Ciril Dular. Potem so se z vlakom peljali v Novo mesto: kupe je bil okrašen z zelenjem, skozi okno je visela državna zastava. Vlak se je dlje časa zamudil že v Trebnjem in z desetimi minutami zamude pripeljal na novomeško postajo v Kandiji. Štuklja so na rokah odnesli pred postajo, od tam pa v povorki v več kot kilometer oddaljeno središče, na Glavni trg. »Največ me je nosil zastavni Jože Ferlič,« se še danes spominja Štukelj, »trg je bil v zastavah, okna okrašena z zelenjem in s pozdravnimi napisi in ko je predme stopil mestni župan dr. Josip Režek, so se prižgale luči, on pa mi je v popolni tišini kljub nepregledni množici zaklical v pozdrav: Ave triumphator!«

V naslednjih tednih so Štuklja zasuli s častmi; med drugim ga je na Bledu sprejel tudi kralj Aleksander, ki mu je po kratkem pogovoru izročil odlikovanje: red Sv. Save V. stopnje, potem pa ga je še povabil na kosilo.

Tak je bil olimpijski začetek Slovenca, ki slovi za največjega zbiralca olimpijskih odličij doslej in bržkone ni velikega upanja, da bi ga kdo prehitel. Štukelj je na olimpijskih igrah v Amsterdamu leta 1928 zmagal na krogih ter dobil bronasto medaljo v mnogoboju ter z reprezentanco Jugoslavije, ki je bila tretja za Švico in Čehoslovaško.

Na olimpijskih igrah v Los Angelesu leta 1932 Jugoslovani v telovadbi niso nastopili kot ekipa, zato niso pustili nastopiti niti Štuklju in Primožiču, čeprav so ju izseljenska telovadna društva povabila na obisk pred igrami in bi jima povrnili tudi vse stroške. In tako je Štukelj na svoje zadnje olimpijske nastope moral počakati še 4 leta, do Berlina leta 1936, kjer je končal svojo 14-letno mednarodno kariero. Čeprav je imel že skoraj 38 let, je vendar prišel še do enega olimpijskega odličja: na krogih je bil srebrn.

Taka je življenjska pot Leona Štuklja, ki mu je novomeška občina leta 1968 podelila častno občanstvo; Novomeščana, telovadca in pravnika, maturanta novomeške gimnazije leta 1918, edinega še živega iz tega razreda, ki je maturiral, ko so utihnili topovi prve svetovne vojne.

Reportaža je bila napisana maja 1996.

Jože Splichal, odgovorni urednik Nedela

UTRINKI

Slonim ob samem sebi in gledam v prazno. Popolnoma prazen sem ...vsemu odveč. Taki trenutki so moreči, ne pekoči, ampak dušeči, kot bi mi tiščali glavo v vodo, ki naj bi me zadušila. Vse je nepomembno, vse odveč ... na nobeno vprašanje jasnega odgovora. Ali v prav takem trenutku preplavljajo vprašanja: Čemu si živel? Kaj si napravil? Ne bi bilo bolje, da te nikoli ne bi bilo? In ko se zamišljam v svojo preteklost, se mi zazdi, kot da sem se rodil včeraj, danes pa me mori sen, da sem sivolas in da gledam v izkopan grob. Doživetja? Vsa bi spraval v raskavo dlan, in če bi le malo kihnil, bi vse odletelo kot regratovo seme ... Človek človeku? Veliko je pregovorov, ki le deloma razkrivajo resnico, kot pač vse, kar je človeškega. Vse se da ovreči, vse dopolniti in vse zanikati ... Človek človeku volk ... Morda ... Še huje ... Ali človek človeku tudi rojstvo in poslednji grob ... ki pa odmre le smrtjo nosilca tega groba. Vse je le iskanje domnev ... Vsakega človeka moraš nekoč srečati, si ga vtisniti vase, torej ga zase roditi. In vsak človek v tebi živi po svoje: nekatere vzljubiš prvi trenutek, drugi so ti usodni, tretji le bežni mimohodniki; nekatere ljubiš, druge sovražiš ... In če bi se vprašal, zakaj tak odnos, bi marsikdaj ne vedel odgovora. In- na poti jih mnogo omaga: greš za njimi do samega groba, ga zapustiš, ali odmrli za ta svet živi v tebi in se pojavlja v popolnoma novi podobi v brezprostorju in brezčasovju: v sanjah, na poti v kino, v trgovino, kjerkoli in kdajkoli.

Človek človeku- skrivnost. Žal se tega premalo zavedamo in se v ta misterij premalo poglobljamo. Zato niso odveč, če veruješ ali ne, Njegove besede: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. V tem je velika resnica in še večja skrivnost: Ti si jaz in jaz sem on in on je jaz ...

In vsakdo živi čisto zase, a vendar smo tako usodno povezani ... Na videz enotno nebo in lepo nanizane zvezde druga ob drugi, v resnici pa je vsaka zvezda zase samotno telo, oddaljena druga od druge v tej neskončnosti na milijone svetlobnih let.

In vsem je lastno, da skupno osvetljujejo nebo. In s tega neba se utrinjajo utrinki in zdrse po svodu teme bogve kam ... In kdor to vidi, vsaj nekoč smo tako rekali: Nekdo je umrl ... Morda pa le drse v novo življenje ... v večno svetlobo in jim ni več treba goreti iz sebe in hrepeneti ... Zvezda je zahrepenela in utrnila ... Kot zdajle jaz ...

Vse življenje je sen ... Je kdaj sploh kaj bilo? Sem bil otrok? Sem imel mater? Ni vse le plod moje domišljije? In nekdo mi prav zdajle šepeče, da sem študiral, drugi, da sem bil profesor, tretji, da sem z Dragom in Slavcem lovil srake in menke ... In da sem srečal na svoji poti Ičo, Urško in mnoge in mnoge, za katere ne vem več imen, pa vendar so vsak po svoje živili mojo osebo.

Če pobrskaš po spominu ... Če pobrskaš po spominu ... Če pobrskaš po

In ustvaril sem si nekaj pripovedi, za katere sam sebe prepričujem, da sem jih doživel. A da bi vprašal tistega, ki jih je doživljal z mano, bi povedal čisto drugače.

Doživetje in izživetje ... Vse je tako čudno in nekaterim dogodkom pravimo fantazija, drugim resničnost. In prečesto se izkaže, da je fantazija gola resničnost, takozvana resničnost pa gola fantazija.

Ko takole slonim sam ob sebi in gledam v prazno, se mi prikazujejo, se utrinjajo spomini ... In vidim žalostno smehljajočo se Ičo, slisim glas nasmejane Urške, vidim otožnega pesnika Toneta, in prav včeraj sem se peljal mimo Mihovega groba. In vidim razrede, a jih ne znam več razvrstiti po časovnem zaporedju. Vsi so enako stari in vsi so hkrati maturirali. Pa vendar smo hodili skupaj vsaj štiri leta, nakateri mnogo več. In to šestintrideset let.

In vse je bilo davno ...

In davno je bila Urška ... Je še živa? Takrat pa sva si obljubila večni spomin ... Pa saj je ostal živ, le malo drugače, kot si zamišlja človek ob človeškem slovesu. Globlji je, bolj živ ... Morda je že umrla in me je prišla pozdravit in je nalašč ustvarila tako razpoloženje v meni, da je bolj dostopna. Morda sloni zapuščena sama in strmi v preteklost in se je spomnila ... Jaz zanjo še živim? Najbrž ne. Saj gotovo misli, da je bilo v davnih davnih časih, ko je bila dekletce in je hodila v slovensko šolo, na gimnazijo v Novem mestu. In zdaj mora že biti kar v letih ...

Zna še slovensko misliti?

Vidim jo: sedela je nekako v sredini vrste, na notranji strani. Njene oči zamolklo votlo žalostno strmeče. Ni bila dobra dijakinja. Večkrat je dobila enko, pa sva se kljub vsemu zelo dobro razumela. Nisem poznal njenega ozadja. Pa vendar naju je nekaj vezalo.

Nekega dne se je javila, da bi popravila enko. Začudila me je in nisem bil razpoložen za spraševanje, preveč razigran sem bil, bilo mi je le do šale. Tako sem jo hotel tudi odsloviti za naslednjo uro.

"V Ameriko bo šla. Vprašajte jo."

"Kaj? Kakšno Ameriko?"

Povedala je, da bo šla za starši. Oče je pobegnil po koncu vojne, mati je šla za njim nekaj let po vojni, otroka sta ostala pri stari materi. Zdaj sta dobila dovoljenje ...

"Pa kaj ti bo- slovenščine ne boš rabila."

"Vam ne bi rada ostala dolžna," je sklorajda kriknila.

"Kaj mi boš dolžna."

"Ne bi vam rada zapustila slabega spomina."

Vprašal sem jo. Presenetljivo dobro se je odrezala.

Obravnavali smo Prešerna in na mizi sem imel njegove Poezije. Dragi Urški v prelep Spomin ... Naj te čuva tvoj povodni mož. Ne pozabi Njegovega jezika."

Zajokala je, ko je prebrala poslovilne besede, tudi meni je šlo na jok.

In prešla so leta. Za sabo so odnesla dogodke, ki so prerasli v spomine. Bil sem poročen, imel sem že hčerko in zaradi stanovanjskih razmer sva se z ženo lotila zidave hiše. Vroče popoldne je bilo. Pravkar sem glavo namočil v čebru, da sem se ohladil in pripravil malto za zidarje, ki so delali v prvem nadstropju. Pridrdral je avto, se ustavil pred našo zidavo in iz avtomobila sta izstopili dami. Eno sem spoznal: nekdanja učenka Janja, druge ne.

Vsa nasmejama se mi je približala.

"Me ne poznate?"

Nisem si upal misliti. Saj ni mogoče. Zato sem rekel, da ne.

"Urška sem. "

Prisrčno sva si stisnila desnici. In je čebljala, bila je očitno zelo razigrana, jaz pa nisem mogel iz presenečene otrplosti. In je povedala, da je že poročena, da je mamica in da v kraju, kjer biva, ne sliši slovenske besede. In da rada prebira v samotnih urah mojega Prešerna.

"Ne znam še dobro slovensko?"

Niti ene amerikanščine nisem slišal. Govorila pa je sproščeno tekoče.

In na Urško zdaj pomislim vsak dan ... Grem po Ljubljani in zidove krase sramotilni grafiti slovenske bitnosti. Urška, trdna in samostojna, dostojanstvena, se je izselila, ostali pa so tu hlapci, ki so iz zmagovalcev v vojni postali hlapci.

In Urška je le še en dokaz o takozvanih izdajalcih ... žalostna povest.

In zakaj sem se je spomnil prav danes? Prišel sem iz Ljubljane in bral po zidovih...

In da je posmeh še hujši: ti napisi se reže s frančiškanskih zidov- Prešernu, ki je ustvaril pojočo slovenščino in nas dozorel kot narod. In kdaj bo prišel čas, ko bomo vrgli Prešernu v obraz: Izdajalec!

* * *

Večkrat me vleče na Mirno, v rojstni kraj. Čudno, da le malokdaj še zavijem po vasi, če pa kdaj, uvidevam, da mi postaja vse tuje. Ljudje me ne poznajo več, srečujem le tujce. Pravi znanci pa počivajo pod napisi: Tukaj počiva ... Roje so pozidane, Radovnica je še nedotaknjena, pa me ne vleče več nanjo po jurje ... Pa vendar me vleče, čeprav se vedno vračam v Novo mesto kot razočaran, domov. In si vedno dopovedujem, da tu nisem doma, da sem tu le naseljen. Pa vendar: Vsaka hiša že hrani kak spomin ... Ulice mi že govore, kot so nekoč na Mirni govorila drevesa po hostah in vsak grm je vedel kaj povedati.

Peljal sem se proti Dvoru. Tudi ta pot ... In pod strmo goro, posejano z vinogradi, ki se raztezajo prav do pokopališkega zidu, in blizu cerkvice počiva ... Spremil sem ga na poslednjo pot. In ni poti proti Dvoru, da ne bi oživel v meni Miha, visok, nasmejan, krepak fant izza predzadnje klopi, ki je vstajal zelo strumno na poziv: Mihec kašopihec! In sem vedel, da bo znal ... Zato sem bil

vedno nekako razigran, kadar sem ga vprašal. Le nekaj dni prej je bil vprašan ... Zelo dobro je znal. Pa je treščilo: klop je zazijala prazna. Črna zastava na šoli. Miha ... Pa saj ni mogoče ...

Da, je ... Pa zakaj?

Govorice ... In videl sem ga v beli krsti sredi belih rož. In spremili smo ga k tisti cerkvi. In prešla so leta.

Baje se je skregal z dekletom in se zato zaletel z očetovim avtomobilom. Skrivaj ga je spravil doma v garažo in se poleg obesil ...

Jaz pa sem ga spraševal o nedoločnih zaimkih in o Trubarju. On pa je mislil na dekle ... In jaz sem bil zelo zadovoljen, on pa je morda že zrl smrtni odločitvi v obraz.

Kako je, Miha, onkraj? Pouči me ... Ti si tu že leta ... Nekoč sem ti dajal znanje, daj mi ga zdaj ti, ki veš vse za vse vekove ... Grob le molči, včasih le veter zatrese rastoče rože in zamaje vihrav plamenček, kot bi se nasmejale: E, dragi profesor ... Kaj pa vi tu? Je vaš čas že prišel? Pa kar sami ste prišli? Čudno se vam je zdelo: znal sem nedoločne zaimke in Trubarja ... Nisem znal uporabiti ... Ničesar nisem znal za vaš svet: ne preboleti poškodbe avtomobila in nisem prenesel dekletovega trdega pogleda. Se kesam? Ne vem ... Tu ...

Ura v zvoniku ... Meni bije ...

In pravi, da se tu mudim že pol ure ... Ta kraj je le za obisk ... Pol ure ... Ne moti nas in ne sprašuj ... Pojdi ... Odveč sem mu, preveč ga spominjam na nekdanj.

Torej mu je dobro ...

* * *

In tja proti Šentjerneju. Tudi tam imam že znance.

Iča ji je bilo ime. V zadnji klopi je sedela ... V začetku leta sem dolgo zapisoval ime manjkajoče, razred ni povedal, kaj ji je. Prevzel sem ta razred po obolelem kolegu na novo. In nekega dne se je klop zapolnila. Lepo dekle, le nek čuden izraz iz oči. Nisem slutil ... dokler nismo pisali naloge.

In na koncu neke naloge sem bral: Bila sem v bolnišnici ... Naredila sem samomor ... Komaj so me rešili, drugič me ne bodo več.

Ponavadi nisem gledal imen, šele po opravljenem popravilu in redovanju. Zdaj sem trzil in pogledal na naslovno stran: Iča ... Rad bi se z vami pogovoril, sem ji zapisal. Nisem pa vedel, o čem bi govoril. O lepoti življenja? Saj se mi bo smejala ... Molče sem ji vrnil zvezek. Pogledala mi je globoko v oči, tega pogleda ne morem zadušiti več v sebi. Tako zamolkel je, tako grenak, kričeč iz strašne osamelosti.

Vendar sva se zblíževala. Ko je zvonilo, sem obsedel, da so odhajali mimo mene, čakal sem njo ... Vedela je ... Vsako uro sva spregovorila kako besedo več. Nazadnje sva že razvezala pravo filozofijo. Razred je že sumil, da se kaj

spleta. Ni mi bilo mar. Tudi njej ne. Če razred ni želel spraševanja, je poslal njo. Seveda nisem spračeval. In šolsko leto je drselo proti koncu.

"Samo še nekaj tednov in svobodni boste. Dobili boste štipendijo, se preselili v Ljubljano in prišli do poklica, potem ..." Ona je kimala ... Na koncu leta se je prišla zahvalit za ves trud v imenu razreda. Vabila je tudi na valetu. Plesala je vso noč. Malo pred maturo sem šel v šolo. Črna zastava. Kdo?

Iča, sem slišal. Zavrtelo se mi je. Ni zdržala. In zvedel sem, da je popila strup za travo in plevel in v bolnišnici umrla v strašnih mukah, da je celo bolniško osebje bežalo pred pogledom na umirajočo.

In oblečeno v belo med belim cvetjem smo spremili ... In baje za pogrebom ni bilo njenega fanta, s katerim je bila noseča, pa je zvedela, da ima drugo ... In ne njenega očeta, s katerim je bivala v isti hiši, pa je ni hotel videti. Šli pa smo mi, ki smo jo poznali kot Ičo, samotno, željno ljubezni, vase zaprto, zato tako izgubljeno ...

Leto za letom se je pojavljal parte v Dolenjskem listu na dan njene smrti. Zdaj tega ni več že nekaj let ...

Hodil sem po nekem naključju po tem pokopališču. Nisem se zavedal, da imam dobro znanko med pokojnimi. Kadar ne vem kaj početi, mi je zelo ljubo prebirati imena in letnice in odkrivati skrivnost njih preživetja. Udarilo mi je v oči: Iča!

Pa ne ... Zdaj sem se spomnil, da smo jo pokopali prav na tem pokopališču.

Njena podoba iz kamna: Ljubek obraz, zamišljene oči, trpek nasmeh ... Rad bi jo povabil na pogovor. Molk se mi je za smejal ...

In zdaj bi bila že blizu pokoja in imela že vnuke ... Sem premišljeval ... Se je splačalo? In Miha bi premenjal že nič koliko avtomobilov in morda poročil prav ono ... Pa bi bila že sivolasa.

In- ali se je vama splačalo, da ste postali sivolasi? Koliko ste doživeli več kot mi?

Pred tem nemim vprašanjem groba sem v sebi umolknil ... Z groba me je veselo gledala cvetoča roža, od daleč me je pozdravljalo sinje nebo s preletom ptic, v ozadju so zeleneli gozdovi, iz pokopališkega zidu si je utirala pot v življenje drobna bilka in razpenjala skromen cvet ... življenje na grobu, ob grobu, nad njim, in v njem? Kipenje življenja, volja do dozoritve- trohni ...

Vse stvarstvo terja: Ne sprašuj, živi! In jaz sem majhen pod nebom in čas je neskončen ... In v tem času je tisti trenutek ... Ne sprašuj, živi!

* * *

Prvo leto mojega službovanja. Bil sem zelo strog. Zdaj vem, da pretirano. Prišel sem s klasične in tam je bil tak običaj ... Pa sem mislil, da na srednji mora biti tako. Ščasoma sem se osamosvajal. Menil sem, da se me dijaki boje in da me

črte. Kajti kmalu sem spoznal, da ničesar ne znam, da se bom moral se mnogo naučiti, če bom hotel res poučevati. Začel sem se učiti od dijakov. In k temu spoznanju je veliko pripomogel Tone, za katerega sem se pozneje prepričal, da je bil res rojen pesnik take vrste, ki nam jih usoda pošlje zelo malo, prav nič podoben sedanjim literatom, ki se jih vsak dan porodi vsaj deset, če ne že več.

Srečali smo se v sedmi. Novoletno slavje. Takrat smo praznovali dijaki in profesorji še skupno ... In na taka slovesa od starega leta sem v takem vzdušju še hodil, potem ko smo se dijaki in profesorji ločili, sem odklanjal praznovanja silvestrova. Polnoč. Nenadoma se je dvorana stemnila in iz molka, ki je udušil krik veselega razpoženja, se je dvignil Tonetov glas. V rokah je imel bokal vina. "Na zdravje našega najljubšega profesorja- Janeza Kolenca." Bil sem tako presenečen, da sem sprva mislil, da se norčuje. Ali kmalu sem uvidel, da ploskajo iskreno, in Tone je imel solzne oči.

Ganjen sem bil. Torej me ne sovražijo? Obenem sem se ustrašil, če so me spregledali in da bodo gazili po moji občutljivosti. So sprevideli, da se le skrivam pod mrkim plaščem strogega profesorja? Odslej smo se imeli res radi. Takrat ni bilo učbenikov, moral sem prevajati, če sem hotel vsaj malo pokazati lepoto in velično Baudelaira, Verlaina in drugih. Moral se preštudirati jugoslovansko književnost, o kateri nisem imel pojma, kajti jaz sem študiral rusko literaturo. Nisem pa hotel predavati papirnato, ampak vse podajati iz osebne prepričanosti. In delal sem do dveh, treh ponoči ... In ko je prišel ta razred k maturi, je žel tak uspeh, da je republiški nadzornik prof. Metod Mikuž pokazal naloge v Ljubljano, v drevoredu me je ustavil narodni heroj Jože Borštnar in mi čestital, mislil pa sem, da me sploh ne pozna, pri maturi sem dozorel kot profesor tudi jaz.

Takrat so gimnazijci izdajali list Stezice. Za mentorja so naprosili mene. Moje delo: pregledal sem tekste, takoj uvidel, da kot pesnik Tone veliko obeta, od drugih se bo kdo še naredil, mnogi pa so bili pesniki bolj po naključju ... In šolski sluga, ki so mu rekali Sultan, je tipkal, jaz narekoval. Vsakih deset minut je zaspal. Čakal sem, da se je prebudil, in nadaljevala sva. Tako sva nadrukala kakih dvanajst izvodov. Tako sem preživel nič kaj popoldnevov.

In po maturi sva se s Tonetom srečala prvič v drevoredu, bil je zelo pijan, da nisem vedel, kaj je momljal. Potem sem zvedel, da je študij pustil, da je šel v službo. Obiskal sem ga kot uradnika na zavarovalnici. In nekega dne: Tone se je doma na skednjo obesil.

Minila so leta. Tone je leta ležal na gabrskem pokopališču. Nekateri prijatelji ga niso mogli pozabiti. Na primer Ivan Zoran, Milan Markelj in Ivan Perhaj. Naprosili so me, če bi se pridružil recitalu kot Tonetov profesor na čast Toneta Srebrnjaka. Rad sem se odzval. In ob tej priložnosti napisal prav njemu pesem in jo, kar redko storim, sam prebral.

In vzpel sem se na gabrsko pokopališče in ga našel. Marsikaj sva si povedala. Dolgo sem nemo strmel v smehljajočo se podobo dragega mi prijatelja. Saj naju je po starosti ločilo le nekaj let. Zdaj bi bil že dokaj dozorela osebnost. In prepričan sem, da se ni izpel.

In tako smo izgubili pesnika v dobi, ki je značilna za nas: najboljši nam umro stari nekaj čez dvajset let.

Tone je bil še neobremenjen s sedanjimi izmi in izumetničenostmi. Pel je o naravi in ljubezni kot mladi ljudje. Ali bil je tako pristen, da sem verjel vsaki njegovi besedi, užival sem, ne pa zdehal, kot žal danes.

Mnogo slabega smo že izdali, njegova beseda še čaka. Je prepristna za današnji čas?

In zato sem Toneta Srebrnjaka tudi uvrstil v svojo zbirko Žarčenja, v katero sem uvrstil drugega ob drugega meni najdražje. Ta zbirka je moja osebna literarna zgodovina. Saj imam rad še mnoge druge, ali ti so mi vzvalovili notranjost, da sem sam zapel ob njihovi besedi.

Teh, ki sem jim zapel iz njihovega grla svojo pesem, nimam za litarate, ampak za iskrene prijatelje- ne glede na starost. Prešerna nisem nikdar predaval kot neko davno osebnost, ampak kot da sem doživljal vse to, kar je napisal on, jaz. S Cankarjem sem nič kolikokrat zabavljajal čez slovensko hlapčevsko naravo in z njim pel slavospev slovenski zemlji; s Kettejem popival po naših zidanicah, zvečer pa molil; ah, z Murnom pa ... Z Murnom sem se podil med zreliimi travami in živo rdeče se smejočimi makovi prav danes, ko akacija mami s svojim vonjem, klase trave in hosta vleče v svoje temne tolmune. Še na misel mi ni prišlo, da sem se rodil desetletja po njegovi smrti. Kolega sva ... po srcu, čeprav ne po vrednosti. In tako bi lahko še in še pisal. Da bi Slovenci vsaj približno poskusili doživljati svojo naravo iz del svojih velikih, in ne bi bili hlapci ob svojem bogastvu in ne poraženci po zmagoslavnem boju.

Tako sem razmišljal, ko sem stal ob Tonetovem grobu, in ga vprašal: Tone, čemu?

In čemu si se ti, dragi Janez ...?

Oba veva svoj prav ... In če bi še kaj rad doživel kot literat, bi rad bral njegove pesmi, zbrane v lepi knjižici, da bi mi zadišalo gabrsko polje in zapihljala sapa z Gorjancev in da bi se napil iz studenca pri Gospodični, ki baje pozdravi vse gnojne rane. Tone ne sme umreti, pravi pesniki nikoli ne umro. In zaradi Toneta sem si prvič rekel, kar sem pozneje še dopolnjeval: izbral sem si najboljši poklic. Sram pa naj bo teh, ki ga ne cenijo. Ti ne spoštujejo mladosti, novega življenja. Tudi miselnost današnjega časa bo prešla, če ne bo človečnost do kraja izumrla, slovenski človek pa se bo zadušil ...

Slovenci lahko živimo le v kulturnem vzdušju ... Barbarstvo nas ogroža kot smrt. Da bi se naš narod tega zavedel v pravem času. S Tonetom sva že prej večkrat govorila kot človeka, ne kot dijak in profesor. Enake misli mi je potrdil iz groba...

* * *

Same žalostne ... Pa sem doživel toliko veselja, razdal v razredih toliko smeha in toliko upal, kaj bo iz njih. Nekateri so usahnili, pa so obetali, da bodo veliki poeti, ... čudil sem se se njihovi sposobnosti. S kakšno ustvarjalno silo so pisali naloge, da sem priznaval sam sebi: Ti tega ne bi bil sposoben napisati in v tako kratkem času. Danes jih nikjer več ni. Nekaj časa sem čakal, pa so prešla desetletja in nič. Baje se je poročila v Italijo ... In podobno ... Usoda za usodo ... Eden od sto vzkali ...

Gledam televizijo ... Mnogo znanih imen ... Tudi tisti: visok, s prstriženo že sivkasto bradico ... Pa se igra ministra in velikega znanstvenika. Moj ponos je. Davno tega je bilo ... V prvem razredu še osemletne gimnazije sem vprašal: "Kdo bi mi hotel biti pomočnik v knjižnici?" Javil se je visok fant ... V zadnji klopi se je vzpel. Visok, suh, zadnjo stran mu je krasila velika zaplata na hlačah. Fantič je bil izredno priden in željan spoznanj kot presušena zemlja: "Kaj naj bi še prebral?"

Devet let nama je usoda namenila biti skupaj. Vso nižjo gimnazijo in pet let učiteljišča. Poznal me je, jaz njega. Vsako leto sem pred začetniki pokazal strog obraz, da bi imel vsaj nekaj časa mir. Janez je sosedu, ki je kar lezel vase, zašepetal.

"Kaj si mu rekel?"

"Nič"

"E, Janez, kar povej, nič ne bom hud."

"Rekel sem, da ni tako hudo. Da bo prav obratno."

In moje strogosti je bilo konec.

In potem je odšel ... Tako teče življenje. Peljal sem se proti Dolenjskim Toplicam, s fičem. Fičo je bil takrat zelo v modi začetnega avtomobilzma pri nas. Pred sabo ugledam visoko postavo. Janez! Peš proti domu.

Ustavim in v fiča komajda zleze.

Prešla so leta ... In bral sem, da je doktoriral, da je ostal na univerzi. Imeli smo slavističen seminar v Ljubljani. Sedel sem v zadnji klopi. Zdaj sem bil jaz učenec, on predavatelj. In je vstopil. Preletel je s pogledom klopi in vrste. Ugledal me je.

"Dovolite mi, da najprej pozdravim svojega dolgoletnega profesorja iz srednje šole."

In takrat sem bil tako srečen, da še žive na svetu ljudje ... Nekaj bivših te noče več poznati.

Danes se vidiva s televizije. Ne ve, da se mu smejim, ko ga gledam strogega in resnega, pogospodenega ... No, saj je postal že drugič minister. Ne cenim politikov, ali vanj zaupam. Saj je minister za kulturo ... Srečen sem, da ni poslanec ali kak vojni minister. Da, za izseljence ali za kulturo ...

Žal- poznam dobro s šolskih klopi tudi v uniformo oblečenega... Raje molčim, da ga poznam ... Vojakov in politikov ne maram ... Bolj sem vesel, da me kdo ustavi in pravi: "Gotovo se me ne spomnite več. Pred tridesetimi leti ste me učili."

"Jaz?"

"Da. Takrat je bilo lepo."

"Nisem bil prestrog?"

"Kje pa. Ravno prav. Danes pa je mladina čisto podivjala." Prav danes me je ustavila neka gospa.

"Oprostite, saj me niste učili, ali pozdrave nosim že dalj časa za vas. "

"Res, od koga?"

"Morda se ne spomnite več. Pikel se je pisal. Zdaj je v Kanadi."

"Ja, kaj pa dela tam?"

"Oče je bil domobranec, fant je ostal tu in zelo težko prenašal neme očitke. In ko je končal, je šel za starši. Večkrat mi piše in v vsakem pismu se spomni tudi vas."

"Ni bil blond, precej visok, plavih oči?"

"Kakšen spomin imate."

"Je poročen?"

"Štiri otroke ima. "

"Pa znajo slovensko?"

" Jaz pošiljam razne pravljice, pa nič. Pravi, da jih noče obremenjevati, da bi slovenščino mešali z angleščino." Grenka kaplja ... Tudi za izgubo te krvi je kriva preteklost. Odšel je obremenjen in zagrenjen ... Mene je mama v Kanadi učila slovensko. In oče in mati sta prišla umret domov. Odšla sta za kruhom ... Ali stradež ni tako grenak kot političen pljunek. In po desetletjih narod še vedno krvavi ... In političen pljunek v dušo je strup, ki mori narodovo dušo. Stradež krivi telo, pod bremenom dela sta oče in mati hrepenela po domu." Še za tisto njivo na Devcih ... Pa še za hosto." Ali pljunek, političen pljunek zamori za večno... In teh zločinov nihče ne zapiše.

In berem in gledam s televizije: Je zelo znan režiser ... Pa se ga spomnim: v prvi klopi je sedel. Razred do skrajnosti zanič. Apatičen, ker je bil v celoti nesposoben. Le ta ... Debatirala sva sama s seboj. Razred pa je čakal, da bo minila ura, da bo minila konferenca, da bo prešlo leto in da bo odšel s šenkano dvojko učit ... Ali ta.

Nekoč sem vstopil. Ves razred na kupu. Ja, kaj pa je? Pristopim. Sredi med njimi- on, neznatn po postavi ... Pripovedoval je razredu Kettejevega Pijanca. Obstrmel sem. Tako sem ga pozneje slišal samo iz ust Staneta Severja. Morda je

bil Pipanov celo boljši. Prej te pesmi nisem cenil. Odkril mi jo je Janez Pipan. Njegova mati je mislila, da ga jaz trapam s temi knjigami. Ob konferenci je prišla k meni in me prosila: "Nikar našega Janeza tako ne trapajte. Ves denar zapravlja za knjige."

"Gospa," sem se zasmejal, "vsakdo se rodi s kako neumnostjo v sebi. Vaš se je s tako, da ste lahko veseli. Iz njega bo še človek, na katerega boste ponosni."

Upam, da je ... če je še živa. In da danes prav gotovo ni več huda name. Pa saj ga nisem jaz trapal. Takega ga je utvarila narava. In kakšno nalogo je napisal o Gradniku v šolsko glasilo. Bral sem že marsikaj o Gradniku, ali Pipanovo razmišljanje mi je bilo do zdaj najtehtnejše. Morda bi danes kaj spremenil, ali pristopil je k temu velikemu poetu s tako pristnostjo, z mladeniško navdušenostjo, brez teh prokletih izmov in učenosti, da bi se še Gradnik nasmehnil v grobu, in če bi bral, bi si je gotovo rekel: Da, iz tega fanta še nekaj bo ... In je postal ... Žal, kulture danes Slovenci ne cenijo.

In, ker sem že pri režiserju, moram priznati, da sem pomagal, le pomagal, še enemu: Matjažu. Celo razrednik sem mu bil. Ta razred je bil izreden. V zadnji klopi se je potegoval dolgi Gregor Golobič, v prvi je sedel Matjaž Berger, za njim Ksenija, danes žena svojega sošolca. Izredno dekle ... Takrat se mi je zdelo, da se imata rada čisto dva druga, pa je nanoslo tako. Življenje čudno meša.

Prvi red, ki ga je Matjaž dobil pri meni, je bila dvojka. In bil je vidno presenečen in žalosten. Tudi mati je bila tako presenečena, da tega ni mogla prikriti.

"Gospa, ne poznam jih še.

Če je tako, kot pravite vi, bo imel še tako petico, da se bo bleščala kot suho zlato."

In postala sva izredna prijatelja.

Pisaril mi je še iz vojske in fantaziral. Šolske naloge so mi bile prava uganka metafor, ali silno originalnih in lepih, ali neumljivih. Tolažil sem se s tem, da je vse veliko tudi skrivnostno. Prav tako so bila njegova pisma. In nekajkrat sem šel gledat njegovo igro. Vse: velika metafora. O Brechtu bi govoril in govoril ... Morda sem le še jaz tako zaljubljen v Prešerna, kot je on v Brechta. O njem mi je govoril na novomeški ulici, na ulici, če sva se po naključju srečala v Ljubljani. Če govori na televiziji, ne more mimo te ljubezni.

"O njem sem predaval v Londonu," mi je ves otroško zanesen pripovedoval.

No, nasmehnem se. Bolje se je tako nasmehnuti, kot misliti na te, ki so omahnili pod svojo težo. Lepo je, če grem na Masnikovo razstavo, pa me pozdravi kot zrel mož- slikar, ki z barvo razdaja svojo notranjost. Ali na Suhyjevo, ki sem ga učil le nekaj mesecev, pa sva si za vedno ostala v spominu.

Se pa s Tonijem Vovkom videvava vsak teden prav gotovo. Je velik slikar ... Sam se tega v popolnosti še ne zaveda ... pa se razdaja vsepovosod. Povsod mu nekaj uspe. Bil bi rad vse ... Tudi pesnik in založnik in poslovnež. Druži naju

tudi velika ljubezen do narave. Oba rada vihtiva lopato in kramp, ali le na svoji zemlji, in oba daleč od civilizacije. Oba sva tudi nagla in površna, le da jaz tega ne priznavam in se jezim na njegovo površnost.

Ves je zavzet, kako bi v svet zanesel lepoto Dolenjske in posebno Novega mesta. Ima silno fantazijo in drznost in toliko zamisli, da bi vsaj novomeška občina denarno propala, če bi sledila vsem njegovim zamislim, ali bila bi tako znana v svetu kot nekdanje velike Atene. In ima prav: denar vzame inflacija, menja se režim in menja se valuta, denar je močan le trenutno, kultura opaja vekove ...

Žal niso takega mnenja ti, ki verujejo v moč denarja ... In ob tej priložnosti bi rad pozdravil tudi dr. Marka, ki je že stal ob moji operaciji, ko me je dr. Janez Kramar trgal iz rok smrti. Saj ga zdaj ni prepoznati. Takrat sem imel kot razrednik zaradi njega in njegovega prijatelja hude težave, da sem sleherno pavzo poslušal: "Ti, tista tvoja ..." Sem kar vedel, za koga gre. Kaj pa sem mogel. Bila sta mladostno nora, ali ... vedel sem, da sta v globini sebe silno dobra. In ravno ta dva, ki sta v dvorani od zadaj kazala na oder nastopajočim kolegicam osle, da so se začele smejati, sta ... taka moža, da bi se jima odkril najstrožji mrkogledi profesor ... jaz pa nisem bil ne mrkogled, zato ju nisem mogel nikdar prav kaznovati. In danes si srečni stisnemo roko ... Le presenečen sem: oba sta tako tiha, mirna, da ju ne spoznavam. Bajje sta poročena in česar nisem utegnil doseči jaz, je uspelo ženama ... Sta že preresnata celo za moje pojme danes ... Da mi je pred njima kar nerodno, kot je bilo njima nekoč, ko sem ju rotil, naj bosta bolj pametna.

* * *

Vedno je bila v črnem. Sedela je v predzadnji klopi navznoter, na strani oken. Učenka, ki ni izstopala ne v dobrem ne v slabem. Zanj ne bi več vedel, če ... Nekaj pa me je le vleklo proti njej: njene globoke zamišljene črne oči. Nikoli se ni nasmejala. Čudna samota in obup. Večkrat sem hodil po sredi med obema vrstama in se srečeval z njenim pogledom ... Najraje je srepo strmela v klop ali v neko praznino, če pa je že pogledala v moje oči, me je čudno spreletavalo, kot bi mi pela iz njih črna ptica. Tudi glas se ji je ob odgovorih čudno zamolklo tresel.

"Pridevnik ... glagolska vrsta ..." kot: Kaj pa me to sprašuješ, jaz poznam drugo slovnico in drugačno literarno zgodovino.

Obravnavali smo Romea in Julijo. Iz tega čtiva smo pisali šolsko nalogo... Še zdaj mi zvane stavki: Julija in Romeo sta bila plemiška otroka, razdruževalo ju je sovraštvo staršev in spajala ljubezen življenja. Eno in drugo je vodila Smrt. In samo smrt je smisel vsega. Smrt reši vse uganke, ki so nerešljive za ta

omejeni svet otrok in staršev. Jaz in on sva kmečka otroka, ali človeka kot Romeo in Julija, zapletena prav tako v sovraštvo in ljubezen.

Tako nekako sem bral, vem, da sem zaslutil, a vedel prav ničesar, česa se je naučila ...

Vem, da sem bil pretresen, ob odlični oceni se je le malo grenko nasmehnila. In čez nekaj dni je ni bilo več. Na šoli črna zastava. In zvedeli smo: Ona in on sta se skupaj končala na domačem podu. Družini sta si bili sosodje in se smrtno sovražili, mlada sta se smrtno ljubila. In pobotala je družini smrt. Po pogrebu malo v gostilno. Seveda se je vil pogovor le o mladih in o obsodbi neodgovornih staršev.

Za današnji čas je taka smrt neverjetna in staromodna zgodba, ali ta je bila resnična. Kar današnjemu času, ki teži le po uživanju in lahkotnosti, ne ustreza, proglasi brž za staromodno, in kar je zaznamovano s tem žigom, mora zginiti s prizorišča resnega življenja sedanjosti.

Taval sem po tem pokopališču po desetletjih. Iskal imeni, ju ne našel. Vprašal nekaj starejših. Le gledali so ... Neki starejši ženski se je nekaj dozdevalo. Le dozdevalo, pokazati groba pa mi ni vedela ... Jaz pa sem pozabil.

Po družinah nisem spraševal. Gotovo tam živi že tretji rod in se morda podtalno šušlja neka zgodba ... Mladi več ne vedo ... Pa jih tudi ne briga ... Zato nisem spraševal.

* * *

Romane bi lahko pisal, ali čemu. Mladi bi se mi smejali ... ne bi dobil založnika, take zgodbe, ki so se dogajale pred našimi očmi, niso nič vredne. Kakšne naloge sem včasih bral: Vsega imam preveč: poln hladilnik in popoln molk, ko se vrnem domov. S starši se srečam enkrat na teden, med seboj občujemo le z listki. Ljubezen? Kaj je to? Poln hladilnik? Počutim se, kot da sem odveč ...

Takih nalog sem prebral toliko, da se še danes čudim, da ni bilo še več samomorov.

Prav danes sem se pogovarjal s psihologinjo, svojo nekdanjo učenko, ki spada med moje najljubše bivše. Doma je blizu Mirne, pravzaprav nad Mirno.

Kaj vse mi je povedala. Otroci danes ne bero, za knjigo ne marajo, vse jim je le video, mamila se širijo že v osnovno šolo, šola pa je nemočna.

Druga učiteljica mi je povedala, da ji smrkavec desetih let vrže v obraz kurba in jo zmerja ... Pa nič ne more ... In to sin študiranih staršev. Zdaj so ga končno le premestili na drugo šolo, ali morali so mu obljubiti motor ... če bo šel.

Nekoč pa ... če se peljem proti Trebnjemu, vedno pogledam od Poljan v hribe in se spominjam nekdanje ... Srečal sem jo pozneje že kot damo.

Ob treh zjutraj je vstajala, šla po gobe, nato peš uro do Trebnjega, tam prodala gobe ... Če sem imel prvo uro, me je prosila, če sme v trgovino, da bi kupila

hlačke za telovadbo, profesor je terjal, večkrat sva se sprla prav zaradi te togosti... In za maturo je bila tema taka, da se je izpovedala. Oče je bil pijanec, imeli so tri vinograde. Čez dan je morala trdo delati, odpravljati živino, oče je ni pustil študirati. Učila se je skrivaj v štali med živino ali na travniku. Denar za šolske potrebščine si je služila z gobami. In v štirih letih ni manjkala niti uro. Sokorektor, moj kolega, ni mogel verjeti. Bil je tako pretresen, ko je prebral to nalogo, da je samo molče potrdil mojo oceno. In srečal sem to dekle- kot damo od nog do glave, čez nekaj let. Prebila se je skozi življenje ... v pravem pomenu. In ko sva se srečala, mi je rekla: "Vedela sem, da me skrbno spremljate in da me bodrite. Žaliti mi z naravnost pogovorom niste hoteli. Tako ste mi dajali pogum ... Maturitetni red mi je to potrdil ..." Bi današnja mladina to razumela?

In podoben primer z drugo vozačico:

Bila je od Šentruperta še več kot uro. Ko je manjkalo včasih pol razreda ali celo več, je bila vedno v razredu. Nekoč sva skoraj sama sedela med klopmi-epidemija gripe.

Povedala je, da pozimi počaka vedno koga, ko gre s sanmi v Šentrupert, ona po utrti poti s kolesom, prav tako potem do Rakovnika, od tam z vlakom.

"Ste že kdaj manjkali?"

"Še nikoli."

In postala je profesorica ...

* * *

Kamorkoli grem: Me ne poznate več? Učili ste me ... Ali: Učili ste mojega sina, hčerko. Da, včasih sem učil mater in tudi hčerko ali sina. Kolikokrat je bil sin ali hči boljši od matere ali očka. Ko so se starši pojavljali na govornih urah, jim je bilo kar nerodno, ko sem jim pohvalil skorajda kar preveč, seveda malo nagajivo, pridnega otroka. Pa sem se le šalil na račun resnice.

"Saj priznam, da je hči boljša. Pa naj ji povem, da sem bil špricar, če ji danes branim v disco?"

Škoda, da nimam slabega spomina ... Malo veselja sem pa le užil. Nič lepšega kot skesan špricar, ki ga je življenje pripravilo do spoznanja.

In danes so moji nekdanji tovarnarji- direktorji, pesniki, uredniki, zdravniki, duhovniki, celo mučeniki roparskih napadov, kot župnik Levstik, misionarji in kaj še vem, kaj vse. Tako vodja Stezic prof. Škufca, prav tako pesnik in urednik Ivan Gregorčič, pesnik Franc Šali, s katerim sva si bila vedno zelo dobra, čeprav mi je njegova ideologija malo čudna, pa vendar po svoje razumljiva. On je preveč čustveno navezan na vse, praktičnosti skorajda ne pozna, zato ga prav ta cuka za rokave in mu jih trga. Ta svet je zanj pregrob in prenepošten, pa se še vedno spušča v poslovno življenje.

Če pobrskaš po spominu ... Če pobrskaš po spominu ... Če pobrskaš po

Niti malo ne trdim, da sem jih jaz ustvaril take, kot so. Kje pa. Malo globlje smo se poznali in to v letih, ko so najbolj vpijali. In mnogo sem povzel od njih tudi jaz.

Kaj bi z imeni ... ta povedo zelo malo, ker so se dijački spremenili v može in odgovorne javne delavce, jaz pa v sivolasega penzionista ... Zdaj bi skorajda najbolj želel, da bi me pozabili.

Pa ni moč. Če se srečava z odvetnikom Tonetom Furlanom, večkrat nanese pogovor na Dalmacijo, kako smo letovali ... In ta izlet mi je ostal tako v spominu, kot bi ga doživljal danes, in še danes se prisrčno nasmejem dr. Boehmu, takrat seveda dijaku, ki me je pozneje zdravil. Na dubrovniškem vrtu sem ga pripravil, da je šel prosit neko damo za ples, češ da ga pogleduje. Pa ni mi zameril zaradi košarice in mojemu porednemu smehu ... Postal sem pozneje eden njegovih ljubih pacientov. Škoda le, da sem ga moral že kropiti ...

Bil sem pobalinski.

"E, dobro vam je, momci, kad nemate sobom profesora," nas je pozdravil neki kmet pred Trogirom.

"Pa ga imamo." Pokazali so v smer- ležal sem v sarkofagu. Ni mogel verjeti.

Ali prav na tem izletu bi bil kmalu njihov profesor ostal brez hlač. Šli smo plavat, veliki valovi so butali ob obalo, mi pa enkrat na vrhu, drugič na dnu. Lušno je bilo. Neki meščan je vzkliknil: "Hitro ven. Hud vihar se bliža!"

Skočil sem na obalo, moje hlače so že letele, komaj sem jih še prestregel. Lepa reč, če bi spraševali: Kdo je vas vodič? In bi kazali name: Tisti brez hlač.

* * *

Kamorkoli grem, povsod sledovi mojih dni. Ob Blejskem jezeru ... Tudi tu se mi poraja vprašanje: Kje? Že neštetokrat sem iskal po pokopališču pri Sv. Marjeti pri Trebnjem njegov grob. Končal pa je na Bledu, v jezeru.

Meni se ni zdel čuden. Pritoževala pa se je profesorica za nemščino: "Meni se ne da sprašati." Zakaj ne? Nihče ni vedel. Do mene pa je bil kar v redu, da do prve konference sploh nisem vedel, da je z njim kaj narobe. Potem smo zvedeli, da so mu otroku pobili vse domače tako rekoč pred očmi. Tudi njega bi, pa je bil skrit v grmovju in vse videl. Dom pa je zgorel. In ostal je zaznamovan. Nema priča vojne in njenega zla, nikjer zapisana.

Matura. Matematična naloga, pred katero se je tresla vsa pričakujoča mladež. Začuda: ena klop je bila prazna in na eno ime se ni nihče odzval. Kje pa je?

"Iz internata je odšel," je pojasnil Tone Srebrnjak.

Kje pa je?

Republiski nadzornik dr. Metod Mikuž je bil kot na trnih, ravnateljica prav tako.

Dijaki so že končavali prvo nalogo. Nadzornik je hodil okoli in jim potihoma svetoval. Zgledalo je, da ni bil le znan zgodovinar, ampak tudi dober matematik. Potem k meni:

"Pojdite ga iskat."

Šel sem, a le prišel do vrat in ta se odpro in vstopi ... Meni je zastal dih.

"Ja, kje ste pa bili?"

"Pri frizerju."

Na isto vprašanje enak odgovor pred izpitno komisijo.

"Hitro v zadnjo klop."

Potem se je zastrmel v tablo. Čez nekaj trenutkov je napisal le rezultat in nadaljeval. Dohitel je ostale. Dr. Mikuž je šel pogledat in ves začuden sporočil:

"Dohitel jih je, napisal pa je le rezultat. Vse je zračunal na pamet."

In končal je pred ostalimi. Dr. Mikuž je naloge pregledal: "Vse v redu. Fant je prebrihten in s tako preteklostjo." Bil je zelo zamišljen.

In je šel študirat. Seveda je fakulteta mrzla, tam so terjali le znanje, niso pa spraševali: Ste razpoloženi danes, bi odgovarjali?"

In nekega dne so ga našli v Blejskem jezeru. Zakaj- nihče ni vedel ... Najbrž mu je vedno gorelo pred očmi, najbrž je slišal vsepovsod le krik zaklanih in naslado zveri ...

In pri Sveti Marjeti, tam blizu je bil doma, je našel tak mir, da vsakdo, tudi domačin le pogleda, če ga vprašaš po tem grobu.

"Še nisem slišal. Ne vem."

* * *

Ko to pišem, sem že šesto leto v pokoju. Sem in tja, lahko rečem, če grem v mesto, srečam kakega iz prejšnjih dni. Kako čas orje ... Pa se domišljamo, kaj smo. Gube, pleče, debelost, zavaljenost ... In na vprašanja: "Kako ste?"

Vedno odgovor: "Živim še."

Zdaj šele se zavedam, da mi je vsak trenutek resnično podarjen, ne pa da jaz podarjam kaj življenju. Ogromno mojih kolegov je pod zemljo ... Tudi takozvani moji učenci ... zdaj vem, da se jaz učim in sem se učil od njih. Kaj vse vedo, jaz pa prebiram učene knjige in ugibam, kateri filozof ima prav. Čas pa orje ...

Na žužemberskem pokopališču. Z družino sem šel gledat novo cerkev. Pa se spomnim, da je tu pred nedavnim legel počivat moj nekdanji kolega Štefan Koželj. Kako je znal nemško. Bil je strog ... Za preteklost natanko nisem vedel, vem pa, da je bil zagrenjen ... Med vojno je bil skorajda še otrok. Pa ga je že

preganjala. In zdaj ... Iskali smo vsi trije. Spraševali ... Nič. Pa je morda leto, dve, kar ... Pa sem iskal dragega mi prijatelja izza študentskih dni- Franceta Korena. Prav na tem pokopališču. Nič. Pa je bil dvakratni doktor, z burno preteklostjo, a čas vse zbriše ...Vele veljaki hočejo ubežati pozabi s postavljanjem spomenikov in s pisanjem spominov. Spomine čas prevrne na glavo in jih pokaže kot laž, za spomenike pa terjajo, naj se zrušijo ... Golobi sedanjo nanje in jih ... Nisem prijatelj mraka in tesnobe ... Ne, sem pa za treznost in resnico. Nekdanji veljaki so bili utopisti, mislili so, da bodo ubežali času. Čas jih je preskočil. Mladi rod hodi mimo sarkofaga in mu je prav malo mar, kdo leži v njem, če sploh kdo leži... Mladi vidijo le sebe, razen njih ni ne preteklosti in ne prihodnosti. Tako smo jih naučili. Odnos do nekdanjih? Najraje jih ne srečujem več. Oni so s tremi nogami v pridobivanju sedanjosti, jaz v preteklosti, kar je značilno za starost ... Mnogi me imajo zelo radi, vem ... Mnogi, prav tisti, ki sem jim bil zelo dober, pa ...

Tako se je neki direktor pošalil: da, obljubil je denar, terjal pa, da zapišem podjetje kot mecena na hrbtno stran, napisal sem, kot se mi je zdelo samoumevno, a prešla so leta, dobil pa nisem, delo pa je kljub temu izšlo ...

Ali mnogi, od katerih ne bi pričakoval, dado, da mi je težko, preveč pozornosti posvečajo, kot sem jo v resnici zaslužil. Zato raje nočem vedeti, da smo bili kdaj skupaj.

Takih zgodbic bi lahko še in še napisal. Zanimivo pa: to se mi je primerjalo le od nekdanjih zelo dobrih dijakov. Ali le od nekaterih ...

Zdaj se obtožujem, da sem bil morda prestrog. Peče me, če sem komu storil kako krivico. Človek to stori nehote. Mnogokrat zveš, da si grdo pogledal in to v prav v času, ko je oni preboleval ... In zadel si ga, ne da bi slutil, oni pa je mislil, da je bilo naperjeno proti njemu ... Težak poklic, če ga jemlješ preresno, lahko pa res le prespiš in ne gledaš v srca in v duše. Si brezdušnik, ki od jutra v večer ponavlja isto melodijo ... in čaka plačo, ki je resnično podcenjujoča, in pokoj- zagrenjen do zadnjega vlakna ponižane duše. Hvala bogu, jaz se nisem nikdar počutil ponižanega, ker nisem delal le za plačo ...

"Me ne poznate več?"

"Ne, " četudi vem, kdo je.

Zdaj je popolnoma drug človek. S tujci pa težko navežem stike, zlasti kar takomimogrede po naključju na cesti.

Čas drsi, odnaša in prinaša. Zdaj hodim mimo mnogih, ki so vklesani že v kamen, mnogi se pripravljajo že v pokoj, mene pa tesnoba: sem res že toliko star?

Generali, politiki, inženirji, profesorji, drugi priimki, pesniki, znanstveniki, srečujem jih, se kdaj nasmejemo, obudiva misel na Mirno in na Selo, da se nasmejeva nekdanjim dnem. Poleg nje srečujem največkrat, od kolegov dragega prof. Dobovška, ki je bil spreten in dovtipen, zdaj se krčevito drži svojega kolesa... ali prof. Severja, ki ga sivi sla po delu ...

"Bral sem vašo zbirko," ponavadi marsikdo ... Vem, da je ni, to kar tako, ker misli, da mi laska. Pa mi ne. Vem, da nisem do dna povedal vsega ... Preveč je še ostalo. Torej je površinsko. Ne zaupam, no, zadrega pred časom, pa pride taka fraza kar prav. Saj če tristo izvodov ne moreš oddati. Niti zastonj. Zato take fraze... pa se moraš zadovoljno nasmehniti. Zato sem najraje sam. Včasih smo takemu rekli hinavsčina, danes pa vljudnost.

Utrinki. Mrak se gosti ... Zvezde so svetlejšje ... Utrinajo se ... se bliža polnoč? In kam se gubi ta svetloba nebesnih teles? V neskončnost? In kje je to za nas omejeence v čas in prostor? Nekje v neznanem ... Spomin zaživi in ugasne ... in za njim drug ... Nekoč pa ... in morda se bom takrat vprašal: In kaj je bila resničnost? Ni bilo vse le sen? Sen ... tako se mi zdi ... Morda vsi ti sploh niso živeli, morda tudi mene ni bilo, blodi le neka zavest in poraja te pravljice in jih pošilja v noč in ne ve, da svetlijo.

Pa sem se domišljjal, da bi lahko pisal romane o teh ljudeh. Le kako, ko še zase ne vem, kdo sem, če sploh sem ... In zdaj šele vem, kako bližnji tujci smo si bili. Drug drugemu govorili, jih učil, se učil od njih, pa smo živeli drug mimo drugega kot samotna zvezda, oddaljena na milijone svetlobnih let. Pa sodimo in obsojamo... Mnogokrat bi morali sodniki sestiti na zatožno klop in učitelj v klopi svojih učencev. Najbolj gluhi in slepi za življenje pa so politiki in vojaki. Politik je zame goljuf in lažnivec, vojak pa človeški mesar ...

Dubito, ergo sum. Politik ne dvomi in dvomim, če ga bo čas priznal, da je kdaj obstajal. Le v to ne dvomim. Toliko muhavost časa že poznam.

prof. Janez Kolenc

SE ŠE SPOMNIŠ ...?

V precejšnji zadregi sem bil, ko me je vodstvo gimnazije, letošnje jubilentke, povabilo, naj kaj napišem o mojih spominih. Uradno zgodovino bodo zagotovo napisali drugi. Spomine menda pišejo ljudje na stara leta in še je vprašanje, koliko je spomin zgodovinsko zanesljiv. O istih dogodkih in istih ljudeh bo deset piscev pisalo na deset načinov in s tem je treba računati. Spomini so pač delci nekega mozaika in šele ko te kamenčke sestaviš, nastane podoba. Kamenčki sčasoma zbledijo, spomini pa tudi, vendar je v življenju toliko doživljanj, ki jih enostavno ni mogoče pozabiti. Menim, da je pomembno orisati poleg ljudi tudi ozračje, v katerem sem se na gimnaziji šolal in kasneje tudi poučeval. Ko se moj letnik vsake dve leti sestane, vedno znova odkrivamo dogodke iz tistih gimnazijskih let, za katere vse do sedaj nismo vedeli. Najpogostejše vprašanje naših snidenj je prav gotovo: "Se še spomniš?" in tudi tem zapisom bo najbolj ustrezal tak naslov...

Daljni junij leta 1941. Po petem razredu osnovne šole sprejemni izpit na gimnaziji. Prvi meseci italijanske okupacije. Vročina, preplašeni pogledi, negotovost, trema. Starejši profesor strogega videza - bil je slavist prof. Alojz Turk - je prebral zgodbo, ki jo je bilo treba obnoviti, zraven tega pa napraviti še besedno in stavčno analizo. Vem, da je šlo za pripoved o kmečkem fantu, ki je odšel po svetu in počasi pozabljal na svoj jezik. Ko je po dolgih letih prišel domov, se niti ni spomnil, kako se reče grabljam. Šele ko je po nerodnosti stopil nanje in so ga udarile po glavi, pa je lepo, po domače, zarobantil: "Preklete grablje!" Sledil je še izpit iz matematike in razglasitev rezultatov.

Bil sem med srečneži in septembra se je začelo zares. Bilo nas je okrog 30, samih fantov. Stari smo bili toliko kot so zdaj učenci petega ali šestega razreda osemletke.

Moj prvi razrednik je bil strogi matematik prof. Štancar, v drugem zgodovinar in geograf prof. Zrimec, v tretjem prof. Marija Gundejeva. Profesorji, ki so nas učili, so se kar pogosto menjavali. Nikoli nam niso povedali, zakaj. Vrstijo se imena profesorjev dr. Gustinčiča in Torkarja, biologa Logarja, odličnega slavista Stanka Bulca, biologa in kemika Leskoviča, likovnikov Rajka Šubica in Lamuta in še več drugih.

Pouk je bil pod Italijani ves čas v slovenščini. Italijanščino smo se učili le kot tuji jezik, poučevali so jo trije italijanski profesorji. V nižjih razredih kakšnega pritiska nismo čutili: ob začetku in koncu ure naj bi dvignili roko v fašistični pozdrav, kar pa nismo delali posebno goreče. Tu in tam so nam v kinu zavrteli

kakšen propagandni film o njihovih zmagah in seveda o dosežkih fašizma z nadutim Ducejem v različnih okoljih. Propaganda za vpis v mladinsko italijansko organizacijo GILL je sicer bila, pridobili so jih zelo malo, iz mojega razreda prav nikogar. Italijani so kmalu začeli kazati drugačen obraz, ki je bil Primorcem že dolgo prej poznan; Rab, Gonars, Lipari, zapori, streljanje talcev, požigi naših vasi niso rojevali posebnih simpatij do njih. Čeprav smo izhajali iz različnih okolij in čeprav je bil odnos do upora in do protiupora različen, v razredu ni bilo nikakršnega sovraštva in ločevanja, kot je bilo vsa leta po vojni do danes: Mi in ONI...

V šolo smo hodili tudi ob sobotah in tudi popoldne. Bili smo mulci, nezreli, razigrani, o kakšnih šolskih malicah niti sanjali nismo. Do profesorjev smo pa imeli veliko več spoštovanja, kot ga imajo zdajšnji srednješolci, da o osnovnošolcih posebej ne govorimo. Razen spoštovanja smo do njih čutili nek strah, četudi je bil njihov odnos do nas včasih skoraj starševski.

Pri risanju - velika risalnica je bila tam, kjer je zdaj kemijski laboratorij - je dijak prevrnil mavčni model glave, ki smo jih risali. Profesor Šubic je zgrabil njegovo risalno desko in ga lopnil po glavi, da so mu v roki ostali štirje kosi. Glavi ni bilo nič, očitno je bila dovolj trda. Sošolec je veliko kasneje bil profesor in celo ravnatelj vsaj na dveh novomeških šolah...

Prof. Logarju je pri prirodopisu nekaj padlo iz rok. Več nas je radovedno stegnilo vratove, tisti hip pa je profesor že pokazal: Ti, ti in ti - petnajstkrat domači pes. To je pomenilo, da moramo iz učbenika petnajstkrat prepisati dve polni strani besedila o domačem psu. Tri cele popoldneve in daleč v noč sem prepisoval. Kako zamalo se mi je zdelo, ko je profesor hladnokrvno iztrgal iz zvezka vse liste, ne da bi sploh pogledal, kolikokrat sem prepisal. Pa toliko sem se namučil. No, iz tega sem se le nečesa naučil, namreč, da je radovednost sicer koristna, vendar vse ob svojem času... No, pse imam pa še danes prav rad.

V jeseni 1943 sta bila v nemškem bombardiranju mesta ubita dva sošolca. Ostali so po nemški zasedbi šolanje nadaljevali, sam pa sem bil celo šolsko leto doma. Tisto leto pred koncem vojne sem le dobil dovoljenje za prehod iz vasi v mesto, ki je bilo obdano z bodečo žico. Ker je bilo v gimnaziji vojaštvo, smo imeli pouk nekaj časa v šmihelski osnovni šoli, kasneje v rokodelskem ali v povojnem sindikalnem domu in na koncu še v takratnem šmihelskem samostanskem poslopju. Pogosto smo bežali v zaklonišča, bombardiranja so bila vse pogostejša, bližal se je konec vojne. Poleti 1945 sem napravil privatni izpit čez četrti razred in se jeseni vpisal v petega. Razrednik je bil prof. Fabian, ki nas je upešno pripeljal skozi viharne čase po koncu vojne vse do mature 1949. Viktor je bil v srce dober človek, pogosto piker in zbadljiv. Za nas je

zastavil marsikako dobro besedo, zanj smo bili moja šesta, moja sedma, moja ... Do vsega je bil v opoziciji, tudi do ravnateljstva. Nepozabne so bile ure zgodovine in geografije pri prof. Dobovšku. Občudovali smo njegovo veliko znanje, njegove nazorne razlage so bile privlačne in so nas učinkovito motivirale. Tudi pri ocenjevanju je bil izjemno pošten. Marsikaj nam je razložil tudi "med vrsticami", kar seveda ni bilo v učnih načrtih. Pravi polihistor je bil Prof. Dodič. Tak spomin, kot ga je imel prof. Robida, ima lahko samo še računalnik. Ko sem bil v sedmi, je bil premeščen v Bosno, niti ne vem, zakaj. Po nekaj letih se je vrnil. Nekoč sem imel popravek na gimnaziji, morda 15 let po maturi. Točno mi je povedal, kdo sem, kje smo imeli razred, v kateri klopi sem sedel, kdo je bil moj desni v klopi... Prav tako natančen je bil pri razlagi, pa tudi pri spraševanju ljudi. Spominjam se prof. Kobetove z njeno značilno torbico preko ramena, matematiko nam je odkrivala, prof. Trdan pa fiziko. Svojevrsten je bil prof. Matko, ki je ogromno vedel, ni pa na znal za filozofijo posebej navdušiti. Angleščino sta poučevali sprva prof. Sormanova, kasneje Jeločnikova, ruščino pa prof. Mravljakova. Žal so bili učbeniki tujih jezikov za današnje pojme zelo nesodobni, nobenih kaset, filmov in drugih pomagal ni bilo.

Dobra je bila zamisel, da smo imeli vsako pavzo 10 minut telovadbe na določenem mestu ob šoli ali kar v razredu. Vaja se je po rusko imenovala Zarjadka. Tista leta po vojni so bila zelo razgibana. Povsod so bile nalepljene parole, ki so slavile sovjetske in jugoslovanske voditelje, po razredih stenčasi (kar je pomenilo stenski časopis), ogromno sestankov, delovne akcije, zborovanja, mitingi. Vse do spora z Vzhodom je bilo eno samo slavljenje Sovjetske zveze, genialnosti njenega takratnega voditelja, njene Partije in Rdeče armade, njihovih petletk itd., itd. Himno Hej Slovani so in smo prepevali z novim besedilom: Z ruskih step veliki Stalin kliče zmagovito, z naših se gora odziva mu tovariš Tito... Koliko ljudi je izginilo v brezni prav med letom 1945 in 1950 samo na Slovenskem, nihče nikoli ne bom preštel, koliko jih je bilo zaprtih in obsojenih v režiranih procesih, nihče ne bo nikoli vedel. Tudi med dijaki so bila namigovanja, slutnje, glasno se ni upal nihče omeniti časarkoli. Zarota molka o nezaželenem povsod.

Tudi v šoli nekaterih odličnih literarnih ustvarjalcev nismo nikoli omenili. Kot v posmeh smo pogosto slišali, da je človek naše največje bogastvo in brali misel M. Gorkega: Človek - kako se to ponosno sliši! Vseskozi poudarjanje: MI in ONI, do danes. Besede so dobivale nove pomene, prilagojene vladajoči in edini stranki. Še zdaj ne morem razumeti ljudskih sodišč, da je bil nekdo rojen v napredni družini, da je bil nekdo poklicni revolucionar, da so postali častni člani Akademije znanosti ljudje s srednjo ali celo osnovnošolsko izobrazbo. Oblast je bila vse, vse je moralo biti njej podrejeno, na količkaj pomembnem mestu mora biti naš človek, pa naj bo v gospodarstvu ali kjerkoli. Ni svobode, če je

diktatura, četudi proletariata. Kako je bilo v šolstvu in v kulturi, kjer je vse usmerjal zloglasni Agitprop, je strokovno in dokumentirano v svojih študijah prikazal mlajši zgodovinar dr. A. Gabrič, ki je bil tudi novomeški gimnazijec.

V šoli so dijaki pogosto slišali o "opiju", o misticizmu, o znanstvenem svetovnem nazoru (ki je menda samo eden). Spreminjali so "dvomljiva" krajevna imena, če je bil le kak sv. ali šent poleg. God se je začel imenovati osebni praznik, Christmas v filmskih podnaslovih so postali prazniki ob koncu leta, nič koliko verskih znamenj, tudi z veliko umetnostno in zgodovinsko vrednostjo je bilo porušenih po vojni, organizirano in sistematično. Še čudno, da je novomeški Glavni trg ves čas ohranil svoje ime: drugod so se glavne ulice in trgi imenovali povsod enako... Marsikak dijak je bil nadzorovan, s kom se družil, kaj govori in kako razmišlja, posebno če so sklepali, da bo šel študirat bogoslovje ali če je izhajal iz "nezanesljive družine". Ljudje, premnoge družine, so objokovale svoje mrtve, ki so padli med vojno in po njej, na eni in na drugi strani, kajti konec koncev je tudi smrt zreducirala pripadnost na besedo človek, oče, brat, otrok in tudi Slovenec...

Osmo gimnazijo nas je končalo 24. Dve sošolki sta postali učiteljici, ena višja medicinska sestra, dve uradnici, ostali pa smo se razšli po različnih fakultetah ljubljanske univerze. Trije so končali gozdarstvo, dva agronomijo, trije medicino, po eden biologijo, veterino, ekonomijo, strojno, likovno akademijo, arhitekturo in gradbeno, katerega sem morda spregledal. Treh ni več med nami. Prvi se je poslovil Jože, gozdar - tako zdrav in krepak športnik je bil. Ivo je bil zdravnik, rentgenolog, redni profesor na medicinski fakulteti v Ljubljani in gostujoči profesor na več tujih univerzah. Toliko ljudem je rešil življenje, sebi ni mogel pomagati. Marjan je bil pedagog na bežigranski gimnaziji, prekmalu ga je izdalo srce... Zinka, ki smo ji vedno rekli Babi, je uveljavljena kiparka in živi na Nizozemskem, Florjan pa kot uspešen poslovnež živi v ZDA. Že dolgo ni več našega razrednika Viktorja Fabiana. Vsakokrat ko se razred sreča, prižgemo svečo na njegovem grobu, v spomin človeku, ki je v vsakogar od nas vgradil tudi del samega sebe...

Na gimnazijo sem prišel leta 1970 na povabilo ravnatelja Trohe poučevat kemijo. Tu sem ostal deset let in še potem sem nekaj let poučeval honorarno. Tudi to obdobje je bilo zelo razgibano. To je bil čas, ko so ravno pripravljali in uvajali usmerjeno izobraževanje. Sama zamisel je bila čisto politična. Nekateri resni pedagogi, ki so znali misliti s svojo glavo, so opozarjali na zgrešenost te reforme, celo o nacionalni katastrofi se je tu in tam slišalo. Po mnenju politike "via facti" je bila gimnazija elitna šola, izobražena elita pa sistemu ni bila pogodu. Gimnazija je postala SŠPTNU, kar naj bi pomenilo Srednja šola

pedagoške in tehnično-naravoslovne usmeritve. Šola naj bi dala absolventu poklic na ravni tehnika, obenem pa bi naj šola usposabljala za višje in visokošolski študij.

Ne spomnim se natanko, kdaj so uvedli predmet samoupravljanje s temelji marksizma ali kratko STM. To je bil redni in seveda obvezni predmet, pravi marksistični verouk. No, posledice teh reform šolstva krepko čutimo na vseh področjih in čutili jih bomo še dolgo. Mnogi, ki danes odločajo o usodi mlade države, so šli skozi tako izobraževanje in vsak lahko od blizu vidi, kje smo. Ni znanja, ni morale in ne etike.

Ena takih genialnih reči, ki sem jih doživel na gimnaziji, so bili dislocirani oddelki kranjske obutvene šole, ki so gostovali pod njeno streho in še bolj povečevali prostorsko stisko. To je bila dvoletna šola, na kateri so poučevali tudi gimnazijski profesorji. Poklic, ki ga je učenec dosegel, je bil prešivalka ali prešivalec gornjega dela čevlja! Le kakšne so možnosti zaposlitve s tem poklicem?

Na številnih seminarjih, sejah in sestankih, kjer so ure in ure premlevali že neštetokrat prežvečeno vsebino (V tisku je bila objavljena ocena, da samo v Sloveniji presedijo ljudje precej več kot milijardo ur na leto, namesto da bi delali. Del tega je bilo seveda pomembno delo, odločanje itd., ne pa takšno pretiravanje), smo velikokrat slišali, kako je treba učne vsebine idejno in kasneje tudi obrambno "obarvati". Nikoli mi ni bilo jasno, kako naj neko strokovno temo, na o primer o vodi obarvam. Barvanje me vedno spomni na "farbanje" ljudi in ima slabšalni prizvok.

Ker sem se namenil naslikati predvsem ozračje, kot sem ga sam doživljal, bom obudil spomin na nekaj doživetij.

V gimnazijo je hodilo nekaj dijakov, ki so stanovali pri frančiškanih in so kasneje to tudi postali, nekateri pa so šli v čisto druge poklice. Na eni od konferenc je začela ena od profesorice nekaj pleteničiti o klerikalizmu, klerikalcih in podobnem. Takratni v.d. ravnatelj je nekaj časa poslušal, naenkrat pa je udaril po mizi in zavpil: "Kolegica, to niso nikakršni klerikalci, to so dijaki naše šole! Zapomnite si, dijaki naše šole!"

Spet drugič je ravnatelj - v desetih letih je bilo pet v.d. in ravnateljjev - vprašal, ali se v razredu, kjer so ti dijaki, kaj občuti njihov vpliv na ostale. Razredničarka, kasnejša ravnateljica, je povedala, da je njihov vpliv zelo močan (Aha, zdaj jih pa imamo!), in takoj dodala: "Ampak v najbolj pozitivnem smislu (Oh, škoda.)."

Vsako leto, menda osemkrat, smo si ogledali jeseniško železarno, obenem pa še kakšno kulturno ali naravno zanimivost Gorenjske. Na povratku so utrujeni dijaki spali, drugi prepevali ali se zabavali. S prof. Kolencem sva se pogovarjala o vsem mogočem. Drugo jutro, že pred poukom, ga je poklical ravnatelj in ga povprašal o poteku ekskurzije in tudi, ali so dijaki kaj peli.

“So, seveda so.”

“Kaj pa so peli?”

Odgovoril je, da ni niti poslušal, kaj.

“Ali so morda peli cerkvene pesmi?”

“Ne vem, prepričan pa sem, da ne.”

Ravnatelj je poklical dijakinjo, ki v ničemer ni posebno blestela in mu je očitno že o vsem poročala. Zatrdila je, da so res peli cerkvene pesmi.

“Ali se katere spomniš?”

Pobrskala je po spominu: “Aha, spomnim se tiste Pri farni cerkvi...”

Kako je reagiral na to Janez, si lahko mislimo...

No, posledica takega znanja je tudi pisanje ljudi, ki so postali novinarji. Nedavno sem bral v časopisu, kako ima nek župan velike težave s svojimi **župljani**, in kako je nek pisatelj začel študirati **bogoslužje**. Vem tudi, da je študentka na filozofski fakulteti na vrapašanje, kdo so osebe na sliki Zadnja večerja odgovorila apostoli. Za žensko osebo pa je rekla, da je apostolka... Za nič drugega ne gre kot za nerazgledanost in polovično znanje o tematiki, ki bi jo nekdo moral poznati, če že o njej piše.

Kljub vsemu temu je življenje na gimnaziji dobesedno vrelo vsa leta. Delovali so številni krožki, šolsko športno društvo, pevski zbori, izhajale Stezice, dijaki so sodelovali pri Krkinih nalogah, delali kot mladi raziskovalci itd. Sam sem bil vsa leta mentor hortikulturnega krožka. Priredili smo več tečajev ikebane, sodelovali na razstavah, urejali okolje šole, skrbeli za cvetje in podobno. Nekaj bivših krožkaric svoje delo nadaljuje tudi še zdaj, ko so zaposlene, zlasti na osnovnih šolah. Marsikaj o delu šole je v Izvestjih, ki jih je marljivo urejal precej let prof. Kolenc.

Po prihodu na šolo sem postal razrednik razredu, ki je bil izredno delaven pri učenju in tudi sicer dojemljiv za pametne pobude. Predlagal sem jim, naj prinesejo v šolo oblačila, ki jih družina ne potrebuje več. Prinesli so veliko, vse oprali in zlikali. Na Rdečem križu smo dobili naslove socialno ogroženih družin. V nekaj popoldnevih smo smo to razvozili po domovih. Neverjetno, kakšne razmere smo ponekod našli. Posebej se spomnim družine, v kateri je pred pol leta zaradi raka umrla mama. Pet otrok je ostalo samih z očetom, najstarejša je hodila v sedmi razred. Pomerila je lep plašč iz našega paketa in bil je kot ulit zanjo. Vsa solzna se nam je zahvalila in rekla: “Zdaj me pa več ne bo zeblo, ko bom šla v šolo.”

Tudi dijaki, ki so bili z menoj, so imeli vlažne oči. Kako malo je včasih treba, da nekoga osrečiš!

Imenitno so sami organizirali maturantski izlet v Grčijo, kjer smo ogromno videli in doživeli, bilo je dobre volje in zabave, a pijanega nisi videl v lokalih na akropolskih pobočjih.

Kasneje sem bil razrednik dvema pedagoškima razredoma, ki sta bila sicer manj aktivna, saj je bilo med njimi veliko vozačev. Skoraj vsi uspešno delajo na šolah kot pedagoški delavci, čeprav sem jim večkrat dejal, da tisti, ki bi rad dobro zaslužil, ni izbral pravega poklica. Moralo je že biti nekaj več, da so se tako odločili...

Pri delu z dijaki sem se vedno skušal vživeti v psiho mladega človeka, v njegove osebne in drugačne stiske. Nek dijak je zašel v hudo krizo in komaj so ga rešili. Večkrat sem se z njim pogovarjal, marsikaj mi je zaupal. Videl sem, da potrebuje nekoga za pogovor, saj doma v družini se niso dosti pogovarjali. Bil je zelo inteligenten fant, doma s podeželja. Prebiral je filozofske spise od Schoppenhauerja in Nietzscheja do najsodobnejših mislecev in znašel se je v labirintu brezizhodnosti. Iskala sva izhod iz krize in ga tudi našla. Postal je čisto običajen človek, nič več zagrenjen in vase zaprt. Ob neki obletnici je prišel k meni in mi trdno stisnil roko, brez besed. Samo on in jaz sva vedela, kaj to pomeni, nihče drug. Ta stisk roke in drobna solza v očeh sta bila zame najlepše plačilo, kar sem jih kdaj dobil...

Skoraj nič nisem pisal o pouku, nič o učnih načrtih in podobnih šolskih rečeh. Ko sem sestavljal mozaik vtisov o ozračju v času, ko sem se srečeval z gimnazijo, sem tvegala, da bo kdo začel ugibati, kdo je bil pri tem za menoj. Povedati moram, da nisem bil in nisem niti strankarsko niti kako drugače obremenjen. Hvaležen sem gimnaziji, da nam je dala solidno izobrazbo in nas naučila delati. Hvaležen sem vsem profesorjem, ki so kdajkoli učili mojo generacijo, hvaležen mnogim dijakom, ko sem videl, kako se trudijo, včasih v zelo težkih razmerah, doseči nekaj več. Hvaležen sem usodi, da sem lahko sploh študiral in to prav na naši gimnaziji. Vse najboljše želje naši in moji šoli tudi v naslednjih stoletjih!

Prof. Branko Vrbinc

35. LETNIK - ODLIČNO

Junij, prag v poletje, je mimo in odmev vesele maturantske pesmi je izginil z novomeških ulic. Nove generacije so prestopile prag v življenje, čeprav malce z grenkim priokusom, da ta prag ni več tisto, kar je pomenil njihovim predhodnikom v skoraj 240-letni zgodovini novomeške gimnazije. Za njeno nekdanjo slavo se ja zagrnila zavesa, predstava je končana. V drugem delu nastopa nova, usmerjena šola in njene rezultate bo moč presoditi šele čez nekaj let, morda šele čez desetletja. In ko se bodo današnji maturantje čez petdeset let zopet srečali na proslavljanju obletnice mature, kako bodo gledali na ta čas, na šolske reforme, na možnosti, ki so jih dobili za prvi sunek v življenje? Možna so samo ugibanja, pred njimi je še nešteto preizkušenj, razpotij, ovir in na vsakem koraku bo treba izbirati, presojati, pokazati svoje znanje in odločnost. Medtem ko je letošnja maturantska generacija uživala prve sadove svobode, začetek najdaljših počitnic v življenju, so se ob proslavljanju petdesetletnice mature postavili za spominsko fotografijo njihovi gimnazijski kolegi maturantskega letnika 1935. Pri njih ni več negotovosti, dilem. Življenje je petdeset let po maturi oralo po njih in jih oblikovalo, smrt je segala mednje in jih več kot zdesetkala, vmes pa je bila še druga svetovna vojna, ki je vrgla vse na hudo preizkušnjo. Generacija letnika 35 ponosno stoji pred fotografsko kamero. Preizkušnje je dobro prestala. In za to ima velike zasluge novomeška gimnazija, ki jim je dala osnovna spoznanja o življenju, družbi in znanosti. Ne vsa neposredno, dala pa je perspektivo in samozavest za odpiranje novih in pisanje še nepopisanih strani v izkustvu človeštva. In prav to je naloga dobre šole.

“Naša generacija je dala enega narodnega heroja, dva generala, več zdravnikov, med njimi tudi dva znana partizanska zdravnika, partizanske komandante, aktiviste, dva župnika in enega umetnika,” pripoveduje inženir Branimir Lamut, ko se oddalji od vesele družčine svojih nekdanjih sošolcev na vrtu hotela Kandije. Šestnajst se jih je zbralo in trije nekdanji profesorji. Maturo jih je delalo 32, od tistih, ki so jo takrat naredili, pa jih je živih še dvajset. “Ni nam bilo lahko. Rodili smo se med prvo svetovno vojno, ko sta bila v naših krajih huda stiska in pomanjkanje. Študirali smo v času hudih gospodarskih kriz. Marsikateri starši šolanja otrok niso zmogli. Morali smo si sami pomagati. Potem, ko naj bi pričeli živeti, pa se je pričela vojna.”

Silva Korošec, prej Skrabl, ena redkih izjem, saj je ostala v Novem mestu, druge je povečini kmalu potegnilo v svet, pa se spominja zadnjih gimnazijskih let: “S profesorji smo bili prijatelji. Zlasti nekateri so nas cenili in spoštovali in tudi med prostim časom, ob sobotah ali nedeljah smo šli kdaj skupaj ven v kak lokal, kjer se je pilo, pelo in plesalo. Profesorji so bili za družbo v redu, šalili so se, naše fante, ki so ušpčili marsikatero potegavščino, pa so kolegialno ščitili.”

Eden od njih je bil tudi Jovo Vasič, pozneje profesor zgodovine, ki je bil znan kot pravi šaljivec. O njem kroži popularna anekdota iz partizanskih časov. Pride h kmečki ženički - menda je bilo nekje na Primorskem - pa pravi: "Mamca, žejen sem!" Ženička gre lepo v vežo in mu prinese vedro vode na prag. On pa: "Mamca, ne umazan, žejen sem, pravim!"

V partizanih je bilo devet ali deset sošolcev. Profesorji so bili v Novo mesto poslani večinoma kazensko. Poučevali so jih Ferdo Kozak, Angela Piskernik, Ivan Koštial, Marjan Dobovšek, Franc Štancer, Janko Jarc in drugi, razrednik pa je bil Rudolf Bajželj. Bajželj, Dobovšek in Jarc so prišli na petdesetletnico, profesor Štancer pa je star že 82 let, zato ni mogel priti iz Ljubljane.

V knjigi 225 let novomeške gimnazije je med pomembnejšimi učenci omenjenih kar pet imen iz letnika 1935, lahko bi jih bilo tudi več. Omenjeni so Jože Borštnar, politični delavec, organizator in narodni heroj, Vladimir Lamut, slikar in grafik, Branko Mervič, univerzitetni sodelavec in znanstveni raziskovalec, Marjan Morelj, zdravnik-general in medicinski organizator narodnoosvob. gibanja. Naj med sošolci omenim še znana zdravnika in organizatorja partizanskih bolnišnic Ivana Kopača in Staneta Pirca ter profesorja Rada Torkarja, ki je bil pozneje na novomeški gimnaziji med vojno tudi predavatelj in med organizatorji ilegalne novomeške gimnazije.

Tone Jakše

IZ SPOMINOV DR. MILANA ŠKERLJA

“... V šoli sem se kmalu spoznal. Razumel sem se z vsemi profesorji, samo manj s patrom Rafaelom. Ta bi mi bil najbrž zastudil geografijo, ko bi ne bil umrl. Za njim je prišel Orožen, samo za en semester. V vseh predmetih mi je sicer šlo prav dobro, samo ne v risanju, ki je bilo na novomeški klasični gimnaziji v spodnjih razredih obvezno. No, dobri profesor Riedl, Nemec, mi je vseeno dal “genuegend”, in v tem primeru “genuegend” ni pokvaril odlike. Te odlike sem bil res vesel in morda še bolj starši. Sicer nas je bilo odličnjakov kar šest: Rojec, Reisner, Mendlik, Metelko, Jarc in jaz, mislim, da se ne motim. Razred je sploh veljal za dober. Razrednik je bil Brežnik “Brigule”, slovenščino nas je učil Poljanec, matematiko in prirodoslovje Drganc, nemščino menda tudi Brežnik. Ta ni bil zloben, pač pa jako hladen mož; Poljanec, starejši od njega, tudi Štajerec, je bil kar predober in premehak, zato pa tem odločnejši Slovenec, dasi je imel nemško ženo. Tudi obe hčeri sta bili vzgojeni kot Slovenki. Brežnik je bil takrat še samec, oženil pa se je, ko sem bil še na gimnaziji, in spomnim se, da so mu dijaki priredili podoknico, ko se je vrnil z ženo s potovanja. Posebno lepa se nam nevesta ni zdela; zlobni jeziki so pripovedovali, da se je mož, ki je bil, recimo, dokaj varčen, zmotil, da je namreč od dveh sestričen, od katerih so za eno govorili, da je bogata, za drugo, da ni, izbral manj lepo, misleč, da mora ta biti bogata - pa ni bila. V šoli smo shajali z Brežnikom dobro; imel sem ga za latinščino v 1., 2. in 5. šoli. Ni bil kaj posebnega kot učitelj, pa tudi nikakor ne slab. Matematik in naravoslovec Drganc je bil nesrečen mož, ki se žal nam paglavcem ni prav nič smilil. Obdarjen z jako številno družino - govorilo se je, da ni vse njegovo, kar je zapisano nanj - je imel ženo, ki ni bila dobra gospodinja. V večnih stiskah in skrbeh ni mogel v šoli dajati, kar je sam vedel, dasi je bil v svoji stroki prav dober, zlasti pa ni imel prav nič ugleda in discipline. Meni, ki sem prišel izpod strogega Koncilije in sem bil vzgojen v svetem strahu pred avtoriteto učitelja, so se skraja ježili lasje med početjem mojih tovarišev, zlasti ponavljačev. Saj to je v učiteljskem poklicu tako hudo, da te opazuje toliko bistrin in zvedavih oči in da usta prenesejo naprej, kar bodo opazile oči. Tako dobi vsak učitelj svojo karakterizacijo kmalu potem, ko se je pokazal na zavodu, in ta se ga drži kot slaba vest od razreda do razreda, od ene šolske generacije do druge. Navadno prinese učitelj, ki pride iz drugega zavoda, svojo cenzuro že kar s seboj. Saj smo celo za ljubljanske profesorje, vsaj za mnoge, vedeli dijaško kvalifikacijo, ne za vse, seveda, toda za tiste, ki so bili posebno na glasu med ljubljanskimi srednješolci. Čeprav je razmerno malo “Ljubljančanov” prihajalo v Novo mesto, so bili po dijaških opisih tudi nam dobro znani Borštnar, Wester, Žakelj, Bartelj, Gratzy, Hinter in še drugi. Brez dvoma so bile te ocene dokaj pristranske, brez dvoma pa so pravilno naglašale

tiste profesorjeve strani, ki so bile za dijaka posebno zanimive. Reda torej ni bilo pri Drgancu nič, zato se tudi nismo pri njem kaj prida naučili, dasi je sam mnogo znal in bil zlasti dober preparator. To večino, ki je bila tako daleč od večjega kraja nekaj vredna, so mu zli jeziki celo očitali, češ, da rad šopa le štirinožce in ptice, ki so užitni, ker nosi meso domov. Očitali so mu tudi podkupljivost in nekaj je moralo biti resnice, kajti ko smo v drugi šoli dohiteli Lojza Vrhovca in je le-ta za prvi semester zopet imel svoj zaslužen "nezadostno", je pred razredom izjavil profesorju: "Gospod, pa ne bo klobas." Drganc se je znašal nad motilci in mučitelji z divjim kričanjem in zmerjanjem, "verfluchte Hunde" smo slišali jako pogosto. Jaz sem z njim shajal dobro, ker sem mu dal mir.

Ostal sem pri profesorjih Vrhovcu in Sturmju. Vrhovec je bil nadpovprečen strokovnjak za geografijo in zgodovino. Morda je zahteval v nižjih razredih od povprečnega dijaka preveč. V rimski zgodovini smo npr. morali znati etape političnih in socialnih bojev med plebejci in patriciji kar podrobno, od secesije na Sveto goro in Menenija Agripe pa do Grakhov in še naprej. Prijetno je bilo, da ni preveč zanemarjal zgodovine slovanskih držav, kar je sicer v Avstriji bilo rado. Geografija: na slepih zemljevidih smo morali očitovati reke, državne meje, večje kraje. Potem je dal zemljevid drugemu dijaku, da pokaže reke ali kraje ali ugotovi, da so narisane napačno. To je bilo za mene in pri Vrhovcu sem bil srečen. V prvem semestru mi ni hotel dati odlično, češ, to je tako lep red, da je treba biti varčen z njim. Pa ga je zavrnil Sturm: "Ali ga zasluži ali pa ne. Če ga, mu ga moraš dati." Dobil sem ga in ga obdržal do konca gimnazije, tudi pri strogem Donnemillerju. Vrhovec me pa od tretje šole dalje sploh ni več vprašal.

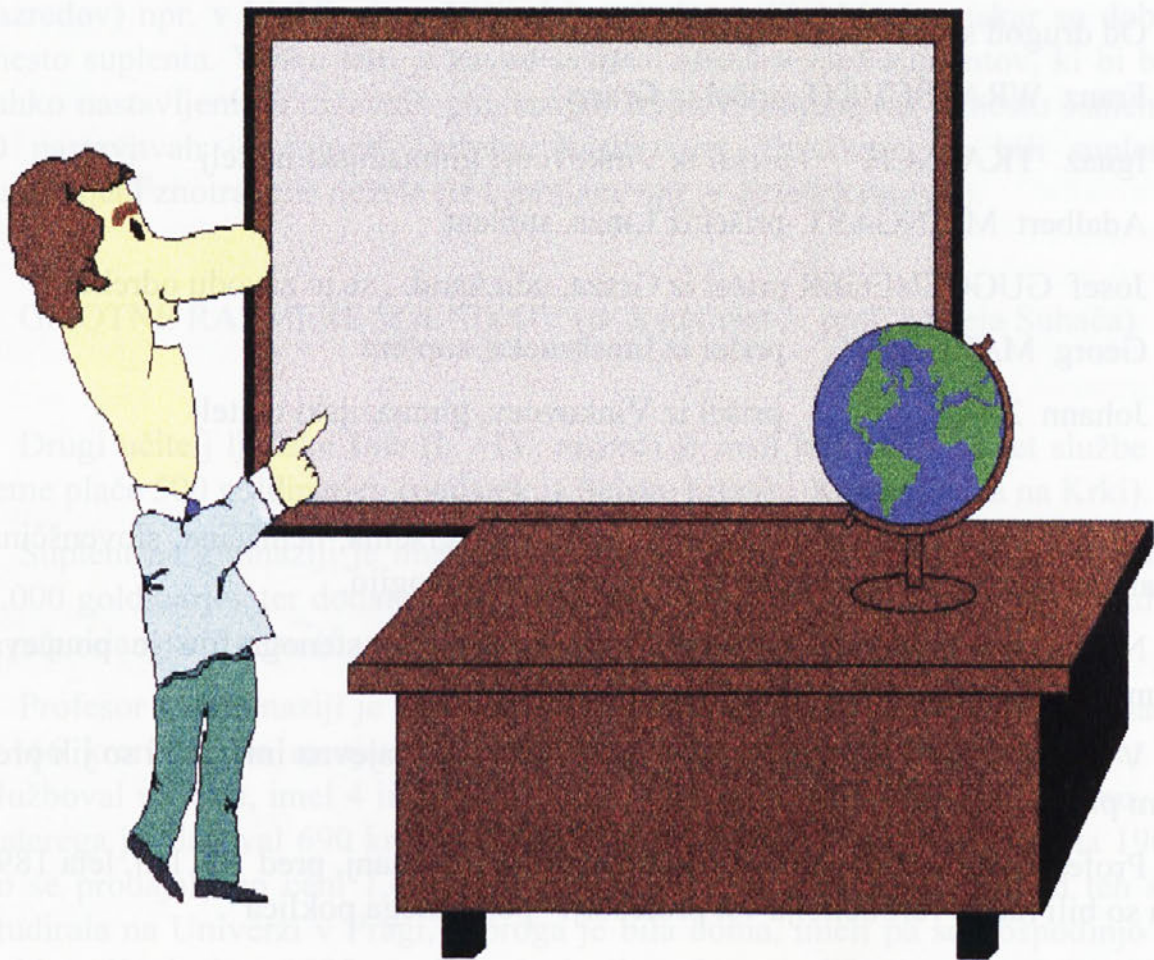
Lep mož Vrhovec ni bil, obraz je imel precej kvadraten, noge na X, lepši mož je bil Sturm. Lase in brado je nosil kakor Duererjev Kristus, precej visok je bil, lepe plave oči je imel. Govoril je bolj hrvaški kot slovenski, dasi je bil po pokolenju Gorenjec; pravili so, da je bil oče železniški uradnik v Karlovcu. Bil je, kakor so pravili, prav dober slikar, celo cesar je baje kupil sliko za družinsko zbirko. Vsekakor se je z nami prav ubijal. V drugi šoli sem imel celo "pohvalno" pri njem. Učili smo se perspektive, torej teorije, in to sem razumel, vendar v nadaljnjih letih nisem spravil preko dovoljno.

Ta dva moža, Vrhovec in Sturm, sta spreobrnila novomeško narodno kulturno življenje. Dala sta Novemu mestu gledališki oder in gledališče, diletantsko sicer, pa res prav dobro. Čitalnica je imela v Narodnem domu lepo, precej veliko dvorano. Cela tretjina njene ploskve se je porabila za oder. Denar za kulise in drugo opremo se je dobil s poljudnimi predavanji, Senekovičevega iz fizike z eksperimenti se dobro spominjam. Sturm je celo sam slikal kulise za sobe, za gozd ipd. Igralce zbiral in uril je predvsem Vrhovec. Pravili so, da ni bil zlepa zadovoljen. Sicer je pa tudi sam nastopil in dajal dober zgled, tudi Sturm je včasih igral, pa bolj poredko. Vem še, da smo se muzali, ko je

Vrhovec v igri na odru dvoril dr. Razpeta lepi hčeri, vsi smo vedeli, da mu gre od srca, kmalu sta se res vzela. V tretji šoli smo dobili za latinščino profesorja Peruška. Mož je znal brez dvoma znatno več od Brežnika, ki je prevzel grščino, naučili smo se pri njem res precej. Prijeten učitelj pa ni bil, psoval je, po nemški, da je bilo kaj, in prav izvirno. "Esel", "Quadratesel", "Kulukesel", "Chineser", "Erzchineser", "Trottl", "Erztrottl". Bili smo že v tretji šoli, dober del razreda je bil star po 14 let in več; psovanje res ni bilo umestno in starejši so godrnjali. Iz tretje šole jih je nekaj izostalo ali obsedelo. Tretja - zaradi grščine in algebre -, peta - ker je postal v nji učni jezik za vse predmete razen slovenščine nemški - in sedma (analitična geometrija, fizika) so veljali za bolj težke razrede od ostalih ..."

Iz spominov dr. Milana Škerlja zapisala: DAGMAR SLEKOVEC

PREDSTAVLJAMO ŠE NEKATERE GIMNAZIJSKE PROFESORJE OŠRJE

VIŠJA DRŽAVNA GIMNAZIJA NOVO MESTO PRED STO LETI

ZA UVOD

Gimnazijo v Novem mestu so ustanovili patri frančiškani leta 1746, leta 1855 je dosegla popolni osemrazredi program. Vsi profesorji so bili patri frančiškani.

20. septembra 1870 je cesar z odlokom gimnazijo spremenil v posvetni zavod s svobodno konkurenco učiteljev. Imenovan je bil nov ravnatelj, obdržali pa so tudi nekatere profesorje patre, ker so težko sestavili profesorski zbor. Naj ga navedem :

Ravnatelj : Dr.Ph. Johann ZINDLER, c.k.gimn.profesor, prišel iz ZENGGa

Dosedanji profesorji : p. Bernard VOVK

p. Ladislav HROVAT

p. Rafael KLEMENČIČ

p. Ignac STAUDACHER

Od drugod so bili prestavljeni na ta zavod :

Franz WRATSCHKO prišel iz Graza

Ignaz TKATSCH prišel iz Vinkovcev, gimnazijski učitelj

Adalbert MEINGAST prišel iz Linza, suplent

Josef GUGGENEGER prišel iz Graza, učit.kand., se je zavodu odrekel

Georg MARGESIN prišel iz Innsbrucka, suplent

Johann ZAJEC prišel iz Vinkovcev, gimnazijski učitelj

Obvezni predmeti so bili verouk, latinščina, grščina, nemščina, slovenščina, matematika, fizika, naravoslovje in logika s psihologijo.

Neobvezne predmete angleščino, francoščino in stenografijo je poučeval gimn. uč. Tkatsch.

V tem letu so ob vpisu ponovno uvedli nemška krajevna imena, ki so jih pred tem pisali v slovenščini !

Profesorjev frančiškanov je bilo nato vsako leto manj, pred 100 leti, leta 1896 pa so bili razen veroučitelja vsi profesorji "posvetnega poklica".

ORGANIZACIJA ŠOLANJA / ŠTUDIJA IN NAPREDOVANJA V SLUŽBI

Študij :

4 ali 5 razredov ljudske šole (pred tem pripravljalni razred)

8 razredov gimnazije (tedensko 6 ur latinščine !) , matura

4 leta Univerze (8 semestrov)

Diploma za posamezne predmete in učne jezike (slovenščina, nemščina)

Poskusno leto na eni od gimnazij v deželi

Suplent 5 let

Pravi gimnazijski učitelj 3 leta, strokovni izpit

Profesor - t.im. pragmatizirano mesto državnega uslužbenca

Napredovanje v višje plačilne razrede in vsakih 5 let povišanje plače

Diplomanti so bili v poskusnem letu nastavljeni na popolni gimnaziji (8 razredov) npr. v Ljubljani na Višji državni gimnaziji / Liceju, nakar so dobili mesto suplenta. Vsako leto je zavod sestavil seznam vseh suplentov, ki bi bili lahko nastavljeni na državnih gimnazijah izven Ljubljane (in v mestu samem). O nastavitvah je odločal Deželni šolski svet. Praviloma so bili supleni nastavljeni znotraj ene dežele (iz Ljubljane npr. v deželi Kranjski).

GMOTNE RAZMERE ŠOLNIKOV (iz dokumentov prof. Mateja Suhača)

Drugi učitelj ljudske šole (I. - IV. razred) je imel leta 1876 12 let službe in letne plače 500 goldinarjev (podatek iz Šolske kronike Kostanjevica na Krki).

Suplent na gimnaziji je imel leta 1890 6 let službe in osnovno letno plačo 1.000 goldinarjev ter dodatek za aktivnosti 200 goldinarjev. Za pouk telovadbe v popoldanskem času (6 ur tedensko) je letno prejel še 216 goldinarjev.

Profesor na gimnaziji je imel leta 1912 28 let službe, VII. razred, letno plačo 7.166 kron oz. po menjavi ob začetku stoletja 3.583 goldinarjev. Takrat je služboval v Celju, imel 4 in polsobno stanovanje v novem Narodnem domu, za katerega je plačeval 690 kron letne najemnine. Prešernove poezije iz leta 1901 so se prodajale po ceni 1,40 krone za izvod. Imel je 5 otrok, dva od teh sta študirala na Univerzi v Pragi, soproga je bila doma, imeli pa so gospodinjo in deklo. Ko je leta 1929 umrl, se je javila neka ameriška zavarovalnica in z

izplačanim zavarovanjem je soprogi stavbenik zgradil zelo dostojno enonadstropno vilo. Zapustil je knjižnico s preko 3.000 zvezkov. V tistem času šolniki niso stavkali za svoje prejemke, očitno jim tega ni bilo treba. Lahko so se v miru posvetili svojemu pedagoškemu delu, imeli so 18 ur pouka tedensko.

PROFESORJI MARTIN PETELIN, LUKA PINTAR IN MATEJ SUHAČ

Prof. Martin Petelin je bil rojen 30. oktobra 1858 v Tomišlju na Igu, umrl 30. novembra 1911 v Ljubljani star 53 let. Osnovno šolo je obiskoval 1867-72 na Igu in v Ljubljani, gimnazijo 1872-80 v Ljubljani, Univerzo 1880-83 na Dunaju. V Grazu je bil 10. novembra 1886 promoviran za slovenščino, latinščino in grščino za vse razrede gimnazije v slovenskem in nemškem učnem jeziku. Vmes je bil pomožni učitelj na c.k. gimnaziji v Ljubljani. Poskusno leto je opravil na Drž. višji gimnaziji v Ljubljani, nato pa je tu poučeval kot suplent do konca šolskega leta 1892/93, ko je z dekretom bil imenovan za "pravega gimnazijskega učitelja" in prestavljen na Drž. višjo gimnazijo v Novo mesto. Tu je poučeval latinščino, grščino in slovenščino, nekaj časa pa tudi nemščino in matematiko. Vsa leta je bil razrednik ter kustos učiteljske knjižnice. Za profesorja je bil imenovan 27. oktobra 1895, 10 let po promociji na Univerzi in pri 37 letih! Gimnazija je imela vsako leto svoj majski izlet (4. maja). Leta 1895, ko so višji razredi imeli izlet z vlakom v Trebnje, jim je pa Drž. železnica "odobrila popust, ki pa ga niso mogli izkoristiti, če niso hoteli plačati več kot normalno". V maju 1896 pa se je s svojim razredom (IV.r. - 14-letni dijaki) opravil PEŠ na izlet v Kostanjevico in nazaj. Da - na šolskih izletih se je tedaj predvsem izdatno pešachilo !

Prof. Martin Petelin je bil z dekretom 5. julija 1897 prestavljen na Drž. višjo gimnazijo v Ljubljani, kjer je poučeval do svoje smrti.

O profesorju Petelinu je njegov učenec, znani planinec in pisatelj Janko MLAKAR napisal v svojih SPOMINIH :

Tudi v tretji je bila zasedba predmetov zelo ugodna. Ker je Šega (prof.o.p.) prevzel grščino, da je lažje razsajal, je prepustil nemščino mlademu suplentu Petelinu, ki je bil doma z Iga.

O Ižancih pravijo, da so hudi ljudje, zlasti če si radoveden, kje imajo trebuhe. Petelin je bil zelo dober človek, ki ni imel za "casus belli" (vzrok za vojno o.p.), če je fant poskušal zaporedoma vse tri člene, "der - die - das" ki bi bili v danem primeru najpripravnejši, ali pa če je kak "močan" glagol "šibko" spregal (npr. "singte" namesto "sang").

Janez PLEČNIK, brat arhitekta Jožeta Plečnika, pa je v MLADIKI (l. 1934) prof. Petelina takole opisal:

Ne vemo, kdaj se je Martin Petelin rodil, ne vemo, kdaj je umrl. Mož je bil z Iga in je imel vzdevek "Ižanec". Martin Petelin je pri podpisu zamotal M krstnega imena v P priimka, tako da je bil zgolj M jasno čitljiv, pa smo ga mi in ostali njegovi učenci klicali "Metelin". Bili smo le nekaj mesecev Petelinovi učenci: tistih cvetočih dni pa kar ne moremo pozabiti.

Martin Petelin nas je učil slovenščine v tretji šoli in Martin Petelin je bil prvi učenik in vzgojnik, ki nas ni vzgajal s psovkami in nas ni obkladal z besedami pocestnega, blatnega, sirovega govora. Martin Petelin je bil prvi vzgojnik, ki smo bili zanj: "moji fantje".

Mož je imel nekaj posebnega, neizrečenega, nepopisnega, česar nismo ne prej ne slej občutili pri nobenem naših učencov: mlad se nam je zdel. Bili smo v tretji šoli, bili smo torej še (skoraj povsem) otroci in vsi naši učenci so se nam zdeli starci. Petelin je bil pa za nas mlad, večna pomlad je bil, izven vsake starosti je bil. Pravimo, da ne vemo, kdaj se je bil Petelin rodil in kdaj umrl; zadovoljni smo s tem: gledali smo enkrat vsaj v življenju, na jasnega, svetlega človeka, ki ni imel početka in ne konca.

Otroci smo si predstavljali Prešerna prav takega, kot je bil Petelin, in nič drugače. Petelin je tudi rad in veliko govoril o Prešernu. Petelin je, tako danes sodimo, še prav mlad prišel že na svojo pot in je še prav mlad že po svoje gledal na svet, pa torej ni bilo nič meščanarskega (filistroznega) na njem. Mož je precej rad pohvalil, je malokdaj grajal, ni nikdar "kaznoval". Nikdar ga torej nismo nalagali. "Tega ne smeš", je bil eden njegovih najresnejših opominov. Maščevalnosti ni bilo v njem. Nov, nepoznan Petelin je stopil z vsako uro v šolsko sobo.

Profesor Luka Pintar je bil rojen 15. oktobra 1857 v Hotavljah v Poljanski dolini, umrl. 7. decembra 1915 v Ljubljani, star 58 let. Osnovno šolo je obiskoval v Hotavljah, gimnazijo pa 1869/77 v Ljubljani. Univerzo je obiskoval v Grazu, kjer je bil 19. junija 1883 promoviran za latinščino in grščino za vse razrede gimnazije v slovenskem in nemškem jeziku. Poskusno leto je opravil 1883/84 na Drž. višji gimnaziji v Ljubljani, nato pa kot suplent na istem zavodu poučeval do konca šolskega leta 1889/90. Z dekretom je bil kot pravi gimnazijski učitelj 4. julija 1890 prestavljen na Drž. višjo gimnazijo Novo mesto. Tu je poučeval latinščino in grščino, občasno pa tudi slovenščino, nemščino in matematiko. V letih 1891/94 je bil tudi okrajni šolski nadzornik, nato pa od 1895 kustos slovenskega oddelka dijaške knjižnice, od 1896 pa

kustos knjižnice podpornega društva. Za profesorja je bil imenovan z dekretom 3. oktobra 1893, 10 let po promociji in pri 36 letih. Z dekretom je bil 14. aprila 1898 imenovan za bibliotekarja Licejske knjižnice (danes NUK) v Ljubljani in se je ob koncu šolskega leta 1897/98 poslovil od Novega mesta. Od 10. avgusta 1909 do smrti pa je bil ravnatelj Licejske knjižnice. S svojim razredom je bil tudi prof. Pintar maja 1895 na izletu z železniškim "popustom" v Trebnjem, v maju 1896 pa na izletu v Trebnje in nato PEŠ preko Mirne, Šentruperta v Mokronog in nazaj v Trebnje!

Kakor je razvidno, je prof. Pintar poleg profesure opravljal tudi službo okrajnega šolskega nadzornika. Iz tega časa se je ohranilo pismo, ki ga je svoji soprogi Mariji pisal domov iz Ribnice 20. julija 1892. Pismo je zanimivo pričevanje tedanjih "tujskoprometnih" razmer na Kočevskem. Takole piše:

Ribnica, 20.VII.92.

Ljuba Mari !

Da Ti na kratko opišem svoje potovanje. V sredo sem se srečno pripeljal v Kočevje, v četrtek je bila seja, pri kateri ni bilo nič posebnega na vrsti. Drugi dan v petek še le sem se s pošto odpeljal v Banja Loko, ondi prenočil pri g. župniku; v soboto zjutraj nadzoroval ondotno šolo, pri g. župniku kosil, po kosilu se peš podal v Faro, kamor sem prispel ob pol 2 tam nadzoroval nauk - prenočil v soboto zvečer pri Fari tudi pri župniku (drugej bi mi tudi ne bilo mogoče, kajti to so zapuščeni kraji). V nedeljo popoldne sem se z g. župnikom peljal na Brod - tam sem si naročil voz v Osilnico, kamor sem se pripeljal v nedeljo zvečer, prenočil tam pri županu in krčmarju "Ožura" drugo dopoldne tam nadzoroval, po kosilu se zopet odpeljal nazaj na Brod. V drugih ozirih sem doslej primeroma cenó izhajal, samo vožnja iz Broda v Osilnico je bila dobro zasoljena - 10 Fl. V ponedeljek zvečer prenočil v Petrini, tostran Broda. Včeraj - torek - sem se zjutraj ob pol 4 odpeljal iz Petrine ter dospel po skoro

Predstavljamo še nekatere bivše gimnazijske profesorje ... Predstavljam

neprestani vožnji ob pol 12 v Dolenjo vas - včeraj popoldne ondi nadzoroval - potem šel v Ribnico, tukaj prenočil in danes cel dan tukaj nadzoroval - jutri ostanem (vsaj dopoldne) še tukaj v Ribnici - v petek in soboto bom v Dobropoljah in Strugah - Pisma mi pa le adresiraj v Dolenjo vas, kajti če ne prej - gotovo pridem tje v sredo ko bo konferencija - Zdrav sem sicer - enmalo nervozen pač - slabo spal - samo zadnjo noč tu v Ribnici še precej dobro. - V Sodražico in na Goro pa še ne vem gotovo, če pojdem - posebno rad ne grem. - V Ljubljano pridem bržkone v četrtek 28. - gotovo seveda še ni. - Pozdrav vsem. - Ali M. (Mirca - hčerka o.p.) že kaj hodi?

Tvoj Luka

Ljuba Mari!

Opa Ti na kratko opišem svoje potovanje. V sredo sem se srečno pripeljal v Kočevje, v četrtek je bila seja, pri kateri ni bilo nič posebnega na vrsti. Drugi dan v petek se je sem se s pošto odpeljal v Banjo Toko, ondi preno, čil pri g. župniku; v soboto zjutraj nadzoroval on;

Prof. Matej Suhač je bil rojen 21. septembra 1856 pri Sv. Juriju na Ščavnici, umrl 14. julija 1929 v Celju, star 73 let. Osnovno šolo je obiskoval 1864/68 pri Sv. Juriju, gimnazijo 1868/76 v Mariboru. Univerzo je obiskoval 1876/80 na Dunaju, kjer je bil 2. maja 1883 promoviran za latinščino in grščino za nižje razrede (ev. za 5. in 6. razred), ter slovenščino za vse razrede v slovenskem in nemškem učnem jeziku. 24. oktobra 1888 je na Dunaju opravil še izpit za poučevanje logike in psihologije v nemškem učnem jeziku. Poskusno leto je opravil 1883/84 na gimnaziji Franca Jožefa na Dunaju, nato pa je bil 1884/86 zaradi pomanjkanja učnih mest privatni učitelj na gimnazijah in korepetitor na c.k. Theresianumu na Dunaju. V šolskem letu 1886/87 je bil kot suplent nastavljen na Drž. višji gimnaziji v Ljubljani. Leta 1890 so mu zavrnilo prošnjo za učno mesto na Učiteljišču v Mariboru (bliže doma) in je to leto bil kot pravi gimnazijski učitelj skupaj s prof. Pintarjem prestavljen na Drž. višjo gimnazijo v Novem mestu. Poučeval je latinščino, grščino, slovenščino in logiko/filozofijo, občasno pa tudi nemščino in celo zemljepis in zgodovino. Trikrat tedensko je popoldne po 2 uri poučeval telovadbo, ki je bila ob lepem veremenu na prostem. Plavanja so dijake poučevali v potoku Težka voda ali pa v mestnem kopališču na Krki, kjer jim je c.k. Županstvo odobrilo znižano vstopnino. Plavalcev je bilo na gimnaziji povprečno 61%, v nižjih razredih seveda manj. V letih 1892/96 je bil kustos knjižnice dijaškega podpornega društva. Z dekretom je bil 3. oktobra 1893 imenovan za profesorja, 10 let po promociji in pri 37 letih. S prvim razredom je imel v maju 1895 izlet čez (Hoenigstein na Annaberg), maja 1896 pa z drugim razredom (12 letni dijaki) v Dolenjske toplice - tudi PEŠ! Z dekretom 25. junija 1896 je bil imenovan za profesorja na Drž. višji gimnaziji v Celju in tam poučeval do konca šolskega leta 1923/24, ko je bil upokojen, star 68 let.

Vsi trije profesorji Petelin, Pintar in Suhač so kot mladi suplentje sodelovali pri novi izdaji Antona Janežiča Nemško - slovenskem slovarju, ki ga je izdala Mohorjeva družba iz Celovca 1889. Uredil ga je prof. Anton Bartel.

O prof. Mateju Suhaču so njegovi bivši dijaki napisali nekaj zgodbic:

Janko Mlakar: SPOMINI

Prof. Suhač je imel kaj čudne manire. Ne da bi bil nas vprašal za mnenje, je takoj prvo uro izjavil, da se bomo morali slovenščine učiti in je določil, kaj in kako se bomo učili. Tako postopanje se nam je zdelo naravnost nezaslišano. Bili smo jako ogorčeni in smo dali ogorčenju tudi duška, zaradi večje varnosti pa šele potem, ko so se za profesorjem zaprla vrata.

Dr. Pavel Strmšek: CELJSKI ŠTUDENT

Na zavodu sta bila - kakor že omenjeno - dva slovenska profesorja: prof. Kardinar in prof. Suhač. Bila sta kakor v pregnanstvu v službi naroda. Videli smo tudi študentje, kako sta bila pod stalnim nadzorstvom svojih nemških tovarišev, da bi se ne približala preveč slovenskim dijakom; vedeli pa smo tudi, da nam od teh ne bo prišla nikoli kaka neprilika, da nas bosta ravno ta ščitila v kaki nezgodi.

Prof. Kardinar je poučeval na vsem zavodu verouk; bil je bolj zaprt, dokler ni bil prisiljen nastopiti kot tribun; takrat pa je nastopil z vso odločnostjo.

Prof. Suhač pa je imel slovenščino za Slovence ter v VII. in VIII. razredu logiko in psihologijo skupno za Slovence in Nemce. Slovenci smo v svoji naivnosti zahtevali nekako, da bi "pritiskal" na Nemce, nas pa pardoniral, in smo mu včasih zamerili, ko se to ni zgodilo; seveda smo mi tako zahtevo znali motivirati, češ mi imamo opravka še s slovenščino, ki je Nemci nimajo. Da se nemški profesorji na to ne ozirajo, smo razumeli. Da pa ni tega hotel sam strokovni učitelj, se nam ni zdelo pravično.... Prof. Suhač se je takim našim argumentom le ljubeznivo smehljajal in rekel: Fantje, le učite se .... Reči pa moram, da smo ga pravzaprav zelo radi imeli, spoštovali ter ga smatrali za učenjaka. Smilil se nam je, ker je tako slabo slišal in so mu mladi razposajenci često nagajali.

Danilo Gorinšek: NAGLUŠNOST

Še v stari Avstriji in nato v stari Jugovini je na celjski gimnaziji poučeval slovenščino Matej Suhač, ki so ga dijaki klicali Luka. Imel je dokaj šibek vid, še slabši pa sluh. To smo dijaki izkoriščali in uprizarjali med njegovimi urami prave koncerte. Nesrečni Luka še pri budnici Buči morje adrijansko ni slišal nič petju podobnega. Nekoč sem bil zadolžen pri basih za kontra ce-je in šele ko so bili izvedeni res fortissimo, se je Luki zazdelo, da nekje nekaj brni ...

Pogledal je skozi okno, letala ni bilo. Pogledal je po razredu, če se ni priklatil kak čmrlj, pa tudi tega ni bilo. Zato je naročil najbližjemu dijaku: "Pojdi gor v fizikalni kabinet in prosi profesorja, naj ustavi - motor".

PROF. DR. FRAN DETELA ravnatelj Drž. višje gimnazije Novo mesto
1890 - 1896

Rojen 3. decembra 1850 v Moravčah, umrl 11. julija 1926 v Ljubljani, pisatelj. Po gimnaziji v Ljubljani je študiral na Dunaju klasične in moderne jezike. Bil je mr. profesor na Dunaju in od 1890 do 1896 ravnatelj novomeške gimnazije. Pripadal je krogu katoliških književnikov, vendar mu je prvo povest MALO ŽIVLJENJE 1882 objavljala Ljubljanski zvon. Pozneje je sodeloval še pri Domu in svetu, pri SM in MD. Pisal je zgodovinske romane in povesti (Veliki grof, 1885; Pegam in Lambergar, 1891; Takšni so ! ,1921); posebej priljubljene so bile v njegovem času povesti iz sodobnega podeželskega in malomečanskega življenja (Prihajač, 1888; Trojka, 1897; Tujski promet, 1912; Svetloba in senca, 1916; Vest in zakon, 1927). Pisal je tudi veseloigre (Učenjak, 1902), uspešnejši je bil v humoreskah in satirah (Kislo grozdje, Spominska plošča, Trpljenje značajnega moža). V delih izstopa moralnovzgojna tendenca, deloma tudi blagohotna kritika takratnih ljudi in razmer. Osebe so večinoma ostro razdeljene na dobre in slabe, vendar je marsikateri lik dobro zadet v smislu takratnega poetičnega realizma. (Povzeto iz: ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE 2. zvezek, str. 240, založba Mladinska knjiga 1988).

Ravnatelj prof. Dr. Fran Detela je imel ob 150-letnici novomeške gimnazije 18. novembra 1896 slavnostni govor, ki je bil objavljen v izvestjih šolskega leta 1896/97.

Zahvala

Najlepše se zahvaljujem Zgodovinskemu arhivu Ljubljana, enoti za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto, Štud. knjižnici Mirana Jarca Novo mesto, Slovenskemu šolskemu muzeju Ljubljana in Arhivu mesta Ljubljana, ki so mi prijazno omogočili vpogled v bogato gradivo. Nadalje prof. Mariji Petelin - Smrekar, vnukinji prof. Martina Petelina in Dr.med. Luki Pintarju, vnuku prof. Luke Pintarja za podatke in slike obeh profesorjev. In ne nazadnje tudi najlepša hvala Gimnaziji Novo mesto in prof. Nataliji Petakovič, ki so mi dali potrebne napotke, da je to gradivo ob letošnji 250-letnici "ugledalo dnevno luč".

Dipl.ing. Matej Suhač, vnuk prof. Mateja Suhača.

prof. JOŽE GLONAR

je svoje življenje posvetil športu in pedagoškemu delu. Svoje znanje je nesebično razdaljal med mlade nadobudneže in pripomogel k njihovemu učinkovitejšemu izobraževanju.

Rodil se je v Gradcu, v času Avstro-Ogrske, od koder ga je pot zaradi nesoglasji o očetovem državljanstvu vodila do Ljubljane, kjer je končal najprej nižjo gimnazijo, potem višjo. Že tu je pokazal zainteresiranost za človeške značaje, zato se je kar sam lotil preučevanja Aristotela, Teofasta in vse grške filozofije, ki se je ukvarjala s človeškim vedenjem. Po očetu je podedoval izreden smisel za jezike, kar mu je omogočilo prebiranje tuje literature in potopisov, po materi pa je postal športnik. Zase pravi, da je bil miren dijak, seveda pa je moral izkusiti tudi šolske radosti in se spoprijeti z neugodnimi situacijami. Še danes se mu usta oblikujejo v nasmeh, ko se spomni na svoje neuspelo "plonkanje" pri pouku nemškega jezika: *"Imeli smo učitelja, ki je med kontrolnimi nalogami vedno bral časopis, v katerem je bila izrezana luknjica za oči. Jaz pa sem nekoč imel knjigo na kolenih in sem plonkal. Naenkrat on skoči dol s katedra, leti proti meni, jaz pa spustim knjigo na tla in jo brcnem stran. Nakar mi on ukaže, naj mu dam to knjigo, vse je pregledal, pa je ni našel. Vzel mi je list papirja, ki sem ga že popisal, in mi ukazal, naj začnem ponovno pisati, ter odšel nazaj. Pa se je spet vrnil in pogledal pod klop, kjer pa je vendarle našel knjigo!"*

Takratnejšemu strogemu režimu se ni bilo moč zoperstavljati, vladala je hora legalis, učitelji so bili strogi. Še posebno mu je v spominu ostalo srečanje z učiteljem francoskega jezika, ki ga je obtožil, da ga je podrl s kolesom, a prof. Glonar še kolesa ni imel.

Poseben poudarek je skozi celotno pripoved dajal svojemu očetu, o katerem je govoril s ponosom in spoštovanjem. Oče je študiral slavistiko in klasične jezike. Njegovo prošnjo za štipendijo so zavrnil, a je zaradi velike želje po nadaljevanju študija začel inštruirati, prevajati knjige, pisati za časopis ter slovar slovenskega jezika, prav tako pa je bil član Slovenske Maticе. Morda je potrebno poudariti, da je kljub pomanjkanju denarnih sredstev uspešno zaključil šolanje in kasneje doktoriral. Po drugi strani pa je mama igrala pomembno vlogo v njegovem življenju kot športnica, saj je šel prof. Glonar kmalu po njenih stopinjah. Bila je gospodinja, med vojno pa je obiskovala tečaj rdečega križa ter pomagala v bolnici. Zaradi velikega očetovega vpliva je prof. Glonar

opustil željo po študiju medicine ter na predlog profesorja z gimnazije odšel v Beograd. Po študiju se je vrnil v Ljubljano, kjer se je zaposlil kot učitelj telesne vzgoje na bežigrasjski gimnaziji, ki jo je prej sam obiskoval. Kasneje je svoje poučevanje nadaljeval na učiteljskišči, kjer pa je spoznal svojo življenjsko sopotnico. Kot navdušen športnik se je udeležil številnih tekmovanj, sprva v nogometu, nadaljeval je z atletiko in že po treh letih tekel v državni reprezentanci. Tudi snega se ni branil. Kar dve leti je treniral tek na smučeh v Planici.

Dolenjska je znana po dobrem cvičku in ko je bil leta 1945 dodeljen gimnaziji v Novem mestu, so mu kolegi dejali: "Zapil se boš!" Pa se ni. Ohranil je svoj športni duh. Odhod v Novo mesto je težko sprejel. Brez kakršnihkoli napotkov se je znašel na postaji na Dolenjskem. Prva skrb, ki ga je pestila, se je navezovala na prenočišče. Kam? Prvo noč je prespal v hiralnici, naslednjega dne pa so ga napotili na Delančevo ulico, kjer naj bi se že našla prazna sobica zanj. Ko se je lastniku sobe predstavil kot Jože Glonar, ga je ta le čudno pogledal in dejal: "Jaz pijem Glonarjev čaj!" O čudnem naključju je Jože ob prvi priliki povprašal očeta, ki mu je odvrnil, da je nekoč prevajal knjigo o zeliščih iz nemškega jezika s svojim prijateljem ter je ob nerazvozljivem imenu nekega čaja dodal lastni prevod "Glonarjev čaj".

Ob prihodu na gimnazijo so se razočaranja kar vrstila. Telovadnica je bila slabo opremljena in skoraj neuporabna, Loka je bila bolj podobna konjskemu sejmišču kot igrišču. Prisiljeni so bili telovaditi v Ragovem logu. Poučevanje je bilo drugačno, kot ga je bil navajen v Ljubljani. Tu je moral kar čez noč postati vsesplošni učitelj. Učil je vse, kar so od njega zahtevali: matematiko, zgodovino, blagoznanstvo ... Da bi bil zaslužek še večji, je delal še na oficirskih in poklicnih šolah.

Gimnazija se je za razliko od danes končala po treh letih, matura pa se je delila na malo in veliko maturo z obsegom slovenskega jezika, matematike, tujega jezika, zemljepisa in zgodovine. Odločil se je za izboljšanje pogojev za telovadbo, zato je izdelal načrt za igrišče na Loki ter ga s pomočjo svojih učencev začel uresničevati. Med suplencami so pograbili lopate ter ustvarili to, čemur danes lahko rečemo športno igrišče. Na gimnaziji je poučeval 13 let, postal pa je tudi okrožni inšpektor, okrajni nadzornik, 10 let pred upokojitvijo pa celo predstojnik organizacijske enote Zavoda za šolstvo. Zavzemal se je, da bi vsaka šola imela telovadnico, vendar je to prizadevanje onemogočilo pomanjkanje denarja. Bil je dejaven tudi na političnem področju, saj je deloval kot poslanec v republiški skupščini.

Predstavljamo še nekatere bivše gimnazijske profesorje ... Predstavljam

Ko se po tolikih letih zopet vrača v svojo gimnazijo, vendar le kot obiskovalec, mu je lepo pri srcu, ko ga srečajo nekdanji učenci in mu rečejo: "Verjetno se me ne spomite, toda - 8. na krosu!" Mnogi ga celo zamenjujejo za svojega sošolca. Kako ga le ne bi, saj je bil v času poučevanja še sam zelo mlad. O gimnaziji v sedanjem času pravi, da ima še vedno nekaj pomanjkljivosti, kot so računalniki, oprema telovadnice, navdušen pa je nad gostoljubnostjo naše ravnateljice, profesorice Helene Zalokar. Srečuje se z mladimi profesorji in želi, da bi nekoč postali to, za kar so profesorji vedno veljali: strogi, a pošteni in pravični. To pa bodo postali šele v dolgih letih svojega poučevanja.

Z gospodom Jožetom Glonarjem se je bilo prijetno in nadvse zanimivo pogovarjati. S svojim pripovedovanjem nama je približal čas, skozi katerega se je prebijal s težavo, a vztrajno. In kar je še več, naučil naju je spoštovati pedagoške, da bi nas vpeljali v nov svet znanja.

Tjaša Rifelj in Tina Matoš, 4.e

prof. JOŽE SEVER

Profesor Sever je zvest slavistiki

Življenjski čolnič profesorja Jožeta Severja je iz nemirnih gimnazijskih voda zaplul v mirnejše vode, ko je v začetku osemdesetih postal lektor ruskega jezika na filozofski fakulteti v Ljubljani in se še bolj umiril, ko je bil pred kratkim upokojen. Upokojski mir pa je le navidezen. Za intelektualca, ki se je vse življenje polnil z znanjem in izkušnjami, pomeni upokožitev samo odvezo od opravljanja rednih zunanjih obveznosti, nikakor pa ne od tistih notranjih ciljev, ki si jih je naložil sam. Zato najinega pogovora ne spremlja le šumenje pomladnega dežja tam zunaj, ampak tudi pritajeni šum računalnika, za katerim profesor preživi prenekateri dan svojega novega življenjskega obdobja.

"Ko sem stopal na pedagoško pot, si nikakor nisem mogel predstavljati, da bo trajala toliko časa. Pa so od takrat minila štiri desetletja. Ko danes premišljam o njih, se šele zavedam, kakšno odgovornost sem nosil in kakšno odgovornost nosijo vsi, ki stopajo na to pot. Kar zamislite si človeka, ki bi toliko časa, leto za letom, morda desetletja, sejal malodušje okoli sebe in mlado generacijo zastrupljal z lastno zagrenjenostjo? Škoda, ki bi jo povzročil, je neizmerna. Pa se zgodi, da se v prosvetnem poklicu znajdejo tudi taki ljudje. Če se zavedamo pomena, ki jo imajo za nas mlade generacije, se moramo zavedati tudi pomena, ki ga imajo tisti, ki te generacije vzgajajo in oblikujejo. Skratka, morali bi se vprašati, kdo je dandanes lahko pedagog, pa tudi, koliko smo zanj pripravljeni narediti."

Pedantni Valentin Robida in široki Marjan Dobovšek

Profesor Sever se je rodil v Ljubljani, a njegove korenine izhajajo iz osrčja Dolenjske, z Bojanjega vrha pri Muljavi. Kot slavist je na to posebej ponosen in ne pozabi omeniti, da je kraj, od koder izhaja njegov rod, omenjen tudi v Jurčičevem Domnu. Po klasični gimnaziji v Ljubljani je na filozofski fakulteti doštudiral slovenščino in ruščino, njegovo prvo pedagoško delovno mesto pa je bilo na kočevski gimnaziji. Od tam je konec petdesetih let prišel v Novo mesto, najprej na učiteljske, nato pa na gimnazijo, kjer je poučeval dobrih dvajset let.

"Z novomeške gimnazije sta mi v spominu ostala predvsem dva starejša sodelavca. Prvi je profesor Valentin Robida s svojo nepopisno, nedosegljivo in nenadkriljivo pedantnostjo in natančnostjo. Drugi je bil profesor Marjan Dobovšek s svojo človeško širino, trdnostjo in pametnim odnosom do dijakov in snovi. Njega ni toliko gnal učni načrt, on je imel svoj ideal celovitega človeka. In dejansko so se pri njem ljudje naučili za življenje veliko več kot pri kom drugem. Midva sva se s profesorjem Dobovškom kar dobro razumela. Imela sva vsaj eno skupno stvar: oba sva bila zagrizena nasprotnika kajenja in sva to tudi kazala v svojih vzgojnih prijemih. Spominjam se, da sem nekoč povabil na šolo dr. Hodaliča, ki je predaval o škodljivosti kajenja. Vendar pa nisva imela

Predstavljamo še nekatere bivše gimnazijske profesorje ... predstavljam

posebnega uspeha. To sem spoznal pozneje na obletnicah mature, ko sem videl, da najini dijaki nič manj ne kadijo od drugih. Vprašanje je torej, kaj in kako vzgajati, da bo vzgoja učinkovita."

Odgovor na to vprašanje je težko dati. Pa vendar bi ga morda našli v gimnazijskih Letnih poročilih, pri katerih je bil sourednik, ali v gimnazijskem glasilu Stezice, katerega mentor je bil svojčas. Iz Poročil je razvidno, da so na novomeški gimnaziji na njegovo pobudo pričeli v začetku sedemdesetih let razpisovati Prešernove nagradne natečaje. Ideja je bila presajena iz Maribora, a se je tukaj dobro ukoreninila in je v sedemdesetih letih dala več imen, ki se še danes omenjajo v zvezi s slovensko vezano besedo. Omenimo le Janeza Pipana, Smiljana Trobiša, Lidijo Gačnik in Simono Furlan. Tudi iz Stezic je izšlo več učencev, ki še danes vihtijo novinarska peresa ali se kako drugače ukvarjajo z novinarstvom, denimo Tit Doberšek, Jože Splichal, Tone Jakše, Milan Markelj, Milovan Dimitrič in drugi.

Nagrobnik priča o dolenskem rodu

Na pokopališču na Muljavi je še danes vzidan nagrobnik, ki v bohoričici govori o tem, da na tem pokopališču počiva Janez Sever, objokovan od svoje žene Urše Sever in štirih sinov. Ta spomenik je dal očetu Janezu v spomin postaviti eden teh sinov, Jože Sever z Bojanjega Vrha, prapraded profesorja Jožeta Severja. Prapraded je bil sodobnik očeta slovenskega romanopistva in novinarstva Josipa Jurčiča, prav tako doma s tega konca. Profesor Sever je klico te nagnjenosti do lepe slovenske besede in novinarstva ponesel med dijake novomeške gimnazije.

Od kod pa potem ljubezen do ruščine, ki jo je profesor Sever tudi uspešno sejal po tem koncu slovenske domovine? Recimo, da je bila ta bolj sad naključij. Ko se je predvsem v takrat novonastalih pedagoških oddelkih novomeške gimnazije pokazala potreba po poučevanju ruščine, je bila naloga zaupana njemu. No, profesor Sever je vzel svoje novo poslanstvo resno, udeleževal se je raznih tečajev doma in v Moskvi in rezultati niso izostali. Na tekmovanjih v znanju tujih jezikov v republiškem in takratnem zveznem merilu so njegovi dijaki zasedali vidna mesta, nekajkrat so osvojili tudi prvo mesto, se pravi udeležbo na mednarodnem tekmovanju v Moskvi. Kakor je bila taka nagrada laskava, pa so stroški za potovanje na tako tekmovanje padli na šolo, s katere je prišel zmagovalec. Tu se je izkazala novomeška farmacevtska tovarna Krka, ki je te stroške pokrila, po vrnitvi dijaka iz Moskve pa sta ponavadi dijak in njegov profesor osebno poročala o uspehu na tekmovanju takratnemu Krkinemu direktorju Borisu Andrijaniču. Tudi to je bilo eno od uvodov v uspešno sodelovanje med Krko in novomeško gimnazijo, ki traja še danes.

Ruščina - napotnica za Ljubljano

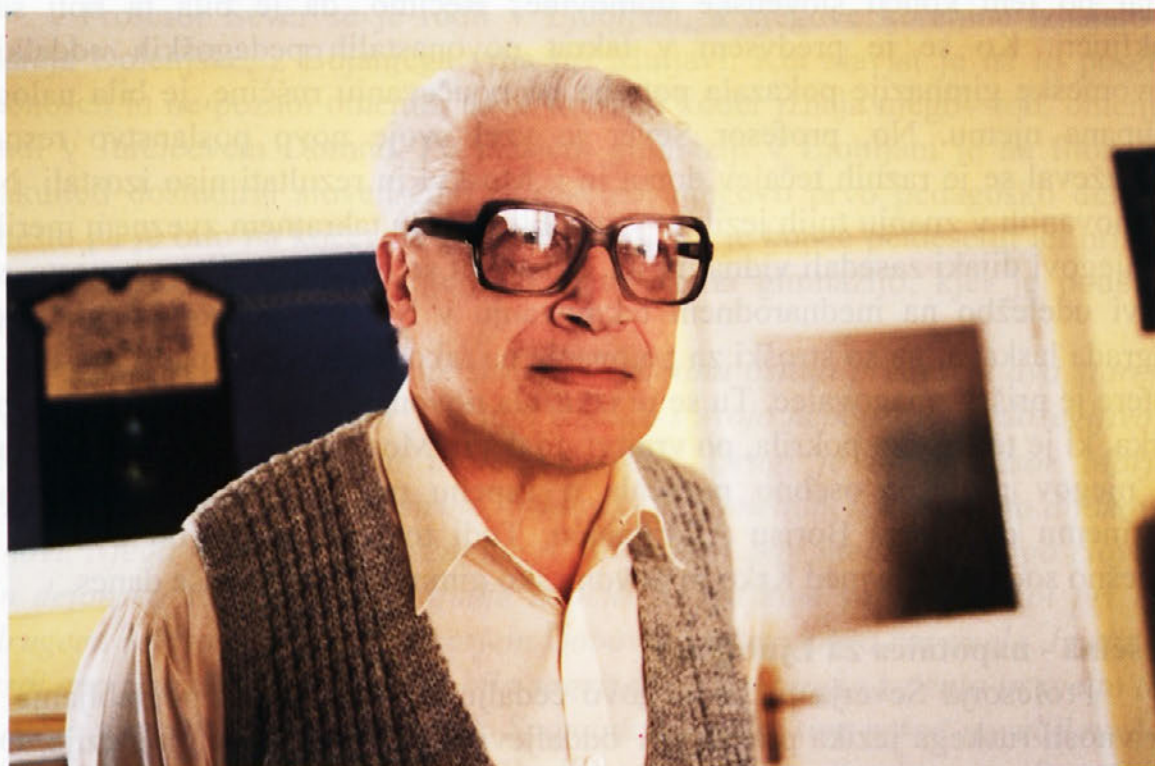
Profesorja Severja pa je njegovo čedalje bolj strokovno poglobljanje v skrivnosti ruskega jezika pravzaprav oddaljevalo od novomeške gimnazije. Ob

poučevanju je z dvema soavtorjema pri DZS izdal Rusko-slovenski učni slovar. Le tisti, ki je kaj podobnega poskusil sam, ve, kako dolgotrajno in zahtevno delo je to. Ta njegova angažiranost pa ga je sčasoma tudi pripeljala na ljubljansko univerzo, kjer je bil leta 1981 habilitiran za lektorja ruskega jezika. Tam je deloval do lanske jeseni, ko je bil upokojen.

Danes je seznam publikacij, ki so izšle z njegovim sodelovanjem ali v njegovem prevodu že kar obsežen, z upokojitvijo pa njegovo delo nikakor ni prekinjeno. Nasprotno, dela se ponuja čedalje več, zlasti ker računalniški programi omogočajo bolj poenostavljen vnos ruskih besedil.

Omeniti velja predvsem Rusko slovenski in slovensko ruski moderni slovar s priročnima slovnica obah jezikov, ki je leta 1990 izšel pri Cankarjevi založbi v Ljubljani in hkrati pri ruski založbi Ruskij jazyk v Moskvi. Napisal ga je v sodelovanju z Olgo Sergejevno Plotnikovo, profesorico slovenskega jezika na moskovski univerzi. Ta je že postal dragocen učni pripomoček za študente slavistike, poslovneže in turiste. Najnovejši pa je prevod knjige ruske zgodovinarke Iskre Čurkine: Rusko slovenski kulturni stiki. Ta je lani izšla pri Slovenski Matici. Govori pa o tem, kako Slovenijo in Slovence vidi ruski človek - popotnik, jezikoslovec in kulturni delavec - in kako so Rusijo videli Slovenci, ki so na ta ali na oni način prišli v stik z njo. To je gotovo zanimiva knjiga tudi za širši krog bralcev. Seveda pa s tem še ni konec njegovega dela. Računalnik še brni v delovni sobi Nad mlini in on vztrajno sedi za njim in ustvarja. Seme, ki ga je z gimnazijskimi generacijami poslal v svet, pa kali naprej.

Tone Jakše

dr. JOŽE MLINARIČ

Se nam lahko na začetku na kratko predstavite? Kako je potekala vaša življenjska pot?

Rodil sem se v Mariboru leta 1935. Izhajam iz vrtnarske družine, v kateri se nas je rodilo kar sedem. Življenje na majhni zemlji ni bilo lahko, saj je triintrideset arov moralo preživljati kar deset članov družine. Starši so nam, otrokom, vcepili delovne navade, za kar sem jim hvaležen še danes. V letu 1946 sem se vpisal na Klasično gimnazijo v Mariboru, po maturi pa sem šel študirat v Ljubljano klasične jezike. Leta 1959 sem se zaposlil honorarno na Gimnaziji na Ravnah na Koroškem, kjer sem poleg latinščine poučeval še zgodovino in nemški jezik. V tistih časih je bilo pomanjkanje učiteljev, zato smo morali poučevati tudi predmete, za katere nismo bili usposobljeni. Iz leta v leto je bilo manj latinščine in tako sem se odločil še za študij zgodovine, ki sem ga končal ob delu.

Zakaj ste začeli poučevati na Gimnaziji Novo mesto?

Leta 1963 me je študijski kolega, ki je na Gimnaziji Novo mesto poučeval latinščino, povabil, naj za njim prevzamem poučevanje tega predmeta, kajti sam se je odpravljal na študij v Heidelberg. Takoj sem se odločil, kajti v Novem mestu sem imel možnost poučevanja latinščine težjih latinskih avtorjev. Menim, da bi ostalo na tej gimnaziji, če me ne bi ravnatelj Dolenjskega muzeja profesor Janko Jare povabil, naj prevzamem skrb za arhiv. V Muzeju sem vodil arhiv do leta 1971, ko sem se vrnil, tedaj že z družino, v rodni Maribor.

Svoje delo ste potem nadaljevali v Mariboru?

Ja, v Mariboru sem se zaposlil pri Pokrajinskem arhivu, kjer sem vodil oddelek za starejše gradivo (izpred leta 1850). V tem času sem začel z intenzivnim raziskovanjem preteklosti Dolenjske in Štajerske v obdobju do konca 18. stoletja. V letu 1977 sem doktoriral iz teme o latinskem srednjeveškem epu "Vita Marie metrica!" Leta 1990 sem se zaposlil na Pedagoški akademiji v Mariboru, sedanji Pedagoški fakulteti, na oddelku za zgodovino. Predavam pomožne zgodovinske vede ter svetovno zgodovino srednjega veka in zgodovino Slovencev od 1500 do 1750. V letu 1995 sem bil izvoljen za izrednega člana Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ta čas sem tudi predstojnik oddelka za zgodovino.

Imate lepe spomine na srednjo šolo?

Menim, da ima večina ljudi najlepše spomine prav na srednjo šolo. To je bilo srečno obdobje, brez posebnih skrbi za materialno eksistenco. Edina skrb je šola. Razumljivo je, da so nam nekateri predmeti grenili življenje, a na to se kasneje pozabi - ostanejo le lepi spomini.

Kakšni so bili odnosi med profesorji in dijaki? Ste mogoče tudi kaj "špricali"?

Odnosi med profesorji in dijaki so bili korektni, zato tudi ni prihajalo do kakih posebnih konfliktov. Menim, da so dijaki "špricali" v vseh časih, tako tudi mi nismo bili izjema. Morda pa je tega tedaj bilo manj kakor danes. Sicer pa o tem ne morem soditi, ker pač že dolga leta ne poučujem na srednji šoli.

Gledé na to, da se dijaki četrtil letnikov pravkar pripravljamo na maturantski ples, bi Vas vprašala, kako je bilo s tem v Vaših gimnazijskih letih? Kakšno je bilo vzdušje pred maturo in zaključkom šolanja?

Zadnje dni pouka pred maturo je bilo tudi v naših časih zelo bučno, hkrati pa je bila pri srcu tesnoba, ali bomo "izdelali" maturo. Tik pred koncem šolskega leta je v razredu pričela krožiti dolga pesem, lahko bi rekli kar ep, katerega glavni junaki so bili profesorji in dijaki. V pesmi je avtor orisal zlasti značajske hibe posameznikov in jih tudi primerno šibal. Pri tem je bilo predvsem zanimivo javno razkrinkanje sicer skrivnih ljubezenskih zvez. Javno pa se ta pesniški "umotvor" drugače ni recitiral, saj je bilo v njem o profesorjih marsikaj takega, saj bi "razkritje napak" lahko imelo za nas negativne posledice.

Zakaj ste se odločili ravno za študij latinskega jezika? Bi se danes odločili drugače?

Za študij latinskega in grškega jezika sem se odločil, ker sem imel vedno afiniteto do humanističnih predmetov. Prepričan sem, da bi se tudi danes odločil enako.

Že nad petindvajset let se intenzivno ukvarjate z raziskovanjem preteklosti Dolenjske in Štajerske v obdobju do konca 18. stoletja, zato Vam verjetno ostane prav malo časa za kako drugo dejavnost?

Ja, pred leti sem sicer precej prevajal iz antične in poznosrednjeveške nemške literature in upam, da se bom še kdaj vrnil tudi k tej dejavnosti. Kot neke vrste ravnotežje pa mi je obdelovanje zemlje. Z veliko ljubeznijo se posvečam svojemu vinogradu. V naravi najdem mir in spodbudo za delo. Danes živimo v

betonu in okoli nas sta asfalt in beton. Ali nismo tudi sami postali kamen? Narava pa diha življenje, nas inspirira, pomirja, nas nagovarja in nam zastavlja življenjsko pomembna vprašanja: Kdo smo, od kod smo, kam gremo, čemu živimo? Opazovanje narave in življenja z njo, z njenim vsakoletnim rojevanjem, rastejo, s sadovi in umiranjem nam daje vedeti, da smo tudi mi del narave, podvrženi tem zakonitostim, hkrati pa nas tudi spodbuja, da o tem razmišljamo.

Kakšen je vaš moto življenja?

O mojem vodilu v življenju bi na kratko odgovoril nekako takole: Z vso vestnostjo, odgovornostjo in sposobnostjo opravimo sleherno nalogo, ki smo si jo zadali sami ali pa so nam jo naložili drugi. Bodimo pošteni do samega sebe in do drugih ter nikomur zavestno ne delajmo krivice in škode. Bodimo vedno pokončni in se v vsem ravnajmo po svojem prepričanju, pa čeprav bi nam bilo to kdaj v škodo.

Če se zopet vrnem k latinskemu jeziku. Kakšen je Vaš odnos do latinščine kot do "mrtvega jezika"? Kaj bi priporočili dijakom, ki bi ga želeli študirati?

Ponavadi se govori, da je latinski jezik "mrtev jezik". Res je, da ga noben narod ne govori več in da je le malo ljudi, ki ga obvladajo tudi aktivno, vendar zato še zdaleč ni "mrtev". Latinski jezik je korenina romanskih jezikov; neprestano pa uporabljamo tudi tujke, ki so latinskega izvora ... Prepričan sem - a ne zato, ker so to trdili naši učitelji, da latinščina spodbuja logično mišljenje. Kdor se je tega jezika učil, ve, koliko reči je treba upoštevati pri tvorbi npr. odvisnih stavkov. Učenje latinščine pa navaja tudi na natančnost. Izgleda, da se latinščini obetajo boljši časi. Na mnogih gimnazijah, tu in tam tudi v višjih razredih osnovnih šol, se že poučuje latinščina. Medtem ko v našem času ni bilo mogoče študirati le enega od klasičnih jezikov, pa je to danes možno. Zato bi tistim, ki se odločajo za študij jezikov ali zgodovine, priporočal, naj študirajo tudi latinščino. Jezikoslovec in zgodovinar bi si vsekakor morala pridobiti vsaj osnove latinskega jezika: prvemu bo prišla prav v pogledu historične gramatike, drugi pa bo dobil možnost za raziskovalno delo, v kolikor bi ga to zanimalo.

Kateri je vaš najljubši latinski izrek?

Pri srcu mi je sicer več latinskih izrekov, modrosti starih, po katerih se skušam ravnati, na "toplestvici", kakor temu danes pravimo, pa je tudi tale: "Quidquid agis, prudenter agas ter respice finem!" (Kolikor delaš, delaj pametno in se oziraj na posledice!)

Bi na koncu mogoče še kaj sporočili današnjim in bodočim dijakom Gimnazije Novo mesto?

Gimnazija v Novem mestu obhaja letos častitljivo starost - 250 let obstoja. Na njej si je bistrilo um in žlahtilo srce na tisoče mladih ljudi, od katerih so mnogi v življenju veliko dosegli in prispevali v narodovo zakladnico civilizacije in kulture. Z novomeške gimnazije je izšla cela plejada odličnih zanstvenikov, pisateljev, pesnikov in javnih delavcev.

Ob koncu bi želel še enkrat poudariti, da uspeh nikoli ne pride sam od sebe, ampak ga je mogoče doseči le z natančnostjo, pridnostjo in prizadevnostjo.

Klavdija Staniša, 4.e

dr. VELJKO TROHA

Pravična strogost do učencev ni nikoli očitna

Mnogi so, ki v svojem življenju zamenjajo kar nekaj služb, če pa kdo z veseljem pove, da je vseskozi opravljal eno delo, potem je jasno, da se je tam "našel". To gre vsekakor verjeti tudi Veljku Trohi, trenutno izrednemu profesorju teorije vzgoje na Pedagoški fakulteti v Ljubljani v odhajanju, kot pravi sam, ki ostaja zvest pedagoškemu poklicu. Z veseljem je obujal spomine na leta v Novem mestu, ki jih je najprej preživel kot dijak učiteljskega, kasneje kot tamkajšnji profesor in šest let, od 1965 do 1971, kot ravnatelj gimnazije, ki letos praznuje častitljivih 250 let. Čeprav sedaj živi v Ljubljani, mu dolenski hribčki in dolinice ostajajo pri srcu, najpogosteje pa jih opazuje s Trške gore, kjer ima svoj vinograd.

Obeležnje 250. rojstnega dne druge najstarejše gimnazije v Sloveniji je posebna čast tako za dijake kot profesorje. Veljko Troha to ve, saj je sam pred 25 leti sodeloval pri pripravah ob praznovanju 225-letnice novomeške gimnazije. Leto 1971 pa je bilo tudi njegovo zadnje leto ravnateljstva na tej ustanovi modrosti.

"Priprave, katerih pomemben del je bil priprava zbornika, so se začele skoraj štiri leta prej. Živeli smo namreč v časih, ko je bilo treba marsikaj narediti in ravno to praznovanje nam je bilo sredstvo za doseg drugega cilja, saj smo v zborniku predstavili tudi program materialne prenove stavbe in opremljenosti pouka. Tako smo lažje dobili pomoč," veselo pove Troha. Gimnazijska stavba je bila namreč takrat "uboga": fasada razpokana, električna napeljava dotrajana, ni bilo pravih telovadišč, razen na Loki, kar pa je daleč, potrebna je bila centralna napeljava, več stranišč, kajti dijakov je bilo že okrog 700 itd, ... Da je bilo stanje na gimnaziji takšno, da je terjalo nujno obnovo, je ugotovila tudi posebna komisija.

Zbornik, ki so ga izdali pred 25 leti, je zelo obsežen, ima več kot 400 strani, poleg glavnega avtorja Milana Dodiča, pa so bili zelo prizadevni tudi vsi ostali takratni profesorji, še zlasti Sever in Modic. *"Ko smo se dogovarjali o vsebini, sta Dodič in Mlinarič postavila pogoj, da bomo delali strokovno korektno, brez ideoloških pritiskov, kajti pisalo se je leto 1970/71. Namen zbornika je bil nakazati razvoj gimnazije od 1746 do šolskega leta 1970/71. Izdajo zbornika in materialno obnovo gimnazije štejem tudi za poseben uspeh svojega dela,"* pravi Troha. S pomočjo zbornika so pridobili denar in uredili marsikaj potrebnega v šoli. Izmed obrtnikov, ki so delali pri obnovi, se Troha še posebej spominja g. Lisca, ki je ogromno naredil zastonj.

Po mali maturi na kočevski gimnaziji je Veljko naredil sprejemni izpit na novomeškem učiteljišču. Rad se spominja vseh svojih profesorjev, poseben vtis pa je nanj napravil prof. Karel Bačer, s katerim sta bila kasneje tudi sodelavca. *“Kot profesor slovenščine je bil izjemno strog in natančen, ampak s strani učencev ni strogost nikoli očitana, če je seveda pravična.”* Prvo delovno mesto je Veljko Troha po dekretu za tri leta dobil v ribniški dolini. Na Filozofski fakulteti je vpisal študij psihologije in pedagogike, hkrati je bil vzgojitelj v dijaškem domu gozdarske šole, nekaj časa pa je bil zaposlen še na Zavodu za delikventno mladino Planina pri Rakeku. Vedno ga je namreč zanimala problematika vedenjsko motenih. Leta 1962 je prišel poučevati na novomeško učiteljišče. V tem času je dobil štipendijo Unesca pri vzgoji vedenjsko motenih v Kanadi in se za nekaj časa preseli čez lužo. V tem času (zima in pomlad 1964/65) so bile zelo močne priprave za združitev novomeške gimnazije in učiteljišča v skupen zavod. Priprave so vključile tudi izbiro novega vodstva, pripravljatelji teh sprememb pa se glede vodstva niso odločali med dvema že delujočima ravnateljema gimnazije in učiteljišča, prof. Kasestnikove in prof. Smerduja, ampak so raje iskali tretjo osebo in izbrali so Troho.

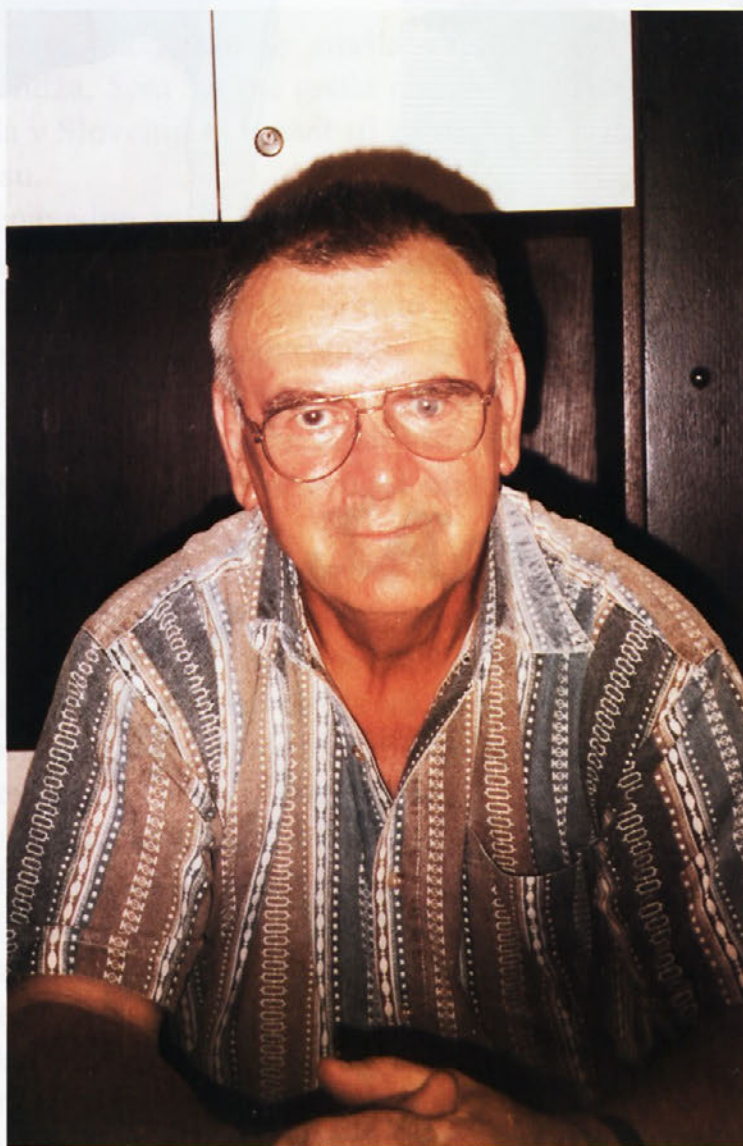
1. september 1965/66 je bil prvi dan ravnateljavanja Veljka Trohe na novomeški gimnaziji in vztrajal je šest let, do leta 1971. Seveda se je v teh letih srečeval z nešteti problemi; od slabe opremljenosti šole, ko so počasi napredovali z opremljanjem fizikalnega, biološkega laboratorija, tehniške delavnice, športnega igrišča, urejanje knjižnice, pa do težav s kadri in iskanja stanovanja zanje. *“Pomembna naloga, pa tudi zahtevna, je bila zблиževanje odnosov med učitelji in dijaki. Z represivnimi odnosi, pa čeprav so bili tedaj še dokaj običajen način discipliniranja dijakov, se namreč ne pride daleč. Vse večja je bila tudi težnja mladih po samoupravi. O kakšnih večjih problemih smo razpravljali dijaki in učitelji skupaj, včasih tudi s starši,”* pripoveduje Troha. Na šoli je bilo bogato športno, kulturno življenje ter krožkovna dejavnost, delovala je gledališka skupina, časopis Stezice itd. Poleg ravnateljavanja je Troha tudi poučeval, in sicer psihologijo in pedagogiko. Želel pa si je še študirati, kar ob vodenju šole ni bilo mogoče. Tako je leta 1971 odšel z gimnazije, v Novem mestu pa je bil do leta 1978. V letu 1976/77 je opravil magisterij s področja pedagogike prostega časa, sredi 80-ih pa je doktoriral na temo povezanosti osnovnih šol z okoljem. Je eden izmed ustanoviteljev oddelka Pedagoške akademije za razredni pouk v Novem mestu, kjer je bil predstojnik in predavatelj. Štiri leta in pol je opravljal tudi naloge direktorja Pedagoškega inštituta v Ljubljani, vmes pa je predaval pedagogiko prostega časa, kar je njegovo znanstveno področje. Napisal je 100 različnih strokovnih razprav in člankov.

Sedaj se njegova pedagoška pot počasi zaključuje, saj se bo letos jeseni upokojil in zapustil profesorsko mesto teorije vzgoje na Pedagoški fakulteti v

Predstavljamo še nekatere bivše gimnazijske profesorje ... Predstavljam

Ljubljani. Prav gotovo pa bo še vedno spremljal svoje strokovno področje, kajti za tisto, kar človeka zanima, nikoli ne zmanjka časa.

Lidija Murn

IZ ŠOLANJA PO SVETU

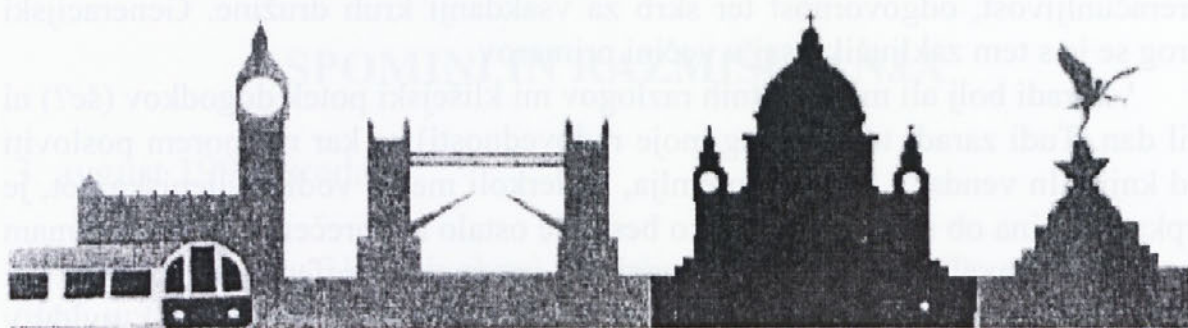

GEOLOGIJA

GLEDALIŠČE

Da b'uka žeja ...

Po spletu naključij sem se znašla v predavalnicah in plesnih studijih londonskega kolidža. Sem sta me gnala neustavljiva želja po novih spoznanjih in pa dejstvo, da v Sloveniji ni možnosti za takšen praktično-teoretičen dostop k sodobnemu plesu.

Precej nenavadno se je bilo ponovno vrniti izza katedra nazaj v šolske klopi. Vendar se nisem uštel v pričakovanjih: na Laban centru za gib in ples gre za izredno zanimiv večplasten princip obravnavanja plesne problematike. Poleg visoke strokovnosti predavateljev je dana tudi možnost praktičnega plesnega usposabljanja, kjer se teorija prepleta s prakso, kar daje poseben šarm celotnemu študijskemu naprežanju. Klub visoki akademski ravni poučevanja se najde tudi prostor in čas za mentorstvo pri samoiniciativnih kreativnih poskusih študentk in študentov.

London kot angleška kulturna prestolnica lahko zadosti zvedavosti še tako zahtevnega obiskovalca; seveda pa je vse v pretežni meri pogojeno s stanjem v denarnici. Navkljub naporom različnih socialnih služb ni razkol med revnim in bogatim slojem prebivalstva nikjer tako očiten kot ravno na Otoku. Še zlasti je to očitno v jugovzhodnem predelu tega vlemesta, kjer živim in kjer se srečujem z revščino in bedo iz dneva v dan.

Stanujem v študentskem domu skupaj s še dvajsetimi kolegi. Kljub temu da smo iz različnih držav in porekel, je solidarnost med nami precejšna še predvsem sedaj, ko potekajo zaključni izpiti. Vedno se najde spodbudna beseda za sotrpina, najsi bo to zaradi domotožja ali stresne situacije, ko moramo maksimalno prezentirati svoje znanje.

V noči, kot je današnja, ko z nostalgijo v srcu obujam spomine na rano mladost v gimnazijskih klopeh, se mi dozdeva, da je bilo še včeraj, ko smo z vrstniki trepetali pred avtoriteto gimnazijskih profesorjev. In vendar je minilo že več kot deset let od tistih uporniških časov, ko smo zaneseno verjeli, da lahko spremenimo svet, in si prisegali, da se ne bomo nikoli konformirali in šli po poteh staršev. Toda dejstva ekonomskega življenja postavijo slej ko prej na realna tla še ne-vem-kakšnega upornika. Znanost in impulzivnost sta zamenjala

preračunljivost, odgovornost ter skrb za vsakdanji kruh družine. Generacijski krog se je s tem zaključil; vsaj v večini primerov.

Zaradi bolj ali manj očitnih razlogov mi klišejski potek dogodkov (še?) ni bil dan. Tudi zaradi tega (poleg moje radovednosti) se kar ne morem posloviti od knjig. In vendar - kar me spremlja, koderkoli me že vodi življenjska pot, je trpka bolečina ob spoznanju, koliko besed je ostalo nedorečenih. V mislih imam predvsem zahvalo za bližnjice k znanju in spoznanju profesorjem, ki niso bili zgolj moji vzorniki, marveč tudi obljuba, da mi bo znaje pomagalo k uvidu v bistvo "stvari". Slednje je vrlina v današnjem materialističnem svetu, ki meri človeka po številkah na njegovem bančnem računu in ne po njegovih drznih poteh v globine svoje zavesti.

Moji vzorniki so me naučili tudi vztrajnosti pri doseganju cilja ne glede na to, kako ne/dosegljiv je le-ta. Življenje je en samcat proces, ki poteka z oscilacijami kot pri valovanju, saj je le redkim posameznikom dan enakomeren premočrten razvoj (dogodkov). Včasih, ko se mi zdi, da se je čas ustavil in da sem obtičala na mestu, si kar težko oprostim šibkost svoje volje, ki bi me gnala naprej. Vedno znova me kasneje življenje izuči, da je bila to le ena izmed postaj ničelnosti, na kateri sem ponovno zbrala moči za nadaljnje delo in kreativnost.

Hvaležna sem tudi mojim profesorjem za vse projekte, h katerim so me povabili, ter za spodbude in podporo, ki sem je bila deležna pri njihovi realizaciji. Ti moji prvi študentski koraki so bili iztočnica za vse moje nadaljnje udejstvovanje, čeprav nisem bila kasneje nikoli več deležna tolikšnega entuziazma s strani mentorjev. Oh, kako pogrešam tistega zdravega in kreativnega akademskega duha, ki je vel po učilnicah in hodnikih novomeške gimnazije!

Toda - nemogoče je vrniti čas; reka življenja neustavljivo teče naprej. S sabo odnaša generacije vrstnikov, ki gredo nato vsak svojo pot. Kar ostane, so le spomini; tudi trpki spomini na prvo nezadostno oceno, na prvo najstniško ljubezen in razočaranje povezano z njo, na prvo cigareto... Kaj vse je bilo v tem obdobju "prvič"! Vsak po svoje smo z ali brez podpore staršev delali sprejemni izpit v "svet odralosti". Ni bilo enostavno. Nadejali smo se zgolj, da nam bo prizanešeno potem, ko bomo zapustili varno zavetje doma; in prepričana sem, da ima vsakdo svojo zgodbo o "prizanesljivosti življenja".

Zato me toliko bolj radosti ideja o ponovnem snidenju vseh generacij gimnazijskih maturantov in profesorjev, kljub temu da se ga po vsej verjetnosti ne bom mogla udeležiti zaradi študijskih obveznosti v Angliji. Naj bo tale zapis moj prispevek k tem dogodku z željo: ŠE NA MNOGA LETA, GIMNAZIJA NOVO MESTO!

Natalija Mikec, prof.

SPOMINI IN RAZMIŠLJANJA

3. avgust 1994, sreda

... Sedim na sedežu 31A (ob oknu) v letalu družbe Swissair. Do pristanka je še osem ur in dvajset minut. Pravkar letimo nad Anglijo - mimo Londona, ki se nahaja, na naši levi strani. Smo na višini 9400 m, temperatura zunaj je -38°C in naša hitrost je 933 km/h ... Poleg mene sedi neki Meksikanec in me ves čas nekaj sprašuje. Zanimivo je, da letimo skupaj že kar nekaj časa (to pomeni, da tudi najin pogovor traja ves ta čas) in je šele sedaj ugotovil, da Slovenija ni del ZDA. Mislila sem, da me bo pobralo od smeha ...

Ves ta čas nisem niti za trenutek pomislila na to, kar me je še čakalo. Sploh se nisem zavedala, da se bo moje življenje dobesedno obrnilo na glavo. Če sedaj pomislim na to, sploh ne verjamem, da sem bila tista hladna oseba res jaz. V bistvu nisem hotela razmišljati, saj bi me to oviralo pri opazovanju. Zapomniti pa sem si hotela vsako najmanjšo podrobnost. Človek ne potuje vsak dan v Ameriko in tudi jaz nisem nobena izjema. Če povem po pravici, mi še sedaj ni popolnoma jasno, kako se mi je to posrečilo ...

Spominjam se, da je bil glavni odmor pred biologijo, ko je prišla profesorica angleščine in me vprašala, če bi šla za eno leto v tujino. Brez pomisleka sem rekla, da ne. Eno leto brez prijateljev, v neznanem okolju, med neznanimi ljudmi, tisoče kilometrov stran od vsega, kar me obkroža, že odkar pomnim. No ja, prijavnico sem sicer vzela, vendar bolj zato, da jo pokažem staršem in vidim njihovo reakcijo, ko jo bosta prebrala, kot pa iz resnih namenov. Ta reakcija je bila vse drugo, kot sem pričakovala, in že naslednji dan sem začela s pisanjem svojega življenjepisa, ki je bil predpogoj za to tekmovanje. Vsakokrat, ko sem dobila pismo, v katerem je pisalo, da sem uspešno opravila test, in naj pridem na naslednji sestanek, sem se spraševala (še bolj pa mami), da ni pogojev, da bi bila ravno jaz ena izmed tistih osmih, ki bodo prišli do konca. Zazvonil je telefon in izvedela sem, da bom preko Rotaryja prišla v ZDA. Ženski glas na telefonu je bil začuden nad mojo ravnodušnostjo, vendar, ko sem poklopila slušalko, nisem imela več obstanka in sem morala z nekom govoriti, saj sem šele tedaj dojela, kaj se je pravkar zgodilo.

Na letalu sem v kitajskem keksu, ki pove prihodnost, našla listek, na katerem je pisalo: "Vedi, kaj hočeš, drugače boš morala biti zadovoljna s tem, kar ti bo življenje namenilo."

Res sem se odločila, da izkoristim ta čas v tujini in obljubila sem si, da ne bom žalovala za prijatelji, ki sem jih morala pustiti v Sloveniji, ampak da bodo moje misli naravnane na vsak trenutek posebej. In res je zame potem obstajala le takratna realnost. Edina povezava s slovenskim jezikom so bili dnevniki, ki jih nisem pisala, odkar sem zaključila sedmi razred, pisma in občasni telefonski pogovori.

Kot vsi drugi Američani sem tudi jaz vsak dan sedla za svojo mizo v šoli, vendar sem se za razliko od njih navduševala nad vsem, kar se je dogajalo. Tako kot jaz so reagirali tudi Anette, Anne, Sophie, Børge in Henrik, saj smo bili vsi veselo presenečeni nad drugačnostjo ameriškega šolskega sistema. Skozi celo leto smo jim morali pripovedovati o tem, kako izgledajo naše šole in oni so nas z začudenjem spraševali, kako to, da Evropejci sploh hočemo hoditi v šolo. Bolj kot se je leto nagibalo proti koncu, bolj smo začeli razumevati, zakaj se jim naša pripovedovanja zdijo kot srednjeveške zgodbe.

Vedno nam govorijo, da so dijaška leta najlepša leta našega življenja. To mi je postalo jasno šele, ko sem nekaj časa prebila v Texasu, saj je življenje tam kar precej drugačno.

V šolo sem hodila (ena izmed redkih) peš, saj je bila le nekaj metrov stran. Trije predmeti so se kar hitro zvrtili in že je bilo konec pouka, tako da sem bila navadno že pred dvanajsto uro doma. Hitro sem pojedla kosilo (sendvič) in s prijatelji odšla na tenis. Po tretji uri popoldan sem prišla domov, vzela pošto iz nabiralnika (to je bil moj dnevni ritual), se usedla ob bazen in začela prebirati pisma. Preko njih sem vsakodnevno izvedela za vse novice in tudi meni ni nikoli zmanjkalo tem za pisanje.

Vedno se je dogajalo kaj zanimivega. Danes ta sestanek, jutri govor v tem klubu, razna orientacijska srečanja z drugimi Neameričani. Večkrat smo priredili kakšne dobrodelne akcije, na primer umivanje avtomobilov, ko smo zbirali denar za posledice potresa na Japonskem. Ker je bila med nami tudi Miho (dekle iz Japonske), smo še toliko bolj zavzeto sodelovali. V teku vsega tega dogajanja smo postali dobri prijatelji, kar je tudi bistvo tega programa - skleniti verigo prijateljstva po celem svetu. V takem duhu je bil tudi tritedenski izlet po znamenitih krajih zahodnega dela ZDA, skupaj s še osemdeset drugimi najstniki iz vseh delov sveta. Vsi smo bili enotni, da v celem letu nismo spoznali toliko prijateljev, kot smo jih na izletu v pičlih osemnajstih dneh. Če smo se vsi odločili za takšen korak, že moramo imeti nekaj skupnih lastnosti in je zato jasno, zakaj smo se tako dobro razumeli. Skupaj smo občudovali jezero Tahoe, se vozili po Velikem kanjonu, tavalili po ulicah San Francisca, poskušali srečo v igralnicah Las Vegasa in bili ves čas kot nekakšna internacionalna družina.

Vsakokrat, ko dobim pismo katerega izmed njih, pa naj bo to Miguel ali Anna, s katerima sem bila vedno skupaj (ustanovili smo zvezo Francija-Slovenija-Španija), ali pa kdo drug, ki se je spomnil name, se zavež, da bodo ta naša prijateljstva resnično trajala. Kot mi je pred kratkim napisala Lorena, nas bo večno družila ta skupna izkušnja, ki je nihče izmed nas noče in ne more pozabiti.

Ko vse to pišem, mi prihaja na misel še toliko zanimivih stvari, vsaka izmed njih z neizmernim pomenom zame, saj je nepogrešljiv delček tega čudovitega mozaika enoletne izkušnje.

Vsakemu izmed nas je namenjenih nekaj lepih trenutkov v življenju in to leto jih je imelo zame pripravljenih nešteto. Eden izmed njih je bilo tudi spoznanje resnice, ki mi je dajala moči v trenutkih, ko me je premagala nostalgija, in to je, da je naše življenje takšno, kot sami hočemo. Lahko smo potrti, lahko pa s svojim nasmehom polepšamo življenje sebi in drugim. Mi smo tisti, ki lahko spremenimo sebe in svet okoli nas.

Melita Jerman, 4.e

Na pobudo prof. Stanke Florjančič in prof. Roberta Šupeta se je na šoli začela urejati mineraloška zbirka. Vse kamnine in fosile iz zbirke so očistili dijaki 1.a, analizirali, sistematizirali in ovrednotili pa so jih strokovnjaki iz Ljubljane.

Ker je začetnik te zbirke prof. Ferdinand Seidel, se bo zbirka od sedaj naprej imenovala Seidlova mineraloška zbirka.

Dr. Vasja Mikuš in Andreja Škedelj pri urejanju zbirke

Del bogate zbirke fosilov

TEATER - tra m (fr. théâtre iz gr. Teatron iz theasthai gledati) gledališče; fig. Direndaj; hrušč in trušč; glumljenje; kaj smešnega

DVESTO PETDESET - štev. neskl., izraža število ali številko dvesto petdeset (250); Gimnazija je praznovala dvestopetdeseto obletnico.

V ČASOPISU NE SME BITI NIKOLI VEČ KOT POL STRANI STRNJENEGA BESEDILA

Po letu dni ustvarjalne zgodovine TEATER 250 je nemogoče govoriti o oblikovanju prepoznavne in upoštevanja vredne odrske estetike ali usmeritve. Nemogoče je govoriti o položitvi temeljev za neko kontinuirano obliko gledališke dejavnosti znotraj Gimnazije Novo mesto.

Je pa mogoče molčati o popularizaciji tovrstne umetnosti med dijaki.

TEATER 250 je dokaz o zmožnosti in sposobnosti usvariti nekaj lastnega, tebi všečnega brez godrnjavega parafraziranja, ali kot je to enkrat na začetku označila prof. Helena Zalokar: "TEATER 250 bo uspel, ker ga ustvarjate sami, mi pa vam pri tem lahko pomagamo." Tako je ta gledališka skupina, ki je prelomila molk po bergerjanskem futurizmu, zato pravljica, ki se ne bo ponovila, ker ni nastala po institucionalnem vzorcu, ampak samosvoje.

"Ni dokumenta prenove, brez dokumenta destrukcije" (NDO)

ČESTITAM! ČE BI GLEDAL, BI TI PA ŠE BOLJ ČESTITAL!

Osnovna pomankljivost (handikap) gimnazije se odstira v njeni kritični nesposobnosti in nezavzetosti, kar je tudi sicer značilnost pataloške grumovske pasivnosti. Hiša na Seidlovi 9 ne premore občinstva, organskega zaledja. Obstaja tudi verjetnost, da bi večerna, šolsko neobvezna predstava ostala brez gledalcev oziroma, da bi v negaciji te gotovosti najprej prišli oni iz Pustih Gradcev in Grabrovcev, ne pa tisti izpod Kapitlja.

Obstoječa javnost, ki je nezmožna razgledano spremljati dogodke, jih tehtno ocenjevati in usmerjati, je tista stvarnost, ki se v svojih najbolj groteskni oblikah zrcali na nekakšnih podelitvah Prešernovih nagrad ali v zamenjavi straniščne školjke s cerclejem v Drami, kar se potem sprevrže v stereotipno karakteristiko.

Dovoljena ustvarjalnost je bezljava.

Malomeščansko svatbo si je ogledalo nekaj manj kot 1500 gledalcev, na obeh večernih predstavah pa skoraj ni bilo gimnazijskih obrazov.

MORAJO BITI PA MISLI RES ZELO GLOBOKE, ČE SO OBLEČENI V POTAPLJAŠKE OBLEKE

Na Dolenjskem je TEATER 250 edina reprezentativna mladinska gledališka skupina (preostala Slovenija jih premore nad 30), na gimnaziji pa dogajalna os v predjubilejnem letu, v katerem je ustvarila štiri manjše improvizacije, gledališko postavitev pesniške zbirke nekdanjega gimnazijca Tonija Vovka z naslovom Prepovedano v imenu ljudstva in seveda Brechtovo Malomeščansko svatbo - predstavo, kjer so bili igralci vse, od režiserjev, inspicentov, dramaturgov, kostumografov, scenografov in oblikovalcev, do glasbenih, lučnih in tehničnih mojstrov (predvsem pa pomočnikov). Predstavo, ki znotraj žanrske raznovrstnosti in raziskovanja lastnega odrskega jezika sicer ni predočila nedvoumlega izraženega odnosa do malomeščanstva in tako zanemarila možnost aktualne preinterpretacije, ki se je ponujala na ravni vsebine, je pa nudila presenečujočo zabavo nam, Malomeščanom.

Gostovanje v Brežicah, Črnomlju in Celovcu

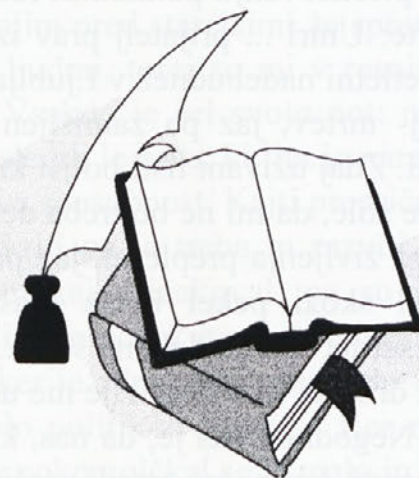
Za normalno delovanje gledališke skupine je nujna tehnična podpora zaodrja.

V imenu TEATRA 250
in v svojem imenu vas pozivam na lov.

Branko Jordan, 4.d

PRISPEVKI NAŠIH USTVARJALCEV

250 - 74 - 6

Dvesto petdeset let je prešlo od ustanovitve novomeške gimnazije. Štiriinšedemdeset let bo v jeseni, kar sem zavekal na Mirni, in v pozni jeseni šest let, kar sem odložil dnevnik in se napotil skozi šolska vrata v novo življenje, in temu pravijo pokoj.

Zimsko jutro- februar 1.1996 in pišem za jesen tega leta, zdaj se zavedajoč, da je le vprašanje, vse je vprašanje, če se mi bodo te številke uresičile: da bom še gledal gimnazijo, ko bo praznovala svojo obletnico starosti; če bom res lahko rekel, zdaj sem star 74 let, in če bom še v pokoju, če ... Danes sem v letih, da se zavedam, da je vse odvisno od tega če, to velja za vsakogar, starega ali mladega. In danes je priložnosti nič koliko za uresničevanje tega če. Človek je postavil v naravi marsikaj na glavo, tudi naravni red.

Ko sem imel štirideset let, mi je že pokojni prof. Zobec dejal, ko sva se pomenkovala na spodnjem hodniku: "Koliko let imate?"

"Štirideset."

"Veste; jaz jih imam šestdeset, pa z vami ne menjam. Jaz sem jih doživel, za vas pa je vprašanje, če jih boste."

In ni veliko manjkalo, da bi jih ne. On pa je prešel devetdeseta leta, da je za vedno legel v Mariboru.

Zimsko jutro. Slonim ob oknu. Še v mraku sem natrosil pticam za preživetje. In zdaj jih opazujem, kako veselo skakljajo z vejice na vejo, pograbijo svoje sončično zrno, odlete in dajo prostor drugim. Sinice, kalini, vrabiči, pogorelčki in nepoznane se pri prehrani vrste brez prerivanja, puste druga drugi živeti. In tako ves dan. Skozi okno pa ob meni preži mačka, toda močnejša usoda, jaz, ji ne pustim ... Koliko misli se mi poraja. In svetloba dneva pozimi kaj kmalu zaide in vse prekrije z mrazom teme ... Naslednje jutro se prebudimo in spet živimo, v pričakovanju pomladi. Prebral sem časopis za današnji dan. Vame je udaril parte: Umrli ... prijatelj prav iz mladostnih dni, skoraj otroških, ko sem prišel devetletni nadebudnež v Ljubljano, je bil star leto dni in sem ga že poznal ... In zdaj- mrtev, jaz pa zamišljen v življenje narave in v snovanje svoje notranjosti. Zdaj uživam tisti boljši kruh, kot so rekali doma, ko so me poslali v ljubljanske šole, da mi ne bo treba delati po njivah. On leži negiben, pa je večji del svojega življenja preplesal, jaz pa uživam tisti boljši kruh, zaradi katerega sem moral skozi pekel bivše klasične gimnazije, stradež na univerzi in šestintrideset let trdega dela na šoli ... Zdaj pa berem, da sem nekako odveč, da bremenim državo, in s televizije me uče kaj čudne matematike. In Cankar bi me potolažil: Negodnik, čas je, da nas, ki smo mladi, ne bremeniš, da se ne bomo smeli postarati, ker bomo zaradi preživljanja tebe mi brez pokojnine ... Značilno za nas čas, da smo ustvarjalci sedanjosti tudi njeni Šimni Sirotniki.

Zakaj vse te čudne misli ob dvestopetdesetletnici gimnazije: Moja starost, pokoj, prijateljeva smrt, in ptice in zima in upanje, da bo kdaj pomlad?

Človeška duševnost nosi v sebi toliko skrivnosti, da, če bi se je človek zavedal, bi čisto drugače živel, kot preživi svoj hitri tek skozi življenje- površnež, ki bi rad vsemu stvarstvu usmerjal poti in ga učil.

Otrok sem šel v svet in si pod grožnjo trpal v glavo, kaj so zaimki, kaj je x y, oklepaj ... rojen, napisal, umrl ... in zgodovina in zemljepis in kemija in celo telovadba. In so mi dajali nekaka spričevala, zaradi katerih sem jih včasih celo dobil s palico po roki, in nazadnje so mi dali spričevalo, da bom jaz druge učil. In kaj sem se naučil: zdaj gledam in spoznavam: Nič, po tolikih letih- nič. Pozabil sem kemijo, pozabil fiziko, matematike nisem nikoli prav doumel, pri petju nas je Luka Kramolc podil od table, če je kdo napisal kako napačno noto, po njegovem nareku, danes pa ne poznam nobene. In vse je- obžalovanja vreden nič in danes se zavedam, kako bi vse to potreboval. In v vsem tem je nekaj narobe, saj so mi napisali, da sem naredil gimnazijo s prav dobrim, dobrim itd. In jaz sem ponovil enako usodo- sam s seboj: učil sem in marsikdaj vidim, ko opazujem svoje bivše zelo dobre učence, da ne znajo nič, še vejice ne, kaj šele slovensko lepo besedo. V krogu lažiučenosti so med tekom skozi življenje vse pozabili in, kar so še vedeli- zatajili.

In me je sram odličnih in nezadostnih ocen, ki sem jih nekoč dobil in še več dajal. In zdaj se mi nehote loteva vprašanje, kaj je to znanje. Tisto resnično znanje, ki ve, kaj dela, ki snuje in preustvarja. Ne tisto, ki naredi človeka le spretnega ... Te nadomešča danes robot. Znanje, ki iz duhovnosti pomaga idejam in mislim v stvarnost, da ljudje lahko vse to vidimo, slišimo ali otipamo. Lahko bi pisal romane o svojem učiteljevanju. Pred mano obrazi učencev ... Takrat smo si bili kot družina in smo vsaj v šolskih klopeh drug drugega poznali. Zdaj se z nekaterimi srečujem: čisto drugi. Zato jih vse vikam, prej sem jih tikal. Z njimi se spoznavam na novo. Moram se naučiti reči gospod doktor, gospa inženirka ali zdravnica, pri ženskah se je treba zapomniti celo nov priimek, morda je celo treba koga nasloviti z gospodom ministrom ... in nehote se počutim v silno nerodnem položaju: stojim pred starejšimi že spremenjenimi telesi, pred duševno dozorelimi mladimi ljudmi, torej so mi v resnici popolni tujci- z nekimi spomini na otroška leta. Vsakdo je šel svojo pot: nekateri, le malokateri pričakovano pot, mnogi pa so sledili le času, ki jim je narekoval, kje bodo bolje zaslužili, ne pa, kaj hoče njihova sposobnost. Kajti prepričan sem, da je narava dala vsakomur svoj dar, le odkriti ga je treba in razviti. Ali vpliv okolja je opravil svoje: Od mnogih sem kaj pričakoval, pa so šli v tako nasprotno pot pričakovanja. In zakaj so šli tako pot: Zato, ker je v prosveti slab zaslužek, ker ekonomija obeta zaslužek, ker je zdravniški stan zelo upoštevan, ker ... In dober učenec lahko postane celo politik-zvodnik ... Ker mu ni bilo treba študirati, le vpisal se je, delal in ... le pokomolčkal se je malo in je postajal vidnejši in nazadnje popolnoma viden in vodilen, in zdaj laže tako, da si ne verjame, da je hodil v šolo; rodil se je, če se je sploh rodil, zelo pameten, tako,

da bi mu lastna mati in oče morala reči: Vi, gospod minister ... rodila sva čudo, če sva sploh rodila tako čudo.

Zato: "Se me še spomnite?"

Jaz vedno: "Ne."

Ničesar se ne spominjam, čeprav ga vidim po dvajsetih letih sedeti v predzadnji ali v prvi klopi, čeprav ga vidim, kako je odgovarjal, kako je s strahom pričakoval, kdaj ga bom poklical, izbranega s številko usode, ker nisem hotel sam izbirati kandidatov, ker so se često pritoževali, da so vedno prav oni prvi na vrsti za izpraševanje. In takim očitkom sem hotel na svoj način ubežati. Predobro sem vedel, kako se počuti dijak, če misli, da ga ima ta ali oni profesor na piki.

Zapletam se, ker se mi porajajo vedno nove in nove misli, ki terjajo svoj odgovor. Zakaj potem sploh šola? Čemu ne samo uraden odnos do učencev? V vsem moram sebe prvega zanikati. Šolnik nisem hotel postati jaz, ampak so drugi v meni videli ta poklic. Moj profesor me je peljal na slavistiko, ko sem stal pred vrati prava, da bi se predstavil in vpisal ... Joj, kakšen advokat bi le bil! Sam sebi se smejem.

In meni bi bilo dolgčas delati po tem in onem paragrafu ... Vse življenje sem moral nekako ustvarjati. In sem ustvarjal, vsaj zdi se mi tako. Slovnica, jezik, saj to je, če ga spoznaš vsaj malo, prava pesem ... Kakšna harmonija, umetnost naših pradedov, kakšna zakonitost. Učeni jezikoslovci so ustvarjali umetne jezike, pa se jim ni nikdar posrečilo kljub silni učenosti, da bi umetno zvarjeni jezik povedal toliko kot naravno žuborenje iz človeškega uma ali srca. Kot nikdar ne bo stroj ustvaril enega samega živega pšeničnega zrna, pa je dovolj droben in neznaten, stroji pa silni, da premaknejo cele gore in razdenejo lahko ves svet. Ustvarjati. In v tem je srž znanja: odkriti v človeku ustvarjalnost, ne ga napraviti sužnja paragrafov in strojev. In ker daje prav ta poklic toliko možnosti, sem bil kljub vsem zaprekam srečen, res srečen. In če bi bil še enkrat mlad, bi se lotil tega poklica z večjo odgovornostjo, kot sem se. Takrat še nisem vedel, da bom kdaj preživel vojno, in sem se vpisal na slavistiko kar tako in šele pozneje odkril, kdo sem.

In prav v tem je bil pekel bivše gimnazije, da je gledala v vseh dijakih le bodoče male uradnike, če se je kdo prebil v višje razrede, jih je že skrbelo, kje bo dobil službo. Ustvarjalnost je bila deveta, neznana dežela. In zato je profesor delal, kar je hotel. Nekoč sem, ležeč v bolniški sobi v Marijanišču pri preko 39 stopinj vročine, dobil iz francosčine kar dve nezadostni v eni uri! Ali da sem bil v drugi dva meseca v bolnišnici, se vrnil in čez dva, tri dni že bil spraševan in dobil iz latinščine, ki sem jo imel v prvi pri zelo strogi profesorici eden redkih prav dobro, v eni konferenci 12 nezadostnih. Spraševal je po klopeh in dobil si cvek, preden si vstal. In komu si se lahko pritožil? Nikomur. In moral sem zdelati. Zdelal pa nisem zaradi pridnosti in znanja, ampak bolj po naključju. Imeli pa smo srečo: ta latinec je bil prestavljen v Maribor, profesor za francosčino pa je

med letom umrl. In še bi lahko povedal nič kaj žalostnih ali resničnih zgodb. Seveda so bili tudi profesorji, ki so mi bili kot profesorju vedno pred očmi. Na primer profesor Bintar, prof.dr. Milan Grošelj ali prof. Dobovišek, vedno šaljivi prof. Tomc in morda še kateri. Marsikdaj, če sem bil v škripcih, kaj bi kako naredil, sem v duhu vprašal prav te.

Prav nasprotna je bila univerza. Profesorji, ki sem jih dobil tam, so bili taki znanstveniki, da sem lahko le slutil, kaj znajo, in taki ljudje so mi bili zelo naklonjeni; njihove izredne naklonjenosti, ki je nisem bil navajen, najmanj pa v zaporu, me je bilo skorajda sram. Ali v meni so prebudili tako slo po študiju, da sem se prebil kljub lakoti, raztrganosti, oviranju- zlasti z vojaške strani, do diplome. In na dan diplome nisem imel v žepu niti za pol žemlje kruha, kaj šele za kosilo.

To so razmišljanja, kaj lahko iz človeka napravi človek. In danes, na starost, z nekakim zadovoljstvom zrem prehojeno pot, čeprav bi popravil marsikaj, kar sem zagrešil v mladostni zagnanosti. In prav zdajle se za vse dobro v duhu zahvaljujem profesorjem dr. Slodnjaku, Boršnikovi, Ramovšu, Nahtigalu, Ocvirku, Bajcu in še mnogim in mnogim kolegom in tedanjim ali sedanjim asistentom, kot dr. Jakopinu, Paternuju, Berniku ... Imena, za temi imeni so bili in so ljudje ... In ti so naredili veliko za naš narod, da sem ponosen, da sem bil v njihovi bližini. Ne čutim se manjvrednega ali ponosnega. Potem ni čudno, da sem učil tako, da mi je bila ura prekratka in da se nisem zavedal, da se bližam iz dneva v dan h koncu. Prehajala so leta ... in nekoč mi je kolegica rekla: "Vam je lahko, ko ste blizu pokoja." In takrat sem se zgrozil. Saj mi je razum vsako leto govoril, da sem dopolnil leto ... ali notranjost ne. In ko sem odhajal, sem natanko vedel, kako naj bi učil. In v tem je bila moja žalost ob slovesu. Odšel sem, tako se mi vsaj zdi še zdaj, ko sem se svojega poklica najbolj zavedel. Naučili pa so me učiteljevati- dijaki. Odšel sem osemindeset let star, še neizčrpan, ali zaradi tega, ker sem zaradi starosti moral iti. Ne po volji ravnateljice, nikakor ne. Tej je bilo hudo. Slovenska zavest pravi, da misli na pokoj že pri štiridesetih, pri petdesetih si že sumljiv, šestdeseta so že grozna za v službo, pri sedemdesetih pa že ogrožáš državo, če si se živ. Rekli so, da sem star, ali duhovno sem bil še vedno mlad in pobalinski. In oblast je morda vedela, da je prosvetar na boljšem kot ostali poklici: ohrani med mladostjo mladost. Plačevala pa ga je tako, da ga je malomeščanska družba, ki sodi človeka le po zunanosti, po denarju in avtomobilu, prezirala, in po starših so prevzeli svoj odnos do svojih učiteljev tudi učenci. In kako naj potem šola dobro vpliva na svoje učeče se? Moram pa priznati, da sam tega pogleda nisem občutil. Znal sem si kljub vsemu pridobiti vsaj osnovno človeško spoštovanje, zato mi še danes marsikateri bivši ulčenec pravi: Spoštujem vas, veliko ste nas naučili.

Zdaj vem, da nisem bil nikoli učitelj, ampak učenec, ki je znal malo bolj kot ostali o Prešernu in Trubarju in ki je malo bolj kot ostali znal slovnico, ali ni

prav nič razumel matematike in fizike in še mnogočesa ne, kar sem poslušal na popravnih izpitih. Res je, povojna šola ni bila tako dresurska kot predvojna, ali v mnogočem je še bila, tudi jaz sem temu vplivu zapadel zlasti v začetku, potem se mu le izvil, popolnoma se ga rešil pred upokojitvijo. V začetku sem se bal dijakov, da bi me, če bi me spoznali, pohodili, kot smo mi profesorja dobričino. Danes vem, da res kaj nauči le prava sproščenost med profesorjem in dijakom. Ali časi: ko sem pokazal, kako naj bi učil, če bi smel, so me že klicali na okraj in sem se zagovarjal, pretili so mi, lagali, tožarili. Hotel sem že vse pustiti in iti za težaka. Da bi bili profesorji zanesljivi, so nas uniformirali, in da bi ne mogli delati po svoje, so nam do minute predpisali, kaj naj rečemo in kaj naučimo. In vendar sem znal pri Prešernu in Cankarju vtihotapiti, da je Cankar na koncu vzkliknil: Mati, domovina, Bog. Da je Kette napisal sonet O Bog svetlobe ... Da je Prešeren napisal: Da pravi Bog se kliče Bog ljubezni, da je Župančič napisal Dumo iz bolečine zaradi umiranja domovine, da je napisal Pesem mladine, in verze: Glej, smešna krinka, opičji obraz, to boginja svobode je pri nas.

Edina prava vera je bil marksizem, jaz pa sem govoril tudi o budizmu, o Nietzscheju, Maetherlincku in celo o Balantiču in sošolcu Hribovšku. Ali boj posameznika s strašnim zmajem tega časa ...

In dijaki so čutili, zato so se mnogi hodili potožit, da jih doma mladinska organizacija sili, da ne smejo v cerkev, drugače bodo zgubili štipendijo ali bodo celo vrženi iz šole. Vprašal sem jih, zakaj so prišli prav k meni, pa niso vedeli. Koliko zla, nenapisanega in nedokazljivega, ki je krivenčilo našo mladost. Ne čutim se cerkvenega človeka, sem le za naravno življenje in za dostojanstvo človeka, vendar bom uporabil Kristove besede: Gorje človeku, po katerem pride zlo. Bolje bi mu bilo, da se mu obesi mlinski kamen za vrat in se ga potopi v globino morja. Kajti prav te generacije so zdaj na oblasti in so se pokazale tako nečloveške in brezobzirne, da so nam z zlom tako okužile ozračje, da se ne da več dihati. In ti ljudje so sposobni pri milijonski mesečni plači jemati delavcu delo, jemati že osiromašenemu upokojencu, ki je iz nič zgradil porušeno domovino, da ima njihov vnuk sploh s čim upravljati; in mu celo cinično metati v obraz, da bo imel celo več, ko mu bodo jemali. In prav ti upravitelji spet s prezirom financirajo šolo, jemljejo zdravstvu denar, brez katerega seveda ne more razvijati svojega dela, jemljejo Cerkvi, da propadajo umetnine, ki jih kot našo najdavnjšo zgodovino ohranja prav Cerkev, da bomo le ljudstvo brez preteklosti. Prav ti naš sen po svobodi spreminjajo v kletev. So hujši kot njihovi učitelji, in ljudstvo zato pravi: Prej je bilo bolje. Ni čudno, saj jim ni nikdar nihče povedal, da je krasti za poštenega človeka sramota. In kdo jim je razvijal ponos? Mene bi bilo sram, da bi si javno ohranjal privilegije pred neplačanim narodom, ki čaka skromno plačilo za večmesečno delo. Teh, danes vodečih, bivših mladincev, ni sram. Prav nič sram, pa vidijo samomore, brezcilnost mladine, ki se zbira po discih, pa ne ve, zakaj je v discu. Marsikdaj sem na konferencah opozarjal, da ne popuščajmo, ker nas imajo za norca. Oblast je

terjala, da je vedno popustil prosvetar- učitelj. Delala je prihodnosti uslugo: iz mladih je napravila brezsrčneže. Prejšnja šolska oblast je bila krivična, ali boljša, ker nas je nehote naučila boriti se in boriti, kot ta, ki jih je naučila lagati, krasti in živeti iz privilegijev svojih staršev in od politike. Kolikokrat sem moral na zagovor, ker sem poskušal drugače. Kljub vsemu so me brihtnejši razumeli in me slišali. Na mnoge sem zelo zelo ponosen in si često rekam: Pa le nisem živel zaman. Ali ti izvržki ... Bili so vzgojeni kot brezosebni roboti v najnaprednejši znanosti, ki je znala takoj po vojni precepiti klerikalca v zadržega komunista, zdaj pa uči pretvarjati iz marksista velekapitalista. In za take so padali idealisti v vojni in bili pobiti. In mnogi, zapeljani, so celo ubijali in do pozne jeseni nosijo v sebi pekel svoje vesti.

"Moje delo je knjiga ljubezni. Odpri jo, domovina, in videla boš, kdo ti je pravičen sin." Kako tuje besede današnjemu ušesu, meni pa tako svete, ker so življenje: osebna sreča posameznika, narodova zdrava prihodnost in jamstvo za prihodnost človeštva. Pa je napisal te besede pisatelj ... Ali to velja pri nas le na dan osmega februarja, da vsaj formalno pokažemo, da vemo, da obstaja tudi neka kultura. Ali ne Cankarja in ne Prešerna danes ne bi objavljali- in to prav slovenski kulturniki ne. Uvideli bi, da ne spadata v noben izem, torej nista moderna in celo Ljubljancana ne, kaj šele da bi bila domišljava. In zakaj ima ta praznina pravico od družbe terjati denar. Če bi odločal jaz, ne bi dobila taka kultura počenega groša, čeprav bi dal prav kulturi toliko, da bi ne le cvetela, ampak plodno živela svoj čas. Najhuje za današnji čas je to, da sta vzela Cankar in Prešeren literaturo zares, ne le kot igračkanje za uveljavljanje, ampak kot kruh, vsakdanji kruh, brez katerega kot človek umreš. Današnja literatura nima danes prav nobenega vpliva, in prav je tako. Kaj pa naj ponudi človeku? In da ne bi postala res življenjska, je treba čim bolj redčiti ure materinega jezika, treba je preprečiti pouk kake moralne vzgoje. Sam hudič bi si ne mogel izmisliti bolj prebrisanega načrta in načina poučevanja, kot je dandanašnja šola. Pa jo stalno reformirajo, pa je iz dneva v dan siromašnejša: Učitelja je napravila le za jeprškega šolmoštra, ki knjige lahko le vaga, saj nima niti časa, tako mu je odmerjen čas, da bi jih vsaj dobro odprl. Kaj šele, da bi dijakom razlagal pravo globino in vsebino. Učni načrti so prava polomija. In tako raste novi rod, ki pa se seveda zgleduje po svojih prednikih, da prevzema besedišče brez vsakega ponosa od vsepovsod. Prej smo srbohrvatili, zdaj anglikujemo, narod hlapcev ... Še vedno imam stik z mladimi. Mnogi se v stiski zatekajo k pisanju, zlasti pesmi. Z nekom se morajo pogovoriti, vsaj še nekateri, pa se s papirjem. Staršev z ljubeznijo je že zelo malo. Kažejo mi ti mladi svoje umotvore. Zgrozim se, ne pred slabimi izdelki, ampak pred praznino, ki veje iz njihovih črk. Pesniške zbirke, ali vsa zbirka ne pove za pol Prešernovega verza. Pa čutim, iz kakega verza, da njegova notranjost drhti, pa ne more bruhniti. In ker je osamljen, zapuščen, nerazumljen, se umakne ... In krivda naj pade na vodeče ...

Zmeda vsepovsod: Komunizem je krščanstvo in krščanstvo je komunizem in komunizem je zdaj kapitalizem. Zmeda ... Smrtni sovražniki so si podali roke v času lastninjenja. So oblast. In smisel življenja je denar.

Še nikdar nisem sodil človeka po političnem prepričanju. Vsako prepričanje naj bi bilo izraz človekove narave, okolice, v kateri živi, značaja. Niti med vojno ne, pa je bilo zelo usodno, s kom sem se družil. Spoštoval sem prave kristjane, spoštoval poštene komuniste. Danes mladi vsega tega sredi splošnega lova za denarjem in podrejanja vsake človečnosti le temu smotru tega čudnega obnašanja naših politikov ne more razumeti. Zato se je zatekel v svoj svet. Razume le: ples, divjanje, da se izživi, vidi, da se brez dela in izobrazbe pride zelo daleč, da je nesramnost najboljša motika, da je izsiljevanje in roparski napad najzanesljivejši in najhitrejši zaslužek, da je posilstvo najprej utešena ljubezen, saj o kaki ženski časti in o čustvih prav nič ne ve, potem ... In sodniki pošiljajo na Dob prestopnike, ki sploh ne vedo, da so kaj zagrešili, ali sodijo jih tisti, ki so jih neposredno naučili izsiljevati, moriti, posiljevati. Starejši morilci sede v svojih foteljih in brezskrbno prejemajo posebne pokojnine, mlajši pa ropajo svoj lastni narod ... Zame je morilec vsakdo, ki je moril ali ukazal moriti. Tu ni izgovora: politika in višji interesi. Nihče nima pravice drugemu jemati življenja. Najmanj pa v imenu države, ta zločin je se ogabnejši kot hudodelstvo navadnega kriminalca. Vem, marsikdo bo rekel, da pretiravam. Ne, govorim prekleto resnico, ki pa ji pri nas nihče več ali ne upa ali noče pogledati v obraz. Tako nas niso ropali niti Turki ne fevdalci in ne okupatorji. Morili so nas telesno, odnesli, kar so odnesli, ali ti zastrupljajo celotnemu narodu dušo, da se rojevajo pravi spački: ljudje brez duha in duše, ljudje, ki jim je človek le ta, ki ima denar, ki ima moč ... Zato, ko slišim za novorojenega, sam pri sebi pravim: Ubogi- pa če boš morilec ali umorjen, izživel se kot človek ne boš. Nov Slovenec: ali boš tepec ali morilec ali pa davljen.

In zato, da so mladi rodovi lahko tako vzgojeni, je bilo treba prereformirati šolo: ubiti vsako spoštovanje do staršev, vreči iz šol vsako moralno vprašanje, da o kaki višji odgovornosti človeškega poslanstva ne govorim. In izraz takega stanja je zlasti literatura, ki se ponuja za današnjo edino pravo umetnost. Kakšna pisarija, kakšna pacarija, kakšno norenje po odru. Ne vse: nekaterim se se posreči vtihotapiti skozi ta čas pravo umetnino, ali to oblati vodeča svojat z nazadnjaštvom. In ugled vseh, ki naj bi vzgajali, so vrgli ob tla. Poglavitno za človeka je, da je naš. Le politično!

Pravi učitelj bi bil res pravi nepridiprav današnjega časa. Danes se vse sklicuje na modernost. Seveda je dandanes absurd misliti, da bi bili nepismeni. Ali kako napraviti iz mnogoletnega dresiranja in drgnjenja šolskih klopi nepismenega? In današnji naši družbi je to tako uspelo, da smo lahko pravi svetovni fenomen. Popravljal sem neko revijo, v katero so pisali sami magistri, doktorji, ali tako strahotno nepismeni, da sami niso vedeli, kaj so zapisali. Moral sem tako popravljati, da sem poljudno napisal, kar sem zaslutil iz njihove zverženosti,

čeprav nisem bil iz njihove vede. Pomagal sem si tako, da sem jih vprašal, če ustreza smislu. Če so potrdili, stoji to danes zapisano kot njihova modrost. In prejeli so honorar, meni pa največkrat navrgli svoj hvala lepa, včasih tudi kak tolar. Zame je izobražen ta, ki zna jasno in v materinem jeziku napisati, kar misli in čuti. Drugače je, po srbsko, le "polupismen" In takih izobražencev imamo za izvoz. Torej je nekaj narobe tudi na univerzi. Največji narobe pa je v naši notranjosti, ki je brez vsakega ponosa: ne spoštuje sebe, kako bi le mogla taka majhna narava spoštovati materino besedo. Pravi učitelj pa naj bi učil: slovensko pisati, govoriti, ljubiti, spoznavati življenje in spoštovati ostale narode in soljudi. Imel sem take učitelje in zato jih še danes cenim in še danes živim iz njih. Današnji mladi zataje svoje učitelje že drugi dan, ko gredo iz šole. Tako jih je naučil čas, ker učitelji niso nič vredni. Tako ceno pa imajo zato, ker so v denarnem pomenu berači v primerjavi z njihovimi očki. Pa ti učitelji terjajo od učencev celo neko delo in poštenost do dela. Nazadnjaki!

In tako imamo dresirane tepce na prestolu naše oblasti. Le kdor je ustvarjalen, je človek. Ni treba izumiti kaj novega, to velja za večino človeštva, sprejeti in poglobiti je treba že dognano, v sebi to podoživeti in živeti iz tega. Vsak iz tega, k čemur je nagnjen, ne pa, kar nese boljši zaslužek. Ostale vede pa naj dado toliko, da si splošno razgledan. Da znaš toliko zgodovine, da te ta tudi vodi v prihodnost. Da tako čutiš Prešernovo Slovo od mladosti, da te svari pred nepredvidljivostjo. Da znaš toliko kemije, da razumeš in občuduješ naravo, kaj nam je dala in kaj se vse skriva za prihodnje rodove. Da znaš toliko o človekovem telesu, da mu moreš ohranjati zdravje življenja, če je v nevarnosti. In tako dalje. Mi pa vzgajamo le robote. Učitelji, kolikor vem, bi radi vzgojili, vsaj nekateri, drugačnega človeka, pa oblast ne dopušča: nima denarja, ta izgovor je najbolj učinkovit in najcenejši za dosego namena: naj človek postane poceni robot. In to je značilno za vse totalitarne režime. In mi smo se v totalitarizmu, kljub vsakodnevnemu govorjenju o demokraciji. Je Amerika res demokratična? Gangsterstvo je neke vrste stalinizem ali hitlerizem. In ameriški človek je, kot ga kažejo po filmih, moč pesti in denarja, in ta sta ameriška pravica in resnica. In taka je tudi politična Amerika: kaj človek, nafta je pomembnejša.

Mi pa posnemamo. In prav iz Amerike veje tisti veter sedanjosti, ki nas duši. Ob tej priložnosti bi se rad poklonil spomenu nekdanjih profesorjev, ki so me vzgojili, ali kolegov, ki so me na trnovi poti sedanjega učitelja vsaj moralno podpirali, ker mi je večkrat pretil izgon od te skromne skleda, ki me je preživljala. Spomin sega tja v čase, danes že pravljicne, ko sem hlačal v osnovno šolo, v čase gimnazije in po vojni v čas, ki sem ga prebil na univerzi in potem v službi. In se spominjma dobrih in slabih. Z grenkobo mislim na take, ki so bili hlapci režimu in so preganjali vse, kar je bilo poštenega, in so že iz dijakov vzgajali ovaduhe.

Gospa Sancinova v prvem razredu osnovne šole. Poskušala mi je nadomestiti umrlo mater. Nisem je pozabil do današnjih dni. Še vedno jo tako spoštujem, kot sem jo takrat, ki je edina znala razvozlati mojo upornost in trmo in zmehčala zakrknjeno notranjost do joka. Čutila je, kaj je otroku mati. In že omenjeni profesorji na klasični gimnaziji. Kadar me je gugalo, da bi dijaka poslal k vsem vragom, sem v guganju spraševal prof. Binterja, Doboviška, Tomca, Grošlja, kaj bi napravili oni ... In se mi je posrečilo. Da o univerzitetnih ne govorim. Slovenska slavistika bo še stoletja črpala iz človeških vrednot, ne le znanstvenih dognanj nekdanjih profesorjev, ki so bili bolj očetje kot profesorji, in s takim ugledom, da če le rečeš dr.Slodnjak, veš, kaj je trdo delo in kaj znanje in ljubezen do študentov, do prihodnosti. Prav tako velja za dr. Bajca, Boršnikovo, Ramovša. Ti so bili nad dobrimi ocenami bolj veseli kot prejemnik. In vsak red so dali res znanju in pridnosti. Torej prihodnosti našega naroda.

Srce se mi nasmehne, če pomislim na kolega Milana Dodiča. Morda bi omahnil pod zlobo takratnih razmer, ki so bile do skrajnosti primitivne, če ne bi bilo njega, ali prepoštenega Tineta Robida. In še mnogi in mnogi so spremljali mojo pot ... In največ, kar smo si dali: zaupanje, da je človek še človek, pa čeprav ga oblast žigosa s političnimi etiketami. In med takimi se je dalo vzdržati in celo premagati čas. Ali oblast ni vedela, zakaj nas ni mogla zlomiti. In danes: tisti čas mi je kljub grenkobi morda najlepši v času mojega učiteljevanja- zaradi vere v moč resnice, in takrat sem moral trdno verovati v življenje, če sem hotel vzdržati. Nekajkrat sem že hotel vse pustiti in iti za težaka. Če bi ne vzdržal, bi se danes preziral. Tako pa mi le kdo reče: Veliko ste me naučili.

Ali Vladimir Lamut. Človek, ki ga lahko napišes le z veliko črko. Nekoč se bo slovenska javnost le zavedla, kdo je bil. Sluti, zaveda pa se še ne. In na domu, kadar koli grem po stopnicah svojega doma, me spominja slika, ki mi jo je dal za poroko s tako toplino, da ga še danes slišim: "V spomin na vašo srečo." Govoril je Dodič, Lamut se je večji del le smehljajal ... Vsakokrat ju podoživljam ... In kdor živi med takimi, mora zagoreti in mora biti trd in neizprosen do laži in hinavščine, ki se je prav takrat tako bohotila na vseh gnezdiščih, da se še danes javno razkazuje kot edino pametna, ker je edina bogata gospa. Pred nedavnim je za mano pritekel na trgu Bogdan Borčič. Nisem ga več spoznal, čas nas je telesno spremenil, ali ostal je Bogdan Borčič, prijatelj iz prvih let in zdaj mednarodno priznan slikar.

Malo nas je se ostalo iz tistih dni. Še se vidiva s prof. Dobovškom in še kolesariva na biciklu svojih dni in si rečeva: Lepo je bilo, a prehitro je minilo, vendar se je vmes dogodilo mnogo mnogo- usodnega.

Če se videvava s kolegom Severjem ali Smerdujem ... Še si lahko sežemo v roke. In s Sonjo Kocuvanovo še kako rečeva o tistih dneh ... Koliko časa še? Naj bo kolikor časa še, pa je vendar lepo, če le pomislim nanje, še bolj pa, če se se vidimo in v njihovem pogledu vidim vso preteklost- takratne mladosti. Žal mnoge že srečujem, če se počasi pomikam po deželi onostranstva: Nuša

Smerdujeva, Tone Markelj, Stane Fink, Tone Trdan ... In še mnogi ... Nedavno tega je z grenkobo legel Štefan Koželj, odličen prijatelj.

Begal je, bil odličen pedagog in dober izvedenec za svoje področje, ali ni bil po volji oblasti, zato je begal in iskal in nazadnje našel prezgodnji dom na pokopališču v Žužemberku. In še bi jih lahko našteval: Veljko Troha, ki danes bogati Ljubljano. Včasih se nasmehnem vnučkoma, ki ju vodi po mestu ga. Erna Horvatova, ki je odšla kmalu za mano. Ali dolgoletna kolegica Pepca Jevnikarjeva, znanka mi še iz študentskih časov, še prekriža kdaj pot. Ali Brane Vrbinc. In mnogi in mnogi, eni smo se spremljali dalj časa, drugi manj, eni so puščali v nas globlje sledove, drugi plitkejše. Z akademsko slikarko, ga. Ano Guštin, naju je vezalo še veselje do ustvarjalnosti in spoštovanje do ustvarjenega. In življenje terja vedno slovo, obenem pa ponuja nova srečanja. Zadnja leta službovanja mi je osladila prav Vasja Fuis, da mi je bilo res hudo, ko sem podajal roko v slovo. In morda prav iz tega slovesa črpam lepe misli o tem poklicu.

In lepo je, da greš v bolnišnico in se prepustiš popolnoma zaupajoči roki svojega bivšega učenca. In zgodilo se mi je, da je pomagal trgati me iz objema onostranstva, češ da sem še premlad, prav bivši učenec. In vesel sem, da grem v tovarno in mi zelo vplivni v tovarni nakaže denar kot pomoč literarnemu delu. To delo mi je bilo od mladih dni do danes res najbolj smiselno. Torej je s tem podprl mojo sedanjo starost, da se še kdaj kljub grenkobi razveseli.

Ne gre toliko za denar, gre za nekako človeško vez, ki je danes ni čutiti kar tako. Včasih so nas učili, da daj prednost ženskam, starejšim, da spoštuj očeta in mater ali svojega učitelja, tega žal danes ni več. Posamezniki to naredijo spontano, jaz pa bi rad, da bi vsi tako delali. Potem bi bilo življenje res lepo. Lahko bi na cesti pustil kilo zlata, prišel ponj naslednji dan in bi ga dobil. Da bi vsakdo vedel, kaj je moje, kaj tvoje; da bi vsakdo videl v imetju tvoje delo in ga spoštoval. In policiji ne bi bilo treba hoditi okoli zlikovcev z revolverji. Danes je to utopija, ali nekaj podobnega sem že doživljal na deželi, ko sem bil otrok: vse hiše so bile odprte, skoraj nikdar zaklenjene, komati so viseli kot gospodarjev ponos pred hlevi in podobno, pri vsaki hiši si, če so le imeli, dobil kruh in pijačo ... Vrhnja plast je bila oderuška, a ta sloj je bil tenkoplasten, široke plasti naroda pa so bile poštene. In danes so poštenjaki le še posamezniki in iz teh se norčujejo kar javno. In še in še bi lahko govoril. In rešitev? Iz vsega tega je jasno razbrana. Ali te črke so le klic vpijočega v puščavi in to še upokojenega profesorja. Zato je skorajda škoda časa, ki sem ga prebil ob sestavljanju tega besedila. Koristilo ne bo nikomur, da bi se zamislil vase, meni pa škodilo toliko, da mi bo kdo sam zase rekel: O ti ubožček. Življenje je lahko tudi zelo dolgo. Marsikaj sem doživel, o čemer se mi še sanjalo ni.

Neki kolega, profesor, ki se je šolal v Sovjetski zvezi, je povedal: "V Sovjetski zvezi lahko postane vsak povprečen človek inženir, ali prosvetar le odbrani." In v prvi svetovni vojni so bili ruski oficirji še skoraj nepismeni, danes ... In škoda,

da je ta narod okušal totalitarnost. Da bi naredil tak skok v demokraciji, bi Rusija in njeni narodi vodili svet, ki bi bil lahko čisto drugačen od ameriškega pretepanja in boksanja. Ali šolnik pri nas. Nekoč mi je neka mati prosila za hčer, slabo dijakinjo: "Spustite jo, za učiteljico bo že dobra." In ta prošnja pove vse.

Iz napak se učimo. Jaz sem navrgel le nekaj misli, drugi naj dopolnijo ... Rad bi, da bi čez petsto, tisoč let tu se živeli iz Trubarjeve velike ljubezni do domovine in iz Prešernove modrosti. Slovenski narod je izredno moder, priden, le zastrupljajo ga. "Moj narod moder je kot kralj Matjaž," je pel že Oton župančič. Gorje pa, če se modrost skisa in te pripelje v norišnico. In sedanje življenje je zelo podobno prav življenju v tej ustanovi, le če bodo naši zdravniki tujci, nas bodo zastrupljali do smrti. Kot so belci Indijance z alkoholom, nas pa uničujejo s slo brezobzirne požrešnosti. Ta je bolj zločinska, kot je bila domača puška proti domačemu človeku med vojno. In mnogi današnji politiki, bankirji in poslovneži so najhujši okupatorji lastnega ljudstva. In naj že nehajo s ščuvanjem mržnje kovati svoj dobiček- iz mržnje med bivšimi partizanmi in domobranci. Skrivajo pa se za strankami in narod so razdelili na toliko sovražnih sil, kolikor je strank. Obličja pokazati pred narodom pa ne upajo.

Boli me, ko berem Pisma bralcev. Posebno takih, ki jih piše roka prepričanosti in poštenosti.

Prepričan sem, da boli bivšega borca, če se kdo posmehuje njegovemu trpljenju in vsakotrenutni nevarnosti med vojno, zdaj pa mu kdo ruši spomenike.

Razumem tudi bivšega domobranca, ki je šel prepričan v boj za vero staršev ... Poznal sem in doživljal ta čas. Moram priznati, da smo mladi že takrat čutili, da vodijo štrene na eni kot na drugi strani čisto drugi ljudje z drugimi nameni, in da je bil boj za osvoboditev čisto postranska zadeva: pa naj bi bila leva ali desna. In dokler narod ne bo spregledal tega, sovraštvo ne bo pojenjalo in le še nekaj let takega sovraštva in Slovenija bo država, ki jo bodo najbolj sovražili pošteni Slovenci. In prav v tem je srž današnje politike "vodečih."

Zato: vzgojimo Slovence, ki bo res Slovenec, ki bo pošten tudi kot človek. Ki ga ne bo žrla le sla po profitu. In zato je narodu potrebno vrniti njegovo izvorno dostojanstvo, vrniti je treba tudi veljavo družini in šoli. Ne živimo za državo. To sta terjala oba sovražna si režima, fašizem in komunizem, ampak živimo v okviru države zaradi nekega reda v družbi. Nočem biti last države Slovenije, ampak je država moja last. In v tem je ogromen razloček.

In če je moja last, bom gospodaril tako, da bo uspevala, da bo živela, če pa obratno, bom le črpal, kradel, da bo le meni dobro, da bom izživil svojo oblastiteljnost in požrešnost. Žal je v nas še vedno zasidrana miselnost, da smo državna last, a vsakdo bi bil rad le oblastnik.

In v tem je tragedija totalitarnih režimov. In naš dandanašnji slovenski je prav posebne vrste: demokratično totalitaren. Lažniv do zadnjega vlakenca. In v laži se lahko objemata klerikalec in komunist; o, da bi se v resnici, ali kaj, ko prežita

drug na drugega, kdaj si bosta zadala smrtni udarec. In sosedje to vidijo, narod se ni spregledal, in sosedje čakajo, in narod se ni spregledal.

Morda komu moje "modrovanje" ne bo všeč. Prav je tako. Jaz nisem režim, ne stranka in ne država, sem le posameznik, ki hoče posamezniku jasne srečne dni, ki hoče slovenstvu se dolgo ustvarjalno prihodnost, ki hoče vsemu svetu mir in blagostanje. Če se da priti do tega po kaki drugi poti, naj to razgrne, da se bomo spoznali in usmerili mladost v svetlejše dni, kot so dandanašnji. Današnjost ni lepa. In le to sem povedal, nič več. Ni lepa. Skorajda slabša je kot medvojna, pa sem stradal do nezavesti, bil v stalni nevarnosti za mlado življenje, grizle so me uši, ali upal sem ... V kaj naj upam sedaj? In ta čas je ubijal in bojim se, da je tudi ubil vsako upanje. In v tem je njegovo najhujše zlo. Današnji čas le grabi, odprl je žrelo požrešnosti, brezobzirne požrešnosti, ki je pogoltnila vsako upanje ... In zato je uporabila neizobražene hlapčiče, ki jim je dala etiketo gospod z veliko plačo. In od tod: teroristi bodo obvladali svet. Teroristi že vladajo današnjosti. In za tako življenje je res škoda roditi. Da boš žrtev sredi mladosti droge, ki ti jo bo vsilil dobička željni, da boš žrtev spolnega nasilneža, ki pozna kot žival samo svojo slo in ne dostojanstva človeka; da boš žrtev kot padli za državo, a ta država je le državni aparat; da boš zgubil življenje, ker boš šel po naključju prav takrat morda v trgovino, v cerkev, boš na ulici, ko bo počila bomba. To že doživljamo, drugod je to vsakdanjost. Se bo prihodnost rodila za samomorilsko žrtev?

O, še bi pisal in pisal, ali vem, da je vsako delo zaman. In če danes delaš z zavestjo, da je vse zaman, da ne bo dobička, si tepček, in s to zavestjo tudi končavam ta svoj spis, ki bo morda ugledal beli dan ali ne. Če ga ne bo, tudi prav. Spremenil sveta ne bo. Meni pa je dal neko zadovoljstvo, da sem dal, kar sem imel. In s tem bom laže živel in laže umrl. In vsakdo teži po sreči, moja sreča je prav v izživljanju in razdajanju, v spoznavanju najprej sebe, tebe in vsega sveta in življenja. In moram reči: življenje je čudovito. Res škoda, kdor ga zapravi. In vsaj mladosti prizanesimo, da se bo rodila slepa in topa za vse lepo in dobro. In učitelj bi moral znati mlademu človeku kazati prav to podobo življenja. In tako bi imeli res dobre zdravnike, dobre športnike, dobre ljudi.

Ne rodimo Lepoti spačkov. In v tem bi moralo biti poslanstvo družine in šole. In če bi dosegli to, nam bi bilo vse drugo navrženo brez boja med režimi in strankami. Zdaj pa živimo s svojim delom svoje najhujše sovražnike- politike. Politik-vojak-birokrat, troedini skrunitelj in trinog življenja.

Da, res je: zavračam državo, posebno pa diktaturo, ker prav v državi, posebno pa v diktaturi prilezijo na usodna vodilna mesta moralno najbolj pokvarjeni in pokvarljivi ljudje. Taki pa sovražijo in zato omalovažujejo in uničujejo z vso silo kulturo, prosveto in vero v Življenje. Prav zaradi teh misli me vsakdo sodi drugače. Nisem pa ne eno in ne drugo. Ne dam se ujeti v stranke in njihove plehke, ozke meje, ki so rakava bolezen današnjega časa.

Strankarji so lahko le pokvarjeni ali pritlehni ljudje. Nočem biti jetniški čuvar svoje Svobode.

Silno raznovrstne misli mi roje po glavi, ko pišem svojo oporoko mlademu rodu ob dvestopetdesetletnici silno pomembne ustanove za naš narod in za vse človeštvo: srednje šole, ki je oblikovala in naj še v prihodnje oblikuje mlada življenja. Naj jih vzgaja tako, da bodo ponos, in ker je vsakdo določen za konec, naj bi ti mladi, ko bodo zri v svojo preteklost, videli sedanost ob ločitvi bogato napolnjeno, ki bo še hranila življenje, ki njih ne bo več. In le tako je smiselno živeti. Nisem mislil pisati znanstveno o svojem času, to naj store drugi. Sem podal le misli, ki mi jih je izzval ta čas, skozi katerega sem šel. In iz vsega tega lahko vsakdo razbere, kakšen odnos sem imel do raznih pojavov, na primer do marksizma, usmerjenega izobraževanja in podobnih enodnevnih, ki so nam vznemirjale šolske dni.

prof. Janez Kolenc

Mitja Pelko

ŽENI

Tod - si si rekla.
Tod - sem si rekel.
Se nisva poznala.
Neka nevidna je roka
smer s hrepenjenjem
le nakazala.

Večnost odprta,
v končnost zazrta:
bosta sprejela?
Tod - si mi rekla,
tod - sem ti klical,
da sva se spoznala,
si smer nakazala.

Večna skrivnost
v telo se sprostila,
končnost v plenice
sad je ljubezni
z rojstvom povila.

Iz roda v rod
in najina sled.
Že sonce zahaja, kam še želiva?
In zemlja pred nama,
nad nama vesolje,
v vsem najin svet.

Večkrat premišljam, kaj naj bi
povedal
o tistih dneh, ki le navidez so prešli.
V teh starih dneh le molk kot
govorica
s spomini nama še svetli oči.

Sopotnica v nekdanj brezsledno smer.
Večkrat oživljala sva trdnost skal
in večkrat šla na svatbe in pogrebe
za vero v eno samo živo kal.

Pri nama kdaj je sonce praznovalo
svoj plodni dan
in luna večkrat pila je sedmino
za up - v grob dan.

Se spomniš? V molku večkrat se
prebujajo,
in takrat se preteklost spet klasi,
in kar je bilo nekoč je nemogoče,
zdaj starost kot ponos najbolj mladi.

Si preustvarila me za očeta,
za mater tebe jaz in zdaj preveva
preteklost naju kot muževna moč,
sa skozi zimsko strd v življenje
zreva.

Janez Kolenc

KAJ SE SKRIVA V TIŠINI NOČI?

*Zrl sem v strašne teme tvojih brezen
In ker bil pogled mi je zastrt
Od bridkosti, nisem vedel Smrt,
Da si najskrivnostnejša Ljubezen.*

A. Gradnik

Hladno jutro, zavito v gosto meglo, je naenkrat prerezal prodoren pisk. Ogromna pošast je predrla mrak. Zaslišalo se je pridušno cviljenje zavor. V daljavi se je pojavila medla svetloba, ki je bila vsak trenutek bolj podobna močnim lučem. Meglo je še enkrat prerezal pisk. Jan se je ob tem zadnjem zdrznil na svojem sedežu, na katerem ga je, v zelo neudobnem položaju, zazibalo v dremež enakomerno udarjanje koles ob tračnice. Izpod sivega plašča, s katerim se je za silo pokrtil, je segel z roko po klobuku, ki mu je ležal globoko na čelu, ga privzdignil in si z drugo roko popravil temne lase, na katerih so leta že pričela risati sive sledi, nato pa si ga posadil nazaj na glavo. Zravnaval se je na sedežu in nenadoma začutil otopelo bolečino po vsem telesu. Pretegnil je zamrle ude, podrezal v rjave, od utujenosti motne oči in se ozrl po svojem kovčku. Ta je še vedno ležal ob njegovih nogah. Zdaj je usmeril pogled skozi okno.

Še ena postaja. Vedno iste stvari. Novi potniki, ki nestrpno čakajo, da bi vstopili in se pogreli. Potniki na vlaku, ki utujeni od vožnje želijo hitro ven, in tisti, ki še vedno dremajo in se ne zmenijo za postanek ali ves kraval okoli njih.

Mirno je obsedel na svojem mestu, tudi ko se je vlak že ustavil in strmел skozi okno v prazno. Za trenutek so se njegove oči ustavile na temni, skrčeni postavi, ki je čepela na peronu, potem pa so se spet zazrle v praznino, a nekaj jih je spet vrnilo na postavo. Ni je dobro razložil, ker je bilo še vedno mračno zaradi megle, poleg tega pa je bila kar precej oddaljena.

“Je ta prostor zaseden?”

Kar nekoliko se je ustrašil ob nagovoru, ker je bil z mislimi čisto drugje, zato je naglo zasukal glavo v smeri neznanega, močnega glasu.

“Ne, ne.”

Tedaj se je spomnil, da mora izstopiti, zato je pograbil kovček, si vrgel plašč preko roke in se z drugo roko rahlo dotaknil klobuka v znak pozdrava gospodu, ki je pravkar sedel. Ta ga je začudeno pogledal, a se mu je kljub temu bežno poklonil v odzdrav.

Ko je stopil v medprostor, kjer je bil izhod, je vanj udaril hladen zrak, da se mu je telo kar streslo. Z očmi je spet našel temno postavo. Medtem ko je izstopal po strmih stopnicah in z zadnje kar skočil, je ni niti za trenutek spustil z oči.

Počasi se je prebijal skozi gnečo. Zdaj jo je lahko že jasneje razložil. Bilo je mlado dekle. Čepela je na peronu in objemala kolena z rokami. Rokave črnega

puloverja je imela potegnjene čez dlani. Glavo je naslanjala na kolena, njeni dolgi, temni lasje pa so ji objemali celo telo. Enakomerno se je gugala naprej in nazaj in strmela v tračnice. Še vedno je bil predaleč, da bi razbral njen obraz. Pohitel je naprej. Nekaj na njej ga je vabilo, privlačilo. Zelo si je zaželel videti njen obraz. Za trenutek ga je zagledal, a še isti hip se je vanj zaletela skupina zamudnikov, ki so si delili karte in ga niso opazili.

“Oprostite, oprostite!”

Debelušna, starejša ženska ga je spraševala, ali je vse v redu in se mu kar naprej hitela opravičevati.

“Je že v redu,” je Jan kar naprej ponavljal, a ženska je še kar naprej silila vanj. Ozrl se po klobuku, ki ga je med prerivom izgubil in ga pobral. Otepel je prah z njega, potem pa se je nenadoma spomnil dekleta. Začel jo je iskati z očmi, a okoli njega se je gnetlo preveč ljudi in ženska je še vedno stala ob njem in se mu opravičevala.

Še vedno je iskal dekle. Kot bi se vdrla v zemljo, je pomislil in nejevoljno zabrusil ženski, da je vse v redu. Posadil si je klobuk na glavo in se napotil proti izhodu postaje. Ženska je vsa zaprepadena strmela za njim.

“Nehvaležnost, ti nehvaležna,” je mrmrala v brado in pohitela na vlak.

Čakalnica je bila zapuščena. Edini znak, da so bili tu pred kratkim ljudje, je bil gost cigaretni dim, ki je Jana zelo motil in za trenutek je prenehal misliti na skrivnostno dekle in se zamislil zakaj sploh kadi, a ko je stopil spet na hladni, jutranji zrak, je na to pozabil in se spet vrnil k dekletu. Poskušal se je spomniti izraza njenega obraza. Tak obraz je že videl. Bil je prazen. Oči so bile steklene. Kje je že videl ta obraz? Nagonsko je pogledal okoli sebe, kot bi jo čutil nekje zelo blizu, a nikjer ni bilo nikogar, razen črnega taksista, ki je slonel na avtu in zdolgočaseno vlekel cigareto, nato jo je frcnil stran in sedel v avto. Jan mu je že hotel zažvižgati, a si je premislil. Oblekel je plašč, ki mu je visel preko roke, si popravil klobuk in se počasi odpravil proti mestu. Taksist ga je po nekaj metrih prehitel in mu namenil sovražen pogled, ki Jana ni preveč pretresel, le zamišljeno je nadaljeval svojo pot.

***

Še vedno zaspani receptor mu je izročil ključ. Imel je še dovolj časa, da se oprha in vrže nekaj vase, potem pa ga je čakal še en dolgočasen seminar, kjer bo slišal iste stvari kot vedno. Odklenil je vrata. Ko je pritisnil na kljuko in jih odrinil, so žalostno zaškripala. Soba je bila hladna. Nič posebnega, kot vse doslej. Postelja, razmajana omara, majhna omarica poleg postelje in majčkena lučka na njej, ki po vsej verjetnosti ni svetila. Odprl je še vrata kopalnice, ki ni merila več kot tri kvadratne metre. Vstopil je, da bi pogledal v zrcalo. Skoraj se ne bi spoznal. Bil je neobrit in brljav. Snel je klobuk. Tudi lasje niso imeli

preveč dobrega izgleda. Vrnil se je v prvi prostor. Vrgel je klobuk na posteljo, si slekel plašč, suknjič in srajco in jih vrgel poleg klobuka.

Po žepih je živčno začel iskati cigarete. Ko jih je našel, je s tresočo roko izbrskal eno iz škatlice, jo prižgal in z užitkom potegnil. Okus, ki ga že nekaj ur ni čutil, mu je nudil neizmerno zadovoljstvo. Požrl je dim in ga dolgo držal v pljučih, potem ga je z olajšanjem izpustil, da je napolnil sobo. Spomnil se je neke ženske, s katero se je nekaj časa srečeval. Ko ga je ubožica že stotič poskušala odvaditi kajenja, je enostavo izginil iz njenega življenja. Stopil je do okna in se zazrl na ulico, ki se je počasi zbujala. Kmalu bo polna avtomobilov, ki bodo v gneči spuščali svoje zoprne glasove. Ljudje bodo hiteli po pločnikih in živčno gledali na ure.

Čik je vrgel skozi okno in odšel v kopalnico. Odprl je tuš, da je voda veselo brizgnila ven. Odvrgel je še preostalo obleko in stopil pod pršečo vodo. Prijetno mu je objela zamrlo telo. Tam je stal dokler ni voda postala čisto mrzla, potem je poiskal brisačo se ogrnil in stopil v sobo po novo cigareto.

***

V predprostoru, ki je bil nekakšna sprejemnica, se je že gnelo ljudi, ko je Jan vstopil. Sivina njihovih oblačil ga je kar nekako zamorila. Z očmi je preletel prostor. V vsej tisti sivini je opazil le hostese, ki so v svetlejših opravah izstopale kot kresnice v mraku. Z očmi se je na koncu ustavil še na sebi, nato dvignil pogled in se namuznil. Po izbiranju med dvema različnima kompletoma oblačil, se je namreč odločil za črne kavbojke, puli in moder suknjič. Da ne bi zbujal prevelike pozornosti, se mu je zdelo najbolje, da poišče svoj sedež in se nekoliko potuhne v njem. Ko je prišel do vhoda v dvorano, ga je tam pozdravil prijazen nasmeh ene izmed hostes. Oči so ji kar zasijale, ko ga je zagledala, saj je bila že sita togih žensk in moških v sivem. Prijaznemu nasmehu je seveda sledil prijazen pozdrav. Izročila mu je brošuro in se ponudila, da mu pokaže sedež. Vrnil ji je nasmeh in ji sledil v dvorano. Pripeljala ga je do tretje vrste od zadaj in z roko nakazala na enega izmed sedežev. Obrnil se je proti vhodu, kjer je prvotno stala in videl, da mu je namenila prostor, ki je bil dobro viden z njenega mesta. Sledila je njegovemu pogledu. Rahlo je zardela, ko se ji je nasmehnil, si vrgla dolge, temnordeče kodre preko rame in nekoliko nervozno vprašala :

“Vam lahko še kako pomagam?”

“Kasneje, morda,” je še vedno z nasmehkom odvrnil. Zažalela mu je lep dan, se obrnila na peti in se vrnila nazaj k vhodu. Ni ji sledil z očmi, a čutil je njen pogled na sebi.

Sedel je na udoben stol in se razgledal po dvorani. Bila je polkrožne oblike. Od dveh vhodov so se proti sredini spuščale stopnice. Na sredini je stal plato, na njem govorniška miza, za njim pa je na steni viselo belo platno.

Dvorana se je počasi napolnila in kmalu se je na platoju pojavil starejši moški in začel razlagati stvari, ki jih je Jan že nekajkrat slišal. Kmalu se je začel dolgočasiti. Misli so ga zanesle v preteklost.

Bilo je sredi avgusta. Sonce je neusmiljeno žgalo. Mama ga je poslala v trgovino. Bilo mu je pet let. Vračal se je domov z polno vrečo, ki jo je moral držati z obema rokama, da ji je bil kos. Sonce je še kar naprej pritiskalo. Mučil se je z tisto ogromno vrečo, ki je bila vsak trenutek večja in težja. Slišal je pridušne zvoke, ker mu je od vse te vročine in napora kar piskalo v glavi. Ko je končno prišel domov, se je tam gnetlo ljudi. Vsi pogledi so se zazrli v malega dečka. Potuhnil se je za tisto veliko vrečo in spotikaje se stekel do vhodnih vrat, ki so bila priprta. Do konca jih je odrinil z hrbtom in vstopil. Tudi v hiši so bili ljudje. Stopil je proti kuhinjskim vratom in obstal na pragu. Oče je sedel v kotu in ihtel, teta Sonja pa mu je v roke porinila kozarec konjaka. Oče je še kar naprej ihtel, on pa je stal na pragu in poskušal dognati, kaj se dogaja. Tedaj ga je teta opazila. Približala se mu je z pomilujočim pogledom, mu vzela iz rok težko vrečo in ga pogladila po glavi. Mali je še vedno zmedeno gledal. Naenkrat se je obrnil in stekel proti dnevni sobi.

“Mami! Mami!” je zavpil s prodornim otoškim glasom.

“Mami!”

Tekal je iz sobe v sobo in jo iskal, jo klical. Še preden ga je teta lahko ujela, je odprl vrata kopalnice. Z belih ploščic je kričala temno rdeča kri. Na tleh ob kadi je v mlaki krvi ležal nož. Nekaj v kadi je bilo pokrito z belo rjuho. V tistem hipu je teta prihitela za njim. Za trenutek je postala, pogledala njega, nato v kopalnico.

“Mami?” je deček pridušno šepnil in nagnil glavo, kot bi hotel pogledati pod rjuho.

Izpod belega pregrinjala je padla znana roka, le da je bila tako zelo bleda in majhna v tisti mlaki krvi. Ko je padla, je deček kar poskočil, teta pa ga je prijela za roko in sunkovito zaprla vrata kopalnice.

Kar se je dogajalo kasneje, je bilo kakor v nekakšni megli. Spomnil se je le, da je mahal v slovo črnemu avtomobilu, ki je odpeljal z njihovega dovoza.

Nehote se je Jan spomnil skrivnostnega dekleta z železniške postaje, a misli mu je pretrgal glasen aplavz, ki je bil namenjen odhajajočemu predavatelju.

Prvemu predavatelju sta sledila še dva. Njiju je Jan pozorno poslušal, da bi se iztrgal groznim spominom na svoje otroštvo. Ko je zadnji končal, je dvorano napolnilo kramljanje slušateljev. Nekateri so bili stari prijatelji, ki so se po dolgem času spet srečali, drugi so nadaljevali temo predavanj. Jan ni čakal, da ga bo zagledal kakšen bežen znanec, katerega imena se še spomnil ne bo in ga začel spraševati o njegovem življenju, zato je krenil proti vratom. Tam ga je spet pozdravil nasmeh dekleta, ki ga je popeljalo v dvorano. Stegnila je roko proti njem in mu znova zaželela lep dan in prijetno bivanje v mestu. Segel ji je v

roko in začutil kako mu je dekle nekaj stisnilo vanjo. Odprl je dlan in v njej je bil listek s nečim, kar je bilo podobno telefonski številki. Napravil je nekaj korakov se obrnil in se ji nasmehnil. Pomahal ji je z papirčkom in rekel :

“Se slišiva, ... “

Hotel je že izreči njeno ime, a se je spomnil, da ga sploh vedel ni. Ozrl se je na ploščico, ki jo je imela pripeto na prsih ...

“ ... Helena.”

***

Vrnil se je v sobo. Nenadoma je začutil utrujenost, ki je bila posledica dolge vožnje. Do sedaj se ni zmenil zanjo. Odvrigel je obleko in s prižgano cigareto legel na posteljo, ki je žalostno zaškripala. Iskal je svoje misli, a čutil je le neko otopenost in praznino. Nato se je iz teme in cigaretnega dima izluščil nov spomin na mater.

Stala je na hišnem pragu in klicala njegovo ime. Igral se je pri sosedovih. Gledal jo je kako ga išče z očmi in ga vabi z glasom, a njen obraz je bil prazen. Oglasil se je, vstal in stekel proti njej. Pozdravila ga je z nasmehom, toda izraz njenega obraza je bil še vedno nem in nenavadno prazen.

“Pridi, boš šel v trgovino.”

Prijela ga je za roko. Njena roka je bila koščena, bleda in hladna in za trenutek je zadrgetala. Odšel je v trgovino.

Misli so preskočile čas. Že dneve ga je obdajala črnina in matere ni bilo nikjer, da bi mu lahko razložila in odgovorila na vsa vprašanja, ki so ga begala. Potiskali so ga iz sobe v sobo, dokler ni spet pristal v svoji postelji in stiskal v roki zguljenega medvedka, ki mu ga je mati sešila iz odpadnih kosov blaga.

Spet se je spomnil praznine na materinem obrazu. Zakaj? Zakaj ni vedel? Zakaj je to storila? Ga ni imela niti malo rada? Saj je bil le majhen deček. Kako ga je mogla pustiti samega, čisto samega na tem groznem svetu?

Zdaj je prepozno. Že dolgo je prepozno, a še vedno ni vedel zakaj.

Še vedno je videl njen prazni obraz. Potem je za trenutek zagledal obraz dekleta s postaje. Misli so begale iz obraza na obraz. Imela sta različni obliki, toda oči in izraza na njiju sta bila popolnoma enaka. Da, tu je že videl ta obraz. Napel je vse moči, da bi ga pregnal iz misli.

Ugasnil je cigareto in se zleknil na postelji. Zaspal je.

Mati ga je klicala. Tekel je domov k njej. Njen prazen obraz je dobil novo še vedno prazno podobo. Nov obraz mu je bil znan. Bilo je mlado dekle oblečeno v črnino. Njeno telo so objemali dolgi, temni lasje. Naenkrat se je obrnila in stekla po ulici. Ozrla se je, kot bi ga vabila, da gre z njo. Sledil ji je. Tekla je vse hitreje, kot bi mu hotela uiti. Lasje so ji nežno plapolali kot žitno polje, ki ga boža veter. Sonce je pripekalo. Komaj ji je še lahko sledil. Ustavil se je za

trenutek, da bi spet lahko zadihal. Sklonil je glavo, da bi jo skrnil pred neusmiljenim soncem, a ko jo je spet dvignil, dekleta ni bilo več. Stekel je naprej po ulici. Zagledal jo je spet na oglu, kjer je stala in ga čakala, potem pa je spet stekla naprej po ulici na levo. V daljavi se je že slišal prvi pisk vlaka. Pritekla sta do železniške postaje. Preskočila je ograjo in stekla proti tračnicam. On se je pri ograji ustavil in gledal za njo. Obrnila se je. Njen obraz je bil bel, njene oči pa rdeče. Usta so sijala z bledega obraza. Raztegnila jih je v vabljev nasmeh. Želel je splezati čez ograjo, da bi se je dotaknil, a ograja je bila vsak trenutek višja. Dekle se je obrnilo in steklo proti tračnicam. Klical jo je, a preglasil ga je hrup vlaka, ki se ji je bližal. Kričal je, a ni ga slišala. Tekla je naprej. Vlak se ji je nevarno bližal. Pogoltnil jo je mrak, ki mu je sledil glasen pisk.

Jan je ob pisku sunkoma sedel na postelji. Oblit je bil s mrzlim znojem in potreboval je nekaj trenutkov, da se je zbral in začel normalno dihati. V sobi se mu je zdel zrak zadušljiv. Odšel je do okna in ga odprl, da je v sobo vdrl večerni hlad. Nekaj trenutkov je postal pred oknom, potem pa je, kot bi se nečesa spomnil, pograbil obleko, se oblekel in zaloputnil vrata za seboj.

Stekel je navzdol po stopnicah, ko pa je prišel v preddverje, se je ustavil, ker se ni mogel spomniti kam je pravzaprav namenjen. Potisnil je roke globoko v hlačne žepe in se obrnil, da bi se vrnil nazaj v sobo. Napravil je že nekaj korakov proti stopnicam, ko je začutil majhen papirček v roki v levem žepu. Postal je in ga vzela ven. Razgrnil ga je, potem pa stopil k telefonu. Odtipkal je neko številko. Zaslišala sta se dvakrat po dva zaporedna piska.

“Prosim?”

“Helena?”

“Ja. Kdo je to?”

Nekaj trenutkov je pomolčal, ter se poskušal odločiti ali naj spusti slušalko nazaj na vilice ali naj se predstavi ...

“Tukaj Jan.”

“Kateri Jan?”

To nima nobenega smisla, je pomislil in spet hotel odložiti ...

“Spoznala sva se danes na seminarju.”

“Aaa. Oprosti, nisem te spoznala po glasu.”

Nič zakaj kličeš?, kaj bi rad?, nič, samo molčala je in čakala kot povabilo, naj že kaj reče ...

“Ali imaš za danes zvečer že kaj v načrtu?”

“Ja ...”

Bil je nekoliko razočaran. Bolj kot je pričakoval. Že se je hotel posloviti ...

“ ... Zdaj imam.”

Ni je takoj razumel, potem pa je začutil ogromno olajšanje. Bilo je preveliko, da bi mu bilo všeč. Dogovorila sta se kdaj in kje se dobita, potem je odložil in se odšel oprhat.

***

Bil je tipično pozen. To je bila ena izmed vrste njegovih slabih navad. Bilo je precej hladno in dišalo je že po snegu. Čakala ga je. Oblečena je bila v dolg, črn zimski plašč in prestopala se je z noge na nogo. Ni vedel ali zaradi mraza, nestrpnosti ali morda celo jeze. Slap njenih ognjeno rdečih las je žarel iz mraka in vznemirila ga je njihova jezna barva.

“Živjo!”

Prestrašila se je, ko jo je pozdravil preko ramena, potem pa se je nervozno nasmehnila.

“Živjo!”

Za trenutek mu je postalo žal, da jo je poklical. Ni vedel, kaj bi ji rekel. Sit je bil neumnih žensk, ki so se le smehljale in niso imela pojma, kaj jim govori, zato sploh ni več vedel, kaj naj bi se moral z žensko pogovarjati. Presenetila ga je :

“Kaj praviš na kino?”

Še nikoli se mu ni zgodilo, da bi ženska kaj predlagala pred njim. Tudi če jo je vprašal kam bi rada šla, je tako ali tako rekla “Kamor ti želiš.” ali “Preseneti me.”, potem pa se mu je spet neumno nasmehnila.

“Kaj pa je na sporedu?”

Niti za trenutek se ni zmedla, kot bi vprašanje pričakovala. Nekatere njegove nekdanje znanke bi se opravičile in rekle “Saj greva lahko kam drugam.”, ker bi pač po nekih čudnih poteh prišla do sklepa, da mu njihova ideja ne odgovarja.

“Intervju z vampirjem.”

Zanimiva izbira.

“Zakaj pa ne.”

Vso pot do kina sta molčala. Kar naprej je se je igral z mislijo, da ji je morda neudobno in da bo poskušala prekiniti tišino z nervoznimi nasmeški ali neumnimi vprašanji, toda ona je le mirno uživala v njej. Zato pa se je on počutil vse bolj nelagodno in pogled na stavbo, kjer je bil kino, je bil zelo sproščujoč, na misel mu je prišla beseda “odrešilen”.

V prostoru pred dvorano, kjer so prodajali vstopnice, je bila že dolga vrsta, ko sta vstopila. Helena je zelo samozavestno stopila na konec vrste, Janu pa ni bil pogled na gnečo prav nič všeč. Preden sta prišla na vrsto, je izgubil že vsak up, da bosta sploh dobila vstopnice, toda Helena se je sklonila k okencu in že je sledilo novo presenečenje.

“Rezervirani imam dve vstopnici na ime Koblar.”

Uslužbenka ji je izročila vstopnici in še preden se je lahko ponudil, da bi plačal, je že izvlekla denarnico. Niti poskusil ni ugovarjati. Zadovoljil se je s tem, da bo plačal pozno večerjo ali vsaj pijačo.

Sedela sta na idealnih sedežih na sredini dvorane. Še vedno nista spregovorila. Moral je prekiniti to tišino :

“Pogosto hodiš v kino?”

“Manj kot včasih, ker sem zelo odvisna od dela. Včasih pa skoraj ni bilo filma, ki ga ne bi videla.”

Nobenega povratnega vprašanja. Neverjetna ženska. Zelo ga je vznemirjala. Po njenem prvem srečanju tega ni pričakoval. Bil je prijetno presenečen.

Dvorano je objela tema. Njene oči so se razširile in pogled se ji je vsidral na platno.

Medtem ko je ona požirala slike z očmi, Jana film ni nič kaj preveč zanimal, raje se je posvetil opazovanju nje. Vsa se je predala užitkom filma. Kaj takega se mu še živ dan ni zgodilo, pa ni bil prvič v kinu z žensko. Namenila mu ni niti enega samega pogleda. Pričel je uživati v tem, da jo je enostavno gledal in tudi to mu je bilo tuje. V nekem trenutku se je množica zdrznila, nekatere ženske so celo glasno vzdihnile, zaradi nekega prevrata v filmu (vampir je nekoga ubil ali nekaj podobnega), njej pa so se oči še bolj razširile in obraz ji je zasijal.

Mati je sedela v svojem naslanjaču v dnevni sobi. Noge je spodvila pod sebe, da se je kar izgubila v njem. V rokah je držala pred očmi knjigo. Te oči so požirale stran za stranjo. Vsa se je predala besedam in jih vsrkavala kot goba. Sedel je na tleh ob njej in jo gledal. Cele ure bi jo lahko takole gledal. Vzdrnila se je, da bi za trenutek pokukala v resnični svet in preverila, ali je tu vse kakor mora biti. Napodila ga je v posteljo, obljubila, da ga pride poljubiti za lahko noč, potem pa se je spet vrnila v tisti drugi

svet, ki ji je dajal takšno zadovoljstvo, da je žarela kot čarobno bitje. Na stopnicah se je ustavil in jo še enkrat pogledal, potem pa je stekel v sobo in jo nestrpno čakal.

Ko je vstopila v sobo, je hitro zaprl oči kot bi spal. Nežno se je sklonila nadenj, ga pokrila do vratu, mu položila medvedka v posteljo in ga nato komaj čutno poljubila na čelo, da ga ne bi zbudila, čeprav je vedela, da še ne spi. Potem je po prstih odšla iz sobe in pustila vrata priprta, da bi ga lahko slišala, če bi se ponoči zbudil ali grdo sanjal. Slišal je še škripanje stopnic, potem pa se je hiša zavila v molk. Vrnila se je v svoj naslanjač in tam brala pozno v noč.

Tako zelo jo je imel rad in njeno ljubezen je čutil vedno in povsod. Le kdaj se je izgubila? Kam je tako hitro, tiho in neopazno zbledela? Bolel ga je vsak spomin nanjo. Zakaj?

Helena je še vedno z istimi žarečimi očmi gledala v slike.

Ko je dvorano spet preplavila svetloba ob koncu filma, so se njene zenice spet zožile, kot bi se fiksirale spet nazaj v realnost.

Spomin na mater ga je spravil v slabo voljo. Nič bolj mu ni bilo všeč, da ga je Helena spominjala nanjo oziroma, da mu je ona vzbudila spomin nanjo, ki ni bil nič manj boleč kot spomin na njeno smrt. Vstal je in odšel ven. Začudena je pograbila plašč in si ga oblekla medtem ko je tekla za njim.

Ko je prišel ven, je za trenutek postal, da bi videl, če mu sledi, nato pa je z dolgimi, hitrimi koraki zavil v desno ulico. Ni imela časa razmišljati, kaj je stopilo vanj ali če ga je morda s čim užalila, le hitro je stopala za njim in od časa do časa potekla, da ga ne bi izgubila.

Pripeljal jo je do nekega barčka, ki ga ni poznala. Vstopil je. Že se je hotela obrniti in oditi, a radovednost je zmagala. Morala je vedeti zakaj se je nenadoma tako spremenil.

Bar je bil temačen. V njem ni bilo veliko ljudi. Jan je sedel ob mizi v zadnjem, levem kotu. Postala je na vhodu in ga gledala. Ošinil jo je s pogledom. Zbrala je pogum, globoko vdahnila in s prikrito negotovostjo stopila proti njem. Slekla je plašč in ga položila preko enega izmed stolov ob mizi, sama pa sedla na stol poleg njega. Ponudil ji je cigareto. Odkimala je.

“Imaš kaj proti, če si jaz privoščim eno?”

“Ja ...”

Spet ga je šokirala, toda ne tako kot prej. Kislo se ji je nasmehnil.

“... Ampak če moraš ...”

Izvlakel je cigareto in jo dal v usta, toda ni je prižgal.

Nekaj trenutkov sta sedela v tišini.

“Moja mama je naredila samomor, ko mi je bilo pet let ...”

Ni točno vedel, zakaj je to rekel. Še nikomur ni tega povedal.

“Spominjaš me nanjo ...”

Tiho je strmela v praznino pred sabo.

V žepu je poiskal vžigalnik in prižgal cigareto. Okus in vonj po dimu sta ga pomirila.

“Si že kdaj videl pljuča kadilca?”

Spet se je kislo nasmehnil. S tem je zapolnil težak trenutek.

“Ko sem bila stara šestnajst let, sem imela otroka ...”

Pozorno ji je prislunil in se zastrmel vanjo skozi gost dim. Še vedno je gledala v prazno. Njen obraz je bil nenadoma poln trpljenja.

“Starši so mi ga vzeli, še preden sem ga lahko objela ...”

Spomnil se je materinih oči tistega vročega, avgustovskega dne. To so bile Helenine oči zdaj.

“Ko je vse tiho ponoči, še vedno slišim njegove krike ...”

Nenadoma je ugasnil cigareto in z roko pomahal pred sabo, da bi razgnal dim.

Spet tišina.

“Verjameš v usodo?”

Njene oči se niso spremenile. Nekaj trenutkov je molčala, da bi oblikovala odgovor.

“Ne ... Verjamem, da imamo postavljen okvir, sami pa oblikujemo notranjost ...”

Njene misli so bile druge.

Prekinil ju je natak.

“S čim vam lahko postrežem?”

“Nič. Hvala.”

Vprašljivo jo je pogledal.

“Viski. Z ledom.”

Radovedno jo je opazoval. Odkar sta sedela tu, ga še ni pogledala. Tako sta v tišini pričakala natararja.

“Izvolite.”

Kozarec je postavil na sredino mize.

“Še kaj drugega?”

“Ne. Hvala.”

Odšel je.

Prijela je kozarec, ga premaknila predse in ga začela vrteti. Z očmi je sledila pluskanju tekočine ob stene. Naenkrat ga je dvignila in ga začela nositi proti ustom. Zdaj je prvič dvignila oči do Jana. V trenutku, ko so se njune oči srečale, je z vso močjo zagnala kozarec ob steno. Jan se je zdrzil ob žvenketu črepin. Sunkovito je vstala, pograbila plašč in odvihrala proti izhodu. Odhitela je mimo natararja, ki je pritekel pogledat, kaj se dogaja. Zmedeno je pogledal za njo, potem pa v Jana, ki je še vedno mirno sedel ob mizi in zrl v prazno. Potem je počasi vstal. Pod njegovimi stopali je pokalo steklo. Stopil je do šanka, kjer je plačal, nato pa počasi odšel ven.

Telo mu je otrpnilo v mrzlem zraku. Za trenutek se je ustavil pred vhodom in pogledal v obe smeri, morda, da bi jo našel. Ulične svetilke so samevale v hladni, megleni temi. V tem je čutil uteho in olajšanje. Hotel je biti sam. Preplavili so ga spomini na mater in vedel je, da je prav Helena odklenila vrata prostora, v katerem so bili že leta zaprti. Bili so neokrnjeni, čisti.

Mati se je sprehajala po vrtu za hišo. Obdajalo jo je pomladansko cvetje. Pomlad jo je očarala. Bila je njena nevesta, vila iz pravljice. Potuhnil se je za grmiček in jo opazoval. Šla je od cvetlice do cvetlice in vsako pobožala s svojim nežnim pogledom. Zdelo se mu je, da se ji je vsak cvet poklonil, potem pa srečen zažarel, ves hvaležen za njeno pozornost. V krošnji cvetoče češnje, se je oglasila drobna sinička. Mati je dvignila glavo in se toplo nasmehnila. Sončni žarki so se igrali z njenimi očmi. Ptička je za trenutek utihnila in radovedno obrnila glavico, nato pa je spet veselo zažgolela samo zanjo. Zagledala ga je. Počenila je k njemu za grm in ga s svojo drobno, toplo roko pobožala po glavi. Potem ga je nežno vzela v naročje in ga nesla naprej skozi vrt.

Prekinilo ga je tiho šumenje reke. Nekako je prišel do mostu. Potreboval je trenutek, da se je zbral in pogledal je okoli sebe, da bi ugotovil kje je in kako je tja prišel, toda oči so se ustavile sredi mostu. Čez ograjo se je sklanjalo črno dekle. Njeni dolgi lasje so padali v globino in ji zakrivali obraz, toda vedel je, da je to Ona. Dekle z železniške postaje, dekle iz njegovih sanj. Počasi se ji je začel bližati. Ni je hotel prestrašiti in želel si jo je podrobneje ogledati. Ni ga

opazila. Komolce, s katerimi je slonela na ograji, je naenkrat umaknila, se vzravnala in odšla. Še vedno je hodil proti mestu, kjer je stala. Tam se je ustavil in gledal za njo. Izginila je za ovinkom. Pogledal je čez ograjo. Voda je bila mirna in tiho je šumela. V njej se je svetil mesec, potem pa izginil. Pokril ga je temen oblak. Roke je potisnil globoko v hlačne žepe in se s sklonjeno glavo počasi odpravil nazaj v hotel.

***

Zbudili so ga zvoki ulice. Oprhal se je. Na poti na predavanje, se je ustavil v trgovini, da bi nekaj pojedel. Ostanek sendviča je vrgel v smetnjak ob pločniku. Helene ni bilo na vhodu. Ni je poskušal najti. Predavanja je preslišal. Kasneje je brezciljno blodil po mestu. Nekaj je iskal, pa ni vedel kaj.

Naslednji dan je bil podoben prejšnjemu.

Na klopici v parku je sedel starejši moški. Kazal mu je hrbet in bral časopis. Ko je šel mimo njega, so se Janove oči zazrle v sliko v časopisu. Pozorneje jo je pogledal. Stopil je do moškega ...

“Dovolite? ...”

Možak je začudeno pogledal in mu izročil časopis. Z zgornjega levega roba so Janu kričale v oči srednje velike črne črke ...

“Ribič ujel dekle”

Oči je spustil na sliko dekleta. Oblečena je bila v belo srajčko. Obraz je bil prazen, a nekako spokojen. Objemali so ga dolgi lasje. Za trenutek se mu ja zazdelo, da se smeje.

“A.K. je včeraj zjutraj ribaril na svo ... Iz vode je privlekel mlado dekle. Policija meni, da je samomorilka, a še vedno ni uspela potrditi dekličine identitete. Če bi kdo karkoli vedel o dekletu, naj to sporoči ...”

“Jani, mami je odšla živeti v nebesa.”

“Zakaj?”

V odgovor je dobil le bolečino v očeh tete Sonje.

“Ali ji tukaj ni lepo?”

Teta je molčala. Z grnkobo v glasu je deček vprašal, kar ga je mučilo že od samega začetka ...

“Ali me nima nič rada?”

V očeh so se teti zasvetile solze. Deček je še bolj močno stisnil k sebi oguljenega medvedka in čakal na odgovor, ki ga nikoli ni dobil.

Bilo je že precej temno, ko ga je pot spet pripeljala do mostu. Nagonsko je stopil na mesto, kjer je videl skrivnostno dekle. Obdajala ga je tišina. Nikjer ni bilo nikogar. Zastrmel se je v temno vodo. Nekaj je dvignilo njegov pogled na most. Iz teme se je izluščila podoba. Kot bitje iz pravljice jo je obdajala meglica. Počasi se mu je bližala. Dekle je bilo oblečeno v tanko, belo srajčko.

Bila je bosa. Njen obraz je bil bled, njene oči so sijale. Sapica se je igrala z njenimi dolgimi, temnimi lasmi. Počasi je stopala naprej. Zdelo se je kot da se ne dotika tal, ampak stopa po megli. Hodila je mirno. Poleg njega se je ustavila in pogledala v vodo. Počasi je splezala na ograjo. Na njenem obrazu in v njenih očeh ni bilo niti najmanjše sledi strahu ali kakršnegakoli drugega čustva. Samo mir. Nekaj trenutkov je stala na ograji in gledala v črno globino, potem je dvignila obraz proti nebu in zaprla oči. Nežno se je nagnila naprej in padla. Bela srajčka se je izgubljala v temi in končno potonila v njej.

Jan je gledal v globino in jo poskušal najti. Iz vode se je izluščila nova podoba. Bil je njen obraz. Ustnice so se ji raztegnile v vabljev nasmeh. Oči so bile še vedno prazne. Vabila ga je. Želel si je k njej. Nasmeh ni presahnil. Vabil je in vabil.

“Tu je lepo ... Pridi ... ,” mu je zapeljivo šepetal. Težko se mu je upiral. Skoraj bi se mu predal ...

“Jan?”

Dvignil je pogled. Helena ga je vprašujoče gledala. V njenih očeh sta bili žalost in bolečina. Dekle v vodi ga je še vedno vabilo k sebi. Pogled mu je begal z Heleninih oči na dekletov nasmeh.

Mati ga je nežno pobožala po glavi. Začutil je njen poljub na čelu. V njenem objemu se je potopil v njeno ljubezen.

Stopil je korak od ograje in se zazrl v Heleno. Negotovo se ji je približal in jo objel. Objeta sta počasi odšla z mostu in pozdravil ju je ples prvih snežink.

Dekletov nasmeh v vodi je zamrl in obraz ji je objel strah.

Brigita Judež, 4.b

PREBUJENJE

Včasih pod večer
od pričakovanja vse drhti.

Tako ljubimca
v uri domenjeni
ob koraku vsakem
spreleti.

Travam sem brat,
dreves tiha rast,
luč sveta,
svetlobe polna tema,
prebujeni praspomin.

Milan Markelj

MIDVA

Kakor da oba
iste sanje sanjava.
Jaz v svojem vidim
svoj obraz,
ti v mojem svojega.
Zdaj vem,
kako je biti: ti
in ti veš,
kaj je biti: jaz
Kakor da med nama
tiho se smehlja
Njegov obraz...

Smiljan Trobiš

Mitja Pelko

SAMO TEPEC VPRAŠA DEKLE ZA DOVOLJENJE

Ajla je bila besna nase. Jezilo jo je, da je morala iti na to večerno zabavo. V trenutku, ko ji je Žondalar omenil srečanje vseh maturantov, je vedela, da se ga nikakor ne sme udeležiti. To je bila, po njenem mnenju, Žondalarjeva najhujša odločitev. Tako brezčutna je bila, nezaslišano netaktna, da ni mogla verjeti lastnim ušesom, ko ji je predlagal, naj gre z njim. Kako si je sploh drznil?! Najraje bi ga brcnila. Mar ni niti toliko rahločuten, da bi vedel, da jo bodo sošolci in sošolke spomnili na vso minulo srečo, ki je bila zdaj zanjo že izgubljena? Tonolan, njen bivši, je namreč tistim časom v svojem zadnjem, strašnem poslovilnem govoru, ki se ga je spominjala še do besede natanko, rekel *dnevi slave*. Dnevi, ko je bila zaljubljena v svoje petje in v Tonolana, ti dve ljubezni sta se ji zdeli kot ena. Prepričana je bila, da opravlja pomembno misijo, zaradi česar se je počutila kot v sedmih nebesih. Zdaj se je tistih časov spominjala z bolno zavistjo ...

Žondalar pa nikakor ni razumel, zakaj ne bi mogla vstopiti v sobo, polno ljudi, ki so bili del njene mrtve sreče.

Onemela je in z odprtimi usti zrla vanj, on pa ji je še naprej razlagal svojo patetično zgodnico ...

“Ne morem iti, če ne greš ti z mano,” je rekel potrto. “Vsak od teh sošolcev in sošolk ima že svojega partnerja ali vsaj spremljevalca in najmanj pol otroka. Ajla, rad imam te sošolce, toda brez spremljevalke, kot je tu nekakšen običaj, nikoli več ne grem na srečanje. Lahko bi si vzela prost večer in me rešila iz zagate. Le zraven mene bi bila in me ščitila. Ko bi me napadli, zlasti ženske, bi spremenila snov pogovora in me osvobodila. V tej deželi je očitno zločin, če je moški star 23 let in še nima punce. Dobro veš, da lahko računaš name, če boš kdaj potrebovala spremljevalca ...” In naprej in naprej. Skoraj cmeril se je.

Kmalu ji je zmanjkalo izgovorov, kajti edinega dejstva, ki bi ga utišalo, ni hotela priznati niti sebi: odkar jo je Tonolan pobrisal, saj je bila to njegova edina rešitev, da je čim prej odšel čim dlje od nje, jo je ohromila vojna, ki jo je bila sama s seboj.

Žondalar Zelandonski se je zelo potrudil, da mu je njegov načrt uspel in jo je tako še isti večer odpeljal do plesne dvorane ...

Ajla se je ohromljeno ustavila pred sobo, iz katere je slišala tisto znano melodijo ...

“Žondalar,” je rekla proseče, “ta pesem ...”

Žondalar, ki je bil neizmerno ponosen nase, je ni slišal. Sam je organiziral srečanje. Izbral je orkester in mu dal seznam pesmi, ki naj bi jih igrali. Najel je manjšo plesno dvorano in naročil večerjo za vse. Sam je poiskal vse sošolce,

tudi tiste najbolj oddaljene, saj ni želel, da bi kdorkoli manjkal na tem srečanju. Čestital si je, da je pomislil prav na vse, kar bi Ajlo lahko odvrnilo od tega, da bi sprejela povabilo. Zabavno, da se ni mogel spomniti nobenega drugega izgovora, da bi jo peljal ven. Poznala sta se že nekaj let, vendar pa njun odnos ni bil tak, da bi jo, kar tako, brez posebnega razloga peljal na večerjo. Med njima je stala nevidna pregrada, ki je ni mogel razumeti in ki mu je preprečevala, da bi se ob njej počutil sproščeno. Če se ne bi dovolj dobro poznal, bi skoraj mislil, da se je boji.

“Ta pesem,” je ponovila Ajla, “je tako ...”

“Odlična, mar ne?” je zažarel Žondalar.

“Grozna!” je vzkipela Ajla. “Sovražim vso ponarejeno nostalgijo.”

“Kaj morem, če so si jo pa sošolci zaželeli?” je odvrnil Žondalar, jo prijel pod komolcem in jo neusmiljeno postavil naprej.

“Res je grozna. Prav imaš. Vendar ne moreva stati tukaj. Ajla, prava prijateljica si. Res sem ti hvaležen. Ne pozabi pa, ko te bodo začeli nadlegovati z vprašanji, ti samo reci, da imam nadvse ljubko *stalno* dekle, vendar nocoj ni moglo priti.”

“Tega ne bom mogla reči, ne da bi se začela smejati.”

“Torej se smej. Pomembno je le, da izrečeš te besede. Poudari, da imam *stalno* dekle.”

Ajla je dovolila, da jo je Žondalar potisnil v plesno dvorano. Tu so ju takoj obkrožili. Trepljali so Žondalarja, objemali Ajlo, trepljali so Ajlo in objemali Žondalarja. Ajli se je zdelo, da so z zabavo pričeli že dan poprej. Bilo je hrupno, prenatrpano, zmedeno, veselo ...

Vse ženske so bile načičkane kot Ajla. Pomislila je, da ni tako hudo, kot je sprva mislila, da bo ...

Ko jo je Žondalar zgrabil in jo potisnil na plesišče, je bila že dovolj veselo razpoložena, da ni pomislila na čas, ko je s Tonolanom nazadnje plesala ob tej pesmi. Ugotovila je, da je pozabila, kako dobro pleše Žondalar. Skoraj zabavala se je. Zdaj so igrali pesem, o Bog, pesem, ki jo je spravljal ob pamet.

“Bi nehal peti v moje uho?” je zasikala nanj.

“Pesem znam na pamet,” je ugovarjal.

“To ni izgovor in če v trenutku ne prenehaš ...”

“No, kaj boš naredila, no, kaj?”

Na srečo so jo rešili prijatelji. Naslednjo uro je potovala iz rok v roke. Žondalarju ni uspelo z njo odplesati več kot nekaj korakov hkrati. Morda to le ni najboljši kraj za pogovor o njenem neprimernem vedenju, je pomislil in ves pogum ga je zapustil. Bila je kraljica prekletega plesa, zli duh, ki je ušel iz svetilke. Bila je spretna uničevalka, zaradi katere se bo gotovo skregalo več parov, ko bo zabava končana. Zaradi nje so bile vse ostale ženske videti ... nepopolno opravljene.

Večerja je potekala v direndaju zdravic, šal, presedanja in zgodb o velikih dejanjih, ki so se v resnici zgodila. Nato so spet plesali. Ajla je tako že več ur poslušala stare pesmi, zato je niso več zbadale in spominjale na stare čase. Počutila se je prijetno kot na veseli zabavi. Bila je vedra kot že dolgo ne in tudi vino, ki so ga natakarji neutrudno točili, je delovalo.

Vodja orkestra je stopil k Žondalarju in mu nekaj zašepetal. Žondalar je okleval, nato pa mu je prikimal. Potem se je povzpел na oder ter utišal občinstvo. Naznanil je: "Dragi moji, se spominjate dekleta, ki nam je enkrat prepevalo pesmi in nas jih učilo? Spet ji prisluhnimo. Ajla, kje si? Pridi sem." Množica je zarjula. Ajla je slišala, kako sošolci kličejo njeno ime in spoznala, da se je ujela v past. Prebodla ga je z najbolj ubijalskim pogledom, kar ga je premogla.

"Prebrisano," mu je rekla.

"Vedel sem, da nam boš rada zapela."

Ajla je zmajala z glavo. Res je bila v pasti. Razmišljala je, kako prekleto mu bo tole še vrnila.

Žondalar ji je priskrbel visok barski stol. Zlezla je gor, se razgledala po sobi, prevzeli so jo spomini in začela je peti. Že dolgo ni pela, vendar je bil njen kontraalt še vedno topel in nihče se mu ni mogel upreti. V visokih tonih je bil sladek, v srednjih močan, v najnižji oktavi pa je skrival past, ki ji ni ušel nihče. Ajla se je izgubila v glasbi. Čutila je, kako njena moč narašča s pesmimi, kot bi jim metala ljubezenska pisemca na dan sv. Valentina. Izžarevala je svetlobo. Odpela je veličastne pesmi, vstala iz stola in vodji orkestra namignila, naj igrajo kaj drugega. Sama je gledala, kako bi prišla z odra, ko je k njej pristopil Žondalar in začel peti tisto pesem, ki je ni želela slišati, ker ji je preveč pomenila. Žondalarju so se pridružili tudi vsi ostali v dvorani. Ajla ni mogla odpreti ust, ko jo je že objela preprosta in nepozabna melodija.

"Daj, Ajla, poj!" jo je dregnil Žondalar. Ajla je bilo preveč hudo in čeprav se je trudila, da bi jih ustavila, ji to ni uspelo. Po licih so se ji ulile solze. Oh ne, ne morem več, je pomislila, se izmuznila iz njegovega objema, skočila na plesišče in se med gručo prerinila do vrat, od tam pa ven, na prosto.

"Počakaj, pozabila si plašč!" jo je nenadoma ustavil Žondalar in jo ogrnil z njim. Iz žepa je izvlekel robec in ji nežno obrisal solze.

"Jezus ... oprosti ... nisem vedel, da te bo tako prizadelo."

"No, vsekakor si pomislil na vse drugo," ga je obtožila.

"Daj no, Ajla, bila si hudičevo veličastna! Nisi vesela, da sem te pripravil do petja?"

"Moram priznati ... ni bilo tako grozno ... kot sem pričakovala. Nisem vedela, da še znam vse te pesmi," je rekla in mu oprostila s pogledom.

Žondalar jo je pospremil do avtomobila in jo molče odpeljal domov. Medtem so odmevi nesmrtnih melodij tako glasno doneli v avtu, da se nista mogla pogovarjati. Čeprav je veliko popil, je zelo dobro vozil. Hitro in ne da bi se

menil za znake ali predpise. Zanašal se je na svoje dobre reflekse. Ustavil je na dovozu k Ajlini hiši. Ostro je zavrl, da je pesek poletel po zraku.

“Torej srečanje je končano ... Domnevam, da se ga naslednjih deset let ne bova udeležila,” je zagodrnjal.

Ajli se je zdelo, da je še bolj žalosten, kot bi smel biti.

“Morda tega ne bi smel napraviti,” je dejala. “Morda ne bi smel obnoviti tistih dni.”

“Potem te nikoli več ne bi slišal peti ... to bi prekleto pogrešal. Ajla, nocoj si bila kot v starih časih.”

“Nič ne ostane isto, Žondalar, vse se spreminja in ne vedno na bolje,” je rekla, kot da se poslavlja. Prijela je svoje stvari in se pripravljala, da bi izstopila.

“Ne, čakaj. Ostani še malo, še minuto. Se ne moreva le pogovarjati? Nikoli se ne pogovarjava. Če pa že, se o študiju.”

“Pogovarjal bi se?”

“Da, o čemerkoli. Pogovarjal bi se, kot se pogovarjata dva, ki se poznata že sedem let, vendar se ne poznata tako dobro, kot bi se morda morala.”

“Bi se morala?” Ajla se je zabavala. V vseh teh letih, odkar je poznala Žondalarja, ga ni še nikoli videla tako pijanega. “Mar niste preveč popili, spoštovani Žondalar Zelandonski?”

“Prekleto prav imaš. Pijan sem in vino veritas, karkoli že to pomeni.”

“Ne bi bilo bolje, če bi odšel domov in se naspal? Pogovoriva se lahko kdaj drugič,” je rekla in se prisilila, da ni bruhnila v smeh.

Videti je bil tako resen, prav nič ni spominjal na Žondalarja.

“Moj Bog, Ajla,” je vzkliknil ves razkačen, “niti najpomembnejše stvari o meni ne veš, kajne? Tega sploh nočeš vedeti!”

“Žondalar, bil si Tonolanov najboljši prijatelj, štiri leta sva bila sošolca, bila sva že tako dobra prijatelja, seveda te poznam.”

“Vraga me poznaš. Zate sem vedno le privesek, le en član družbe več. Nikoli ne pomisliš, da sem samostojna osebnost in da imam svoje življenje, polno upov, sanj in čustev.”

Naj bo pijan ali ne, fant je resnično ogorčen, je pomislila Ajla. Njegove nepričakovane besede so ji vzele sapo. Vedela je, da govori resnico. Obrnil se je k njej in obris njegove glave in njegovih ramen se ji je nenadoma zazdel tuj. “Žondalar ...” Iztegnila je roko, kot da bi se rada dotaknila njegove roke in se tako poskušala opravičiti. Videl je njeno kretnjo, jo zgrabil in jo povlekel k sebi: “Prekleto, Ajla, si morda kdaj vsaj za sekundo pomislila, da sem tako močno zaljubljen vate, da tega ne morem več prenašati?”

“Žondalar!” Bila je osupla. Ni mu mogla verjeti. Zasmejala se je in ga odrinila.

“Daj no. Alkohol govori iz tebe ... alkohol in današnji večer, stari prijatelji, glasba, spomini ..., ne pa ljubezen. Pomisli na vse ženske tvojega življenja.”

Ajlin glas je postal šaljiv v trenutku, ko je pomislila na Žondalarjeve punce. "Kako lahko trdiš, da si bil sploh kdaj zaljubljen?"

"Tristo peklenščkov, poslušaj me! In se nikar tako vzvišeno ne hihitaj. Imel sem pač smolo in se enkrat samkrat v življenju zaljubil. To je bilo v šoli, pet sekund po tistem, ko si vstopila v naš razred. Neumen pezde sem. Zaljubil sem se za vedno. Leta in leta sem se trudil, da bi se odljubil. Skušal sem pozabiti na svojo ljubezen, jo spremeniti v kaj drugega, jo prepoditi ..., toda ni mi uspelo. Imam pač smolo. Nočem biti zaljubljen vate! Misliš, da je zabavno biti zaljubljen v nekoga, ki nate gleda kot na nekoga, ki prinaša rojstnodnevna darilca?"

"Toda ... toda ..." je zajecljala Ajla. Žondalarja še ni slišala govoriti s to nepremišljeno, neustavljivo silo. Vsa njegova hladokrvnost moža je izginila.

"Nič, toda! Poznam take izgovore. Prepozno sem prišel v tvoje življenje, bila si že oddana, ljubila si drugega. Jaz sem le prijatelj. Del tvoje zgodovine sem in zgodovine nihče ne more spremeniti. Prepozno je, da bi name začela gledati drugače. Prizanesi mi s svojimi izgovori in opravičevanji ter tolažbami. Vsak *toda*, ki se ga lahko spomniš, sem že tisočkrat prelel v svoji glavi! Ajla, poslušaj me. Vem, da zgodovine ne moreva spremeniti, lahko pa spremeniva prihodnost. Veš, koliko različnih preteklosti sem si že zamislil? Kaj, če bi se srečala takrat, ko bi se morala srečati? Ne, nikar me ne poskušaj prekiniti. Seveda sem malo pijan, a le tako sem končno zbral dovolj poguma, da sem ti priznal. Moraš me poslušati. Oh, Ajla, kaj če bi skupaj hodila v osnovno šolo? To bi se prav lahko zgodilo, saj sva odraščala le par kilometrov vsaksebi. Rodila sva se istega leta, *istega meseca*, za božjo voljo! Ko bi te prvič zagledal, bi te prosil, da greš z mano na šolski ples. Do takrat, ko bi mi celo dovolila, da te poljubim za lahko noč. Do konca življenja ne bi nihče od naju pogledal nikogar drugega. Ajla, zgrešila sva se za nekaj centimetrov! Za vraga, si lahko misliš, kako srečna bi lahko bila?"

"Verjetno ... ne bi bilo ... povsem nemogoče, če verjameš v potovanje skozi čas," je priznala. Njen razum ni deloval tako brežhibno kot običajno.

"Hotel sem te vprašati nekaj nadvse neumnega," je rekel Žondalar, kajti njegovo željno srce je poskočilo, ko je opazil, da je Ajla začela premišljevati.

"Kaj?"

"Samo tepec vpraša dekle za dovoljenje," je rekel. "Se spomniš tega reka iz šole?" Zdrnil je k njej in jo objel. Še preden je lahko ugovarjala, jo je poljubil na usta - spoštljivo, nežno, ljubeče, a z nezmotljivo dostojanstvenostjo moža, ki ve, da poljub ne bo povsem nezaželen.

"Nehaj," je presenečena zacvilila Ajla. Že dolgo je ni nihče poljubil in odrvenela je od strahu.

"Objemi me, Ajla," je rekel. "Daj, no, samo poskusi. Če ti ne bo všeč, bom prenehal."

"Kaj za vraga pa misliš, da počenjaš, Žondalar Zelandonski?"

“Poljubljam te. To je vse: le poljubljam,” je rekel in jo ponovno poljubil.

“Rekel si, da bi se rad pogovarjal,” je divje protestirala.

Toplina in popolnost njegovih ustnic ter nedopustno ugodje, ki jo je začelo preplavljati v njegovem močnem in varnem objemu, so ji izpili vse moči. Bil je tako velik, dišalo je prijetno, njegov objem je bil tako varen ... Kdo bi pričakoval, da ima tako prijetne ustnice?

“Pozneje. Vrni mi poljub, Ajla, draga Ajla. Prosim, poskusi mi vrniti poljub, ko te bom poljubljal. Ne bodi plaha. Čudovita si. Ljubim te. Vedno sem te ljubil. Ni treba, da me takoj začneš ljubiti, toda dovoli mi, da te poskusim pripraviti do tega, da bi me ljubila. Obljubi mi, da mi boš dovolila. Tako dolgo je že in tako sem si te želel - vse življenje hrepenim po tebi. Že od nekdanj ugibam, kakšen okus bi imel tvoj poljub. Nikoli si nisem predstavljal, da bo tako slasten.”

Svoj obraz je zakopal v njene lase. Preprost dotik njegovih ustnic z njenimi je povzročil, da je njun svet zdrsnil iz sidrišča. Prijela sta se, da ne bi izgubila ravnotežja, in njuni srci sta začeli divje utripati. Žondalar je z dlanmi objel njen obraz in jo začel počasi, preiskovalno poljubljati ob lasišču, navzdol po njenem vročem licu do spodnjega konca ušesa. Potem ji je glavo potisnil nazaj in začel poljubljati nežno kožo njenega vratu. Še vedno je bila tesno zvitja v krzno in ovrtnik njenega plašča je potisnil nazaj. Ajla se je streznila, čeprav je drhtela od užitka nad nežnostjo in lahkotnostjo njegovih preiskujočih ust, čeprav se je hotela potopiti v omamno varnost njegovega objema. V mračnem avtu je poskušala razločiti njegove oči, vendar ji ni uspelo.

“Žondalar, počakaj! Prehiter si. Ne vem, kako se počutim. Postoj, daj mi čas, da premislim. Pretvarjaj se, da prihajava s šolskega plesa. Počasi, Žondalar.”

Njena porušena, ranjena samozavest jo je opomnila, da je preveč nezaščitena, preveč željna in da se mora oprijeti resničnosti, ki si jo je zgradila v dolgih nočeh, ko je raziskovala svojo preteklost. Zmeda nepričakovanih čustev, ki so jih sprostili v njej njegove besede in poljubi, je ne sme zanesti.

Nehal jo je poljubljati in si njeno glavo prislonil na prsi. Z eno roko jo je lahko objemal, z drugo pa ji gladil lase kot otroku.

“Ajla, prihajava s šolskega plesa in rad bi te dolgo, čimdlje držal v objemu. Ne morem verjeti, da se mi je nasmehnila sreča. Ne morem verjeti, da je tu rdečelaso in modrooko dekle, ki si prav tako kot jaz želi postati kirurg. Rad bi vedel, če obstaja možnost, da bova kdaj delala skupaj. Dlje moja domišljija ne seže, kajti star sem komaj šestnajst let.”

Radostno se je zasmel.

“Veliko premlad sem, da bi si lahko predstavljal, da bi s tako čudovitim dekletom, kot si ti, počel karkoli drugega.”

Ajla se je ob njem sprostila. Želela je, da bi govoril in govoril, kot da vsaka njegova beseda zatrjuje, da je še vse neomadeževano življenje pred njo, kot da bi se to lahko uresničilo, če bi nanizal dovolj besed. Žondalar je čudovito,

nepričakovano sladek, je pomislila sanjavo, pošten je v svoji nerodnosti, odkritosrčen je kot fantek. Ko ga je prvič videla, se ji je zdel kot pogumen Viking ... morda se ni motila. Njegov glas je bil odkrito koprneč ... *Če jo je ljubil.*

Nenadoma je vsak dvom izpuhtel. Dolga leta ni slišala glasu ljubezni. Zdaj ga je zaslišala in prepoznala. Z rokama je segla navzgor in se oklenila Žondalarjevega mogočnega vratu. Dvignila se je in svoje ustnice prislonila ob njegove. Zdaj ga je prvič poljubila ona. Njen poljub je prišel iz globine srca. Bil je buren in strasten. Zdaj je prvič sprostila vse zavore v sebi in s to kretnjo izražala predajo ter obljubljala vse.

Tjaša Rifelj, 4.c

linorez

“Spomini”

Ana Guštin

IZPITJE

Strnjena kri mnogih večerov
v skodelici kave
v kavarni zvečer,
ko ura tke samotne poti
do postelje penečih sanj.

Večeri v skodelici kave:

pomladni,
poletni,
jesenski,
zimski večeri.

In jutrišnji,
pojutrišnji,
in nekoč
in morda.

Vse je le rahla sled
kdo ve kdaj
in če sploh izpitega.

Noč se spušča nad trg
v premnoge prazne oči.
da zbriše
še zadnje ostanke
rahlih sledi.

Milan Markelj

ZIMSKA NOČ

Vsa bela je soba.
Zunaj v noči
snežni metež divja.
Ugasnil sem luč
in veter poslušam,
kako po oknu ropota.

Kje si zdaj, ljubica davna,
slutnja otroštva, sanja mladosti?
Poljubil bi te na dobre oči.
V tvojem naročju žalost zaspi,
v tvojih dlaneh pomlad zadehti,
na tvojih ustih poletje žari,
v tvojih očeh dozoreva jesen.
Pridi, ljubica davna,
pridi iz bele teme,
zlekni se k meni
v posteljo hladno,
ogrej mi srce!

Zunaj v noči
snežni metež divja;
in le veter ledeni
po oknu ropota.

Milan Markelj

Biti gimnazijec - privilegij, napor?

(razmišljanje)

Z besedo gimnazija sem se seznanila že v ranem otroštvu. O njej so se pogovarjali odrasli, se spominjali svoje mladosti in težav, s katerimi so se soočali v tej zgradbi. V družbi starejših prijateljev, gimnazijcev, ki so se pogovarjali o gimnazijskem življenju, sem večkrat dobila občutek, da se jim ne godi lepo. Dobila sem vtis, da je gimnazija nekaj slabega. Kasneje, v višjih razredih osnovne šole, sem zvedela, da je to le ena izmed srednjih šol s težjim programom za boljše učence. Že v starih časih je to, da si gimnazijec, veljalo za nekaj vzvišenega in privilegiraneega.

Prvi dnevi v septembru so bili zame velik napor in počutila sem se neugodno, pri srcu in v želodcu me je stiskalo. Med novimi obrazi in v popolnoma novem okolju se nisem znašla. Višji letniki so nas ozmerjali, poničevali, dobila sem občutek, da se nikoli ne bom mogla navaditi in vključiti v to okolje, družbo. Dnevi so minevali, vse nove, čudne stvari in običaji, odnosi med profesorji, so postali nekaj vsakdanjega. Spoznala sem nove sošolce in prijatelje, z nekaterimi sem navezala tesnejše stike. Lepo je, če te vsako jutro v gimnaziji pričaka nasmejan obraz, ki ti prežene strah pred dnevom, ki sledi.

Gimnazijsko življenje mi bolj ustreza kot prejšnje, v osnovni šoli. Sem v družbi pametnejših, razumnejših in do soljudi bolj odprtih najstnikov, katerim lahko brez zadržkov povem moje mnenje o njih, ne da bi to vplivalo na odnos med nami. Všeč mi je, da se lahko s sošolci razumneje in racionalno pogovarjam. Spoznala sem, da nekateri skrivajo v sebi veliko pozitivne energije in življenjskih izkušenj. Med privilegije si štejem to, da sem v okolju, ki me razume in pozna ali je že izkusilo to, kar teži mojo dušo in srca še mnogih gimnazijcev.

Ni pa vedno lahko biti gimnazijec. Težja, obširnejša snov, ki nas spremlja pri vseh predmetih, zahteva dovolj truda, volje in časa, ki ga moramo vložiti vsak dan, da lahko prebrodimo dopoldneve. Večkrat se moram čemu odpovedati in se posvetiti učenju, čeprav preveliko odpovedovanje zabavi ni zdravo. Človek si mora v življenju enakomerno porazdeliti tako delo kot zabavo, saj preveč enega in premalo drugega lahko povzroči nezdravo življenje, ki lahko vodi v skrajnosti. Odrekanje pa kljub temu ni slaba lastnost, saj se moramo v življenju marsičemu odreči, da bi dosegli začrtane ambicije in cilje.

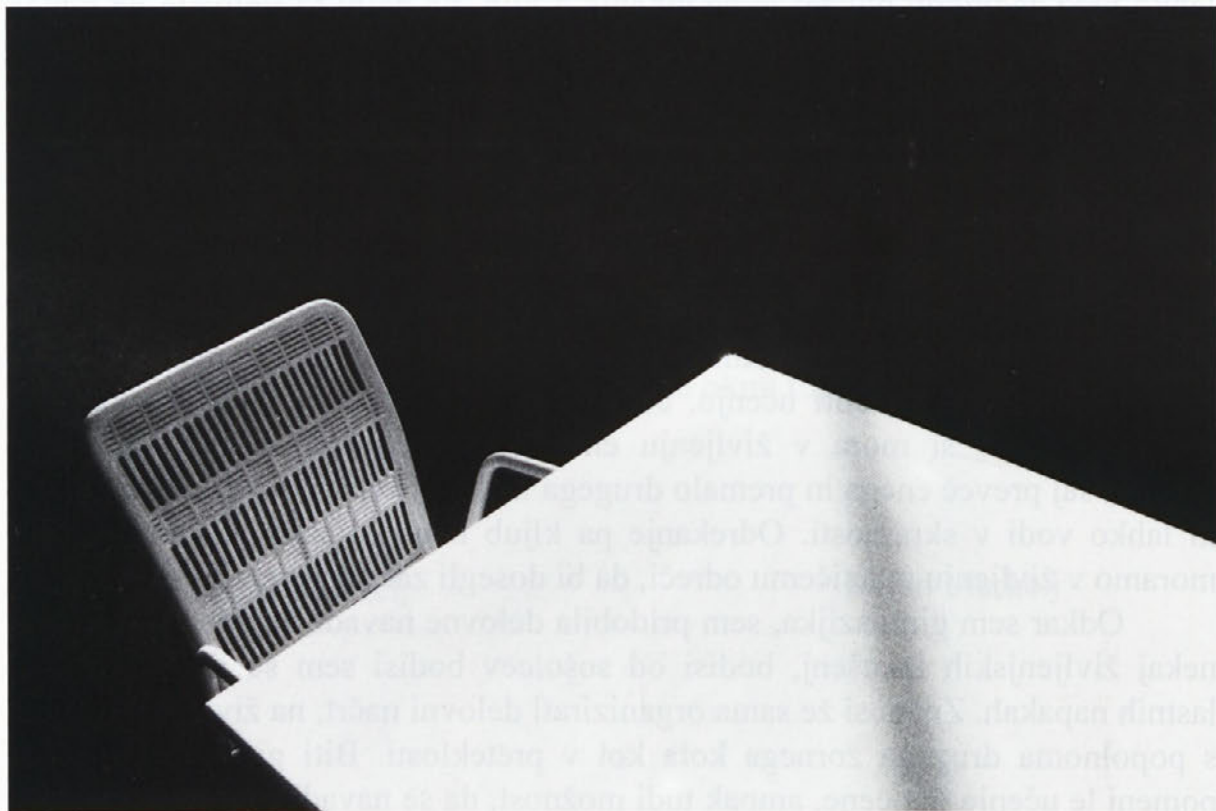
Odkar sem gimnazijka, sem pridobila delovne navade za učenje in že kar nekaj življenjskih izkušenj, bodisi od sošolcev bodisi sem se jih naučila na lastnih napakah. Znam si že sama organizirati delovni načrt, na življenje gledam s popolnoma drugega zornega kota kot v preteklosti. Biti gimnazijec mi ne pomeni le učenje in ocene, ampak tudi možnost, da se navadim na vse situacije, ki jih bom še doživela v življenju. Živeti mi pomeni doživeti čim več dobrih kot

tudi slabih življenjskih izkušenj. Dobro mi popestrijo dneve, slabe pa krepijo samozavest, z vsako novo tako izkušnjo je moja koža vse bolj trdna in odporna proti zunajim vplivom. To pa še ne pomeni, da bi morala imeti zaprto srce do tistih, ki potrebujejo pomoč. Vedno sem pripravljena pomagati sočloveku, če je to le v moji moči, kajti zavedam se, da bom morda nekoč jaz tista, ki jo bom potrebovala. Gimnazija mi pomeni le odsek v življenju, na katerega se bom večkrat ozrla in se spominjala vseh trenutkov, ki so vplivali na mojo osebnost in značaj. Živimo le enkrat, zato si v gimnaziji skušam pridobiti čim več znanja za nadaljnje šolanje na fakulteti kot tudi prijateljskih vezi in izkušenj.

Dolgo sem dvomila, ali je bila moja odločitev, da se vpišem v gimnazijo, pravilna. Šele zdaj se zavedam, da je bila to pravilna pot, ki bo začrtala in pustila sledove v mojem življenju. Ni me strah vseh dni, ki sledijo, sprejela jih bom tako, kot bodo prišli ter se potrudila po mojih najboljših močeh, da bodo srečni in uspešni. Lepo je biti gimnazijec, saj dobre, vesele izkušnje pretehtajo temačne dneve.

Katja Šturm, 1.b

Andrej Virc

... da se pesem porodi iz ljubezni in koprnenja

Domovina, umetnik, slovenski narod ... in Ivan Cankar. Nerazdružljiva celota. Nizi opojnih besed, ki izžarevajo trpkost življenja in neskončno hrepenenje po sreči ...

“Kdor je umetnik, kleše v kamen od začetka do konca svoj obraz ... Če je kaj prida, je vsaka novela kos njega samega, kaplja njegove krvi, poteza na njegovi podobi.”

In prav Kurent je verna podoba tega umetnika, simbol Cankarja samega. Dete, porojeno iz vina in pregrehe, ki mu je za doto na poti življenja podarjena občutljiva duša, ranljiva ob najmanjšem viharju, je drugačen od ostalih. Njegov svet sega globlje od navadne stvarnosti, zato ga ne razumejo. Toda ravno ta drugačnost, to hrepenenje po resnici, ljubezni, svobodi nam da premoč nad ubogo rajo, ki naravnost obupano potrebuje tolažnika. Iz trpljenja in nadmoči se je rodila kupčija. Kurent proda svojo žalostno dušo za navidezno rešitev - čarobne gosli iz rok zlodeja v škratovski podobi, gosli, ki osvojijo trpeca srca in jih napolnijo z radostjo in naslado. Kurent končno spregleda prevaro, ki jo trpi njegovo ljudstvo, poda se na zarisano pot glasnika težko pridobljenih spoznanj, vodnika skozi nevarne čase, vidca. Njegovo orožje proti morilski senci sta le pesem in orfejevska moč njegovih gosli, ki razglašata veselje. To je njegova usoda ... “Takrat je vedel, kdo da je.” Kajti zapisan je umetnosti.

Na svoji trnovi poti doživlja Kurent redke prebliske upanja v boljšo prihodnost, ki se mu simbolično kaže kot jutranja zarja nekje v ozadju, sicer pa je njegovo življenje polno bridkosti in razočaranja. Srečanje s starcem, ki ga je življenje poteptalo v prah, a mu v očeh kljub temu včasih zažari uporniški duh hlapca Jerneja, in otrokom, ki mu je edina uteha sladka dremavica, se mu zareže v dno srca in ga še potrdi v njegovem poslanstvu. Spoznanje. Edini način za odrešitev umirajočega ljudstva iz “črne doline”, ki išče utehe v veseljačenju in opijanju, je upor proti izkoriščevalcem.

“Le vkup, le vkup uboga gmajna!” Propadajo kmetje, propadajo delavci, propadajo rudarji ... Utoplajo se v pijanih sanjah. In tudi “bela” Ljubljana ni nič drugega kot nova slika v nizu temnih podob slovenske brezizhodnosti. Šentflorjanska raja ogorči in razjezi našega umetnika, obenem pa povzroči zaskrbljenost. Predvsem misel, da to deželo vodijo lažnivi rodoljubi, ki se obračajo tako, kakor piha veter. Upor! Slovenci! Upor! A vsi klici po begu iz pasivnosti se h Kurentu vračajo kot odmev. Usoda Slovencev se še naprej vleče kot procesija na Golgoti, ki je simbol za trpljenje slovenskega naroda pod izkoriščevalci. Tokrat so Slovenci tisti, ki so obsojeni na križ. Narod hlapcev je suženj lastni vdanosti v usodo. “... bridkost najgloblja, radost najvišja ...” Tisti, ki ostajajo, iščejo tolažbo v pijančevanju, ostali odhajajo. “Kamorkoli!”

Domovino pa zapuščajo, da izkrvavi sama. Vendar ne čisto sama ... Kajti pretresljiva je izpoved Cankarjeve ljubezni do domače grude, brezkompromisne ljubezni, ki jo izrazi z besedami, položenimi v Kurentova usta: "Zemljica, zemljica, mati! Če nimaš kruha, daj mi kamen; še ob kamnu bom prepeval!" Resnični zakladi so izgubljeni zakladi, kajti človek se zave resnične vrednosti stvari šele, ko je daleč od nje. Tujina je mačeha, zato se vse odhajajoče ladje z izseljenci potapljaajo v sivo meglo, upanje tone v bridkosti. Le na domačem svetu odseva zarja, ki daje Kurentu, ko se zdi že vse izgubljeno, novih moči.

"Ne daj mi dočakati, o Gospod, da bi se glasila tuja govorica po teh krajih! Ne daj mi dočakati, da bi storil suženj suženjsko smrt! Moč mu dodeli, da raztrga vrvi - če je treba, da umrje, naj umrje svoboden!"

Ta ideja o brezkompromisni svobodi se izvije Cankarju v obliki goreče prošnje. Umetnost je svoboda. Umetnik lahko ustvarja le svoboden. Rajši pade v objem temni Senci, kot pa da bi bil suženj med sužnji.

Jutranja zarja, Senca, krščanski simboli trpljenja, sam Kurent so simboli, ki so nanizani, skozi celotno delo, ponazarjajo konkretne družbene razmere. Skupaj s ponavljajočimi se motivi, idejami, temami nadomeščajo zgradbeno nepovezanost in tako dobi delo povsem poseben sij.

Pri uvrščanju dela v literarno vrsto moram izbrati neko srednjo pot, ker v Kurentu najdem prvine tako lirike kot tudi epike. Za liriko govori misel, da v delu živi Cankarjeva delovna problematika, njegov etični red. Izraža njegove odzive na čas in razmere. V Kurentu odkrijemo poleg snovnih tudi veliko čustvenih in miselnih prvin, velikokrat med subjektom in objektom ni razlike in tudi ne distance, ampak enakost. Govor lirskega subjekta se nanaša na njegova čustvena stanja, razpoloženja, misli, njegov lastni "jaz". Ko Kurent, torej Cankar, izpoveduje svoja čustva in misli, sta prostor in čas trenutna. V nasprotju pa ko govori o Kurentovi preteklosti, ohranja do njega distanco in uporablja pri tem pretekli čas. Tudi kraj in čas lahko včasih čisto natančno določimo. V delu najdemo poleg ostalih prvin pripovedništva, vpletenih v delo, tudi neujemanje stvarnega in psihološkega ritma dogajanja.

Cankarja ne poimenujejo kar tako največji mojster slovenske besede. Iz slovenskega jezika zna potegniti sočnost njegovih besed, pudariti zvočnost in melodičnost, da stavki v ušesu kar zapojejo. Kurent je pa tako za tiste, ki ljubimo lepoto jezika, pravi užitek za branje. Prprosto se izgubiš v opojnosti njegovega sloga, ki te ponese prav v duše zatiranih in revnih. Z njim jokaš v tegobah in se iskreno veseliš svetlih trenutkov zarje. Človek bi dostikrat raje ušel svoji zrcalni sliki, ki odseva od Cankarjevih junakov, a tega preprosto ne moreš storiti. Pokaže ti še neodkrita obzorja ali razsvetli tista, ki jih je morda čas zakril s tančico pozabe, a so v tebi nekoč živela. In danes, ko ljudje vse premalo cenimo tisto, kar imamo, ko je domovina samo nek prazen pojem brez veljave, Cankar udari s svojim uporniškim duhom. Slovenci, prebudite se!

“Od nekdanj pa je taka postava na svetu, da se pesem porodi iz ljubezni in koprnenja.” Kurentovo srce pa je bilo polno ljubezni in koprnenja, iz njega so vreli žalostni napevi. Kajti prave pesmi so žalostne. Le-te so resnične, te se dotaknejo človeka v njegovi najbolj ranljivi globini, ki se je morda še zaveda ne. Pesem je tista, ki odpre umetniku poti do ljudskih src.

Duška Mervar, 4.e

“Roke”

Andrej Virč

V VAŠKI GOSTILNI

Večerni polmrak.

V vaški gostilni
ura tiktaka.

Nikogar več ni:

le jaz,

z uro pretkana tišina

in majolka vina.

V srce se preлива

tiktakanje z zida,

in zločno utripa

s škripavim kolesjem,

ki se mu prah

je nabral med osmi,

kot so spomini

iz dnevov nekdanjih

srce zaprašili,

da čudno boli.

Zunaj mrači se.

V polmraku gostilne

prah starih spominov

skrivnostno žari.

Ura tiktaka.

Iz časov satovja

v srce se pretaka

med dnevov, ki so odšli,

deklet, ki jih več ni,

kozarcev izpitih,

umrlih sanj,

stihov izgubljenih,

pozabljenih srečevanj.

Iz časov satovja

v srce se pretaka

med prihodnjih žalosti,

dnevov, ki ne bodo prišli,

neužitih ljubezni,

kozarcev neizpitih,

nenapisanih stihov,

srečanj nedoživetih,

neizsanjanih sanj.

Zunaj mrači se.

Ura tiktaka.

Večerni mrak

vse bolj se gosti.

Na okno naslonjen

temni obraz noči

vame strmi

z votlimi očmi.

Milan Markelj

GENERACIJE

Zapel je gumbe na usnjenem jopiču in stopil iz lesene stavbe. Pozdravil ga je hladen jutranji zrak in njegova sapa je takoj orosila ovratnik njegovega jopiča. Iz žepa je potegnil obložene rokavice in jih nataknil na roke, ki so že pordele od mraza. Stopil je proti kratko pokošeni travnati površini. Orošena trava se je neslišno mečkala pod škornji. Bilo ga je strah, kot je bilo strah vsakega na njegovem mestu do tedaj.

Tehniki so stopali mimo njega. Nekateri so se ustavili ob njem in mu segli v roko, drugi pa so sklonili glave v pomilovalnen sočustvovanju in odšli mimo brez besed.

Pogledal je na začetek steze, kjer ga je čakalo njegovo letalo, ki je lahko pomenilo smrt ali pa ...smrt...

Zadnji od tehnikov je stal ob nosu letala in čakal nanj. Vrgel je še zadnji pogled po leseni hiši za njim, ki je do tistega trenutka pomenila ves svet. V njej je pil s prijatelji, se pogovarjal o vojni, poslušal zgodbe starih, izkušenih mačkov v letalstvu in sanjal o junaštvu. Sedaj je usoda pokazala nanj. Moral je izkusiti pravo vojno.

Povzpel se je v letalo in težko, nerodno padalo se je iskazalo za prekleto neudobno. Tesno je ovil rdeči šal okoli vratu in odprl dotok goriva. Tehniku je dal znak za zagon motorja, in ko je začutil tresenje lahkega lesenega ogrodja letala, je porinil ročico za moč motorja naprej. Nekaj minut kasneje se je letalo počasi in nerodno dvignilo od tal. Usmeril se je proti vzhodu in čez dve uri ga je v višinah ujel prvi sončni žarek. Svet je tam zgoraj izgledal tako majhen in vojna je bila tako oddaljena ...

Vendar se je zmotil. Vojna je posegla tudi tja gor, v neprekinjene svobodne višave. Tri majhne pike so se zasvetile pod njim. Pripravil je morilsko orodje svojega letala, skrito pod pokrov motorja, čigar grba je dala letalu ime, Kamela. Obrnil se je navzdol proti trem pikam in opazoval višinomer, katerega kazalec je padal z enakomerno hitrostjo. Dvokrilec pa je vse hitreje padal proti trem pikam. Krmilna palica se mu je tresla v rokah ...

... in kar precejšnja moč je bila potrebna za ohranjanje enakomernega padca višine. Obremenjeno letalo je zaječalo, ko je sunkovito zravnal smer leta s tlemi. Tri pike so zmeraj bolj rasle in radar, ta najnovejši tehnološki dodatek, mu je pokazal oddaljenost sovražnikov, ki se je manjšala iz sekunde v sekundo. Spitfire je zadrhtel, ko so se sprožile strojnice v krilih. Srednje letalo pred njim se je razlomilo in izginilo v globini. Prvič je po strahu začutil zadovoljstvo in sarkastično je rekel pilotu sestreljenega letala: "Ti je toplo?"

Vendar pa se je njegovo zadovoljstvo spreverglo v jezo, ko sta preostala pilota zavila vsak na svojo stran. Ni se zmedel in je takoj potegnil palico nase

ter naredil oster ovinek za desnim nasprotnikom. Moral je hitro opraviti z njim, saj bi se drugi lahko prilepil na njegov rep in kaj hitro bi se končal njegov let. Ob misli na smrt ga je stisnilo pri srcu in proseče je pogledal po inštrumentih. Na radarju se je drugi sovražnik oddaljeval. Pozornost je usmeril spet v nasprotnika pred sabo in sprožil. Konec še enega življenja, smrt še enega mladega fanta, ki so ga najbrž pobrali iz ulice in ga vrgli v pilotsko šolo, po nekaj mesecih trdih treningov pa na fronto.

Tega pa očitno zadnji sovražnik ni bil vesel. Izstrelki so začeli deževati po trupu njegovega letala in najbrž bi preluknjali tudi njega, če ne bi bila kabina njegovega letala obložena z oklepnimi ploščami. To pa ni pomenilo brezskrbno počivanje, saj bi lahko kateri od izstrelkov zadel motor, kar seveda ne bi bilo najbolje zanj.

Porinil je nos letala v strmoglavljenje. Tla so se približevala s sapojemajočo hitrostjo. Nasprotnik pa ni bil najbolj navdušen nad tako akrobatiko in se je pognal v brezglavi beg. Pilot je počasi zravnal letalo, saj bi presunkovit manever pri taki hitrosti pomenil razpad letala. Nato pa je porinil ročico za moč do konca in odletel za ubežnikom. Razdalja pa je bila prevelika za strojnice ...

..., ki so opravljala vse delo do tedaj. Pilot je preklopil nekaj stikal na krmilni palici in aktiviral rakete Sidewinder. Nasprotnik ni imel nobene rešitve. Prst je pritisnil veliki rdeči gumb na kontrolni palici in letalo se je streslo, ko se je znebilo rakete. Svetla proga dima se je razpredala med letalom in raketo. Sovražnik je poskusil rešiti življenje z nekaj paničnimi obrati, vendar pa je raketa zvesto sledila svojemu cilju. Še zadnja eksplozija je razsvetlila nebo.

Pilot ni vedel, kaj naj bi sploh občutil. Ali je to veselje, ker je uničil tri sovražna letala, tri stvari brez duše, ali pa bi ga morala peči vest, ker je ubil tri ljudi, ki niso bili nič bolj krivi za to krizo kot tisti reveži v taboriščih? Ali pa jezo zaradi vseh tistih, ki so bili krivi?

Naravnal je naprave za vrnitev domov in pogledal nazaj, približno v smeri spopada. Bil je junak za njegove prijatelje, v sebi pa je vedel, da je kriv. In spet je bil kriv zaradi tistih, ki so bili zares krivi.

Toda bil je kriv ...

... Njegova žena je dobila le obvestilo, da se je ptič zaletel v turbino njegovega F-16 ter da je strmoglavil blizu baze, ter da naj pride po njegove stvari. Vendarle ga je doletela kazen, ki je izenačila njegovo krivdo in maščevala življenja ne le nedolžnih pilotov, temveč tudi vseh ostalih, ki so kaj izgubili v tej vojni.

Jure Pogačnik, 2.g

VZDUŠJE 1996

Po travniku teme
jaše mir
in gazi črno travo.

Iskre od neba,
sopenje noči
in voda nekje
curlja,
ko s strupom opaja.

Jaše mir,
v varnem gnezdju
spletenem iz črnih bilk
čuk čebnja.

Slutimo potok,
da teče
iz neznanega v neznano.

Slutnja groze,
edina svetloba,
ko jaše mir.
Za njim pa se pode
vsi mrtvi
in pogubljeni
in kot burja grče:
Zgazi, zgazi!

Janez Kolenc

TI GOLOBICA MOJA ...

KRISTINI se je roka močno zatresla, ko ji je poštar izročil pismo iz daljne Avstralije. To je bilo bratovo pismo. Brat Davor. Vse se je zamajalo v njej, razgrela, kot bi obstala pred razbeljenim železom. Petindvajset let je bilo, odkar je odšel. Odšel na skrivaj. Od takrat ni bilo nobenega glasu. Vse povpraševanje po njem je bilo brez uspeha. V njej je vrtala slutnja, da je umrl.

Držala je pismo: prestrašena in zbegana. V hipu sta se razgrnila pred njo dva obraza: mamin in Davorjev. Mamin tresoč, bled, prezgodaj ostarel, z globokimi gubami, ki pa so bile nekaj svojevrstnega, kar sijale so. Davorjev pa s črnimi lasmi, z velikimi močnimi ustnicami, z očmi, ki so se znale smejati, pripovedovati in tudi ukazovati, modro zelenkaste oči. Nekje iz daljave je pritisnil tudi očetov obraz, obraz pijanca, pritisnil je kot teman oblak, ki hoče zakriti sonce. Njena mladost je bila pisana in vsa prepletena z Davorjem. Sonce ji je kar naprej sijalo, sijalo zaradi Davorja ... Kljub očetu, grob je bil in nasilen, se je počutila varno. V Davorjevih rokah je bila silna moč. Kadar je oče prikolovratil pijan domov, to pa je bilo večkrat na teden, mu je pokazal pest.

“Samo dotakni se matere ali pa Kristinice, pa te bom zmlél ali pa te bom zabrisal po hribu, da se boš razletel na tisoč koščkov. Še hudič ti jih ne bo več zbobnal skupaj. Oče je klel, a bal se je njegovih lopatastih rok. Čas ji je spomine že nekoliko počrnel. Z vso ostrino pa se je spominjala tistega davnega jutra ... Prišli so miličniki. Da jo je popihal čez mejo, so govorili. Da ga bodo že dobili. Mama je šepetaje in kar nekam pobožno izgovarjala njegovo ime, zmajevala je z glavo. Oče pa je s temnim posmehom rekel: “Ha! Oblast ga išče. Kanalja. Zdaj bom vam že dal vetra piti.” V hiši je bil res pekel. Marsikatero noč sta morali zbežeti skozi okno, s sekiro je lomastil za njima.

“Ubil te bom. Ubil. In tega tvojega panktra tudi. Vem, da si ga staknila med vojno, vlačila si se z Italijančki. Ti psica in tvoje sčene.” Vse to se je porajalo v njegovi razgreti domišljiji, prežeti s pijačo. V njem je bilo vse več zmedenih prividov. O Davorju pa nobenega glasu. Mama je bila prepričana, da je mrtev. Pred njegovo podobo je noč in dan gorela svečka. Njen plamenček je zašel tudi v Kristinino notranjost, tam je risal in risal Davorjevo podobo s tako čudovito svetlobo, da ji je zašla tudi v sanje. V njej se je posebila moč, varnost, dobrota ... Vse najlepše. Novembrski večeri, hladni in vetrovni, so očeta napajali z mladim vinom. In nekega večera je obležal nedaleč od hiše. Zaspal je in zmrznil. Kristina ni bila žalostna, preveč je bilo očetovih kletvic, razbijanja, neprespanih noči, klofut, bega ... Še dolgo se ni mogla otresti strahu, da se bo kar od nekje primajal. Mamo je vse bolj glodala žalost za Davorjem; kar upognila jo je. Njene oči so bile udrte, steklene, izgubljale so se v prazno. Bile so kot oči mrliča. Zapirala se je v molk. Poznala je le eno besedo: Davor. Drugih skoraj ni bila več zmožna. Kar zaspala je z njegovim imenom na tankih modrikastih ustnicah.

DAVOR ... Prišel je po petindvajsetih letih. Ves spremenjen in tuj. Zardevala je pred njim. V njegovo govorjenje se je vrnilo nekaj navadnega, govoril je s tujim naglasom. Večkrat se je med govorom skremžil. Pogosto je z rokami potegnil čez obraz, kot bi nekaj odganjal. Zaneseno je ponavljal: "Zagristi se moraš v delo! Stisniti zobe! Zakopati čustva! Delo. Od zore do mraka, da se ti duša obrne počez, da si do vrha poln vsega. Če začneš premišljevati, da je tole naše življenje muha enodnevnica, je po tebi. Satan te pobaše. Na obrobju puščave imam veliko trgovino." Nagnil se je k njej in ji šepnil s skrivnostnim glasom: "Ti golobica moja ..." Tako jo je klical v tistih davnih dneh, ko sta še bosopeta tekala po vaški gmajni ... Njegov prihod ji je razdrobil spanec, tesnoba jo je stiskala, čez hip pa se je po njej pognalo divje veselje, vsa se je razbolela zaradi spominov.

DAVOR! Prišel je v dneh, ko je že močno dišalo po poletju. Gledala ga je z nasmehom; hotela je pokazati umirjenost, zrelost, a zastonj. Še glas je ni ubogal; hreščec je bil, tresoč. Tudi v Davorju je bila nekakšna pijanost, slast, kadar jo je pogledal. Ko sta pod večer posedala na klopci pred hišo, je zapela, če jo je le glas ubogal. Nekaj se mu je predramilo v zavesti; kar pomračil se je.

"Zakaj si slabe volje?" ga je vprašala.

"To ni slaba volja. To so le spomini. Petindvajset let je vmes. Petindvajset let samote in dela," je odgovoril robato. Ni ji maral praviti, kako je živel. Začutil je mrzlično željo, da bi se vrgel po tleh, da bi jokal in kričal. Tako bi zmetal iz sebe vse tisto, kar se je ves čas zbiralo v njem: smeh in krik, ko je vsaka misel romala v domači kraj h Kristini, kadar ga je domotožje najbolj stisnilo.

"Pozabi! Tudi meni ni bilo rožnato. Mati je bila dolgo na postelji. Negibna in skoraj brez besed. Živ mrlič."

"Zakaj si se poročila tako pozno?" je zavrtal vanjo s hripavim glasom.

"Zakaj? Kdo pa bi me vzel s strgano bajto in s težkim bolnikom?"

"... in s tako lepoto," jo je ogreto dopolnil.

"Ne spravljam me v slabo voljo. Le kaj je še ostalo od nje?"

"Veliko. Veš, večkrat sem mislil nate kot na mater. Misel nate je bila misel na mladost, na bajto, na domače loge, na vse lepo ... Ti golobica moja!" Vse bolj je čutil, da jo gleda z drugačnimi očmi. Nenadoma je začutil željo, da bi jo vzel v naročje, kot jo je jemal v tistih časih. Dekletce je hotelo doseči oblake, zvezde ... V teh poletnih večerih se je tega ustrašil. Ostri vonj poletja in trepetajoča rdečkasta svetloba večera sta ga čisto omrežila. Norost! Norost! Tako si je dopovedoval. A notranjost mu je vrela v smehu. Ušlo mu je zapotegnjeno ukanje. Vendar ga vse to ni pomirilo. Bodico je čutil v srcu. Približal se ji je in jo napeto opazoval. "Ti moja golobica! Kakšen je tvoj mož?"

Odmaknila se mu je, a njej so se zvrtničile misli: podoben mu je po očeh, po glasu, zato ga je vzela. Vanjo je prišlo nekaj kot pijanost. Drget ji je spreletaval notranjost, v grlu jo je stiskalo.

"Nisi mi odgovorila, ti golobica moja," je rekel z globokim glasom.

Zardela je, se zazrla nekam daleč, potlej pa odsekano šepnila: "Podoben ti je." V hipu se je pokesala besed. Videla je, kako mu je zagorel obraz; v očeh mu je vzknila svojevrstna svetloba. Kazalo je, da se je spoprijel sam s seboj. Po njej sta se prelivala vročina in mraz. Z vso močjo si je zaželela, da bi odšel. Spet bi se vrnila k svojemu umirjenemu trdemu življenju: Dopoldne tovarna, popoldne zemlja. Mož je bil s tovornjakom veliko na cesti. Lepo je živela, le nekaj jo je begalo: ni mogla donositi, tri splave je že imela. Kot bi se narava zarotila proti njej.

"Da je podoben meni?" je vprašal s pridržanim dihom.

"Tako se mi zdi." Začutila je, kako jo oči pečejo od solz.

Počutil se je tako razneženega; v njem so bili nekakšni vzvišeni slovesni občutki. Nekaj podobnega je občutil tudi v tujem svetu, kadar so ga spomini potegnili v domači kraj, v blesteče poletne dni, v sanjave samote med griči. V nosnicah je kar začutil dehteč veter, ki je razgibaval grmičke črnega trna okoli bajtice. Spet je priprl oči in jo gledal. Njen obraz, preprosta lepota, pa tako vabljiva, da se mu je kar zavrtelo v zavesti. Z jezo je hotel razpršiti vročičnost, pa mu ni uspelo. Ni mogel zatreti iskric temnega veselja na dnu srca.

"Veš, sam sem bil. Hudičevo sam. Ko sem srečal Sibilo, sem mislil, da je ves svet moj. Pa ni bilo nič iz tega. Šibka narava. Za delo ji ni bilo, za družinsko življenje še manj. Ožela me je in šla. Ne veš, kako ti je, ko si čisto na tleh. Veš, da moraš vstati, če ne ... Takrat sem iskal oporo tu med griči, v tej bajti, v tvojih očeh. Ti golobica moja!" Zadrgetal je v sebi kot pretrgana struna. Senca mu je zastrla oči. Besede so zanihale vanjo, ni mu odgovorila. "Teško sem se obdržal pokonci, ohraniti ravnotežje, kljubovati vsemu, če si sam ... " S pogledom je blodil po tem lepem in samotnem kraju, kjer so se vedno ustavljale njegove misli in se okrepljene vračale. Kristina je začutila, kako silovito ji razbija srce. Polotilo se jo je nekaj čudnega, neznanega kot slastna tesnoba. Po njej se je zagnal topel val, hip za temjo je že spreletel mraz. Sram jo je bilo, da se je med njima razpletel tak pogovor. Ko bi le odšel! Pa da bi se hitro vrnil mož. Skozi spomine se ji je prerinila drobcena materina postava. Z ustnic ji je pobirala besede: "Veš, človeška narava je krhka; satan ti kar naprej postavlja zanke, skušnjavi uideš danes, jutri, premagaš jo; pojutrišnjem pa te bo ona premagala." Podoba je izginila, v Kristini pa je pustila zvrhano mero groze. Dvignila se je, kot bi se hotela otresti more. "V hlev moram," je zamomljala.

"Počakaj, saj ti bom pomagal. Še nekaj dni, pa spet pojdem od tod," je dejal s skrušenim glasom.

... KRESNI VEČER. Največji praznik poletja. Spet sta posedala na brezovi klopci. Pogledoval jo je; opazila je njegove nemirne poglede. Ko sta se pogleda srečala, se je njima v zavest zagnala vrtoglavica; v obeh se je naslada poganjala v divjo rast ... Zdelo se ji je, da jo je nevidna roka zagrabila za vrat, da jo peha v prepad. Preteklost se je krčevito premetavala po njej. Čez vso pa je bila razpeta Davorjeva podoba: podoba temnih, sijočih oči ... Vanjo se je zagnalo nekaj

norega. Ponorela strast. Vse se je pomešalo: spomini, besede, ki jih je spregovoril včasih, njuna potepanja med griči, vse ... "Ha! Se spominjaš? Obljubil si mi, da bova šla na luno po tisto spečo deklico."

"Pusti tisto deklico! Naj spi! Drugo vidim pred seboj. Pa bom moral oditi." Težak glas, naphan s temo.

"To pa že ti veš; ne silim te in ne branim." Še je imela pripravljenih nekaj besed, a niso marale na ustnice. Visel je na njej in jo požiral z očmi. Pa ga je bilo sram lastne slabosti. V sebi je divje zmllel vrsto kletvic, potlej pa planil k vodnjaku. Potegnil je polno vedro vode, pljusnil si jo je v obraz. Zazdelo se mu je, da je nad njim nekakšna moč, ki je ne more premagati. Temna, zlovešča sila. Kristina je šla v hlev; z ihto je metala gnoj, pa ni mogla ubiti vročine v sebi. Še huje. Kot bi se odprl pekel ... Da bi le odšel! Kako se je želela njegove vrnitve! A vse se je na lepem začelo spreminjati v nekaj sovražnega. Njegova svetla podoba se je pomračila. Zazdelo se ji je, da njegova moč usiha. Še je bil postaven, še je dajal videz odločnosti in volje. Toda v njenem spominu je bil drugačen, bolj svetel, bolj poln nečesa vedrega. V njem je začutila temno silo; to jo je begalo. Davor pa ... Jezen je bil sam nase, nataknen. Naslonil se je na vodnjak; ves negiben se je pogreznil v zmedene spomine, v privide iz otroštva ... Več kot deset let je bil starejši od Krstine. Bil je njena pestrna; igral in podil se je z njo po gozdnih lazih, po starini, kjer je pasel koze. Povsod je bila z njim; čebljala je in ga posipala s poljubi, zaspala mu je v naročju. Po petindvajsetih pa se mu je v poletnem večeru primerilo nekaj nenavadnega: rad bi, da bi se mu podaljšalo otroštvo ... Spet ga je zgrabila tista temna sila, roke so mu bile težke, potne; po njem je šla nedopovedljiva bolečina, bolelo ga je v sklepih, imel je občutek, da se bo razletel na tisoč koščkov. trpko se je nasmehnil: "Podaljšano otroštvo! Kakšna divja in uporna misel!" Prekleta! Po njem je valovila strast. Stekel je k studencu.

Studenec sredi travnikov. V otroštvu je bil ob njem njun skrivnostni svet; tu sta se igrala, gledala v nemirno gladino, ves čas se je kodrala, voda je brbotala ... Med ljudmi je šel glas, da je v globini kristalni grad povodnega moža, v njem je ujeta deklica iz vasi. Pred mnogimi leti jo je bil baje ukradel povodni mož, ko je zadremala ob studencu. V mesečnih nočeh vaščani niso radi hodili tam mimo. Da takrat priplavata na površje; deklica mu mora prepevati, a njena pesem je ena sama dolga žalost, pretkana s hrepenenjem, da bi lahko ostala med svojimi ... Prekleta! Ironija življenja. Davor je bežal med spomine, da bi si podaljšal otroštvo ... Toda kakšno otroštvo? Saj je bil ves nabit s temno strastjo. Prešinila ga je misel: ti golobica moja. Predrznost je šla po njem; obraz mu je gorel, gorela mu je notranjost, moral je dati duška svojim temnim strastem.

Kresna noč. Razposajena mesečina. Znašla sta se drug ob drugem. Stisnil jo je k sebi. Iskal je besedo, da bi ji povedal, kako je ves čas rastla v njem in mu pomagala živeti ... V rast pa se je poganjala tudi nora sla, da bi jo vzdignil in odnesel v svet, ki bi bil le njun. Ogenj ga je požiral. Stisnil jo je in zaplesal z

njo ob melodiji poletnih sap. Zmedeno je premleval vse, kar se je zgrnilo vanj: strast, groza, bolečina, strah, usmiljenje, užitek in tudi gnus ... Noč je obema po svoje podžigala kri. Razgreto ji je nekaj govoril, a ni ničesar razumela, duša je bila pijana. Po žilah se ji je pognal nov val očitkov, sramu. Da je prostak, pobalin, je šlo po njem. Da bo posvinjal vse spomine ... Da ... Sape so spletale zveneče in nepretrgano šumenje, mesečina je bila igriva.

“Golobica ti moja! Usoda me preganja!”

“Ne govori! Ne govori!”

Stisnila sta se z nekakšno globoko nežnostjo, ki pa je prehajala v razdraženost. Odnášalo ju je v svet, ki je bil po svoje teman, pretkan s posmehom, z zaničevanjem, v svet, ki je bil tako daleč od resničnega sveta ...

Obležala sta ob studencu; mesečina se je vse bolj luščila z neba. Njun teman valček je dosegel svoj vrh ... Iz zvonika se je oglasila ura. Dvanajst zamolklih udarcev. Zadrhtel je jok, pretresljiv in težak; počasi se je izgubljal v jasmínu nad studencem. Kot bi jokala ujetnica kristalnega gradu...

Kresna noč je z Davorjem in Kristino nadaljevala svoj temni ples ...

Anica Zidar

linorez

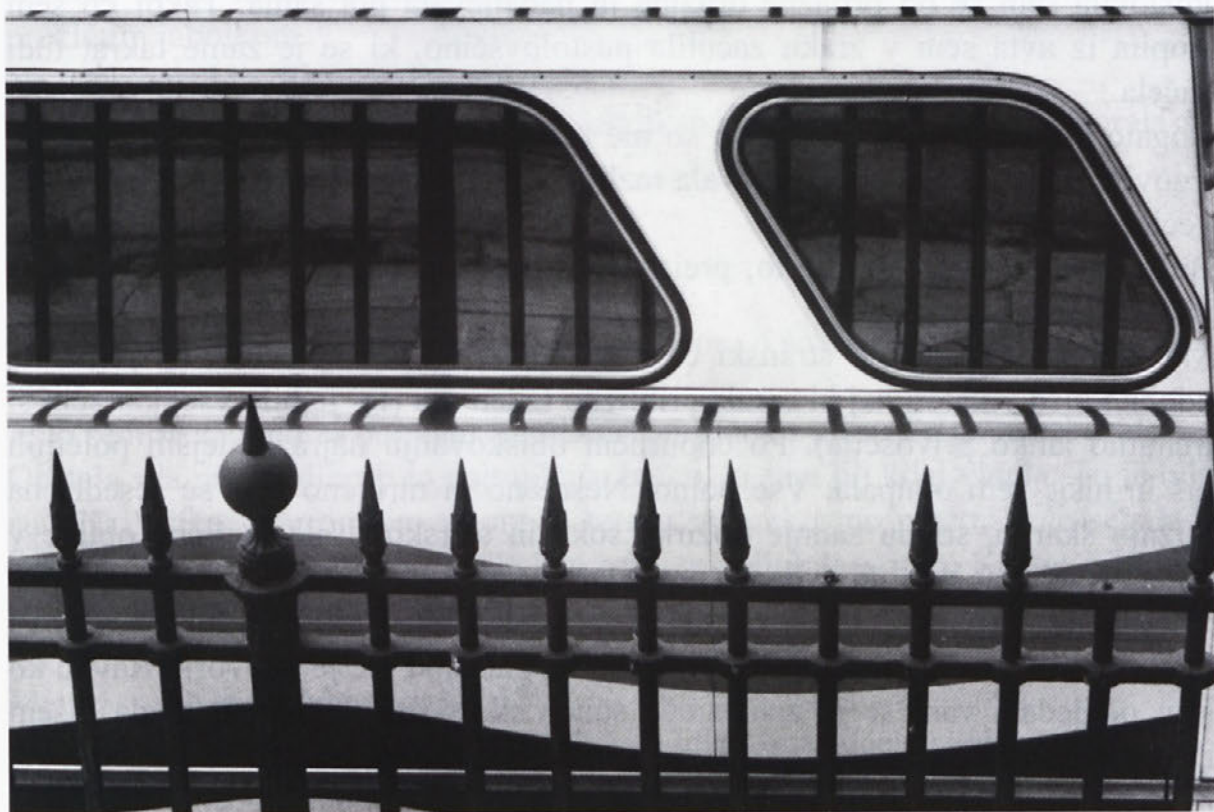
Ana Guštin

Trpel sem
s temo v očeh,
ker nisem daroval trpljenja.
O, še trpljenje je bilo - greh!
Zdaj še trpim,
a dobro vem, za koga...
In zato sem srečen v dnu
in kljub trpljenju
zdaj spet rad živim...

Smiljan Trobiš

Moje veselje-
veselje Slovenca
je žalostno
do mojih kosti.
Poznam se, Slovenca.
V mojih obistih
sreče ni,
če me Bog ne pokori.
In žalosten in skesan
stojim pri maši
in moje življenje
v globlje višine želi.
Poznam se, Slovenca.
Vse imam,
a veselja preprostega
v mojem srcu
več ni...

Smiljan Trobiš

Mitja Pelko

ZADNJE POLETJE

Že desetič v zadnjih petih minutah sem pogledala na uro in kazalec je še vedno trmasto vztrajal skoraj na istem mestu, zvonec pa ni in ni hotel zazvoniti. Razredničarka, nam je s praznim nakladanjem, kot vse leto, tudi zdaj, ko smo bili vsi že na počitnicah, kradla dragocen čas. Sonce me je z nežnim božanjem vabilo ven iz zatohle, hladne učilnice. Pomlad se je žrtvovala za rojstvo še enega prečudovitega poletja.

Končno me je iz sanjarjenja priklical zvonec in prvič se mi je zdel kot prijetna glasba.

Hitro sem se poslovila od sošolcev in stekla ven.

Pohitela sem domov, pograbila nahrbtnik, zbasala vanj nekaj najnujnejših stvari, se bežno poslovila od staršev, stekla na cesto, dvignila prst in že sem bila na poti na morje.

Še nikoli si nisem tako zelo želela na morje kot letos, zdelo se mi je, kot da me kliče k sebi. Po mesecih bojov s starši sem končno zmagala. Lahko sem sama štopala na morje. Klic morja je bil močan, a nič manj močna ni bila želja po svobodi, po begu pred neskončnim prepiranjem doma. Starša sta se ločevala in čutila sem, da bo to poletje najhujše, zato sem še bolj želela stran.

Po večurni vožnji s prijazno tričlansko družino, ki je potovala v mojo smer, sem zagledala sinje modro zrcalo, ki se je raztezalo do obzorja. Ko sem bila majhna sem vedno hotela pogledati čez rob, a svet mi je te sanje ubil, kot mnoge druge. Poslovila sem se od prijazne družine in nadaljevala pot sama. Takoj ko sem stopila iz avta sem v zraku začutila pustolovščino, ki se je zame takrat tudi začela...

Bogato obložene izložbe trgovin so me takoj pritegnile. Sprehajala sem se po trgovini in si radovedno ogledovala različno blago, seveda pod budnim očesom večine prodajalk.

Bežno sem si ogledala mesto, preizkusila morje in bil je že skrajni čas, da si najdem posteljo.

Mahnila sem jo kar po stranski cesti in upala, da bom naletela na prijazno, udobno hišo v kateri naj bi ostala približno teden dni (to je bilo vse, kar sem si trenutno lahko privoščila). Po enournem obiskovanju najrazličnejših poletnih hiš in hišic sem obupala. Vse polno. Nesrečno in utrujeno sem se sesedla na bližnjo škarpo, srkala zadnje požirke soka in s trsko risala različne oblike v pesek. Naenkrat je moja risbarijo prekrila senca:

"Picasso?!"

Privzdignila sem glavo, da bi videla lastnika glasu, ki me je ogovoril. Ravno ko sem pogledala vanj se je zahajajoče sonce skrilo za njegovo telo, da nisem mogla videti njegov obraz. A le za trenutek, v nekaj sekundah so se moje oči prilagodile in zagledala sem par sinje modrih oči, ki je z ocenjevanjem in hudomušnostjo zrlo v mojo risbarijo na pesku. Te oči so se svetile z močno

ogorelega obraza, ki so ga obdajali gosti, dolgi črni kodri. Tudi njegovo telo je bilo zagorelo in spominlo me je grškega metalca diska. Takoj mi je bil všeč.

"Ne, Rembrant."

Usta so se mu raztegnila prav do ušes in pokazali sta se dve vrsti snežno belih, pravih zob.

"Dekleta tvojih let ne bi smela ob tej uri posedati na tuji škarpni in kopirati Rembranta v pesek."

"In fantje tvojih let jih ne bi smeli na to opozarjati kot njihovi očetje."

Hudomušnost ni niti za trenutek zapustila njegovih oči, prav tako ne nasmeh njegovih ustnic in to ga je naredilo še privlačnejšega.

"A ti morda lahko kako pomagam?"

Odločila sem se, da mu bom kljubovala, kot po stari navadi kljubujem vsem.

"A kopirati Rembranta v pesek?"

"Pri tem ne potrebuješ pomoči, ti gre kar dobro, a mislim, da bi ti tuš in postelja zdaj kar ustrezala, saj si šla danes mimo mene že štirikrat, in mislim, da si zgubljena."

Sploh me ni presenetilo, da sem šla mimo njega štirikrat, kot je rekel, saj sem res hodila povsod in takoj, ko je omenil posteljo, sem se spomnila na utrujenost, zaradi katere sem obsedela na tej škarpni.

"Kam?" je bilo vse kar sem zahvaljujoče vprašala in stegnila roke proti njemu.

"Kar z mano, gospodična. Mimogrede, jaz sem Matjaž."

"Eva."

Zarežal se je in takoj sem vedela, da je pomislil na svetopisemsko Evo s prekletim jabolkom.

Ne vem, zakaj ljudje to vedno počnejo.

"Prosim, prizanesi mi z zgodbami o jabolkah", sem rekla, da ne bi morala še stotič poslušati iste zgodbe.

***

"Pa sva tukaj", je rekel, da bi se rešil iz pogovora o šovinizmu, ki sva ga pravkar imela.

Zelo sem se zagrela za pogovor in bila neusmiljena z njim. To ga je zabavalo.

Obstala sva pred najlepšo in najtoplejšo hiško, ki sem jih kdaj videla. To je bila starejša hišica z ogromnim vrtom in teraso in prekrasno plažo, ki je segala v kristalno morje. Ko sem jo zagledala sem se zaljubila vanjo. Ker je bila hiša starejša in skrita za prekrasnim drevjem in rožami, ki so rasli pred njo, je bila skrita pred turisti. Našli so jo le tisti, katere je poklicala.

Matjaž me je radovedno pogledal :

"Zdajle je v tvojih očeh tisti čar, ki ga vidim le v očeh svojega dedka, ko pogleda to hišo. Že vidim, da se bosta super razumela."

"Kako to misliš?"

"Ta hiša je last mojih starih staršev. Dedek je veliko potoval in babica z njim. Ko sta se poročila ji je dedek obljubil, da ji bo našel najlepšo hišo na svetu. Tako sta nekoč prišla sem na počitnice in našla to hišo. Dedek se je zaljubil vanjo, jo kupil in odslej živita tukaj."

"Komaj čakam, da ju spoznam."

Vstopila sva skozi masivna hrastova vrata, ki so varovala to prelepo hišo iz pravljice. Pozdravila naju je prijetna, majhna, drobna ženica in za njo še vitalen, rahlo posivel moški šesdesetih let in z njegovega obraza je, kot z Matjaževega sijal par svetlomodrih oči.

"Živjo babi, dedi. To je Eva. Brez jabolka."

Matjaž me je spet dražil, kot da se pozna že od nekdanj, a začuda me to sploh ni motilo in počutila sem se, kot da sva res prijatelja iz šolskih klopi, čeprav sva se spoznala le pred slabo uro. Nekaj na njem me je očaralo, sprostito, in prav to isto sem čutila ob njegovem dedku.

"Eva, to je moja babica."

"Dober večer."

"In to je moj dedek."

"Andrej. Pozdravljena Eva brez jabolka. Nisem te še srečal tukaj, si tujka?"

"Ja. Iz Novega mesta sem. Zelo mi je všeč vaša hiša, kot bi bila čarobna."

Oči so se mu zasvetile in v njih je bila neizmerna ljubezen do tega kraja, kot bi bil njegovo pravljичno kraljestvo.

"Matjaž je rekel, da tu lahko dobim sobo."

"Ja seveda lahko. Le kako ne bi človek oddal sobo dekletu, kot si ti?! Trinajstica je tvoja."

"Najlepša hvala."

Vsem sem zaželela lahko noč in odšla v sobo. Tudi soba je bila prekrasna, s čudovitim pogledom na morje, v katerega je pravkar tonilo sonce. Odprla sem balkonska vrata in v sobo je vdrl vonj po morju, po svobodi. Bilo je prelepo in preden sem zaspala sem se zahvalila Bogu za prekrasen dan, ki mi ga je podaril.

***

Kriki galebov so me zbudili še v eno prečudovito jutro. Tu sem bila že četrti dan in vse je bilo preveč dobro, da bi trajalo. No, skoraj vse.

Veliko sem govorila z Andrejem in pomagala Marjeti, Matjaževi babici, v kuhinji, da sem odslužila del svojega dolga za sobo. Oba sta bila neverjetna človeka. Ob njiju sem s pozabila na težave doma.

Matjaža nisem videvala veliko, le na kosilu in morda na večerji, in to me je motilo bolj, kot sem pričakovala. Odhajal je zgodaj zjutraj in se vračal pozno zvečer, kot bi se vseh izogibal. Enkrat sem to omenila Andreju. Iz njegovih oči

je izginil tisti čar in vanje se je naselila bridka žalost. Rekel je le: "Matjaž rabi čas zase." Nikdar več nisva govorila o tem.

Danes tudi meni ni bilo do družbe, zato sem se odpravila na "svojo plažo". Tako sem poimenovala krasen košček peščenega sveta, skritega za borovim gozdičkom in odprtega na morje. Našla sem ga naključno, ko sem nekega dne raziskovala plažo. Sem turisti niso zahajali. Kraj je bil samotni in miren, kot nalašč za sanjarjenje.

Zleknila sem se na vroč pesek in se prepustila božanju sonca.

Naenkrat me je iz sanjarjenja zdramil glasen žvižg:

"Kako si našla mojo plažo?"

Iz vode se mi je bližal Matjaž.

"Tvojo plažo?! Nikjer nisem videla nobene table, ki bi prepovedovala vstop na zasebno lastnino."

Začudila sem se nad seboj. Nisem vedela, da me je njegovo izginevanje tako jezilo.

"Nisem tako mislil."

Hudomušno me je gledal, kot bi vedel zakaj sem jezna in takoj me je postalo sram.

"Kaj je?", sem odslavlajoče vprašala.

"Kaj delaš danes zvečer?"

Sovražila sem se, ker mi je bil tako zelo všeč in sovražila sem njega, ker se me je tri dni izagibal kot kuge, zdaj pa me je spraševal, kaj delam zvečer.

"Ne vem še. Zakaj?"

"Prijatelj ima zabavo, pa sem mislil, da bi te morda zanimalo."

"Mogoče."

"Povej mi, ko se boš odločila."

Zarežal se je in se zagnal v vodo.

***

Kljub vsemu sem se odločila, da se mu pridružim na zabavi. Zabava je bila v premožnejši hiši na obali. Bila je last staršev nekega Matjaževega znanca, ki so jo odstopili sinu za teden dni in ta je to še kako dobro izkoristil.

Ljudje na zabavi so bili živahni dvajsetletniki, toda nekako se mi je zdelo, da Matjaž ne spada mednje in, da se do njih ne vede kot do prijateljev, temveč kot do bežnih znancev - zelo hladno. Zabava ni bila nič posebnega, zato sem se kmalu začela dolgočasiti. Odšla sem na teraso, da si oddahnem od cigaretnega dima in alkohola in tu sem na svoje začudenje našla Matjaža, ki je zamišljeno gledal na morje.

"Tolar za tvoje misli."

Zdrznil se je, kot bi ga predramila iz prelepih sanj in takoj mi je bilo žal.

"Niso vredne."

Nasmehnil se mi je, kot bi vedel, da sem vesela, da sva končno sama. Zardela sem.

Iz hiše se je zaslišala nežna glasba, ki se je mešala z vonjem po morju in skupaj sta ustvarjala prelepo harmonijo.

"Bi plesala?"

Nežno me je objel, me pritisnil k sebi in me vodil skozi prelepo melodijo. V njegovem objemu sem se počutila varno in srečno. Najine oči so se srečale. Nežno sem ga poljubila na ustnice.

Naslednji trenutek se je vse spremenilo, pogledal me je z bolečino v očeh, da me je kar zmrazilo, me nežno odrinil in stekel stran. Šokirana sem nekaj časa stala na mestu in poskušala dojeti, kaj se je pravzaprav zgodilo v zadnjih petih minutah, potem pa sem se jezna vrnila v sobo.

Zjutraj sem besna basala svoje stvari v nahrbtnik, ko sem zaslišala trkanje na vrata.

"Nikogar ni!", sem jezno odslovila nekoga pred vrati.

V sobo je vstopil Matjaž : "Eva, oprosti. Naj ti razlo..."

"Mi ni trebna nič razlagat. Imam pamet in razumem, kdaj nisem zaželena. Sploh pa si mi včeraj vse povedal."

Jezno sem pograbila nahrbtnik in odšla. Spodaj sem poravnavala svoje dolgove in se poslavljala od začudenega Andreja, ko je pritekkel za mano.

"Živjo, dedi. Oprosti ampak za trenutek bi rad govoril z Evo."

"Ne. Midva se nimava več kaj pogovarjat."

V tistem trenutku me je naložil na ramo kot vrečo in krenil po stopnicah.

"Tako prideva," je zaklical nazaj in me odnesel nazaj v sobo, jaz pa sem se drla kot bi me dajali iz kože, da so vsi gostje prišli iz sob in naju radovedno opazovali.

"Vse je v najlepšem redu. Lahko se vrnete nazaj v svoje sobe in oprostite, če smo vas zbudili," je za nama miril goste Andrej in se zaskrbljeno smehljaj.

V sobi me je Matjaž posadil na posteljo, se usedel na stol poleg in me resno pogledal. Poskušala sem vstati, a me je porinil nazaj.

"Zdaj pa me prosim poslušaj."

Obsedela sem in pogledala stran, ker sem začutila solze v očeh.

"Eva, najprej oprosti, ker sem kar šel. Moral bi ti razložiti, ampak nisem vedel kako."

Ustavil se je in v njegovih očeh je bila spet tista grenka bolečina, ki me je pritegnila. Umirila sem se in ga poslušala.

"Eva ti si super punca in nisi ti kriva. Če bi te spoznal pred nekaj leti bi se krasno ujela. Nikdar nisem mislil, da bom še komu moral to povedati, ampak mislim, da tebi to dolgujem in da me boš morda razumela."

Prestrašil me je, a sem ga le mirno poslušala naprej.

"Ne vem kako bi ti povedal, zato bom kar rekel. Eva jaz....jaz imam aids..."

Najprej sploh nisem dojela, kaj je rekel, potem je nenadoma kot strela udarilo vame, ampak še vedno nisem razumela. Gledal me je v oči, da bi razbral, kaj čutim, a videl je le ogromno zmedo. Videl je, da ne vem kako naj reagiram, zato me je poskušal rešiti.

"Če hočeš, ti po kosilu razkažem mesto."

Besede so se izgubile v zraku. V sobi je naenkrat postolo vse mrtvo, zadušljivo. Še vedno mi je v glavi odmevalo: jaz imam aids....imam aids....aids...aids...

Zdaj sem hotela vedeti vse, čeprav sem videla, da ga zelo boli.

"Kako...?"

"Ne zdaj, drugič..."

Odšel je. Pustil me je, da sem se borila s svojimi čustvi. V enem trenutku se mi je vse zdelo neresnično, kot da ni nikdar bilo, potem sem začela razmišljati o stvareh, ki sem jih slišala o aidsu in sem hotela le proč od njega, v naslednjem trenutku sem se zagnusila sama sebi, se mu v mislih zahvaljevala, da mi ni povedal prepozno in si dopovedovala, da mu moram kako pomagati, ampak.....kako?.

Hotela sem stran iz te sobe, kjer me je dušilo. Odšla sem na svojo plažo in se še naprej bojevala z demoni, ki so se naselili vame. V tem boju in solzah sem verjetno zaspala, kajti zdramili so me nežni Matjaževi klici.

"Sem kar mislil, da boš tukaj."

Bil je takšen kot vedno in vse se je zdelo kot kakšne grde sanje in res sem mislila, da sem sanjala, zato sem se nasmehnila. Potem pa sem zagledala njegove žalostne oči in spet me je resnica zadela kot svinec naravnost v srce.

"Matjaž. Saj ni res, kajne?"

Še bolj boleče me je pogledal in komaj vidno prikimal.

"Oprosti , moral bi ti povedati drugače, moral bi vedeti, da te bo bolelo. Ti si drugačna. Razumeš me."

"Jaz o tem nisem tako prepričana kot ti."

"Mogoče boš, če ti povem kako..."

Bilo je v Ljubljani, jeseni pred štirimi leti. Napolnil sem jih sedemnajst in prijatelji so hoteli, da bi se tega rojstnega dne za vedno zapomnil, zato so mi priredili veliko zabavo. Vsi smo se ga dodobra napili in potem smo začeli počenjati neumnosti. V navadi je bilo, da se na sedemnajsti rojstni dan poskrbi, da se slavljenec razdeviči, če pa ta ni več devičnik, se pač poskrbi, da se zabava. In tisto leto sem jaz prišel na vrsto."

Ustavil se je in globoko vdihnil. Zagledal se je v sinje morje, da so njegove svetlomodne oči še bolj zažarele.

"Nisem vedel kaj točno se je dogajalo, ker sem bil pijan kot truga, a opravil sem svoje in se drugo jutro zbudil z groznim mačkom. Po dobrem letu od tisega dne sem omedlel in to pripisoval moji anemičnosti, a mami je trmasto vztrajala, da moram k zdravniku. Vzeli so mi kri in ugotovili da... Nikdar ne bom pozabil obraz zdravnika, ko mi jo povedal "dobro" novico, še manj pa obraz svoje

matere. Ni hotela verjeti niti besedice in me zvelkla na nešteto klinik, k nešteto specialistom, a vsi so ji povedali isto: aids - neozdravljivo. Končno sem jo prepričal naj obupa in se sprijazni z tem, kot sem se moral tudi jaz, po nekaj neuspelih poskusih samomora. Rekel sem si, če me Bog še ne mara, bom pač poskusil dobro izkoristiti čas, ki mi je ostal, zato sem kupil motor in se odpravil na potep po svetu.

Pred nekaj meseci sem prišel nazaj, ker sem začutil smrt, ampak nikdar več v Ljubljano. Dedi mi je predlagal naj pridem sem in vesel sem, da sem sprejel. Tudi jaz sem, kot on tukaj našel najlepši kraj sveta in tu se bom od sveta tudi poslovil."

Še kar naprej sem molčala in ga gledala. Sama sebe nisem mogla prepričati, da človek, ki je stoji poleg mene umira, da si njegovo telo prilaščajo majhne zveri in ga uničujejo.

"Hvala", je tiho rekel.

"Zakaj?"

"Ker me poskušaš razumeti. Vem, da je težko. Samo en človek me vsaj poskuša razumeti, poleg tebe - dedi. Včasih si mu tako zelo podobna."

"Matjaž, si še kdaj videl tisto žensko?"

"Ne. Dolgo sem jo poskušal najti in se ji maščevati, ampak nič več."

Mislila sem, da to žensko sovraži, a videla sem le odpuščanje. In spet nisem mogla verjeti, da umira. Njegov duh se je že davno ločil od telesa in živel nekje drugje, svoboden. Ušel je svetu, ki ga je hotel uničiti. Mislila sem, da takšni ljudje živijo le v pravljicah in za trenutek sem mu zavidala to svobodo. Spet se je zagledal v morje. Začutila sem, da hoče biti sam, zato sem odšla. Ni me ustavil, še naprej je zrl v daljavo, kot ne bi spadal sem, ampak tja, kamor se je zagledal.

Pred hišo me je zaskrbljen ustavil Andrej.

"Kako si?"

"Ironično, da to sprašuješ mene."

"Matjaž je svojo bolečino sprejel, zato me zanj ne skrbi."

"Zakaj on? Kako mu naj pomagam? Kako naj ga razumem?"

"Odgovori so v tebi. Sama jih boš morala poiskati, kot jih je on. Bog ti bo pomagal."

V glavi mi je še vedno odmeval današnji dan in edino, kar sem si želela je bilo, da ne bi nikdar prišla sem, a bilo je prepozno.

***

Domov sem sporočila, da se vrnem šele konec avgusta in naj ne skrbijo zaradi denarja, ker bom sobo in hrano odslužila.

Bog mi je res pomagal in naučila sem se sprejeti Matjaža, kakršen je bil. Odkar sem vedela za njegovo bolezen sva preživela veliko časa skupaj in učil me je veseliti se vsakega dne in vsake najmanjše stvari v življenju, da se ne bom spominjala in obžalovala, ampak, da se bom spominjala in veselila.

Dneve sva preživljala na plaži, kjer sva se prepuščala soncu, razkazal mi je mesto, šla sva se potapljat in počela še tisoč zanimivih stvari. Zvečer sva pospremila sonce v zaton ali pa uživala ob dobri knjigi ali glasbi.

Najprej se o njegovi bolezni nisva mogla pogovarjati, a s časom naju je na neki čuden način združila.

Poletje je šlo h koncu, zadnji turisti so odhajali in prišel je čas za slovo.

Po nočni nevihti se je rodilo prelepo jutro. Moje stvari so bile pripravljene in čez dobro uro bom že na poti domov.

Matjaža ni bilo več doma, ampak prav dobro sem vedela, kje ga bom našla. Čakal me je na najini plažici za borovim gozdičkom. Spet je zasanjano gledal na morje.

Ni se obrnil, a kot bi me začutil je pozdravil: "Lepo jutro za slovo, ne?"

Solze so mi vdrle v oči in komaj sem jih zadrževala. Njegove besede so rezale vame kot meč in se zajedle v moje srce kot tumor. Pogledal me je in prvič sem v njegovih očeh videla trpljenje zaradi svoje nesreče. Objel me je in zakopala sem obraz v njegove prsi, da bi skrila solze. Vse besede so bile preveč, oči so povedale vse. Spet, kot že nekoč sem ga nežno poljubila na ustnice, toda tokrat sem odhajala jaz. Nežno je pobožal moje lice v slovo, preden sem se mu iztrgala iz objema.

***

Spet sem sedela v hladni, zatohli učilnici, z isto kričečo starko pred tablo. Misli so mi spet uhajale v prelep majski dan. Tokrat me je v realnost priklical odzven mojega imena iz starega zvočnika. Nujno sem morala v pisarno. Vzela sem slušalko, ki mi jo je molila tajnica:

"Ja."

"Eva? Tukaj Andrej."

Name se je spet usula toča spominov.

"Matjaž je v bolnici, mislil sem, da bi morda rada vedela..."

Vse ostalo je izpuhtelo v zrak. Vedela sem, da ni več veliko časa, zato nisem spraševala nepotrebnih vprašanj.

"Prihajam."

Poklicala sem domov in sporočila, da moram nujno na Primorsko.

***

V bolnišnici sem nagonsko stekla v prvo nadstropje. Na hodniku sem zagledala Marjeto in mlajšo žensko ob njej ; sklepal sem, da je Matjaževa mati. Pohitela sem v sobo. Ob postelji je stal Andrej.

S postelje se je oglasil znani glas.

"Picasso?"

Skoraj ga ne bi spoznala. Njegov obraz je bil bled in upadel, njegovo telo shujšano, črnih kodrov ni bilo več, le sijoče svetlomodne oči so me spominjale na fanta, ki me je rešil s tiste grozne škarpe.

"Ne, Rembrant", sem rekla v odzdrav skozi solzne oči.

"Čakal sem te. Rad bi te nekaj prosil..." Zakašljal je.

"Nočem, da moje telo do konca požro tiste male zveri, in da bi ga dušila zemlja.....Podaril bi ga rad morju. Mi boš pomagala?"

Prikimala sem.

"Hvala."

Zdrznil se je, ker ga je zgrabila bolečina, a izrekel ni niti najmanjšega glasu. Nisem mogla več zadrževati solz. Še nikoli nisem bila smrti tako blizu. Prišla je po tisto, kar je bilo njeno. Grabila je, ker ji ga nismo pustili vzeti.

Spet je zgrabila. Trpel je.

"Pomagaj mi!" Proseče se je zazrl vame.

Objela sem ga.

"Vzemi ga, prosim vzemi ga zdaj. Ne pusti ga trpeti, prosim", sem rotila Boga skozi solze.

"Hvala Eva..."

Zakričala sem in v sobo sta planili obe ženski. Še vedno sem ga držala v objemu, kot da sem ga hotela zadržati še za en kratek trenutek, ki sem ga hotela ukrasti času, a mi je že ušel. Vse kar mi je ostalo je bilo pol zlatega srca, ki mi ga je stisnil v roko.

***

Sedela sem na najini plaži. K meni je prišel Andrej in v roki prinesel majhno srebrno posodo.

"Spusti ga. Le ti ga lahko. Tako je hotel."

Izročil mi je posodo in odšel.

"Res je lep dan za slovo."

Mirno sem stresla droben prah soncu in morju in vetru in nad menoj se je zaslišal krik galeba, ki je pravkar preletel zaliv in vedela sem, da je zdaj prav zares svoboden.

Ko me boža pomladno sonce čutim njegov nežen dotik, ko mi veter mrši lase slišim njegov tih šepet, ko morje biča obalo z visokimi valovi čutim njegovo bolečino, v dežju skrivam solze kot nekoč na njegovih prsih in zvečer zaspim z molitvijo zanj na svojih ustnicah.

Le majhen dotik Boga je bil potreben, da sem ga ljubila, še manjši greh, da sem ga za vedno izgubila in le eno, zadnje poletje ga je za vedno zapisalo v moje srce.

Brigita Judež, 4.b

linorez

Andrej Perko

Čutim zdaj,
da misliš name
in razdalje najine
so le razdalje cest...
Trudna si od hrepenenja,
sama,
a jaz ti ostajam zvest
v misli, da bo Bog
odličil, da bova skupaj,
ali ne,
in kdaj, kako,
dokler se najina zvezda
ne ospe...

Smiljan Trobiš

Tujec sem
na svetu.
Nič ni moje,
Nič,
kar imajo ljudje
za svoje.
Še moje telo
ni moje.

Le pokrajine imam,
daljne pokrajine,
ki sijejo
v prizmah duš...

Smiljan Trobiš

Andrej Perko

RESNIČNOST KURENTA, FRITZA - PRIPOVEDOVALCA, MARJANA,
ĆATA, ŽANA IN FRENKA DEBEVCA
(razpravljalni esej)

Štirje romani in ena povest, ali pa trije romani in dve povesti, kakor se pač odločimo. Vrednotenje na podlagi pravil, zapisanih v literarni teoriji, je pokazalo, da Kurenta uvrščamo med povesti; kljub temu da ga je avtor sam označil kot starodavno pripovedko, čemur nasprotuje že globlji umetniški pomen, ki ga povest ima. Glede na oznako starodavna se vprašamo, kje se ti elementi starodavnosti kažejo. Pričakovali bi, da gre za tradicionalnost, pa temu ni tako. Kurent je izrazito moderna pripoved. Že sama zgodba ni tradicionalna, saj logičnemu začetku sledijo neki dogajalni členi, skupne ideje in ponavljajoči motivi, ni pa organizirane fabule, ki je za epiko sicer značilna. Odsotnost fabule potrjuje tudi notranji slog, saj se epičnost ves čas meša z liričnostjo in na koncu preide v obliko, ki je izrazito liriska, sonet, čeprav je vsebinsko oziroma pripovedno ravno tako močna kot celotna povest poprej. Čas in prostor povesti sta sicer prepoznavna, moč ju je razbrati iz mimogrede omenjenih prislovnih določil (čas) in posameznih stavkov v drugem in četrtem poglavju (prostor), vendar se pojavljata samo kot obrobni dejavnik, oziroma zavzemata vlogo ene od simbolnih prvin zgodbe. Na nedoločenost dogajalnega časa opozarja že podnaslov "starodavna pripovedka". Dogajalni prostor pa ima še to lastnost, da se menjava njegova določenost (Slovenija in v četrtem poglavju Ljubljana) in nedoločenost (gozd, kjer Kurent proda svojo dušo za gosli). Ta lastnost zopet potrjuje dejstvo, da je Kurent povest. Moderna povest, torej. Še vedno pa nisem odgovorila na vprašanje, kje je starodavnost, ki se pojavi v podnaslovu. Pokaže se, da vlogo starodavnega v povesti odigra glavni junak, to je Kurent sam. Kurent je nedvomno povezan z bogatim slovenskim ljudskim izročilom, v katerem se, kot ponavadi, prepletata dva pola: veseljaštvo in humor z otožnostjo in vdanostjo v usodo. Kurent je simbol veseljaštva, prekipevajočega čustvovanja in omamljanja, v njem se kaže slovenski fatalizem. V izročilu so ga razglašali za slovenskega boga veselja in vina, v slovenski slovstveni folklori pa je Kurent bitje s čarobnim glasbilom (gosli), ki neustavljivo sili ljudi (tudi Smrt) v ples; je godec veseljak in hkrati močan mož (kovač), ki ukani (premaga) Smrt (pride celo v nebesa). Snov povesti torej pod taktirko glavnega junaka dobiva pridih starodavnosti, čeprav problem izseljevanja in socialnih težav v naši zgodovini še ni tako daleč nazaj, da bi ga označevali kot starodavnega.

Kurent kot junak povesti se ne ujema popolnoma z oznako pravljичnega oziroma mitološkega bitja. Mitološkost izgubi prvinski pomen takoj, ko odkrijemo, da se v Kurentu pravzaprav skriva pisatelj sam, njegovi nazori o umetnosti in življenju. Cankarjevo življenjsko usodo so opredeljevale prvine tujstva, popotništva, neustaljenosti, ponekod celo nomadstva in v zadnjih petih poglavjih, ki opisujejo Kurentovo

popotovanje po Sloveniji, je začutiti popolnoma iste poteze. Pri analizi Kurentove osebnosti je opazna nekakšna pasivnost, če ne celo fatalizem. Kurent ni revolucionar, temveč samo spremljevalec dogajanja. V njem ni želje po akciji, po spreminjanju sveta, kajti edino, kar stori po svoji volji, je kupčija s hudičem (faustovski motiv). Je umetnik, portret umetnika in njegovih tožb. Pomembna so zlasti njegova duševna stanja. Cankar je v njem nakopičil vso svojo bolečino, vse svoje hrepenenje in vso neizmerno ljubezen do domovine. Zanimivo pri Kurentu je dejstvo, da je vloga gosli, ki jih je kupil v zameno za svojo dušo, pravzaprav v razveseljevanju ljudi, ki pa se vedno konča črno, tragično in še bolj zamorjeno, kot je bilo poprej. Morda je to simbol za slovensko usodo - da se ji obetajo še bolj črni dnevi pod tujimi vladarji, čeprav ji le-ti obljublajo vse drugo. Poglavitna vloga Kurenta je torej ta, da je glasnik umetnosti in hkrati kot umetnik tudi narodov prerok in vodnik, s čimer se njegova vloga že preliva v eno od idej romana.

Povest ni avtobiografija po svoji zunanji formi, vendar so elementi avtobiografskosti zelo očitni. Med Cankarjevim in Kurentovim življenjem je možno potegniti nešteto paralel, predvsem tistih, ki se tičejo nazorov, poslanstva in odrinjenosti. Avtobiografski elementi zajemajo bistvo Cankarjevega življenja. Njihov namen ni v kronologiji dogodkov od rojstva do smrti, temveč v vsoti bistvenih elementov, ki oblikujejo umetnika in njegov razvoj.

Avtobiografskost je v nekoliko drugačni obliki prisotna v delu Izidorja Cankarja. Časovno obdobje, ki ga obsega roman, je bistveno krajše, avtobiografije pa je toliko, da roman lahko imenujemo dnevniško-potopisni. Gre za izsek iz življenja, popotovanje po Italiji in srečevanje z njenimi znamenitostmi, ljudmi, običaji. Pripovedovanje je subjektivno, ponovno pa se srečujemo z modernim romanom. Od tradicionalnosti ga oddaljuje esejizacija in dekadencijski slog, tako da bi se popolna in verodostojna oznaka glasila, da gre za dnevniško-potopisni esejistični roman.

Posebnost romana je njegov glavni junak, pravzaprav dva junaka, ki se v svojih nazorih prepletata in dopolnjujeta. Eden predstavnik tradicionalnega, zmernega, konvencionalnega in drugi vihravega, modernega, neomejenega s strani družbenih pravil. Oba junaka sta moderna evropska intelektualca. Razlikujeta se po narodnosti - avtor, hkrati tudi prvoosebni pripovedovalec, je Slovenec, Fritz pa njegov znanec iz nemškega cesarstva. Oba sta umetnostna zgodovinarja. Njuna vloga je, podobno kot Kurentova, posvečena vprašanju umetnosti in življenja. Avtor ta vprašanja postavlja skozi nasprotujoča si mnenja obeh in tudi oseb, s katerimi prihajata v stik. V tem pogledu je še posebej dejaven Fritz, saj svoje eksistencialne probleme nenehno poskuša reševati v konfliktih z ženskami, ki jih srečuje. Fritz je tudi tisti, ki je zagovornik modernega, ekstremov, predstavnik razdvojenosti in nasprotij, pred katerimi beži in ravno zaradi svoje narave tisti, ki daje romanu večjo težo, saj je nenehno pripravljen na konflikt s sogovornikom in ga zelo pogosto tudi sam izzove.

V nasprotju z njim pa deluje avtor, pripovedovalec, katerega ime v romanu ni zapisano, umirjeno in konvencionalno. Fritz mu to očita: "Ti hodiš zlato srednjo pot pravičnosti, pot prekletstva, si ves gnil v svoji treznosti in tvoja dejanja in tvoje sodbe diše po njej..." Temu primerna je tudi pripovedovalčeva vloga kronista Fritzevega početja in dogajanja oziroma potovanja nasploh. S stališča razsodnosti, umirjenosti in življenjske stanovitnosti komentira in ocenjuje Fritzevo ravnanje, v te komentarje pa vpleta tudi poglede na umetnost, arhitekturo, vero in moderne življenjske nazore.

Kot poglobitni in bolj kot ne osrednji lik romana je Fritz vsekakor nekaj posebnega. Je nekakšen razcepljeni jaz, ki se kaže tudi v njegovem odnosu do žensk. Zaljubljen je v dve skrajnosti. Karla in Ester se med seboj razlikujeta kot telesno in duhovno. Ester zapolnjuje Fritzevo dušo, medtem ko Karla zadovoljuje predvsem njegovo čutnost. Ločiti se ne more od nobene, kajti šele takrat, ko obvladuje obe, je sam v sebi popoln, ali pa vsaj blizu temu pojmu.

Fritz je tudi tip človeka, ki potrebuje svobodo. Še zlasti takrat, ko ne ve, kaj bi sam s sabo, hoče biti sam, pravi pripovedovalec. Temu ustrezen je tudi tok romana. Roman se konča takrat, ko se oba junaka, seveda na Fritzevo pobudo, razideta.

Vzporednosti glavnih dveh junakov s Kurentom razen teme umetnosti pravzaprav ni. V romanu ni nobene starodavnosti ali pa mitologije in tudi narodnozavednih oziroma narodnoprebudnih idej ne. Roman *S poti* je roman evropske razsežnosti, medtem ko je povest *Kurent* močno nacionalno zaznamovana.

V slovenski prozi se je z vojno tematiko močno razvila in uveljavila t.i. "otročka perspektiva" gledanja in dožemanja sveta. Izrazit predstavnik je med drugimi tudi Marjan Rožanc s svojo *Ljubeznijo*. Junak, Marjan, torej avtor sam, je na začetku romana otrok, enajstletnik, in skozi celoten roman to tudi ostane. Nekoliko bolj odraste le čisto na koncu, ko mu umre prijatelj, *Prelčev Boris*.

Perspektiva romana je temu primerna. Svet zre skozi otroške oči, ki so polne ljubezni in odpuščanja, ki imajo dovolj veliko srce za vse ljudi, ne glede na njihovo versko, ideološko ali politično pripadnost. Junak na ljudi sicer zre s svoje otroške razdalje, zato pa toliko bolj prizanesljivo in z več človeškega razumevanja. Osebe, ki nastopajo v romanu, niso ovrednotene kot dobre ali slabe s starni ideologije in kake druge pripadnosti. Nobenega tudi ne obsoja zaradi tega, kakšen je. V romanu se pojavijo zagovorniki komunizma in izdajalci, tudi partizani, pa belogardisti... Odnos je do vseh enak. Marjan osebe morda vrednoti le s stališča otroške simpatije in antipatije, ki pa je povezana z osebnostmi posameznikov, ki se pokažejo ob stiku z njim, ne pa od njihovih življenjskih prepričanj.

Roman je izrazito avtobiografski, in sicer opisuje pet let Marjanovega življenja, pred in med drugo svetovno vojno. Za razliko od ostalih štirih del se tu srečujemo s tradicionalnim romanom, iz te oznake izstopa le njegov

jezik, ki je precej modernističen, vendar pa ne prevlada tako močno, da bi motil ostale tradicionalne poteze romana.

Modernizem se pojavi tudi v Resničnosti, nakaže pa ga tok zavesti, ki oblikuje osrednjo nit romana. Resničnost je moderni avtobiografski roman. Modernost je očitna že zaradi uporabe stilnih sredstev, kot je tok zavesti in hkrati tudi nekaj eksistencialističnih vložkov. Nekoliko drugače je z avtobiografskostjo, saj v celotnem romanu ni niti enega zares jasnega namiga, da beremo pravzaprav zgodbo o pisateljevem življenju, ampak jo kar čutimo.

Glavni junak romana, čato, je v primerjavi z Marjanom dosti zrelejši in temu primerno tudi opazuje in vrednoti svet okoli sebe. Kljub temu pa ne gre za navadnega junaka. Čato je kljub svoji zrelosti ves čas pasiven in nedojemljiv za objektivni svet okoli sebe. Njegovo dožemanje sveta je omejeno na njegov notranji čut, na neposredne zaznave, občutke in vtise. Kadar je vendarle dejaven, je njegova aktivnost le slepo nagonška in nezavedna.

Kljub temu da je junak romana avtor sam, le-ta med doživetim in pripovedovanim ves čas ustvarja potrebno oddaljenost, ki mu dovoljuje, da doživeto gradivo v svoji naključnosti in neurejenosti, nepredvidljivosti in nestrnjenosti na poseben način "organizira" in hkrati dopolnjuje s spoznanji, ki so rezultat kasnejšega osebnostnega in pisateljskega zorenja, kar je za Kovačičeva dela dokaj značilno. Junakova pasivnost tako ni le osebnostni značaj, ampak poskus prikaza vrhunskega razosebljanja, ki se je dogajalo v kazenskem bataljonu.

Zopet se ponovi snov druge svetovne vojne, ki je tudi osrednja nit Svetega Pavla. Sveti Pavel je tisto delo, ki nam ne pusti, da bi se opredelili, ali govorimo o povesti ali o romanu. V prid trditvi, da je Sveti Pavel povest, govori kratek obseg dela, ki je celo razdeljeno na šest poglavij. Fabula je s tem raztrgana in dobi celovito podobo šele, ko preberemo zadnje poglavje. Oba junaka, Frenk in Žan, sta pasivna in se skozi dogajanje psihološko ne razvijata, kar bi v romanu pričakovali, zelo očitna pa je tu samostojnost in fabulativna zaokroženost posameznih poglavij.

Nasproti tem razlogom pa stoji dejstvo, da oba glavna junaka s svojimi notranjimi monologi odpirata polje, ki je značilno za moderni roman in ga povest ne pozna. Hkrati je v romanu najti tudi eksistencialistično tematiko. Stiska prisilnega odkupa in terorja. Problem obstoja, ki ga simbolično nakazujejo tudi začetnice prve povedi v vsakem poglavju, je izrazita problematika evropskega povojnega romana.

Vprašanje literarnozvrstne pripadnosti torej tokrat ostaja odprto.

Glavna junaka, Žana in Frenka, s čatom povezuje njuna pasivnost. To je element, ki se pojavi tudi v Kurentu. Roman Sveti Pavel temelji na antičnem motivu sovražnih bratov, vendar je temu motivu podrejen samo njegov začetek, medtem ko dogajanje v razvoju ubere čisto svoja pota. Žan in Frenk sta brata, ki ju je na začetku vojne ločila ideologija. Žan je postal partijski aktivist, Frenk pa se je odločil za belo gardo. Na začetku sta eden drugemu stregla po življenju, kasneje pa, ko oba spoznata

nesmiselnost svojega početja, k čemur pripomore tudi Žanova žena, pa se odnos med njima omili. Frenk se zaveda svoje krivde in jalovosti svojega početja in to tudi obžaluje. Res pa je, da njegova krivda ni nikakršna v primerjavi s terorjem, ki ga izvaja sedanja oblast. Frenk ima samo to smolo, da si ga je oblast izbrala za žrtveno jagnje, kar je opaziti tudi v odnosu vaščanov do dejstva, da Žan svojega brata nekje skriva. Nihče ga noče izdati, ker se vsi zavedajo, da ni nič manj kriv kot oni in ko ga na koncu le dobijo in pred množico sosedov izstopi iz avta, se zdi, kot da se je ozrl po vsakem izmed njih.

Žan je v nasprotju s Frenkom, ki se je odločil za nasprotovanje obstoječi in prevladujoči ideologiji, izrazito neodločen. Za vsako potezo, ki jo izvede proti oblasti, stoji pravzaprav njegova žena. Žan je strahopetec, ki si kljub očitni nesmiselnosti in nesprejemljivosti partijskega početja ne upa povzdigniti glasu. Hkrati je tudi zapletena in v sebi nasprotujoča si osebnost. Kljub temu da je bil partizan, ga povojno nasilje nad kmeti in izživljanje oblastnikov razočara. To je poleg ženine odločnosti tudi razlog, da pomaga bratu.

V romanu je opaziti tudi tretjega junaka, to je vaški kolektiv, ki ima dva obraza. Na zunaj deluje enotno in solidarno, v posebej kritičnih situacijah pa se razdeli na posamezne subjekte, ki branijo svoje zasebne in sebične interese.

Notranji slog posameznih del je večinoma epičen, vendar pa se v posameznih poglavjih ali odlomkih, pri Kurentu pa kar skozi celotno besedilo, pojavljajo odstopanja v smer liričnosti, pa tudi patetičnosti.

Pri Kurentu regularen ritem omogoča, da se snovne prvine vrstijo v počasnem, enakomernem gibanju, obarvane z umirjeno emocionalnostjo. Snovne prvine sicer prevladujejo, vendar pa notranji slog ni omejen izključno na epičnost, temveč se vanj vpletajo tudi lirični elementi. Snovne prvine lahko jemljemo tudi kot čustvene in miselne, ob takem obravnavanju pa je opazen tudi lirski subjekt. Trdne meje med epičnostjo in liričnostjo ni, subjekt brez posebnega predhodnega opozorila ali napovedi variira med epskim in lirskim. Prisotna je patetičnost, vznesenost.

Zunanji stil zaznamuje precej elementov ljudskega jezika, npr. ljudski reki in modrosti ter ljudska števila, poleg številnih ostalih besed, vzeti iz ljudskega jezika. Pomembno vlogo pri zunanjem stilu ima barva. Prevladujejo zlasti trije barvni odtenki, in sicer bela, rdeča in črna. Največji poudarek je na črni barvi, zanimivo za Kurenta s stališča simbolističnih del pa je, da ni uporabljene svetlo modre barve, ki je sicer za simboliste značilna. Kot čustveno obarvane in moralno privzdignjene prvine so opazne metafore, na nekaj mestih pa se pojavijo tudi medbesedilne figure, največkrat povezane z Župančičevim opusom. Poleg metafor je opaziti še personifikacije, komparacije, glasovne figure, kot so iteracija, geminacija, anafora, epifora, anadiploza, stavčne figure. Krajši stavki izražajo notranjo napetost in napet tempo, daljši stavki in besede s širokimi vokali pa izražajo žalost, otožnost, vdanost in miren tempo. Veliko je paralelizmov in inverzij,

s katerimi Cankar zelo rad tvori polstavke, pojavita se tudi gradacija in antiteza.

Splošna značilnost Cankarjevega sloga je, da je zelo čustven.

Epičnost je tudi značilnost notranjega sloga romana *S poti*, s to razliko, da se ne meša z liričnostjo kot pri Kurentu, temveč vanjo vdira eseizacija, odkoder tudi poimenovanje literarne zvrsti, kamor roman uvrščamo. Sestavine notranjega sloga so predvsem snovne in miselne, v dialogih pa lahko ugotovimo refleksijo. Epičnost se izgublja v razmišljanjih o lepoti in umetnosti. Odmik od tradicionalnosti pri tem romanu povzroči esejistični pristop, ki je zelo očitno opazen kar na nekaj mestih. Primer je Julijina hiša in pisateljev komentar o slovenski književnosti, pridiga o svetem Peregrinu, pogovor Fritza s slepim doktorjem Contijem... Notranji ritem dela je precej svoboden.

Metafore so šibka točka zunanjšega stila, saj jih ne najdemo ravno veliko. Vzrok temu je dejstvo, da gre za intelektualni tekst, metafore pa so čustvene narave. Tistih nekaj metafor, ki se pojavijo, pa se v glavnem nanaša na umetnost ali pa opis oseb.

Pisatelj uporablja vse pripovedne načine, od realističnega, potopisnega opisovanja do modernega, psihološko utemeljenega notranjega monologa. Posebnost romana so ostri, duhoviti in intelektualno nabiti dialogi med avtorjem in Fritzom ter med Fritzom in drugimi osebami, posebej Estero in bazelskim profesorjem Schmittom. Zunanji slog poživljajo mnogi paradoksi in paradoksalne izjave ter drzne modernistične podobe, od katerih so nekatere že zelo blizu kubizmu.

Izstopajo tri slogovne posebnosti, in sicer pisateljeva nadarjenost za tvorbo lepih sestavljenk in abstraktov kot prva, nato moč brezosebnih glagolov in kot zadnja pogosta uporaba strokovnih izrazov in tujk, ki pa ima glede na današnji čas le relativno vrednost, saj je sodobni bralec tujk v besedilu že precej vajen.

Bolj podoben Kurentu je notranji stil Svetega Pavla, kjer se ravno tako menjavata epičnost in liričnost, vendar je tu prehod med obema nekoliko bolj jasen. Primer je poglavje Sveti Pavel, kjer se pripoved preseli od govora osebe v pripovedovalčevo oziroma avtorsko besedo, ki postane čisto osebna, metaforična in poetična. Proza preneha biti proza in se tudi grafično preljuje v ritem, stih, liriko.

Od vseh petih del je pri Zidarjevem romanu vredno največ povedati o zunanjem slogu, kajti sam Matjaž Kmecl pravi, da tolikšnega jezikovnega navdiha in tolikšne živahnosti v prenašanju, izumljanju pomenov, v primerjanju, v izmišljanju globokosežnih duhovitih nesmislov in smislov, preimenovanj, zasukov najbrž zlepa ni najti kje v slovenski sodobni literaturi.

Za Zidarjev zunanji slog nasploh je zelo značilna prvinska moč metaforizacije, se pravi pomenskih prenosov in stopnjevanj na podlagi izrazito osebnega, v bistvu pesniškega označevanja resničnosti. Najznačilnejša prvina sloga so primere. Značilna je izrazita spojenost

pesniškega in proznega jezika. Pogosti so dialektizmi, nižje pogovorne besede in neologizmi.

Plast dialogov je slogovno skromnejša, prevladujejo kratki stavki z besediščem, kakršnega uporabljajo kmečki ljudje. To so kratki, nemalokrat eliptični stavki, prekinjajo jih onomatopoiije in medmeti, pridušanja in kletvice. Pisatelj z lahkoto obvladuje velike razdalje med skrajnim verzizmom in globinskim simboliziranjem. Ljudje so zarisani s skoraj naturalistično metodo, ki pri označevanju teh izrazitih človeških figur poudarja predvsem čutno, nagonsko, telesno, živalsko in "grdo" z vso njihovo jezikovno resničnostjo vred in se ne meni dosti za pravila jezikovne dostojnosti.

Prvine zunanjega sloga so zlasti zelo opazne v poglavju Žetev.

Ponovno epičen, a tokrat postavljen na raven toka zavesti, je nostranji slog Kovačičevega romana. Posebnost je junakov notranji monolog ob njegovem prihodu v Ljubljano, ki se odmika v poetičnost. Poetičnost tudi sicer prevladuje zlasti v zadnjih dveh pomenskih enotah, ko junak blodi po nočni Ljubljani.

V romanu prevladujejo opisi, tudi zelo natančni. Dialogov je manj in se pojavljajo le tam, kjer so nujno potrebni. Za pripoved so značilni kratki, eliptični stavki, precej vojaških izrazov, fraz, psovok, opolzki, makedonskih in albanskih izrazov in fraz, žargonskih besed in besed iz nižjega pogovornega (ljublanskega) jezika. Slog je gost in razpleten v mnoge podstavke in dostavke, pa vendar umirjen in tekoč. Opisi so pogosto trezni, stvarni, skoraj realistični - primer za to je opis vojaškega življenja v prvih poglavjih Resničnosti.

Najbolj enoten in brez kakih izrazitejših odstopanj je notranji slog Ljubezni. Gre za izrazito epičen slog, prevladujejo zlasti snovne prvine.

Zunanji stil ni natančno določljiv, je pa zelo sproščen, opazen je celo prikrit humor. Zelo izstopa jezik, to je stilizirani pogovorni jezik ljubljanskega delovnega predmestja.

Aktualnost pričujočih del je še vedno precejšnja. Kurent se idejno večinoma opira na zgodovino, zato ne moremo trditi, da so njegove ideje neposredno aktualne še danes. Ogroženost slovenskega naroda in germanizacija sta bolj ali manj stvar preteklosti, razen če se omejimo na zamejske Slovence na Koroškem in Štajerskem. Tudi nujnost vstaje in upora je nekoliko zastarela ideja glede na današnje razmere, vendar pa je še vedno bistveno to, da če idejam odvezemo zgodovinski pečat in jih umestimo v današnji čas in današnje okolje, le-te postanejo popolnoma smiselne in tudi precej aktualne, kar nam lahko da snov za razmišljanje o Cankarjevih vizionarskih sposobnostih. Poslanstvo umetnika bo vedno enako, vedno bo ostal tisti, ki si bo prvi upal z besedo na dan ali pa na papir, če smo malce bolj simbolični. Pasivnost tudi danes ne šteje, še zlasti ne sedaj, ko je Slovenija pred pomembnimi političnimi odločitvami, ki bodo zaznamovale njeno prihodnjo usodo med evropskimi državami in gospodarskimi organizacijami. Germanizacija je, kot sem že omenila, danes predvsem problem etničnih manjšin in nima nič več imperialističnih razsežnosti, ki jih je bilo čutiti v Cankarjevem času. Ni pa danes prisotno

samo ponemčenje, temveč tudi poitalijanjenje in še kaj. Višek Cankarjevih idej je čutiti v brezkompromisni ljubezni do domovine, ki danes ni več tako izrazito prisotna. Do take velike razlike v patriotistični usmerjenosti prihaja zlasti zaradi sodobnih književnih tokov, ki se močno razlikujejo od romantike, dekadence in simbolizma.

Duhovno razpotje, ki se kaže v konfliktu med vztrajanjem pri veljavi izročila in iskanjem novega in relativnega, je precej blizu današnjim idejam o duhovni podobi človeka. Sicer pa je bil roman *S poti* že za tiste čase zelo moderen, morda bolje rečeno intelektualen. Ideje tega romana so oprte bolj na psihološko raven človeka in tako ne izgubljajo svoje aktualnosti, temveč jo kvečjemu pridobivajo, saj danes pomen raziskovanja človekove psihe dobiva čedalje večje in globlje razsežnosti. Evropski izobraženci pred prvo svetovno vojno so bili prenasičeni, skeptični. Dajali so prednost novim, razdiralnim sredstvom. V današnjem svetu bi bil tak opis v prvi vrsti karakterizacija mladih, morda bodočih ali pa tudi že obstoječih intelektualcev. Gonilna sila napredka je še vedno nasprotovanje, zmerni konflikti in neprilagodljivost ter zavračanje ustaljenih norm in načel.

„Uredi svoje življenje, bodi skladen s seboj in živi vsega človeka...“, je takrat izrekel umetnik, danes pa se, kljub temu da zveni kot parodija, s tem ukvarjajo nihče drug kot psihologi, psihiatri in še kdo iz njihovega klana.

Otroška ljubezen s svojo nedolžnostjo, neobremenjenostjo in čistostjo prerašča vse, celo smrt. Vse združuje. Kadar se danes oziramo okrog sebe in poskušamo najti nekoga, ki bo iskren, ljubeč, nedolžen, skratka nekdo, ki bo izpolnjeval vse norme, ki so potrebne za naš duševni mir, se nam oko prej ali slej ustavi na otrocih. Še vedno so tisti, ki s svojo nedolžnostjo povezujejo svet, ki simbolizirajo čistost in odprto srce. Če obstajaš, ljubiš, pravi Marjan Rožanc in nam tako poskuša predstaviti svoja otroška razmišljanja.

Kot otrok spozna tudi, da sama spolnost pusti človeka oropanega. Za popolno ljubezen je potrebna simbioza duhovne in čutne ljubezni. Resnica, ki ne rabi nobenega pojasnila. Veljala bo vedno, brez izjem.

Nekoliko težje je aktualizirati idejo malega človeka, vrženega v svet brez smisla, ki ogroža njegovo človeško bistvo, kajti ideja temelji na toku zavesti, občutkih posameznika in se prostorsko in časovno nanaša izrazito samo na določeno zgodovinsko obdobje, to je vojaško življenje. Posameznikovih občutkov ne moremo posploševati na lastnosti populacije, še zlasti ne, če so le-ti vzeti iz junakove najgloblje, v našem primeru celo nezavedne notranjosti. Aktualizacijo Resničnosti torej opustimo.

Sveti Pavel se podobno kot Kurent in morda nekoliko še Rožanc naslanja na zgodovinsko tematiko, ki postane aktualna, takoj ko ji odvzamemo časovni atribut. Motiv bratske ljubezni, ki zagori takrat, ko bratoma preti skupna nevarnost, ki na daleč zaudarja po nesmislu, je popolnoma prisoten tudi v današnjih razmerah. Ni nujno, da gre ravno za dva brata. Značilno za ljudi nasploh je, da pred skupnim sovražnikom združijo vse sile in napnejo vse moči, da bi se rešili. Po drugi strani pa, če opazujemo solidarnost vaškega kolektiva v Svetem Pavlu, se ta kmalu

porazgubi, ko je ogrožena osebna in nič več kolektivna svoboda. Vsak človek je kdaj postavljen v situacijo, ko se pokaže, da je vendarle sam sebi najbolj dragocen...

Sistemov, ki uporabljajo represijo za doseg željenega cilja, je danes po svetu več kot dovolj, vendar so se umaknili (večinoma) tja, kjer ne dražijo javnosti in mirno vladajo po svoje. Ko je sistem na oblasti, izginejo vse obljube, ki mu ne dovoljujejo ali pa ne omogočajo dosege zastavljenega cilja, ne glede na žrtve, ki jih pri tem pusti za seboj. Človeška sebičnost in napuh, ki se v ugodnih pogojih razrasteta, pač nimata meja.

Zgodovinska resničnost je element, ki je pomemben za vsakega od teh petih del. Nobeno od njih resničnosti ne izkrivlja. Najmanj je prisotna ravno v romanu s tem naslovom, to je v Resničnosti, saj večino dogajanja spremljamo na ravni toka zavesti in opisa življenja v neki dobi, vendar ne glede na čas in razmere v širšem obsegu, ampak glede na lokalne razmere, glede na zapor, ki kaznjencem pomeni toliko kot svet, saj jim do konca odslužene kazni ni dovoljeno pogledati čez zidove. Čeprav vemo, da je dogajanje umeščeno v čas po vojni, je zgodovinsko obdobje in nasploh karakterizacija prostora in časa ves čas prisotna zelo megleno. Tudi kraji niso poimenovani s pravimi imeni, ampak se pojavljajo v obliki šifer. Vemo, da junak potuje na vzhod, da potuje v neko drugo mesto, da se seli iz tabora v tabor, toda ne izvemo nič določenega. Zelo očitna je zgodovinska resničnost Ljubezni, druga svetovna vojna in vse njene grozote. Zelo realistično prikazuje ideološke in moralno-etično brezizhodne situacije, v katerih se znajdejo ljudje, ko poskušajo svojemu življenju v vsem tem kaosu dati nek smisel. Opredelitev za smer, ideologijo, ki se na koncu izkaže tako brezsmiselna, pa vendar... Tudi Sveti Pavel poudarja to plat vojne. Oba brata se opredelita. Vsak izbere drugo možnost, eden je državi sovražen, drugi ne, a na koncu pristaneta na popolnoma istem položaju, oba preganjana in oba ožigosana. Čemu potem sploh opredelitev? Velika napaka vsakega represivnega sistema je, da sili v opredelitev ljudi, ki si tega ne želijo.

Slovensko izseljenstvo in problematika podrejenega naroda ni bila samo Cankarjev žulj. Z njo so se ukvarjali mnogi slovenski avtorji, z izseljenstvom na primer Anton Ingolič. Tudi problematika germanizacije nikakor ni osamljena. Morda se Kurent od ostalih del razlikuje le toliko, da je to perečo problematiko podal na posreden način. Zdi se, kot da ga je Cankar uporabil zato, da se mu ni bilo treba postaviti na govorniški oder in narodu vsiljevati svoje mnenje. Svoj zgodovinski program je napisal v literarni, leposlovni obliki in tako v literarni mojstrovini za vedno ohranil podobo tistega časa, tedanjih problemov in socialnih stisk. Učinek je mnogo večji, kot če bi o tedanji situaciji brali kako kroniko ali pa poročilo. S sredstvi Cankarjevega sloga postane bolečina slovenskega naroda nekako bolj oprijemljiva, črna barva zares deluje črno in tam, kjer je čutiti grozo, nas zmrazi. S tem delom je Cankar za razumevanje usode Slovencev naredil več, kot bi storilo deset kronistov skupaj.

Zadnje izmed petih del, roman *S poti*, je po količini prikaza zgodovinske resničnosti še najbližje Resničnosti. Tudi Izidorju Cankarju ni bil poglobitni namen narisati portret takratne dobe, temveč portret posameznikove duše in osebnosti, v čemer bi ga lahko vzporedili z Ljubeznijo. Zgodovina, oprijemljiva resničnost se v romanu kaže samo v zgradbah, muzejih, imenih mest in morda krogu intelektualcev, ki je tako pisan, da ustreza samo predvojnemu zgodovinskemu obdobju, saj kasneje nikoli več ni bilo take prisrčnosti in sproščenosti med pripadniki nemške, angleške, francoske, hrvaške in tudi ruske narodnosti. Kratek, nekoliko bolj pristno zgodovinsko obarvan izsek je morda prizor v Lainu, ko don Pietro slepemu doktorju Contiju prebere nekaj aktualnih novic iz sveta in pa pismo, ki ga pripovedovalec prejme od svojega kolega iz Ljubljane. Vse te ljudi je kasneje ločila vojna in njena zgrešena ideologija, zato se človeku ob branju tega romana zdi, da spoznava nek čudno harmoničen svet kljub osebnostnim konfliktom, ki se ves čas pojavljajo in so tudi pogoj za to, da se roman sploh razvija. Vendar med temi ljudmi ni prepada, ki ga je nekaj mesecev zatem povzročila vsiljena ideologija vladajoče peščice.

Literarno vrednost teh del so opazili tudi slovenski literarni kritiki in teoretiki. Nekatera so razumeli prej, druga pozneje, marsikatero od njih je postalo izhodišče drugim ustvarjalcem. V pogledu revolucionarnosti ima še največjo vlogo roman *S poti*, ki je za dobo, v kateri je nastal, gotovo nekaj posebnega. Že to, da ga je avtor neprikrito pisal za intelektualni krog bralcev, je za tedanji čas novost. Izidor Cankar odkrito kritizira razmere na Slovenskem in skozi roman je podanih tudi nekaj konstruktivnih rešitev, ki bi lahko situacijo izboljšale, vendar je zaradi svoje neobičajnosti njegov roman tudi delo, ki mu je bilo usojeno, da ga najdlje ne bodo razumeli. Nastal je v razmerah, ko razen romanesknega opusa Ivana Cankarja nismo imeli modernih romanov, prevladovala pa je še vedno povest. Roman je deloval šokantno ne le zaradi svetovljanskega okolja, marveč tudi zaradi oblikovanja obeh glavnih junakov in duhovnega okolja, v katerem se gibljeta. Tako po obliki kot vsebini je roman moderno romaneskno delo, ki odstopa od predstav, kakršne so imeli o romanu ob njegovem nastanku Slovenci in ki jih je prvenstveno oblikoval realistični roman devetnajstega stoletja. Polno potrditev je doživel šele v osemdesetih letih, to je dobrih šestdeset let po prvi objavi.

S tem dodatkom nočem ustvariti vtisa, da je vsa ostala dela potrebno podcenjevati, saj je literarna vrednost vseh petih zelo velika, kar potrjujejo tudi nagrade, ki so jih prejela. Nakazati sem hotela le, da moja simpatija velja romanu Izidorja Cankarja, sicer pa se popolnoma strinjam s trditvijo, da branje vseh petih del človeka tako duhovno kot tudi literarno zelo obogati.

Špela Ivekovič, 4.d

Pri izvedbi jubilejnih prireditev ob 250-letnici Gimnazije Novo mesto so nam pomagali:

KRKA, TOVARNA ZDRAVIL NOVO MESTO
DOLENJSKA BANKA NOVO MESTO
MESTNA OBČINA NOVO MESTO
INTEL SERVIS NOVO MESTO
AVTOPREVOZNIŠTVO TUTIN FRANC SMOLENJA VAS
PLESNI CENTER DOLENJSKE
DOLENJSKI LIST
STUDIO D
SLOVENSKE NOVICE
ČGP DELO
RADIO KRKA
BRADAČ SECURITY
TERNA NOVO MESTO
YURENA NOVO MESTO
UČILA, TRGOVINA IN STORITVE TRŽIČ
SANOLABOR LJUBLJANA
PE ELEKTRO NOVO MESTO
OPEN SOCIETY INŠTITUT
FINOMEHANIKA ROGINA PTUJ
TIP, TRGOVINA INŽ. LJUBLJANA
FENIKS NOVO MESTO
NOVOTEKS, TKANINA NOVO MESTO
LERAN, D.O.O. NOVO MESTO
ARGUS NOVO MESTO
ANTON PRIJATELJ, GOTNA VAS 8, NOVO MESTO
ACER, D.O.O., NOVO MESTO
PROKEMING, KOŠENICE 47 NOVO MESTO
PIONIR, MKI D.O.O. NOVO MESTO
INVESTBIRO NOVO MESTO
AKRIPOL TREBNJE
TOVARNA OBUTVE NOVO MESTO
KOMPAS NOVO MESTO
SKB BANKA
REKLAMNA AGENCIJA NOVA
MIZARSTVO GAZVODA MARTIN
TERMOTEHNIKA NOVO MESTO
CESAR, D.O.O. NOVO MESTO
STEKLARSTVO ŠIŠKO NOVO MESTO
POŠTA SLOVENIJE, ENOTA NOVO MESTO

TV VAŠ KANAL NOVO MESTO
VITALIS NOVO MESTO
DOLENJSKE PEKARNE IN SLAŠČIČARNE

KRKA TOVARNA ZERAVIT NOVO MESTO
BOLNIŠKA BRANKA NOVO MESTO
MESTNA ORGANA NOVO MESTO
INTEL SERVIS NOVO MESTO
AVTORJEVOZIVSTVO TITIN TRG/NOVO MESTO
PLEŠNI CENTER DOLENJSKE
DOLENJSKI LIST
STUDIO
SLOVENŠKE NOVICE
GOR DELO
RADIO KRKA
BRADAC SEC WRITING
TERNA NOVO MESTO
YURKOVA NOVO MESTO
BOLNA TRGOVINA IN STROJNIV TRGOVA
SARAJBORE EUBHARNA
REFLEKTOR NOVO MESTO
OPEN SOCIETY INSTITUTE
FINOMATIKA A ROČNA PLET
TR. TRGOVINA INZ LUBLJANA
FENKES NOVO MESTO
NOVOTELLS TRANKA NOVO MESTO
LIRAND.O.O. NOVO MESTO
ARGUS NOVO MESTO
AKTION BRUJA TEL.GOLINA VAS & NOVO MESTO
ACER.T.O.O. NOVO MESTO
BROUWING, KOSČENČAR NOVO MESTO
PIONIR, MKI D.O. NOVO MESTO
INVESTIRO NOVO MESTO
AKRIPOL TRERNE
TOVARNA ORČTVE NOVO MESTO
KOPAS NOVO MESTO
SKB BANKA
REKLAMNA AGENCIJA NOVA
MIZARSTVO GAZVODA MARTIN
TRMOTERHIKA NOVO MESTO
CESAR, D.O.O. NOVO MESTO
STEKLARSTVO ŠIŠKO NOVO MESTO
POSTA SPOVZNEB, ENOTA NOVO MESTO

KAZALO

Uvodnik	3
Upravičen ponos ob visokem jubileju	4
Gimnazija danes	7
Gimnazijci gimnazijcem	
Gimnazijci gimnazijcem	12
dr. Emilijan Cevc	13
dr. Edvard Kramar	15
dr. Borut Zalar	17
g. Leon Matoh	19
g. Bojan Gornik	20
dr. Miha Japelj	22
dr. Jaroslav Tihi	24
dr. Andreja Plaper in mag. Igor Plaper	27
dr. Stane Granda	30
dr. Aleš Gabrič	31
g. Danilo Breščak	32
dr. Aleksander Novak	34
dr. Stojan Pretnar	36
Dijaki in profesorji novomeške gimnazije - akademiki SAZU	38
Če pobrskaš po spominu	
Moji spomini na gimnazijo	46
Mature	66
Utrinki	78
Se še spomniš ...?	95
35. letnik - odlično	102
Iz spominov dr. Milana Škerlja	104
Predstavljamo še nekatere bivše gimnazijske profesorje	
Višja državna Gimnazija Novo mesto pred sto leti	108
prof. Jože Glonar	117
prof. Jože Sever	120
dr. Jože Mlinarič	123
dr. Veljko Troha	127
Iz šolanja po svetu, Geologija, Gledališče	
Da b'uka žeja	131
Spomini in razmišljanja	133
Geologija	136
Teater 250	137

Prispevki naših ustvarjalcev

250 - 74 - 6	140
Ženi	153
Kaj se skriva v tišini noči	154
Prebujenje, Midva	166
Samo tepec vpraša dekle za dovoljenje	167
Izpitje, Zimska noč.	174
Biti gimnazijec - privilegij, napor?	175
... da se pesem porodi iz ljubezni in koprnenja	177
V vaški gostilni.	180
Generacije	181
Vzdušje	183
Ti golobica moja	184
Pesmi brez naslova	189
Zadnje poletje	190
Pesmi brez naslova	200
Resničnost Kurenta, Fritza - pripovedovalca, Marjana, Čata, Žana in Frenka Debevca	201

STEZICE 250

IZDALA IN ZALOŽILA GIMNAZIJA NOVO MESTO, zanjo HELENA ZALOKAR, 1996

UREDNIŠKI ODBOR: novinarski krožek Gimnazije Novo mesto, TADEJ TURK (odgovorni urednik), prof. RENATA ČAMPELJ JUREČIČ (mentorica)

ČLANI: Mojca Štubljar, Špela Ivekovič, Gregor Kosec, Tina Špelko, Vesna Krošelj, Maja Bajuk, Duška Mervar, Melita Jerman, Klavdija Staniša, Irena Pavlič, Samo Plut, Polona Andromako, prof. Natalija Petakovič

LEKTORICE: prof. Renata Čampelj Jurečič, prof. Natalija Petakovič, prof. Erna Hrovat

OBLIKOVANJE: Tadej Turk, ing. Krešimir Tomas, Matjaž Perpar

TISK: Tiskarstvo Opara

NAKLADA: 1800 izvodov

Začasni ISSN C500-2397

Po mnenju Ministrstva Republike Slovenije za kulturo (št. 415-683/96 z dne 25. julija 1996) so "Stezičice 250" uvrščene med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

STEZICE

II 16756/1996/97

200802202, 1

COBISS c

KNJIŽNICA II JRECH
Študijski oddelék

STEZICE

250